

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ
เพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง”

กรณีศึกษา “พื้นที่รอบอ่าวปากพนัง”

โดย นีรนาท แก้วประเสริฐ ระมั่งทอง
จินตนิย จินตรานันต์

เมษายน 2551

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ
เพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง”

กรณีศึกษา “พื้นที่รอบอ่าวปากพนัง”

ผู้วิจัย

ดร.นันทาท แก้วประเสริฐ ระฆังทอง

จินตนิย์ จินตรานันต์

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สำนักวิชาการจัดการ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG4840055
 ชื่อโครงการ : “ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง” กรณีศึกษา “พื้นที่รอบอ่าวปากพนัง”
 ชื่อนักวิจัย : นีรนาท แก้วประเสริฐ และ จินตนิย์ จินทรานันต์
 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
 E-mail Address: kneerana@wu.ac.th
 ระยะเวลาโครงการ : 1 กันยายน 2548 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2550

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และเสนอแนะตัวชี้วัดด้านสังคมและเศรษฐกิจสำหรับใช้ประกอบการบริหารจัดการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง โดยมีขอบเขตการวิจัยในพื้นที่รอบอ่าวปากพนัง ครอบคลุม ตำบลบางจาก คลองน้อย คลองกระบือ ปากพนังฝั่งตะวันออก ปากพนังฝั่งตะวันตก และ แหลมตะลุมพุก โดยแบ่งชุมชนในพื้นที่ปากพนังตามวิถีทางทางด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ ออกเป็น 3 วิถี คือ 1.) เมืองท่าแห่งการค้าขาย ครอบคลุมพื้นที่เมืองบริเวณตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก และปากพนังฝั่งตะวันตก 2.) เมืองพื้นที่รอบอ่าวครอบคลุมตั้งแต่ปากพนังฝั่งตะวันตก เลียบอ่าวปากพนังจนกระทั่งถึงบางกระบือ 3.) เมืองแห่งการประมง ครอบคลุมพื้นที่แหลมตะลุมพุก บริเวณตำบลแหลมตะลุมพุกและพื้นที่ชายฝั่งรอบอ่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวปากพนังในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา ในการศึกษาแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ยุค คือ ยุคที่ 1 ยุคความรุ่งเรืองของข้าว ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึง 2485 ยุคที่ 2 ยุคแห่งความอับจน ทุกข์เข็ญและภัยธรรมชาติ และการเริ่มต้นการใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 1 ปี 2504 ยุคที่ 3 ยุคการพัฒนาเกษตรบนฐานทรัพยากรและการเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐ ปี 2505-2542 และยุคที่ 4 ยุคการสร้างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ การเปิดใช้ประตุนายน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์ ถึงปัจจุบัน ปี 2542-2550

จากการศึกษา พบว่า ยุคที่ 1 ยุคความรุ่งเรืองของข้าว ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึง 2485 ประชาชนใช้ชีวิตบนพื้นฐานของความอุดมสมบูรณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สร้างเครือข่ายและสายสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะเครือข่ายการค้าข้าวกับต่างประเทศ ยุคที่ 2 ยุคแห่งความอับจน ทุกข์เข็ญและภัยธรรมชาติ และการเริ่มต้นการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ปี 2504 ในยุคนี้เป็นจุดหักเหสำคัญของลุ่มน้ำปากพนัง เนื่องจากภาครัฐได้เข้ามาแทรกแซงระบบตลาด โดยการออกประกาศเขตควบคุมการค้าข้าว และการผูกขาดการค้าข้าว นอกจากนี้ยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นที่รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ยุคที่ 3 ยุคการพัฒนาเกษตรบนฐานทรัพยากรและการเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐ ปี 2505-2542 ยุคนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจไปที่การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน และการส่งเสริมการผลิต แบบ TOP – DOWN บนฐานทรัพยากรที่มี ยุคที่ 4 ยุคการสร้างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ การเปิดใช้ประตุนายน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์ ถึงปัจจุบัน เป็นยุคของการเกิดปัญหาหลายปัญหาที่สะสมมาในแต่ละยุค รวมทั้งเป็นยุคที่เริ่มเห็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากการแก้ปัญหาการผลิตในปากพนังโดยการสร้างประตุนายน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์ และนับได้ว่าเป็นยุคของการเห็นระบบปัญหาที่ค่อนข้างชัดเจน จากการเปลี่ยนแปลงฐานทรัพยากร การย้ายถิ่น วิถีชุมชน วิถีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนของสภาพเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยหลักๆ 4 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากนโยบายของภาครัฐในการปิดอ่าวการค้าข้าว (2) การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราชที่ไม่ใช่การคมนาคมทางน้ำแต่ส่งผลเสียต่อเมืองปากพนังซึ่งมีพื้นที่เชื่อมต่อการคมนาคมทางน้ำ (3) การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และ (4) การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด จากมูลเหตุดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เผชิญปัญหาสำคัญ 4 ประการ คือ

(ข)

(1) การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) การสูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำรงชีวิต (3) การอพยพโยกย้ายอันเกิดจากความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพในลุ่มน้ำปากพนัง และ (4) วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายเงินที่เพิ่มขึ้นและหนี้สินที่เพิ่มพูน

จากการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สามารถสร้างตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมในเบื้องต้นสำหรับการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง โดยตัวบ่งชี้ทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1. ด้านการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น 1.1) รูปแบบการผลิต 1.2) การใช้ที่ดิน 1.3) เงินทุน 1.4) เทคโนโลยีและองค์ความรู้ 1.5) แรงงาน 1.6) ความเป็นเจ้าของและผู้ประกอบการ 1.7) บทบาทภาครัฐ และ 1.8) เศรษฐกิจชุมชน 2. ด้านการตลาด ซึ่งแบ่งเป็น 2.1) รูปแบบการตลาด 2.2) เครือข่ายการค้า 2.3) ศูนย์กลางการค้า 2.4) บทบาทภาครัฐ 3. ด้านการบริโภค 4. ด้านหนี้สิน 5. ด้านการออม

ส่วนความสำเร็จในการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังอาจพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทางสังคมในเบื้องต้นจาก 1. สภาพแวดล้อม 2. วัฒนธรรม 3. อายุมข 4. ยาเสพติด 5. การศึกษา 6. สาธารณสุข 7. นโยบายภาครัฐ

คำหลัก : การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์, ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจและสังคม, การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง

Abstract

Project Code: RDG4840055

Project Title: The studies of Socio-Economy indicators for management of Pak Phanang basin.
Case study Pak Phanang bay area in Amphoe Pak Phanang, Changwat Nakhon Si Thammarat.

Investigators: Neerana Kaewprasert and Jintanee Jintranon
Walailak University

E-mail Address: kneerana@wu.ac.th

Project Period: 01 September 2005 to 28 February 2007

This research project analyzes the history of Pak Phanang and provides the indicators for managing Pak Phanang river basin project. The selected areas for this research are consisting of six Tambon: Bangjak, Klongnoi, klongkrabo, Pak Phanang Fang Tawan Ok, Pak Phanang Fang Tawan Tok and Talumphuk cape in Amphoe Pak Phanang, Changwat Nakhon Si Thammarat. The community is divided economically and geographically into 3 area 1.) Port of economy area consisting of Pak Phanang Fang Tawan Ok and Pak Phanang Fang Tawan Tok 2.) Bay area consisting of Phanang Fang Tawan Tok and Bangkrabo 3.) Fishing region consisting of Talumphuk cape until and Pak Phanang bay area. This research is aims at investigate the social and economic history in the selected area in 100 years. The study divided history into four eras: the first is the prosperity of rice "era starting in the reign of King Rama 5 until 1942". The second is call "the era of poverty and natural disaster". The third era is "Agricultural development based on the acceleration of the public". Last, the era of Pak Phanang River basin projects has emerged in the year 1999 until present.

The study reviews that Pak Phanang' people in the first era live with the plentiful of natural resources and strong connection with foreign countries. In the second era, the government had intervene Pak Phanang market system by regulating rices trading zone and having rices monopoly besides, the government started to develop infrastructure in Pak Phanang area. In the third era, the government continued infrastructure development projects and promoted TOP-DOWN agricultural cultivation. In the fourth era, emerged problems due to governmental policy particularly rices trading monopoly policy and impacts from Uthokawiphatprasit Watergate.

The socio-economic changing from four major factor: (1) government policies particularly rices trading monopoly policy (2) Infrastructure developed projects with improve overall economy of Changwat Nakhon Si Thammarat rather Pak Phanang which is mainly travel by water transportation. (3) Education which is as not appropriate to the local needs. (4) Changing from trading system to capital market system. Base on theses factor the residents have encountered four major difficulties 1) Change in natural and environmental resources 2) Lost of local of occupation in Pak Phanang area. 4) Life changing due to increasing consumption and debt.

By historical analysis, the economic indicators use for the Pak Phanang river basin development can be measured by (1) Production aspect consisting of 1.1) type of production 1.2) land utilization 1.3) capital

1.4) technology and knowledge 1.5) labor 1.6) entrepreneurships 1. 7) role of government 1.8) local economy.
(2) Market aspect consisting of 2.1) type of market 2.2) trading network 2.3) trading hub 2.4) role of government (3) Consumption aspect (4) Debt aspect (5) Saving aspect

For the success of the social indicators use for the Pak Phanang river basin development can be measured by (1) Environment issue (2) Cultural issue (3) Gambling issue (4) Drugs issue (5) Education issue (6) Public health issue (7) Public policy issue

Keywords: historical analysis, socio-economic indicators, Pak Phanang river basin management

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
Abstract	(ค)
สารบัญ	(จ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญตาราง	(ซ)
บทที่ 1 บทนำ	1-1
ขอบเขตงานวิจัย	1-1
กรอบแนวคิด	1-3
บทที่ 2 ยุคที่ 1: ยุคความรุ่งเรืองของข้าว ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึง 2485	2-1
สภาพทางภูมิศาสตร์	2-1
สภาพทางเศรษฐกิจ	2-3
วิถีชีวิตชุมชน	2-3
เครือข่าย	2-22
การสาธารณสุข	2-23
การพนันและยาเสพติด	2-23
การพัฒนาโดยภาครัฐเพื่อปากพนัง	2-25
บทที่ 3 ยุคที่ 2 : ยุคแห่งความอับจน ทุกข์เข็ญ และการเริ่มต้นการใช้	
แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปี 2504	3-1
วิถีชีวิตชุมชนการตั้งถิ่นฐาน	3-4
วัฒนธรรม	3-6
เครือข่าย	3-7
การศึกษา	3-7
วิถีชีวิตช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2	3-8
บทที่ 4 ยุคที่ 3 : ยุคการพัฒนาเกษตรบนฐานทรัพยากรและ	
การเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐ ปี 2505-2542	4-1
วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลง	4-1
การอพยพย้ายถิ่น	4-4
วิถีการผลิต การเข้ามาของเทคโนโลยีเครื่องจักรดีเซลและการเปลี่ยนแปลง	4-5
เครือข่าย	4-18
การศึกษา	4-18
นโยบายภาครัฐกับการพัฒนาปากพนัง	4-19

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ยุคที่ 4 : ยุคการสร้างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ การเปิดใช้	
ประตุน้ำอุทกวิทยาสถิติ ถึงปัจจุบัน ปี 2542-2550	5-1
สภาพภูมิศาสตร์	5-2
สภาพเศรษฐกิจ	5-4
วิถีชุมชน	5-11
เครือข่าย	5-11
วิถีชีวิตและการย้ายถิ่น	5-11
การศึกษา	5-12
นโยบายภาครัฐกับการพัฒนา	5-15
การวิเคราะห์ข้อมูลตามพื้นที่ย่อย	5-18
ปากพ่วงกับทิศทางการพัฒนา	5-50
บรรณานุกรม	(ญ)
บุคลากร	(ฎ)
ภาคผนวก	ผ-1
ภาคผนวก ก. รายนามบุคคลที่ให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมสนทนา	
เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน	ผ-1
ภาคผนวก ข. ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	ผ-3
ภาคผนวก ค. ประมวลภาพทั้งหมด จากการที่ได้ไปสัมภาษณ์	
ในแต่ละสถานที่ต่างๆ	ผ-12

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 เรือ และสินค้าเข้า-ออก ของเมืองและประเทศคู่ค้ากับปากพนัง	2-11
ตารางที่ 2-2 ปริมาณและมูลค่าฝ่ายส่งออกของมณฑลนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2449-2451	2-18
ตารางที่ 2-3 จำนวนหมู่บ้านและครัวเรือนที่ทำประมงทะเล และการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นรายอำเภอ	2-20
ตารางที่ 4-1 แสดงจำนวนเรือที่จดทะเบียนในอำเภอปากพนัง	4-8
ตารางที่ 4-2 แสดงพื้นที่การใช้ที่ดินเปรียบเทียบ 3 ยุค	4-14
ตารางที่ 5-1 เปรียบเทียบความหลากหลายของสัตว์น้ำที่มีการศึกษาในพื้นที่ปากพนัง	5-8
ตารางที่ 5-2 แสดงจำนวนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช	5-12
ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนนักเรียนการศึกษานอกระบบในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-13
ตารางที่ 5-4 ข้อมูลรายได้รวมปากพนังฝั่งตะวันออก	5-20
ตารางที่ 5-5 ข้อมูลหนี้สินปากพนังฝั่งตะวันออก	5-22
ตารางที่ 5-6 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบล	5-23
ตารางที่ 5-7 ข้อมูลรายได้ของครอบครัวแยกเป็นรายหมู่บ้านโดยเฉลี่ยต่อปีตำบลคลองกระบือ	5-27
ตารางที่ 5-8 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลคลองกระบือ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-28
ตารางที่ 5-9 สรุปรวมรายจ่ายทั้ง 9 หมวดของตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก	5-32
ตารางที่ 5-10 รายได้เฉลี่ยคนละ/ปี แยกรายหมู่บ้าน	5-32
ตารางที่ 5-11 การแสดงการประกอบอาชีพของประชาชนในตำบล แยกเป็นรายหมู่บ้าน	5-34
ตารางที่ 5-12 แสดงรายได้ของครอบครัวจากการประกอบอาชีพ แยกเป็นรายหมู่บ้าน	5-36
ตารางที่ 5-13 สรุปรายได้รวมของหมู่บ้าน / ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-38
ตารางที่ 5-14 แสดงรายได้รวมและเฉลี่ยต่อครัวเรือน/ต่อคน/ปีในตำบลแยกเป็นรายหมู่บ้าน	5-39
ตารางที่ 5-15 แสดงภาระหนี้สินของประชากรแยกรายหมู่บ้าน	5-39
ตารางที่ 5-16 สรุปหนี้สินรวมของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก แยกรายหมู่บ้าน อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-40
ตารางที่ 5-17 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-41
ตารางที่ 5-18 สรุปรวมรายจ่ายทั้ง 9 หมวดของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก	5-45
ตารางที่ 5-19 แสดงการประกอบอาชีพของประชาชน ในตำบลแหลมตะลุมพุกแยกเป็นรายหมู่บ้าน	5-46
ตารางที่ 5-20 แสดงรายได้ครอบครัวจากการประกอบอาชีพแยกเป็นรายหมู่บ้าน	5-47
ตารางที่ 5-21 สรุปรายได้รวมของหมู่บ้าน ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	5-49
ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ	5-52
ตารางที่ 5-23 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางสังคม	5-58

สารบัญภาพ

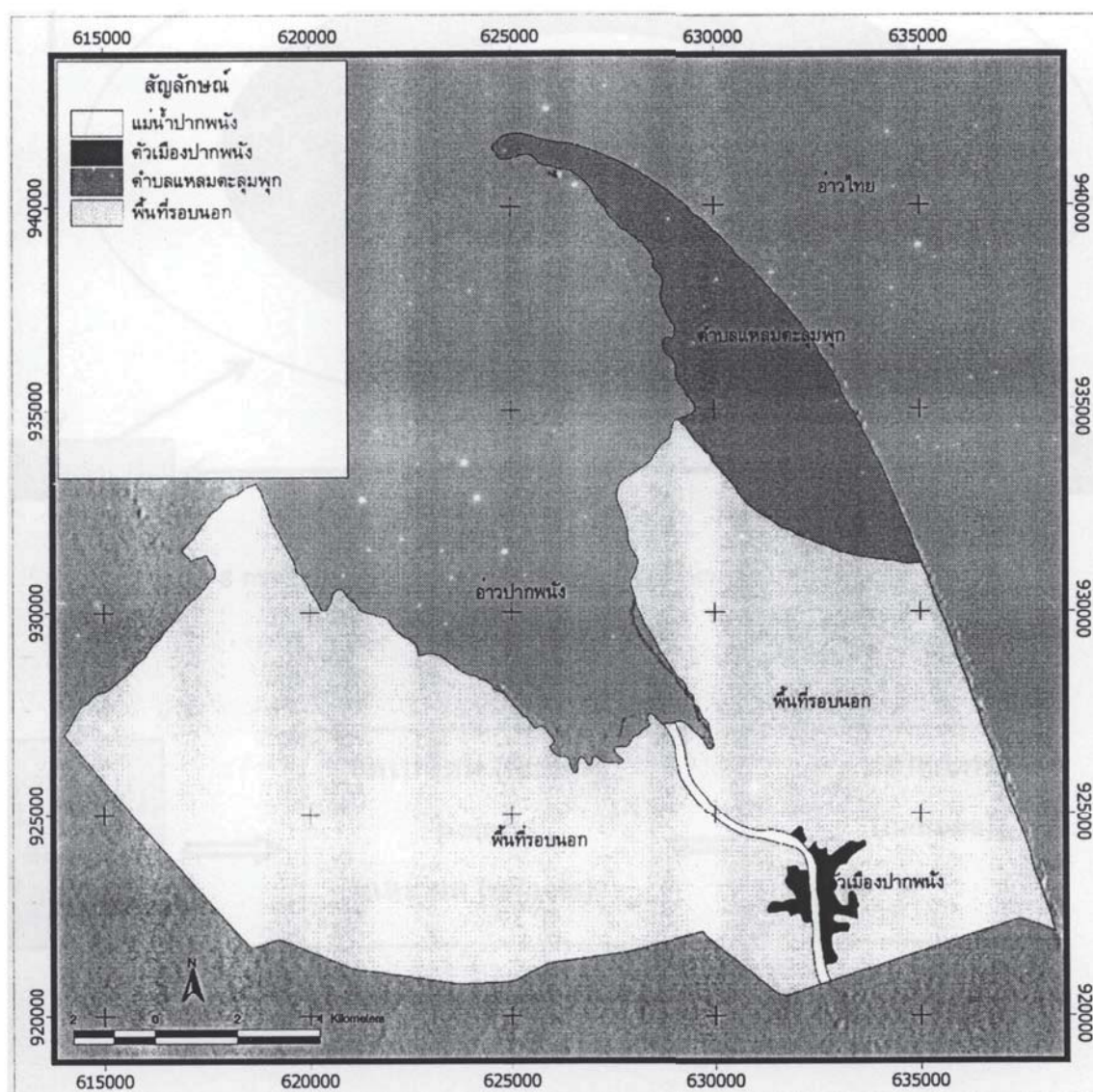
	หน้า
ภาพที่ 1-1 แผนที่แสดงพื้นที่ที่ทำการศึกษา	1-1
ภาพที่ 1-2 แผนที่แสดงพื้นที่ย่อยที่ทำการพิจารณา	1-2
ภาพที่ 1-3 กรอบแนวความคิดที่ 1 การศึกษาภาพรวมในระดับมหภาค (Macro level)	1-3
ภาพที่ 1-4 กรอบแนวความคิดที่ 2 การศึกษาภาพย่อยในระดับจุลภาค (Micro level)	1-3
ภาพที่ 2-1 ชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันออกเมื่อประมาณ 6,000 ปีมาแล้ว	2-2
ภาพที่ 2-2 ชุมชนริมแม่น้ำปากพนังในอดีต	2-5
ภาพที่ 2-3 ชุมชนริมแม่น้ำปากพนังในปัจจุบัน	2-5
ภาพที่ 2-4 ถิ่นฐานใหม่ในการทำนาข้าวบริเวณพื้นที่รอบอ่าว	2-6
ภาพที่ 2-5 ไม้แคะสลักบนกระเบื้อง	2-6
ภาพที่ 2-6 ไม้แคะสลักบนกรอบหน้าต่าง	2-7
ภาพที่ 2-7 ประตูบ้านแบบโบราณ	2-7
ภาพที่ 2-8 บ้านในบริเวณพื้นที่รอบอ่าว	2-8
ภาพที่ 2-9 ความรุ่งเรืองของการสัญจรทางน้ำ	2-9
ภาพที่ 2-10 คิวเรือ	2-10
ภาพที่ 2-11 ความรุ่งเรืองของท่าเรือ	2-10
ภาพที่ 2-12 จอดท่า	2-10
ภาพที่ 2-13 เรือใบ	2-12
ภาพที่ 2-14 สภาพการค้าทางน้ำ	2-13
ภาพที่ 2-15 ทุ่งนาเขียวขจี	2-15
ภาพที่ 2-16 ปล่องโรงสีไฟ	2-16
ภาพที่ 2-17 โรงสีไฟข้าวเมืองปากพนัง	2-16
ภาพที่ 2-18 ปล่องโรงสีไฟ	2-17
ภาพที่ 2-19 ปล่องโรงทำน้ำตาลมะพร้าว	2-19
ภาพที่ 2-20 การประมงขนาดกลาง	2-20
ภาพที่ 2-21 วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านบริเวณแหลมตะพุก	2-21
ภาพที่ 2-22 ทานม่วง	2-27
ภาพที่ 3-1 ประปาปากพนัง	3-2
ภาพที่ 3-2 ถนน	3-3
ภาพที่ 3-3 แหลมตะลุมพุก	3-3
ภาพที่ 3-4 นาข้าวร้าง	3-4
ภาพที่ 3-5 การเกษตรแบบยกร่อง	3-5
ภาพที่ 3-6 สวนส้มโอ	3-5
ภาพที่ 3-7 บ้านที่มีต้นทุเรียนสูง	3-6
ภาพที่ 3-8 บ้านหลังคามุงจาก	3-6
ภาพที่ 3-9 การจูงวัว	3-7

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4-1 แผนที่การใช้ที่ดินปี 2531-2545	4-2
ภาพที่ 4-2 แสดงระดับความเค็มของพื้นดินบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง	4-3
ภาพที่ 4-3 วิถีประมงพื้นบ้านห้องโถงทาง	4-11
ภาพที่ 4-4 แสดงการปล่อยน้ำเสียจากนาทุ่งสุป่าชายเลน	4-12
ภาพที่ 4-5 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2531	4-15
ภาพที่ 4-6 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2538	4-16
ภาพที่ 4-7 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2545	4-17
ภาพที่ 5-1 ภาพแสดงการเชื่อมโยงการพัฒนาอย่างยั่งยืน	5-1
ภาพที่ 5-2 แผนที่ประจักษ์บายน้ำที่สร้างขึ้นในพื้นที่รอบอ่าว	5-2
ภาพที่ 5-3 แสดงระดับความเค็มของพื้นดินบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง	5-3
ภาพที่ 5-4 แบบจำลองวงจรเศรษฐกิจของพื้นที่รอบอ่าว	5-6
ภาพที่ 5-5 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2545	5-7

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนพื้นที่ปากพนัง ภาพรวมความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนพื้นที่ปากพนัง ในช่วง 100 ปี ที่ผ่านมา โดยใช้แนวทางการพินิจทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ในการวิจัย และเสนองานวิจัยในรูปแบบเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) นอกจากนี้ยังทำการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจและชุมชน ในช่วง 100 ปี ที่ผ่านมา โดยแบ่งชุมชนในพื้นที่ปากพนังตามวิถีทางทางด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ ออกเป็น 3 วิถี ทางด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ คือ

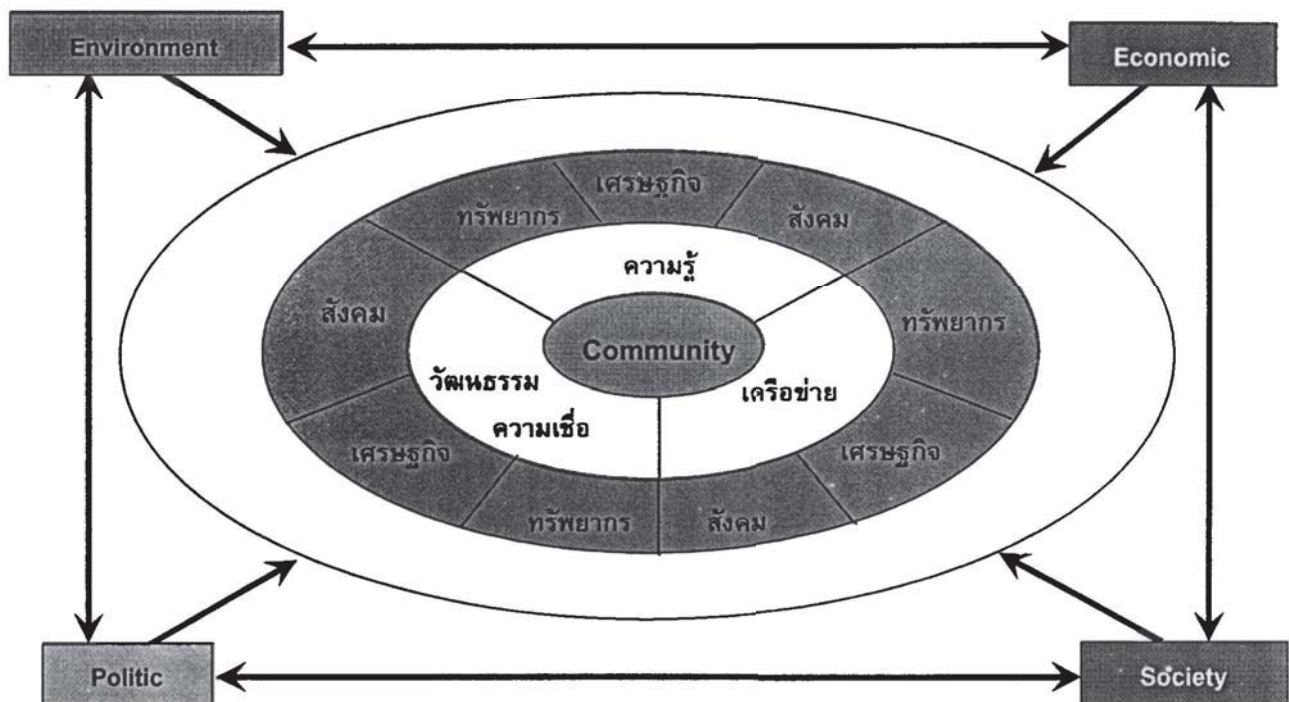
1. เมืองท่าแห่งการค้าขาย ครอบคลุมพื้นที่เมืองบริเวณตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก และปากพนังฝั่งตะวันตก
2. พื้นที่รอบอ่าวครอบคลุมตั้งแต่ปากพนังฝั่งตะวันตก เลียบอ่าวปากพนังจนกระทั่งถึงบางกระบือ
3. เมืองแห่งการประมง ครอบคลุมพื้นที่แหลมตะลุมพุก บริเวณตำบลแหลมตะลุมพุกและพื้นที่ชายฝั่งรอบอ่าว

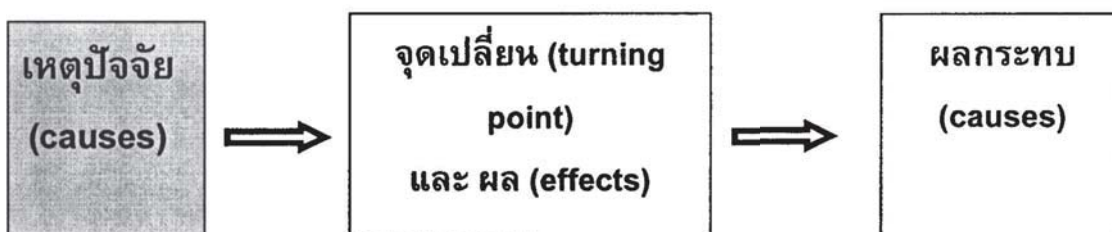
ภาพที่ 1-2 แผนที่แสดงพื้นที่ย่อยที่ทำการพิจารณา

กรอบแนวคิด

สำหรับแนวทางในการวิจัย ใช้แนวทางการพินิจทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยมุ่งหาเหตุปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงวิถีทางเศรษฐกิจและชุมชนรวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น และเสนองานวิจัยในรูปแบบเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ภาพที่ 1-3 กรอบแนวความคิดที่ 1 การศึกษาภาพรวมในระดับมหภาค (Macro level)

ภาพที่ 1-4 กรอบแนวความคิดที่ 2 การศึกษาภาพย่อยในระดับจุลภาค (Micro level)

ส่วนที่ 1 ภาพรวมประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม 100 ปีของพื้นที่รอบอ่าวปากพนัง

ประวัติศาสตร์ 100 ปี ปากพนัง

ปากพนังแบ่งเป็นสามยุคดังนี้

ยุคที่ 1

ยุคความรุ่งเรืองของข้าว ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึง 2485

- พ.ศ. 2440 เริ่มมีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยมณฑลนครศรีธรรมราชกับมณฑลปัตตานี
- พ.ศ. 2440 ตั้งชื่ออำเภอเป็นอำเภอเบ็ญต่าแต่ชาวบ้านเรียกปากนัง
- พ.ศ. 2442 ตั้งโรงเรียนปากพนัง สร้างตั้งแต่ยังชื่ออำเภอเบ็ญต่า โดยเริ่มต้นชื่อโรงเรียนไพบูลย์บำรุงเป็นการให้เกียรตินายอำเภอเพราะชื่อไพบูลย์
- พ.ศ. 2445 วันที่ 5 มีนาคม รัฐบาลยอมเปลี่ยนชื่ออำเภอเบ็ญต่าเป็นอำเภอปากพนัง เพราะว่าคนไม่เรียก
- พ.ศ. 2448 8 กรกฎาคม รัชกาลที่ 5 จะประพาสทางชลมารค รัชกาลที่ 5 มาเปิดโรงสีไคว้ชะหงีเป็นปฐมฤกษ์
- พ.ศ. 2470 นักแ่นเข้ามาในปากพนัง
- พ.ศ. 2475 หมดสัญญาไคว้ชะหงีก็หยุดกิจการเพราะหมดสัญญาจ่าย และขายกิจการให้กับชาวสิงคโปร์ชื่อลิ้มไฮเฮา
- พ.ศ. 2480 เป็นอำเภอเดียวในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีสถานะเป็นอำเภอเมือง พร้อมกับเมืองนครศรีธรรมราช

.....ข้าวของปากพนังบูมสุด ๆ จนกระทั่งถึงสงครามโลก....

ยุคที่ 2

ยุคแห่งความอับจน ทุกข์เข็ญและภัยธรรมชาติ และ
การเริ่มต้นการใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 1 ปี 2504

- พ.ศ. 2484 การค้าข้าวระส่ำระสาย รัฐบาลต้องลงมาควบคุมโรงสีทั้ง 19 โรง โดยให้โรงสีทั้ง 19 โรง มาลงทะเบียนเป็นโรงสีของรัฐบาล
- หลัง พ.ศ. 2484 พัฒนามาเรื่อย ๆ

ยุคที่ 3

ยุคการพัฒนาเกษตรบนฐานทรัพยากรและ
การเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐ ปี 2505-2542

- พ.ศ. 2505 25 ตุลาคม 2505 เวลา 19.00 น. พายุโซนร้อนแฮเรียต เป็นพายุที่ใหญ่และรุนแรงที่สุดตั้งแต่มีประเทศไทยมา เกิดความเสียหายต่อพื้นที่รุนแรงมาก
- พ.ศ. 2537 4 ธันวาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสเมื่อกองการลุ่มน้ำปากพนังต้องเกิดขึ้นแล้ว
- พ.ศ. 2538 พระองค์จึงตรัสว่าให้ขุดเจาะแล้วสร้างประตูประบายน้ำ
- พ.ศ. 2538-2542 สร้างประตูประบายน้ำ
- พ.ศ. 2540 นักแ่นปากพนังได้รับความนิยมมาก

ยุคที่ 4

ยุคการสร้างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ การเปิดใช้ประตูระบายน้ำ
อุทกวิภาชประสิทธิ์ ถึงปัจจุบัน ปี 2542-2550

- พ.ศ. 2542 22 สิงหาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานชื่อว่า
อุทกวิภาชประสิทธิ์ และประตูเริ่มทำงานวันที่ 2 ตุลาคม 2542
- พ.ศ. 2543 เกิดดินนอกที่ปลายแหลมตะลุมพุกมากกว่าปกติ
- พ.ศ. 2547 เริ่มมีการปลูกป่าในพื้นที่

ปากพนัง สามารถแบ่งประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ออกได้ เป็น 3 ยุค คือ

1. ยุครุ่งเรืองทางการค้า ตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึง 2484
 2. ยุคสงครามโลก สมัยตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงมหาวาตภัยแหลมตะลุมพุก 2505
 3. ยุคเร่งรัดพัฒนา สมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน
- โดยศึกษารายละเอียดได้จากบทถัดไป

บทที่ 2

ยุคที่ 1: ยุคความรุ่งเรืองของข้าว ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึง 2485

ในยุคแรกของการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ ๑๐๐ ปีเมืองปากพนัง เป็นยุคที่ปากพนังมีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งเริ่มก่อตั้งตั้งแต่ต้น ปี พ.ศ. 2440 ในขณะนั้นภาคใต้มีมณฑลเทศาภิบาล ๒ แห่ง คือ นครศรีธรรมราชและมณฑลปัตตานี สำหรับมณฑลนครศรีธรรมราชก็มีเมืองนักขัต 12 เมืองเป็นเมืองขึ้น ได้แก่ เมืองสายบุรี เมืองปัตตานี เมืองกลันตัน เมืองปะหัง เมืองไทรบุรี เมืองพัทลุง เมืองตรัง เมืองชุมพร เมืองบันทายสมอ เมืองสงขลา เมืองตะกั่วป่า เมืองกระบุรี

สำหรับเมืองปากพนัง ซึ่งเป็นเมืองในนครศรีธรรมราช ที่มีความรุ่งเรืองมากเมืองหนึ่ง คำว่า ปากพนัง มาจากที่ชาวบ้านเรียกว่า ปากนัง ตามลักษณะของพื้นที่ โดย นัง – มาจากคำว่า พนัง ซึ่งแปลว่าเครื่องกัน ปาก – มาจากคำว่า ปากแม่น้ำ รวมเป็นพจน์ที่กันบริเวณปากแม่น้ำ โดยมีแหลมตะลุมพุกเปรียบเสมือนพนักกัน บังแดด บังฝน ให้กับคนที่ทำมาหากินในอ่าวและเป็นพนักกันอ่าวปากพนังไว้ด้วย

ในปี พ.ศ. 2440 ทางราชการได้ตั้งชื่ออำเภอปากพนังอย่างเป็นทางการว่า อำเภอเบ็ญต็ด ซึ่งเป็นการตั้งชื่อตามทรัพยากรที่มีในพื้นที่ คือ มีหอยเบ็ญที่ชดขึ้นมาบริเวณริมหาดเป็นจำนวนมาก ในสมัยอดีตยังไม่มีเหรียญใช้ จึงใช้หอยเบ็ญที่ชดขึ้นมาที่ชายหาดปากพนัง แทนเงินเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้า อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้เปลี่ยนชื่ออำเภอเบ็ญต็ดเป็นอำเภอปากพนัง เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2445 ตามการเรียกของประชากรทั้งในและนอกพื้นที่เมืองปากพนัง

สภาพทางภูมิศาสตร์

จากชื่อเมืองปากพนัง อาจทำให้สามารถวาดภาพลักษณะพื้นที่เมืองปากพนังที่สะท้อนมาจากชื่อเมืองได้ สำหรับสภาพและลักษณะของพื้นที่เมืองปากพนังนั้นประกอบด้วย อ่าว ปากแม่น้ำ และแหลมที่ยื่นออกไปนอกทะเลเป็นจอยกันอ่าวไว้ ให้สามารถกันคลื่นลมได้

ก่อนปี 2485 ปากพนังเป็นพื้นที่เกษตรและประมงผืนใหญ่ที่สมบูรณ์ผืนหนึ่งของภาคใต้ในยุคนั้น เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ราบบริเวณปากแม่น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งในทะเลนอก และทะเลใน นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการเป็นเมืองท่า เนื่องจากมีปากแม่น้ำที่กว้าง มีผืนกันคลื่นลม รวมทั้งเป็นทางผ่านที่สำคัญของการเดินเรือ จากเมืองพระนคร สู่มืองแขก(กลันตัน ตรัง กานู) เมืองจีน และเกาะเล็ก เกาะน้อยในอ่าวไทย นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่ยังมีคลองสาขามากมายที่สามารถสัญจรเชื่อมต่อกับแม่น้ำปากพนัง ทำให้เมืองปากพนังเป็นเมืองท่าที่มีศักยภาพสูงในยุคเฟื่องฟูของการค้าทางทะเล และการค้าทางน้ำในพื้นที่ใกล้เคียง จนกลายเป็นศูนย์กลางการค้าของภาคใต้ ที่กระจายสินค้าเข้าสู่พื้นที่ลุ่มน้ำ และส่งออกสินค้าทั้งในและนอกประเทศ อย่างไรก็ตาม สำหรับสภาพดินของพื้นที่ปากพนังมีสภาพดินเปรี้ยว คนอยู่ที่นี้ถ้าหาปลาไม่ได้ก็อยู่ไม่ได้เพาะปลูกไม่ได้เพราะดินเปรี้ยว

หากพิจารณาที่ตั้งตามภูมิศาสตร์ โดยยึดเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง ปากพนังถือได้ว่าเป็นเมืองรอบนอก เพราะจากการเรียกชื่อชาวปากพนัง มักได้รับการเรียกสั้นๆ ว่า ชาวปาก-นัง แต่สำหรับชาวเมืองนครศรีธรรมราช มักเรียกชาวปาก-นัง ว่าชาวนอก ซึ่งสรรพนามการเรียกขานบุคคลในนครศรีธรรมราช¹ นั้น จะเรียกตามลักษณะที่ตั้งของชุมชนบริเวณรายรอบ เมืองนครศรีธรรมราช โดยให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง และเรียกประชากรที่อยู่บริเวณรายรอบแตกต่างกันออกไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

¹ จากงานศึกษาของพอดา พบว่าสังคมชาวนครศรีธรรมราช เรียกกลุ่มชนในสังคม โดย กลุ่มคนที่อยู่นอกภูเขาจะเรียก "พวกเหนือ"

- 1) ชาวเมือง หมายถึง คนในตัวเมืองนครศรีธรรมราช รวมถึง ข้าราชการ บริวารรับใช้ข้าราชการ ไพรและทาสในบริเวณตลาด
- 2) ชาวนอก หมายถึง คนที่ตั้งหลักแหล่งทำนาตามที่ราบริมทะเลฝั่งตะวันออกของตัวเมือง และกลุ่มชาวประมงในบริเวณดังกล่าวทั้งการประมงน้ำจืดและการประมงน้ำเค็ม (ชาวปากพนังถูกเรียกว่าเป็นชาวนอก)
- 3) ชาวเหนือ หมายถึง คนที่ตั้งหลักแหล่งด้วยการทำไร่ ทำสวนผัก ณ บริเวณทางตะวันออกของเขาลง เช่น อำเภอลานสกา เป็นต้น
- 4) ชาวนอกเขา หมายถึง คนที่ตั้งหลักแหล่งด้วยการทำสวนผักผลไม้และการหาของป่า ณ บริเวณที่ราบทางตะวันตกของเขาลง เช่น อำเภอฉวาง ปิปูน นาบอน เป็นต้น

สภาพทางเศรษฐกิจ

ลุ่มน้ำปากพนังเป็นแหล่งค้าขายที่สำคัญของภาคใต้และแหลมมาลายูมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นยุคของการค้าขายของปากพนังรุ่งเรืองที่สุด (ชาลิต, 2543)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกไว้เมื่อเสด็จประพาสปากพนังในวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2448 ตอนหนึ่งสรุปได้ว่า

“แถบลุ่มน้ำปากพนังนั้นมีที่นาอุดมสมบูรณ์มาก มีทั้งเรือไทยหลายร้อยลำ เรือกำปั่นแขก สำเภาจีนค้าขายทอดอยู่กลางน้ำเกือบ 30 ลำ สินค้าไม่มีอื่นสำคัญเท่าข้าว ปลา มีสุกรแต่ไม่มาก เรือเหล่านี้โดยมากมาจากเมืองสิงคโปร์และเมืองแขก ห้างอีสต์เอเชียติดตั้งเอเย่นไว้สำหรับสินค้าไปบรรทุกลงเรือเมล์ด้วยเหมือนกัน เมื่อคิดว่าตำบลนี้มีราคาเท่าใดเมื่อเทียบกับสงขลา เงินผลประโยชน์ แต่อำเภอเดียวก็น้อยกว่าเมืองสงขลาอยู่แค่ 20,000 บาทเท่านั้น” (อ้างใน พอดา, 2528)

วิถีชีวิตชุมชน

- การตั้งถิ่นฐานและบ้านเรือน

การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน

ปากพนังเป็นพื้นที่ตะกอนที่ออกจนเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีผู้คนมาตั้งถิ่นฐาน ในลักษณะของการเป็นจุดแวะพักและค้าขายติดต่อทางทะเลเป็นสำคัญ พื้นที่ปากพนังในยุครุ่งเรืองนี้ ประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาวจีน ซึ่งเป็นพลังแห่งการขับเคลื่อนทางการค้า ชาวมุสลิม และชาวไทยพื้นเมืองซึ่งเป็นการผลิตที่สำคัญ

การอพยพเข้ามาของชาวจีนในยุคนี้เกิดในขณะประเทศจีนกำลังเกิดภัยธรรมชาติ อันนำมาซึ่งความอดอยาก ยากจน ชาวจีนเป็นจำนวนมากจึงต้องเดินทางออกไปแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่นอกประเทศและเข้ามาอยู่เมืองไทยด้วย โดยนิยมเรียกขานคนจีนที่เป็นพ่อค้าว่า ²พ่อค้าเป็นจีนถักเปีย จากคำบอกเล่าการเดินทางของชาวจีนในยุคนี้ว่า ³“เมื่อก่อนมีเรือสำเภามาจากเมืองจีน พ่อมมาเรือสำเภาวิ่งโอบมา ชักใบ มาถึงฝั่งปากพนัง แม่เป็นลูกคนจีนอยู่ที่ปากพนัง ตอนนั้นพ่อบอกว่าอายุได้สัก 9 ขวบ มีปู่มาด้วย ตอนอยู่เมืองจีนก็ยากลำบากมาก เกาะไหหลำอยู่ริมทะเล พอเข้ามิดต้นมากก็ไปเดินริมหาดมีปลาสดตัวก็จับปลาทำกินกัน ไม่มีงานทำเลย รู้สึกว่าหากอยู่เมืองจีนต่อไปก็ลำบากเพราะไม่มีทางทำมาหากินเลยเดินทางมาโดยเรือสำเภา ปู่มาก่อน พ่อมมาทีหลังมาอาศัยอยู่กันที่ฝั่งตก” และ “จีนที่มาอยู่ปากพนัง อพยพมาจากเมืองจีนก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณสงครามโลกครั้งที่ 1 ปลาย ๆ สมัยนั้นอพยพมากันเยอะ

² คุณป้า มณฑา เพชรเครือ

³ คุณป้าหนู ร้านเมืองนัง

⁴ คุณตาสาย วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

ขึ้นตรงไหนก็อยู่ตรงนั้น คนจีนอยู่ทั่วทุกพื้นที่ คนจีนสมัยนั้นเขามาไม่มีอะไรติดตัว อยู่เมืองจีนลำบาก พอมายู่เมืองไทย อุดมสมบูรณ์มาทำอาชีพค้าขาย”

การอพยพเข้ามาของคนจีนหลาย ๆ สายพันธ์ นำไปสู่การตั้งสมาคมคน คนในสายพันธ์นั้น ในสมัยก่อนก็มีสมาคมคนจีน สมาคมไหหลำ สมาคมแต้จิ๋ว และก็มีสมาคมฮกเกี้ยน คนที่เข้ามาในสมัยแรก ๆ จะเป็นพวกไหหลำจะมาก และนามสกุลแซ่ลิ้ม จะเข้ามาเป็นคนหลัก ๆ ในการตั้งสมาคม เวลาเขาจะไปสังสรรค์กันก็แล้วแต่สมาคมว่าเขาจะนัดสังสรรค์กัน เขามีสมาคมของเขา มีที่ของเขา ถ้าสมาคมไหหลำ เขาก็จะไปตั้งสมาคมไหหลำ ถ้าคนแต้จิ๋วเขาก็ไปศาลแต้จิ๋ว แล้วส่วนมากที่เขาไปจัดเขาก็จัดในวันเทศกาลของเขา เดือน 9 วันเทศกาลจาด วันบริจาต หรือว่าวันสำคัญของศาสนาของเขา ‘สมาคมของคนจีนก็มี ไหลำ สมาคมกวางตุ้ง มีหลายแห่ง ก็มีศาลเจ้าแม่’ แถ่นี่มีสมาคมไหหลำ สมาคมแต้จิ๋ว สมาชิกสืบทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ สมาคมตั้งแรก ๆ ก็อยู่ที่เดิม มีฮกเกี้ยน ไหลำ แต้จิ๋ว ปัจจุบันนี้ฮกเกี้ยนไม่ถึงกับหายไป แต่คนจะน้อยลง สมาคมชมรมเขาน้อย ไม่เหมือนแต้จิ๋ว ไหลำ ที่ยังเยอะอยู่ ด้านของสมาคม แต่ละสมาคมตระกูลจะเป็นคนก่อตั้ง เขาก็จะมีวันนัดของเขา ก็จะเป็นวันกิน วันดูจิว เขายังมี ในชมรมเขาสวนมากก็จะเป็นผู้ชาย สมาคมก่อตั้งมาเพื่อคนจีน เพื่อให้เขามีความสมัครศึกลมเกลียวกัน รักษาประเพณีของเขา สร้างพระ สร้างกองแล้วมีโรงจิว มีการรับจิวให้พระดู เขาก็จะกินอาหารกันเพื่อฉลองวันปีใหม่ของคนจีน พวกเขาก็ยังรักเหนียวแน่นกับพวกพ้องของเขา

นอกจากนี้ยังมีคำบอกเล่าเรื่องการอพยพว่า ⁹คนจีนที่นี่มีแต่แต้จิ๋ว อพยพมาจากเมืองจีนก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณสงครามโลกครั้งที่ 1 ปลาย ๆ สมัยนั้นอพยพมากันเยอะขึ้นจากเรือตรงไหนก็อาศัยอยู่ตรงนั้น คนจีนอยู่ทั่วทุกพื้นที่ คนจีนสมัยนั้นเขามาไม่มีอะไรติดตัว อยู่เมืองจีนลำบาก พอมายู่เมืองไทยอุดมสมบูรณ์พอมายู่เมืองไทยก็ค้าขาย แต่คนไทยไม่ว่าอยู่ส่วนไหนก็ไม่มีการค้าขาย เริ่มต้นที่พอมาก็ทำอาชีพค้าขาย อยู่บริษัทยาเกลือ สมัยก่อนมีเกลือมาขายที่ปากพนัง โดยพวกมาเลเซีย ปีนัง มลายู เอน้ำตาลแว่นมาขาย ทางนี้เป็นข่าวสารกับเกลือ เกลือจากบ้านแหลม เพชรบุรี เขาเรียก “เก่าโป้ย” เป็นผู้จัดการหรือว่านายหน้าค้าเกลือ

หลังจากอพยพมาขึ้นท่าเรือปากพนังแล้วชาวจีนยังนิยมกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ จากคำบอกเล่าว่า ¹⁰“ทั้งมาจากเมืองจีนมากัน 3 คนพี่น้อง คนหนึ่งอยู่มีแหลมตะลุมพุก คนหนึ่งอยู่ปากพนัง คือทั้งผม อีกคนหนึ่งอยู่ที่เชียรใหญ่” อย่างไรก็ตามการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนที่อำเภอปากพนังนั้น ส่วนใหญ่ตั้งรกรากอยู่บริเวณตลาดทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก มีบางส่วนอยู่ที่แหลมตะลุมพุก โดยเฉพาะจีนที่มีความถนัดทางการประมงเช่น จีนไหหลำ เป็นต้น

ในการตั้งถิ่นฐานของคนในพื้นที่ปากพนังนั้น เป็นการย้ายเข้า และตั้งถิ่นฐานของคน 3 กลุ่มหลัก 3 พื้นที่ ซึ่งมีทั้งมากกว่า 100 ปีและยังไม่ถึง 100 ปี

1. คนจีนในบริเวณพื้นที่เมือง

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เอื้อต่อการพาณิชย์ คือบริเวณเมืองทำการค้าขายในตัวเมืองปากพนัง ทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก คนจีนเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของปากพนังในยุครุ่งเรืองทางการค้า ยุคนี้เป็นยุคของการค้าขายและสัญจรทางน้ำ วิถีชีวิตจึงผูกติดอยู่กับสายน้ำ เกิดความผูกพันกับสายน้ำ อาจเรียกได้ว่า เป็นยุคที่สายน้ำมีความสำคัญเสมือนถนน นอกจากนี้ยังมีการนำเข้าศิลปะวัฒนธรรม

บริเวณรอบ ๆ ท่าเรือทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก พื้นที่บริเวณนี้ในยุคนี้จะเป็น ป่า ¹¹เมื่อก่อนแถวนี้เป็นป่า เป็นป่าโพธิ์ เป็นป่าห้วยหนามหอม

⁹ คุณเดชวิทย์ วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

¹⁰ คุณตาสำราญ วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

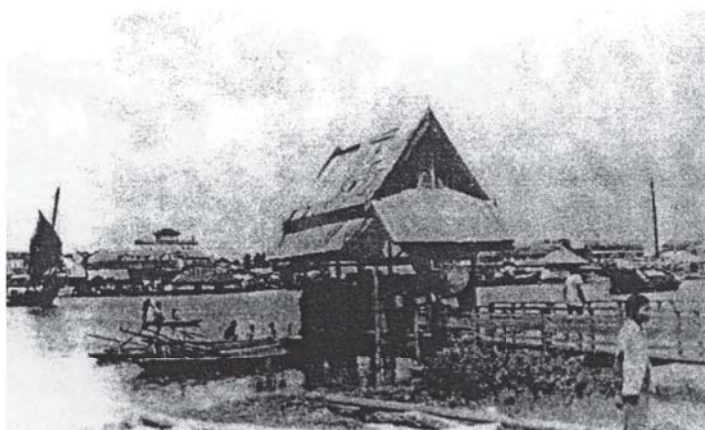
⁷ คุณลุงอิน วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

⁸ คุณศิริพร แซ่เตียว วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

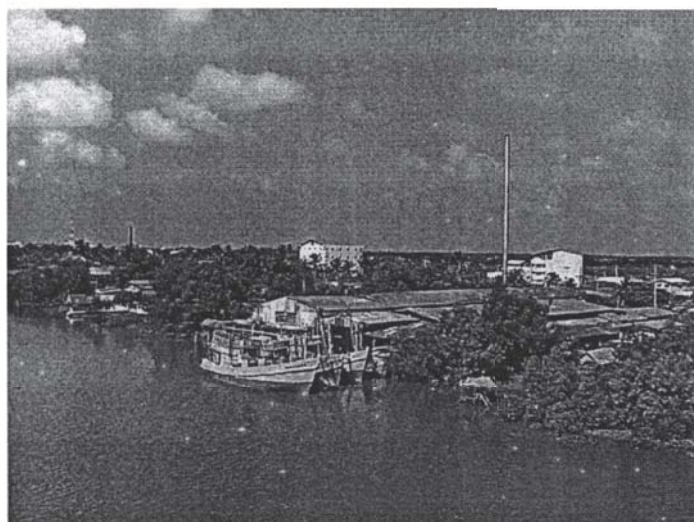
⁹ คุณวิชาติ พรหมโชติชัย วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

¹⁰ คุณวิชาติ พรหมโชติชัย วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

¹¹ คุณยาย วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

ภาพที่ 2-2 ชุมชนริมแม่น้ำปากพนังในอดีต

ภาพที่ 2-3 ชุมชนริมแม่น้ำปากพนังในปัจจุบัน

นอกจากการตั้งถิ่นฐานตามแม่น้ำสายหลักแล้ว ยังมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามคลองซอย โดยเฉพาะคลองขุด เกิดเป็นชุมชนการค้าขนาดใหญ่ที่ยังเหลือภาพให้เห็นถึงปัจจุบันแถบบริเวณวัดหูล่อง

2. ชวนาในบริเวณพื้นที่รอบอ่าว

พื้นที่นอกเหนือจากที่เป็นตลาด บริเวณ ลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ ได้รับการส่งเสริมให้มีการทำนา ภายหลังปี 2439 ¹² โดยภาครัฐมีนโยบายให้ค่าแรงการขุดลอกคลองเป็นที่ดินบริเวณรอบคลอง จึงมีการลงมาจากพื้นที่เหนือ เพื่อจับจองที่ดินในการทำนา ตามภูมิปัญญาที่มีการจับจองพื้นที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ริมน้ำ รวมทั้งการจ้างขุดคลอง ทำให้เกิดการตั้งบ้านเรือนเป็นหย่อมบ้าน กระจายอยู่ทั่วไปตามริมคลอง ¹³ คนที่ส่วนใหญ่มาพร้อม ๆ กันลงมา จากปากแพรง เขาก็มาจากท่าพญา ¹⁴ สมัยก่อนบางทวดเป็นป่า ตาก็เข้ามาอยู่ตั้งถิ่นฐาน 4-5 ครัวเรือนแล้วก็มีคนย้ายเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ ผู้คนบริเวณนี้จึงเป็นกลุ่มชนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และทำการประมงในอ่าวเป็นอาชีพรอง

¹² วุฒิชัย, 2541

¹³ คุณตาศักดิ์

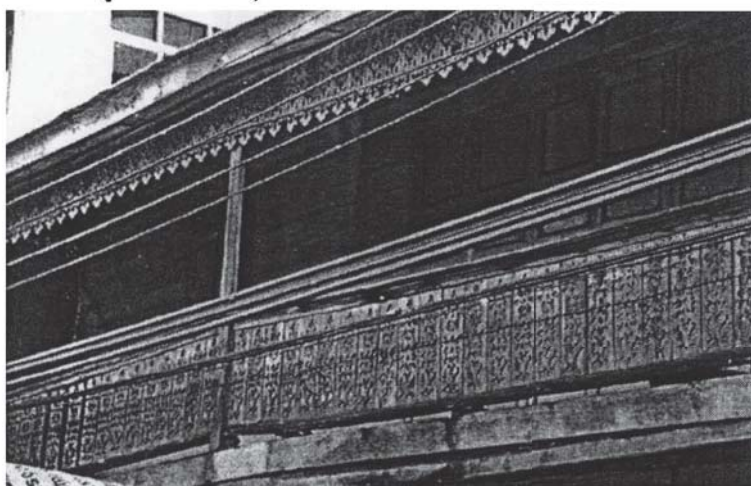
¹⁴ คุณตาชัย รัตนกุล

ภาพที่ 2-4 ถิ่นฐานใหม่ในการทำนาข้าวบริเวณพื้นที่รอบอ่าว

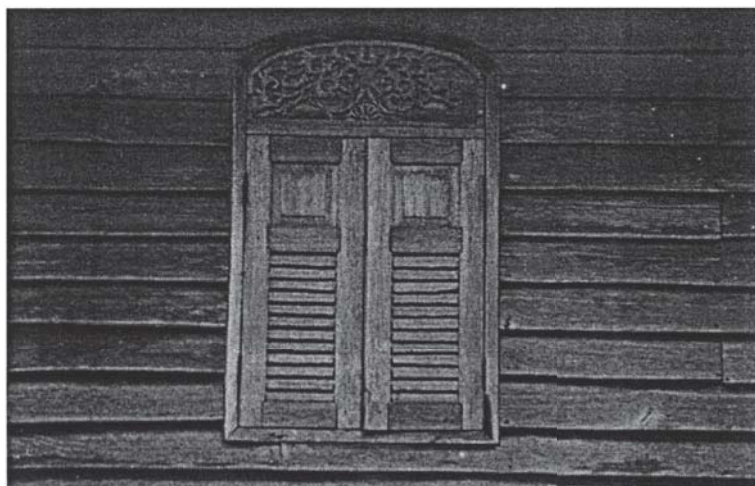
3. ชาวประมงในบริเวณแหลมตะลุมพุก

การตั้งถิ่นฐานของชาวประมงบริเวณพื้นที่แหลมมีมานานตั้งแต่รัชกาลที่ 2-3¹⁵ ซึ่งมีทั้งอิสลาม จีน ไทย มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาในการทำประมง พื้นที่แหลมตะลุมพุกเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรมาก จึงเป็นแหล่งที่ตั้งของกลุ่มคนหลายๆ สายพันธุ์ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะนิยมตั้งเป็นหย่อมบ้านตามความเชื่อ ในทางศาสนาและสายพันธุ์ เช่น หย่อมบ้านชาวไทยพุทธ หย่อมบ้านชาวไทยมุสลิม และหย่อมบ้านชาวไทยจีน อย่างไรก็ตามแม้จะมีความแตกต่างกันทางความเชื่อทางศาสนาและสายพันธุ์ แต่หย่อมบ้านทั้งหมดก็มีการผสมผสานความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายระหว่างชาติพันธุ์เป็นอย่างดี ยังคงหลงเหลือวัฒนธรรมระหว่างกัน เช่น ชาวไทยพุทธ ยังคงนิยมรับประทาน รอเยาะ ซึ่งเป็นอาหารมุสลิม รวมทั้งยังมีเครือข่ายความรู้ในการประกอบอาชีพ เช่น วิธีการจับปลาไหล ซึ่งเป็นความรู้จากชาวไทยมุสลิม

ภาพที่ 2-5 ไม้แกะสลักบนระเบียง

¹⁵ วุฒิชัย 2541

ภาพที่ 2-6 ไม้แกะสลักบนกรอบหน้าต่าง

ภาพที่ 2-7 ประตูบ้านแบบโบราณ

การสร้างบ้านเรือน

ในยุคนี้ บ้านที่นิยมปลูกก็ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของบ้าน มีทั้งบ้านที่กั้นด้วยจากและหลังคามุงจาก หรือจะเป็นบ้านไม้หลังคามุงจาก โดยใบจากเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นที่หาได้ไม่ยากนัก ¹⁶ไม้ที่สร้างบ้านซื้อจากปากน้ำเพราะไม้ที่ทำบ้านได้ไม่มี มีแต่ไม้แหม(แสม) ไม้โกงกางที่เป็นป่าชายเลน ทำบ้านไม่ได้

¹⁶ คุณ ตาลอย วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

ภาพที่ 2-8 บ้านในบริเวณพื้นที่รอบอ่าว

- การบริโภคน้ำ

การบริโภคน้ำในยุคที่ท้องฟ้าปราศจากมลพิษ จะมีการบริโภคน้ำฝนที่ตกในฤดูกาล โดยจะทำการเก็บน้ำโดยใช้โอ่ง¹⁷ น้ำมีใช้ตลอดปี น้ำกิน กินน้ำฝนรอรับในโอ่ง¹⁸ น้ำดื่มจะเอาน้ำฝน แต่ละบ้านจะมีโอ่งเยอะ¹⁹ สมัยก่อนใช้น้ำในแม่น้ำได้เลย จะซักผ้า จะอาบได้เลย ถึงน้ำกังหา กุ้ง หอยปลาได้มาก น้ำที่ขายใช้ดื่ม ใช้กิน ก็จะเป็นน้ำฝน

- ความเชื่อวัฒนธรรม

ความเชื่อในยุคนี้ ได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมที่ผูกติดอยู่กับชีวิตในการประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยง หรือความไม่แน่นอนจากภัยธรรมชาติเฉกเช่น ในวิถีการประกอบอาชีพการประมง เช่น ความเชื่อในเรื่องแม่ย่านาง²⁰ ยายเล่าว่าเวลาออกเรือทุกครั้งก็ต้องมีการไหว้แม่ย่านาง โดยไหว้ที่หัวเรือมีขนม จุดธูปจุดเทียน ไหว้ทุกครั้ง²¹ ที่เขาออกเรือประมงโน้นแหละ เขาจะไหว้กัน ลูกเรือต้องไหว้ เขาไหว้หัวเรือ ไหว้แม่ย่านาง ไหว้ดาขุนเล ก็มีของเขา ธรรมเนียมของเขา

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมรวมถึงการเล่นที่ผูกติดอยู่กับสายน้ำ เช่น ประเพณีเรือชักพระ การเล่นชดโคลน ซึ่งเป็นการละเล่นของคนบริเวณทะเลโดยเฉพาะ²² วัฒนธรรมของที่นี่จะมีการแข่งเรือกัน ก็จะทำกันเดือน 11 แล้วก็มีการลากพระ มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเลย แข่งเรือก็มี มี 12 ฝีพาย 15 ฝีพาย 21 ฝีพาย ถ้าเป็นทางเหนือเขาเรียก เรือยาว แต่บ้านเราเรียก เรือเฟี้ยว ลากพระก็จะมีการตกแต่งกันมีลากพระทั้งทางเรือทางบก เรียกว่า พระบก พระน้ำ เดือน 11 ออกพรรษาเหล่าลากพระ แข่งเรือก็แข่งเดือน 11 ลากพระแข่งเรือเหมือนกับสมัยก่อนนั้น แต่ในตอนนี้หมันมีสีสันอะไรต่าง ๆ เยอะ ในสมัยก่อนก็มีการชดต้ม ชดหลุด จับเปิดในคลอง ก็มีการละเล่นพื้นบ้านเยอะ

¹⁷ คุณจันทร์ ทองศรีรัตน์

¹⁸ อบต.สมบัติ จิตนาธรรม

¹⁹ คุณยาย วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²⁰ คุณยายอรพิน วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²¹ ตาแนบ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²² ตาแนบ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

- การคมนาคมขนส่ง

จากการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ทำให้พาหนะของการเดินทางต้องใช้เรือเป็นพาหนะหลัก เรือโดยสารประจำทางที่ชาวปากพนังนิยมใช้สัญจรติดต่อกับพื้นที่ภายนอก มีหลายเส้นทาง²³ ประกอบด้วยเรือโดยสารปากพนัง-ท่าแพ ปากพนัง-ชะอวด ปากพนัง-เชิงใหญ่ และเรือโดยสารไปบางกอก ซึ่งมีเรือท่าทอง 4 ของแม่กิมก็ เรือของเจ้าแก้วกิมจง สำหรับการเดินทางสัญจรในพื้นที่ภายในนิคมสัญจรทางน้ำ ทั้งทางปากอ่าว คลองย่อยสาขา รวมทั้งคลองขุดหรือคลองสุขุมซึ่งขุดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ชาวเมืองปากพนัง ได้อาศัยเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญสู่เมืองนครศรีธรรมราช โดยจะนั่งเรือไปลงท่าแพและนั่งรถม้าต่อไปยังสถานที่สำคัญตามความเชื่อทางศาสนา เช่น พระธาตุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแจวเรือส่วนตัวไปทางลำคลองต่างๆ โดยเฉพาะคลองขุด เช่น การเดินทางไปคลองท่าน (หัวพานเมา) จะใช้เส้นทางผ่านคลองขุดไปทางวัดหูล่อง รวมทั้งการเดินทางไปยัง การะเกดและชะอวด(คลองคอง) เพื่อซื้อกระจูดมาสานเสื่อกระจูดหรือมะพร้าวมาเพื่อสานกระสอบมะพร้าว ก็จะใช้เส้นทางนี้เป็นเส้นทางหลัก โดยการเดินทางจะเป็นในลักษณะการเดินทางค้าหาหนอนนั้น เรือแต่ละลำจะมีแข่งกันฝน ทำจากใบลานหรือใบจาก รวมทั้งมีวัฒนธรรมการหุงข้าวกินในเรือกับปลาแห้งที่เตรียมไว้ด้วย

ภาพที่ 2-9 ความรุ่งเรืองของการสัญจรทางน้ำ

สำหรับการสัญจรทางน้ำในยุครุ่งเรืองนี้มีความคึกคักมาก จากการบอกเล่าจากความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ ยังคงรำลึกถึงบรรยากาศของคลองขุด ราว ๆ 50 ปีที่แล้วได้ว่า²⁴ คลองหน้าบ้านจะมีเรือแล่นผ่านไปมาเยอะมาก คนก็มากดูครึกครื้นทั้งวัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีคนแล้ว และจากการบอกเล่าของบ้านเรือนที่ค้าขายริมคลองขุดทำให้รู้ว่า ในสมัยก่อนนั้นคนมีเป็นจำนวนมากถึงขนาดวันหนึ่ง ๆ มีคน (ลูกค้า) เข้าออกที่บ้านตลอดเวลา เนื่องจากบ้านเป็นทางผ่านของเรือที่จะไปคลองน้อยและเรือเหนือ (เรือที่มาจากฝั่งของเสาธงซึ่งอยู่เหนือปากพนัง) จะมาขายสะตอ ทุเรียน ลางสาด มังคุด จำปาตะ ขายหม้อดิน โดยหม้อดินปั้นขึ้นมาจากดินเหนียวที่ปากพนัง มีอั้งโล่ขาย ขายอุปกรณ์ทั้งทางเกษตรและครัวเรือน ทำพรวนขายด้วย เอาเหล็กมาจากท่าเรือ แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศการค้าขายและสัญจรทางน้ำซึ่งเป็นเส้นทางหลักของเมืองปากพนัง

การบรรทุกข้าวไปขายที่โรงสีซึ่งต้องใช้เรือขนาดใหญ่เอาไว้บรรทุกเรียกว่า เรือแจว มีขนาดใหญ่กว่าเรือพาย โดยปกติที่ทำเรือปากพนังจะมีเรือลักษณะเป็นแบบ 4 คนแจว ประมาณ 3-4 ลำให้เข้า โดยทำเหมือนเป็นคิวรถแท็กซี่

²³ คุณตา วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²⁴ คุณมณฑา เพชรเครือ

ภาพที่ 2-10 คิวเรือ

ภาพที่ 2-11 ความรุ่งเรืองของท่าเรือ

เรือที่ใช้สำหรับการข้ามฟากระหว่างฝั่งตะวันตกกับฝั่งตะวันออก มักเป็นเรือเล็กๆ ที่ชาวบ้านต่อขึ้นมาเองเพื่อให้บริการให้ลูกค้าข้ามฟากไปโรงเรียน ปัจจุบันนี้เรือที่ยังคงใช้อยู่ในอำเภอปากพนังมักเป็นเรือท่องเที่ยว เช่น เรือของนายศร นนทภักดี ซึ่งเป็นคนต่อเรือมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ภาพที่ 2-12 จอดท่า

นอกจากนี้ยังมีเรือที่ใช้ในการหากุ้งบริเวณทะเลใน และบริเวณลำคลองต่างๆ เรียกว่าเรือเขียดกุ้ง

- เศรษฐกิจ

วิถีชีวิตชุมชน และการค้า

ในยุครุ่งเรืองของปากพนัง ขณะที่ชาวเป็นปัจจัยร้อยรัดสังคมชนบทของพื้นที่รอบนอก การค้ากันได้ว่าเป็นปัจจัยร้อยรัดที่สำคัญของพื้นที่เมืองปากพนังทั้งการค้าภายในและระหว่างประเทศ แต่จุดเด่นที่สำคัญของการค้าปากพนังมีลักษณะเป็นการค้าทางน้ำ หากแจกแจงให้เห็นถึงเครือข่ายการค้าทางน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง พบว่า²⁵ การค้าการพาณิชย์รุ่งเรืองมากจากข้อมูลในอดีตพบว่าในช่วงรุ่งเรืองปากพนังมีร้านทองริมแม่น้ำเป็น 10 ร้าน โรงสี 19 โรง เป็นเครื่องจักรไอน้ำ ยังไม่รวมโรงสีคันโยก นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าต่างๆ เช่นกระเบื้อง เป็นต้น

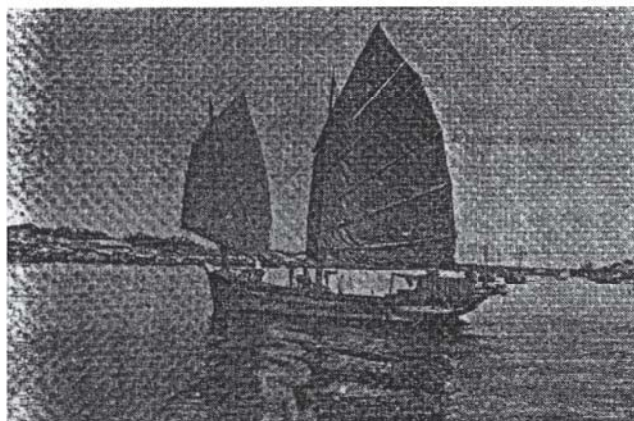
ตารางที่ 2-1 เรือ และสินค้าเข้า-ออก ของเมืองและประเทศคู่ค้ากับปากพนัง

คู่ค้า	ประเภทเรือ	สินค้าเข้า	สินค้าออก
จีน	เรือสำเภา	สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำหอม เป็นต้น) ยารักษาโรค เครื่องจักร สินค้าจากต่างประเทศทั่วโลก	ข้าว เกลือ
แขกกลันตรัง ตรังกานู	เรือแขก	สินค้าอุปโภค บริโภค (น้ำตาลแว่น เป็นต้น)	ข้าว เกลือ
สิงคโปร์	เรือใบ	สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำหอม เป็นต้น) ยารักษาโรค เครื่องจักร สินค้าจากต่างประเทศทั่วโลก	ข้าว
พระนคร	เรือใบ	สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า น้ำหอม เป็นต้น)	ข้าว
สมุทรสงคราม, สมุทรสาคร	เรือใบ	เกลือ	ข้าว
เพชรบุรี	เรือใบ	เกลือ	ข้าว
เกาะสมุย	เรือเกาะ	มะม่วงพืชมเสน มะพร้าว	ข้าว สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำตาล น้ำหอม เป็นต้น)
ด้านเหนือ	เรือแจว	ผลไม้	ข้าว สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำตาล น้ำหอม เป็นต้น)
ด้านล่าง	เรือแจว	ไม้ ผลัดภัณฑ์จากไม้ (ได้ เป็นต้น)	ข้าว สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำตาล น้ำหอม เป็นต้น)

²⁵ อาจารย์สาธิต พงษ์ศรี วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

ตารางที่ 2-1 เรือ และสินค้าเข้า-ออก ของเมืองและประเทศคู่ค้ากับปากพนัง (ต่อ)

คู่ค้า	ประเภทเรือ	สินค้าเข้า	สินค้าออก
ท่าศาลา	เรือแจว	ไม้ ผลิตภัณฑ์จากไม้ (ไม้เป็นต้น)	ข้าว สินค้าอุปโภค บริโภค (เสื้อผ้า ชาม น้ำตาล น้ำหอม เป็นต้น)

ภาพที่ 2-13 เรือใบ

การค้านับเป็นวิถีที่สำคัญของชาวปากพนัง²⁶ จากการบอกเล่าของคุณวิชาญ แสดงถึงวิถีการค้าและอาชีพของบรรพบุรุษไว้อย่างชัดเจนว่า กังผมเดิมทีตอนที่มาก็พอจำได้เขามีเรือสินค้าขนาดใหญ่ประมาณ 20 ตัน รับสินค้าจากปากพนังไปชะวอด เขียวใหญ่ ปากนคร ต่อมาก็ได้ขายเรือลำเล็กไปซื้อเรือลำใหญ่ประมาณ 30 กว่าตันเป็นเรือใบเดินจากปากพนังไปกรุงเทพฯ ขาขึ้นรับจ้างบรรทุกไม้แปรรูปขึ้นกรุงเทพฯ ขาลงก็ซื้อเกลือมาขาย ส่วนเดียผมเสียตั้งแต่ผมอายุ 4 ขวบ มีนายขายรับภาระเดินเรือแทนหลังจากนั้นก็ซื้อเรือมาอีกลำประมาณ 80 ตัน แล้วมาเดินเรือปากพนัง-กรุงเทพฯ เป็นช่วงหลังสงครามโลกขาขึ้นบรรทุกไม้ขาลงเอาเกลือมาขาย ส่วนใหญ่ขายปากพนังและสงขลา พอหลังจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นเรือใบ ต่อมาเปลี่ยนเป็นเรือเครื่องยนต์ ทำแบบนี้อยู่นาน นอกจากเรือของเราก็มีเรืออื่น ๆ ด้วยที่เข้าที่ท่าปากพนัง จนถนนหนทางมันดีขึ้นหลังจากนั้นเรือต่าง ๆ ที่เข้าปากพนังก็เริ่มหมดไป มีการการขนสินค้ามาทับรถมาแทน เพราะขนได้รวดเร็วขึ้น แต่แพงกว่า จากนั้นเรือที่บรรทุกสินค้ามาที่ปากพนังก็ลดลงจนปากพนังหลังจากนั้นก็หมดไปเลยประมาณปี 2510 ตอนนั้นเรือทะเลลिनวิ่งหลายลำ หลังจากนั้นเรือทะเลลिन ก็หายไป “เรือทะเลลिन” คือเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ 200-300 ตัน วิ่งทั่วประเทศ ปากพนัง บัตตานี สงขลา เป็นเรือของคนกรุงเทพฯ

เมื่อก่อนขนไม้ยางขายเขามีโรงไม้ที่ชะวอด ท่าศาลา ที่นี้รับจ้างพวกมารับซื้อคือโรงไม้ซื้อจากโรงเลื่อยที่นี้มีโรงไม้ โรงเลื่อยจ้างเรือส่งโรงไม้ที่กรุงเทพฯ ไม้ยางนาเป็นไม้ยาว ใหญ่ประมาณ 2-3 คนโอบ สมัยก่อนมีไม้ยางเยอะเกลือเอามาจากสมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี เขาใส่เรือมาขายเป็นถึงถึงละ 20 ลิตร ซ้อมาถึงนั่ง 45 ดังค์ เกวียน 60 บาท มาขายที่นี้เกวียน 350-400 บาท เกือบ 40 ปีแล้วที่ขนมา หลังจากนั้นเกลือก็หมดไปเพราะเขาบรรทุกทดแทนที่เป็นกระสอบ เป็นเกลือเม็ด เกลือผงยังไม่มี พวกทำปลาเค็มก็มาซื้อที่ละครั้งเกวียนบางคนก็ซื้อเพื่อตั้งขาย ขายพวกข้างบนคือ เขียวใหญ่ หัวไทร ชะวอด

การบรรทุกข้าวส่วนใหญ่ไปสิงคโปร์ บรรทุกจากปากพนังจากเรือเหล็กใหญ่ ๆ ส่วนเรือใหญ่ที่บรรทุกไม้ไปเป็นเรือไม้ เพราะเมื่อก่อนไม่มีเครื่องต้องใช้การทางเรือใบ ประมาณครึ่งเดือนก็ไปถึง เด็กที่เรียนกรุงเทพฯ ก็ต้องขึ้นรถไฟไป ต้องไปขึ้นที่เขาชุมทองที่ร้อนพิบูลย์ เพราะรถไฟมาจากหาดใหญ่ ถ้าคนปากพนังจะไปรถไฟ สมัยก่อนไม่มี

²⁶ คุณวิชาญ พรหมโชติชัย วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

สถานีรถไฟที่นครศรีฯ มีรถจากปากพนังไปนครศรีฯแล้วต่อไปเขาชุมทอง เวลาข้ามฟากก็มีเรือจ้างเป็นเรือแจว สมัย 30 ปีมาแล้วค่าโดยสารคนละ 50 สตางค์

สำหรับปริมาณการค้าในยุคนั้น ผู้วิจัยยังไม่มีข้อมูลสนับสนุนโดยตรง แต่หากดูจากความมั่งคั่งทางการค้าจากอัตราภาษีที่เก็บได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้เขียนพระราชหัตถเลขาเป็นจดหมายเหตุว่า “เมืองปากพนังได้ยืนมานานแล้ว ก็ไม่เคยแฉะ เมื่อมาเห็นของจริงเข้า ก็ไม่คิดว่าจะยิ่งใหญ่ขนาดนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองท่าในแหลมมลายูแล้ว เมืองปากพนังมีรายได้น้อยกว่าเมืองสงขลาอยู่ 20,000 บาทเท่านั้น นอกนั้นแล้วไม่มีเมืองไหนดีเท่าปากพนัง”

ภาพที่ 2-14 สภาพการค้าทางน้ำ

ปัจจัยเสริมให้การค้าข้าวรุ่งเรือง

1) ภาวะสงคราม การที่ข้าวเป็นยุทธปัจจัย เมื่อคาดการณ์ว่าจะเกิดสงครามโลกขึ้นในไม่ช้า จึงมีการสั่งซื้อข้าวเพื่อเป็นเสบียงในยามสงคราม (พอลดา, 2528) จากประเทศที่ขาดแคลน เช่น จีน มลายู สิงคโปร์ อินโดนีเซีย กันมากขึ้น (วารสารลุ่มน้ำปากพนัง, 2543)

2) สภาพพื้นที่เหมาะต่อการปลูกข้าว ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินลุ่มน้ำปากพนังทำให้บริเวณนี้เป็นแหล่งผลิตข้าวขนาดใหญ่ของภาคใต้ตั้งพระราชหัตถเลขาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสปากพนังในวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2448 ตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นว่าดีกว่านาคลองรังสิตและมีที่ว่างเหลืออยู่มากจะทำนาขึ้นได้ใหม่กว่าที่มีอยู่แล้ว เดียวนี้อีก 10 เท่า เขากะกำลังทูลเกล้าฯ ถวายว่า ถ้ามีน้ำบริบูรณ์จะตั้งโรงสีไฟได้ประมาณ 10 โรง ขาดแต่คนเท่านั้น มาทั้งมณฑลนครศรีธรรมราชไม่มีที่ไหนสู้...”

3) ท่าเลที่ตั้ง ลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดอำนาจทางการเมืองอย่างหนึ่ง อังกฤษเชื่อว่าผู้ใดครอบครองคาบสมุทรใต้ตลอดแหลมมลายู จะได้เป็นชาติมหาอำนาจของโลก (พิสมัย นันทแสง, 2536:) ลุ่มน้ำปากพนังอยู่ในพื้นที่ที่เป็นคาบสมุทรเปิด มีแม่น้ำปากพนังเป็นเส้นทางขนส่งน้ำสายหลักในส่วนที่เป็นแหล่งผลิตข้าว สะดวกแก่การลำเลียงออกค้าขายทางทะเล ปากพนังจึงเป็นศูนย์กลางการค้าและรถไฟมีบทบาทมากขึ้น

4) การปฏิรูปการปกครอง นโยบายทางการเมืองและการค้า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นโยบายที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการผลิต คือ

4.1) การเก็บภาษี รัชูปการ กับการขยายพื้นที่ปลูกข้าว

การเก็บภาษีรัชูปการจากชาวยไทย 4 บาทปี แทนการเข้าเวรในระบบไพร่ ถือว่าเป็นอัตราที่สูงมาก เป็นเหตุให้ต้องสะสมเงินตราและขยายการผลิตออกไปในพื้นที่ใหม่โดยเฉพาะในเขตเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง

เมื่อเจ้าภาษีเก็บส่วยไปไม่ทั่วถึงจึงได้เปลี่ยนเป็นการเก็บภาษีผ่านระบบเทศบาล คือ ผู้นำในหมู่บ้านก็ยังกระตุ้นให้มีการขยายการผลิตเพิ่มขึ้นโดยพื้นที่การผลิตได้ขยายออกไปอำเภอหัวไทร เขียวใหญ่ และปากพนัง

ผลของภาษีรัฐูปการกระทบต่อการผลิตและโครงสร้างต่าง ๆ 3 ประการคือ ประการแรก ผลิตภาพของแรงงานสูงขึ้นเนื่องจากการผลิตอย่างน้อยต้องมีเงินเหลือค่าภาษีให้ได้ปีละ 4 บาท ประการที่สอง เกิดคลองถนนต่าง ๆ ตามบริเวณที่ราบ เช่น คลองสุขุม โดยใช้แรงงานของราษฎรและยกที่นาให้ในระยะ 1,600 เมตรของสองฝั่งคลองเป็นค่าตอบแทนแรงงาน ประการที่สาม การหวังผลประโยชน์ทางอ้อมจากการเก็บภาษี ของนโยบายข้าหลวงเทศบาลช่วงนั้นที่ส่งเสริมให้ขุดคลองใหม่ บำรุงคลองเก่า รวมถึงสร้างทำนบต่าง ๆ ประกอบกับความต้องการข้าวจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดการขยายพื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณ 3 อำเภอหลัก คือ ปากพนัง เขียวใหญ่ หัวไทร และอำเภอใกล้เคียง ในปี 2452 การส่งออกข้าวจึงได้เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าของปี 2450

4.2) การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศบาล

สมัยเจ้าพระยานายวินิจ (บัน สุขุม) เข้าปกครองมณฑลนครศรีธรรมราช ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสังคมแบบศักดินามาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการค้าในชุมชน หมู่บ้าน และเกษตรกรรมเริ่มเป็นเจ้าของที่ดินมากขึ้น และหลังจากปี 2480 ผู้มีอิทธิพลได้เข้าจ้องพื้นที่กันเป็นจำนวนมาก (สมัยศ, 2536)

4.3) รัฐบาลกลางได้เข้าไปลงทุนและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

การที่เมืองปากพนังเคยเป็นเมืองท่าส่งผ่านสินค้าระหว่างนครศรีธรรมราชกับภายนอกมาก่อน และอยู่ในฐานะที่จะเพิ่มผลผลิตและขยายบทบาทด้านการค้าเป็นอย่างดี รัฐบาลจึงทุ่มทุนการพัฒนาทั้งการผลิตและการค้า โดยการเร่งสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น การขุดคลอง การตัดถนน จัดตั้งไปรษณีย์และโทรเลข นอกจากนี้ยังส่งเสริมทั้งการเกษตรกรรมและการอุตสาหกรรม การผลิตเพื่อการส่งออกจึงมีบทบาทมากขึ้น ข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดระหว่างปี 2439-2481 (พอลา, 2528)

4.4) การขยายตัวทางเศรษฐกิจการทำเหมืองแร่ดีบุกในมาลายู มีการอพยพแรงงานจากประเทศจีนไปสู่อาณานิคมของอังกฤษ เพื่อเป็นลูกจ้างในกิจการเหมืองแร่ ความต้องการอาหารในมาเลเซียจึงสูงขึ้น ตลาดเข้าที่สำคัญของปากพนังในสมัยนั้นจึงอยู่ที่สิงคโปร์ และปีนัง

4.5) ปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง ทำให้ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดเท่ากับศูนย์ ในภาคเกษตรจะมีการใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการลงแขกที่จ่ายค่าตอบแทนเพียงการเลี้ยงอาหารหรือการช่วยเหลือเป็นการตอบแทน การใช้แรงงานสัตว์เลี้ยง การประดิษฐ์เครื่องมือขึ้นมาใช้เองโดยอาศัยวัสดุธรรมชาติใกล้ตัวและเทคโนโลยีแบบพื้นบ้านที่สืบทอดกันมา

4.6) พันธุ์ข้าวคุณภาพดี ในอดีตลุ่มน้ำปากพนังเคยมีการผลิตและส่งข้าวไทยไปขายยังต่างจังหวัดและส่วนกลางจนเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ "ข้าวสารหัวไทร"

4.7) เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์สามารถหาและผลิตปัจจัยสี่ได้เอง ลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมของลุ่มน้ำปากพนังรองรับกับอากาศแบบร้อนชื้นและฝนตกชุกทำให้เกิดความหลากหลายทั้งสังคมพืชและสัตว์ให้พึงพิงสำหรับการดำรงชีพของมนุษย์

4.8) พ่อค้าคนจีนเป็นผู้บุกเบิกทำการค้า ในขณะที่คนไทยไม่นิยมทำการค้าแต่คนจีนที่อพยพเข้ามาใหม่ยังไม่มีเงินทุนและทรัพย์สินติดตัว จึงเลือกประกอบอาชีพที่เห็นผลตอบแทนเร็วคือการค้า (กรรณิการ, 2540:) ทำให้มีตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของปากพนังในเวลาต่อมา

- วิธีการผลิต

เศรษฐกิจเมืองปากพนังเฟื่องฟูมากในยุคก่อนสงครามโลก ความเจริญได้แผ่กระจายไปทั่วทั้งบริเวณแต่ละพื้นที่ในเมืองและรอบอ่าวปากพนังแต่ละพื้นที่มีวิธีการผลิตของตนเองที่ค่อนข้างโดดเด่น ในพื้นที่แหลมเน้นการผลิต

สินค้าประมงเป็นหลัก การผลิตสวนผักเพื่อจำหน่ายรองลงมา ในขณะที่พื้นที่รอบอ่าว เน้นการทำนาข้าวเพื่อจำหน่าย และประมงเพื่อการบริโภค ส่วนพื้นที่เมืองมีอุตสาหกรรมตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ข้าว

ข้าวคือสินค้าสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในยุครุ่งเรืองทางการค้าปากพนัง ในพื้นที่เมือง ที่เรียกกันว่าในตลาด นับได้ว่ามีโรงสีที่ทันสมัยเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำ²⁷ หากย้อนไปก่อนยุคนี้ การสีข้าวของอำเภอปากพนัง เริ่มมาตั้งแต่การใช้ครกตำข้าว และครกกระเดื่อง และเมื่อมีการติดต่อค้าขายกับตลาดต่างประเทศ ตลาดข้าวขยายตัวมากขึ้น จึงทำให้การสีข้าวเริ่มพัฒนาขึ้น มีกิจการโรงสีแบบใช้กำลังคน โรงสีข้าวที่สีด้วยมือ ตั้งมาแต่หลังการปฏิรูปการปกครองแบบเทศาภิบาล และมีการส่งเสริมการเกษตร ในปี ร.ศ. 116 (พ.ศ.2440) มีชื่อว่าโรงสีเอี่ยมเส็ง ตั้งอยู่บนปากพนังฝั่งตะวันออก

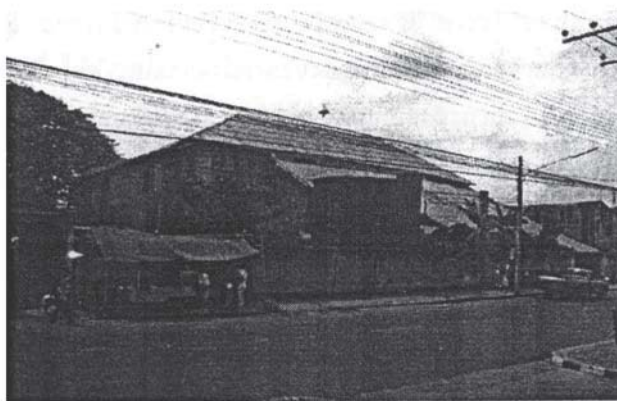

ภาพที่ 2-15ทุ่งนาเขียวขจี

จากหลักฐานในบัญชีโรงสีข้าวในพระราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2472 ที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำปากพนังปรากฏอยู่ 6 โรง ได้แก่ 1) โรงสีโฮฮอง 2) โรงสีบันดินหล้า 3) โรงสีเอี้ยะหลี่ 4) โรงสีหมงฮวด 5) โรงสีไทน้าอง 6) โรงสีลิ้มเล่งหัง²⁸ แต่หากนับโรงสีข้าวที่เป็นโรงสีไฟที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำปากพนัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2477 เป็นต้นมาจนถึงโรงสุดท้ายที่ตั้งในปี พ.ศ. 2510 นับได้ 19 โรง แต่ที่เข้าอยู่ในอันดับที่อยู่ในบัญชีของบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ จำกัด ที่เข้ามาตั้งสำนักงานที่ปากพนังในปี พ.ศ.2482 นั้น มีเพียง 14 โรง ซึ่งทั้ง 14 โรง ภายหลังถูกเรียกเป็นลำดับเลขที่แทนยี่ห้อของโรงสี โดยโรงสีไฟในลุ่มน้ำปากพนัง มีรายนามดังนี้ โรงสีไฟเอี่ยมเส็ง (โรงสี 1) โรงสีไฟเอี้ยะหลี่ (โรงสี 2) โรงสีไฟเอี้ยะเชียง (โรงสี 3) โรงสีหมงฮวด-(ยุคแรก), กิมโจนเส็ง-(ยุคสอง) (โรงสี 4) โรงสีกวงฮั่ว (โรงสี 5) โรงสีฮงเชียงเฮง (โรงสี 6) โรงสีไทน้าฟง-(ยุคแรก),โรงสีอะเซ่งฟง-(ยุคสอง) ,โรงสีหยิกเส็งจัน-(ยุคสาม) (โรงสี 7) โรงสีเตาเส็ง-(ยุคแรก),โรงสีโฮฮอง-(ยุคสอง) ,โรงสีบริษัทกอบกาญจน์ (ยุคสาม) (โรงสี 8) โรงสีง่วนไต้ (โรงสี 9) โรงสีไทยพวงษ์ (โรงสี 10) โรงสีลิ้มเล่งหัง-(ยุคแรก) ,โรงสีเลียงฮะกงสี-(ยุคสอง) โรงสีสิสระเกษ-(ยุคสาม),โรงสีง่วนหลี่ (ยุคสี่), โรงสีไฟวลีย์ (ยุคห้า) (โรงสี 11) โรงสีไฟเอี่ยมเส็งฮง (ยุคสอง) โรงสีไฟแสงไทย (ยุคสาม) (โรงสี 12) โรงสีล้วนเอ็กเชียง (โรงสี 13) โรงสีสุ่ยห้อง (โรงสี 14)

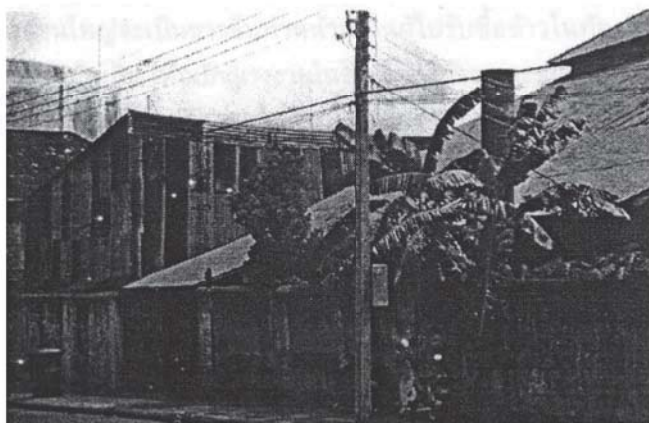
²⁷ อาจารย์สาทร พฤษศรี วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

²⁸ ชวลิต อังวิทย์ 2540

ภาพที่ 2-16 ปล่องโรงสีไฟ

นอกจากนี้ยังมีบันทึกทางประวัติศาสตร์บอกเล่าถึงการร่วมทุนระหว่างพ่อค้าชาวจีน กับพระคลังข้างที่ใช้ในการทำโรงสีที่มีความทันสมัยในพื้นที่ปากพนังซึ่งได้มีการให้ความสำคัญกับการลงทุนครั้งนั้นมาก จากคำสัมภาษณ์ถึงประวัติศาสตร์ส่วนนี้²⁹ “การเสด็จประภาสปากพนังของรัชกาลที่ 5 เป็นครั้งที่ 4 ของการเสด็จประภาสภาคใต้ ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2448 หลังจากที่เบียดเปลี่ยนเป็นปากพนังได้ 3 ปี เรือมหาจักรีมาจอดที่อ่าวปากพนังเพราะเรือใหญ่เข้าคลองไม่ได้ และมีเรือกลไฟพาพระองค์ท่านเข้าเมืองปากพนังใช้เวลา 3 ชั่วโมง การเสด็จครั้งนี้ ได้ไปเปิดโรงสีนี้เป็นปฐมฤกษ์ เรียกว่าโรงสีเดาเส็งเป็นโรงสีเครื่องจักรไอน้ำโรงแรกของภาคใต้ เจ้าของโรงสีเป็นคนจีน และเป็นเจ้าของโรงสีที่ 19 ที่กรุงเทพฯ ชื่อ โค้วชะหวิ สร้างปี 2447 มาเปิดปี 2448 สาเหตุที่รัชกาลที่ 5 เสด็จมาเพราะโค้วชะหวิกู้เงินพระคลังข้างที่ ทำสัญญา 25 ปีจะจ่ายกลับคืนให้หมด โค้วชะหวิเห็นว่าลุ่มน้ำปากพนังข้าวเยอะ โรงสีที่มีอยู่แต่เดิมเป็นโรงสีที่ใช้แรงงานคน (โรงสีนี้ยังมีให้เห็นในปัจจุบันโดยต้องลอดใต้สะพานข้ามแม่น้ำปากพนังและไปที่ใกล้ ๆ กับประตูระบายน้ำ) พอเปิดโรงสีเสร็จท่านก็เสด็จกลับมาแวะที่หน้าโรงพักเพราะเมื่อก่อนที่ว่าการอำเภอปากพนังอยู่ข้างโรงพัก อยู่ข้างศาลาประชาสันต์และท่านมาแวะที่บ้านนายอำเภอ เขามาเล่นมโนราห์ถวาย จนกระทั่ง 15.30 น. ท่านเสด็จกลับ”

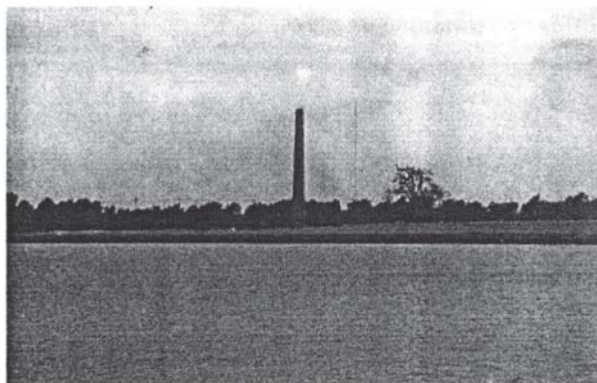

ภาพที่ 2-17 โรงสีไฟข้าวเมืองปากพนัง

นอกจากนี้ในพื้นที่รอบนอกเมืองยังเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ นาข้าวในพื้นที่นี้เป็นการเริ่มต้นตั้งรกรากและจับจองที่นาจากคนอพยพ ซึ่งอพยพมาจากเขาพังไกร ควนชลิค พื้นที่บนเขา และเกาะ รวมทั้งคนในเมืองที่เข้าไปจับจองที่นา

²⁹ อาจารย์สาร พฤษศรี วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

เพื่อการผลิตส่งขายเพื่อการค้าและการบริโภคในครัวเรือน³⁰ในการทำนาข้าวของชาวเมืองปากพนังนั้น มักจะไปทำนาที่
บางทวด โดยมีวัวบ้านละ 2 ตัว เมื่อได้ข้าวเปลือกจะใส่เรือแจวไปสีที่โรงสีฝ่งออก จ่ายค่าสีเป็นเกวียน ประมาณ 65 ปีที่ผ่าน
มาข้าวเกวียนละ 700 บาท แต่ละครัวเรือนมีที่ประมาณ 15 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 1-2 พันเรียง ส่งโรงสีซึ่งมี 4-5 โรงสี"

ภาพที่ 2-18 ปล่องโรงสีไฟ

มีเอกสารต่างชาติที่แสดงถึงปริมาณการส่งออกข้าวของปากพนัง ใจความว่า³¹ ปริมาณส่งออกข้าว
ของมณฑลนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. 2451 แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มปริมาณสินค้าออกประเภทข้าวสารของปากพนัง ในปี
นี้ยอดขายของราคาสินค้าออกข้าวสารจากปากพนังขึ้นถึง 115,112 เหรียญ ซึ่งยอดส่งออกสูงกว่าปีที่แล้วถึง 5 เท่า แต่
อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2452 ยอดส่งออกก็ลดลงเหลือ 82,470 เหรียญเท่านั้น เพราะเหตุว่า บางท้องที่ผลผลิตบางส่วนไม่
ได้ผลเท่าที่ควร

การใช้ที่นาบริเวณรอบอ่าวในสมัยนั้นมีทั้งการทำนาที่ดินของตนเอง และการเช่าที่นาทำกิน³² "คน
เกาะไปเช่าที่ทำนาแถวปากพนังมาก พอหน้านาจะนั่งเรือเกาะไปที่ป็นเดือน" เมื่อการค้าข้าวขยายใหญ่ขึ้น เกิดกลไก
การรับซื้อขายหลากหลายรูปแบบเพื่อให้สะดวกในการค้าขาย มีธุรกิจเครือข่ายมากมายเกิดขึ้น เช่น ธุรกิจรับซื้อข้าวใน
ลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ ซึ่งนายหน้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนทำหน้าที่เป็นผู้ไปรับซื้อข้าวในท้องถื่น ธุรกิจส่งออกข้าว รวมทั้ง
การจ้างงานทั้งชาวจีน และแรงงานท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงงานในโรงสี ทั้งสีข้าว และขนข้าว นอกจากนี้เมื่อธุรกิจโรงสีข้าวมี
มากขึ้นทำให้วัดฤดูบ (ข้าว) เกิดการกระจายตัวออกไปตามโรงสีต่าง ๆ เกิดกลยุทธ์ในการแย่งชิงวัดฤดูบกัน มีการทำ
สัญญาซื้อข้าวล่วงหน้าในรูปแบบของการแจกกระสอบข้าวที่มีเครื่องหมายของโรงสีให้กับชาวนา เป็นพันธะสัญญาใน
การส่งข้าวให้แก่โรงสีนั้น ๆ

อย่างไรก็ตามสังเกตได้ว่า ไม่พบหลักฐานว่ามีคนจีนทำนา ซึ่งตรงกับ กฎหมายตราสามดวงห้าม
ชาวต่างชาติทำนา คนจีนจึงไม่ทำนา ยกเว้นแต่งงานกับคนไทย

ในกระบวนการผลิตหรือการประกอบอาชีพของชาวนามีการพึ่งพาอาศัยหรือสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ
สัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ อย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ

- 1) ความสัมพันธ์กับชาวนาด้วยกัน มีการช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่น แรงงานในการผลิตการ
ช่วยเหลือให้อาศัยที่ดินทำกิน การช่วยเหลือด้านการเงิน การแบ่งที่ดินให้ทำกิน

³⁰ คุณตาห้วน วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

³¹ Diplomatic and Consular Report "Siam" Report for the year 1909 on the trade of the momthons of Nakhon Si Thammarat and Patani Edited the Erci office and the Board of trade, Annual Series No 4333 f. 343.

³² คุณยายล้วน มีเพียร เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2549

- 2) ความสัมพันธ์กับพ่อค้าคนกลางหรือนายทุน เช่น มีการจ้างแรงงานในการผลิต การซื้อปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิต
- 3) ความสัมพันธ์กับรัฐ เป็นการให้ความร่วมมือ หรือรับบริการต่าง ๆ โดยปัจจัยที่ส่งผลให้มีและดำรงอยู่ได้คือ ความเป็นเครือญาติ สภาพแวดล้อม วิธีการผลิต และระบบอุปถัมภ์ ยกเว้นความสัมพันธ์ของรัฐที่มีกฎระเบียบหรือกฎหมายบังคับ

ฝ้าย และ มะพร้าว

นอกจากการผลิตข้าว เพื่อการส่งออก ยังมีสินค้าส่งออกที่สำคัญของปากพนังในยุคนี้อีก ได้แก่ ฝ้าย ไบบอก พระยาประชากรจกรจักร (2456) (อ้างถึงใน พอตา แก่นแก้ว 2528) พบว่า “ใน พ.ศ.2454 และ พ.ศ.2455 กระทรวงเกษตรได้เล็งเห็นความสำคัญของสินค้าออกฝ้าย จึงได้ส่งฝ้ายพันธุ์เขมรมาให้ชาวปากพนังปลูก แต่ราษฎรนิยมเพาะปลูกฝ้ายพันธุ์ไทยมากกว่าพันธุ์เขมร และ กษ. ก.ษ. 13/1167 (2456) พันธุ์ฝ้ายเขมร เมล็ดฝ้ายหุเสียดมาก เพาะปลูกไม่ค่อยงอก ทั่วทั้งบังกีมีผลน้อยและหนักกว่าฝ้ายไทย พันธุ์ฝ้ายไทยเป็นไม้ล้มลุก การที่ราษฎรนิยมปลูกฝ้ายไทยนั้นเพราะว่า ราษฎรปลูกในเนื้อที่ที่ทำนาหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะปลูกฝ้ายในที่นา และเมื่อเก็บฝ้ายเสร็จจะตัดต้นฝ้ายทิ้งเพื่อทำนาต่อ ฝ้ายไทยมีอายุ 4-5 เดือนเท่านั้น ”จากข้อความแสดงให้เห็นว่ามีการส่งเสริมการปลูกฝ้ายพันธุ์ใหม่ แต่ไม่ได้รับความนิยมจากราษฎรมากนัก

ตารางที่ 2-2 ปริมาณและมูลค่าฝ้ายส่งออกของมณฑลนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2449-2451

พ.ศ.	จำนวน (ตัน)	มูลค่า (ปอนด์)
2449	577	7779
2450	434	8517
2451	588	7972

ที่มา : Reference to previous report Annual Series No 4333 “Siam” Report for the year 1909 on the trade of the monthans of Nakhonsritammarat and Patani. P.26.

นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานการส่งออกใน พ.ศ. 2452 จาก ³³รายงานเรื่องที่จะบำรุงสินค้าฝ้ายในประเทศสยาม ใจความว่า ใน พ.ศ. 2454 ฝ้ายในอำเภอปากพนังส่งไปจำหน่ายเมืองสิงคโปร์ 979 หาบ 15 ชั่ง ราคา 8,184 บาท 80 สตางค์ พ.ศ. 2455 ส่ง 1,016 หาบ 17 ชั่ง ราคา 7,652 บาท พ.ศ. 2456 ส่ง 1,016 หาบ 6 ชั่ง ราคา 16,212.42 บาท แต่ฝ้ายที่ส่งออกไปจำหน่ายนี้เป็นฝ้ายทั้งเม็ดเสียโดยมาก

จากคำบอกเล่าพบว่า ³⁴การปลูกฝ้ายหายไปเพราะการค้าระหว่างประเทศ และนโยบายในช่วงสงคราม การปลูกฝ้ายมีมาก่อนสงคราม คนที่นำฝ้ายเข้ามาปลูกคือพวกคนจีน เพราะตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง มีการสอนคนไทยทอผ้า การทอผ้าในปากพนังเริ่มหมดไปช่วงที่มีการค้าระหว่างประเทศ มีการนำเข้าผ้าจากแถบชมพูทวีปเข้ามา และกลับมาเพื่อฟูกอีกครั้งในช่วงสงครามโลก เพราะนำเข้าผ้าจากต่างประเทศไม่ได้ เนื่องจากฝ้ายเป็นยุทธปัจจัยในช่วงสงคราม และการปลูกฝ้ายหมดไปราว ๆ ปี 2490 กว่า ๆ โดยทุกบ้านจะมี ฮูก หรือ โห่ สำหรับทอผ้า ปัจจุบันดูได้ที่ท่าควั ฝ้ายในประเทศไทยได้หมดลงแล้ว ปัจจุบันผ้าทอไทย ต้องนำเข้าฝ้ายมาจากประเทศจีน

ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองได้หมดไปแล้ว ในสมัยอยุธยา เมล็ดฝ้าย และฝ้ายกยในเมืองนครเป็นสินค้าส่งออก ฝ้ายมี 2 พันธุ์ ฝ้ายต้นเดี่ยว ใช้ทอผ้าทั่วไป นำเข้ามาสมัยรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 โดยคนจีน ครั้งแรกที่เกาะสมุย ฝ้ายต้นสูง เอมายัดนุ่น เพราะเบา

³³ กษ. ร.6 ก.ษ. 13/1171 เรื่องเมืองนครศรีธรรมราชส่งรายงานเรื่องที่จะบำรุงสินค้าฝ้ายในประเทศสยาม 18 เมษายน 2454.

³⁴ คุณรจกิต สุชาติ วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549

ภาพที่ 2-19 ปล่องโรงทำน้ำตาลมะพร้าว

สำหรับมะพร้าวนั้น ภาครัฐได้ส่งเสริมให้มีการปลูกมะพร้าวในท้องที่ชุมชนปากพนัง จากการสำรวจ ในปี พ.ศ. 2456 ปรากฏว่า อำเภอปากพนัง มีพื้นที่ปลูกมะพร้าว 1,014 ไร่ ปลูกมะพร้าว 30,156 ต้น

นโยบายส่งเสริมการปลูกมะพร้าวนั้น นับได้ว่าเป็นนโยบายการส่งเสริมที่ได้รับการออกอุบายแปรเป็น ภาคปฏิบัติที่แยบยล มีการกำหนดว่า³⁵ หากชายใดมีความประสงค์จะแต่งงาน ต้องแจ้งไปยังกำนันเจ้าของท้องที่ กำนันเจ้าของท้องที่จะนำชายผู้นั้นไปแจ้งต่อกรมการอำเภอ ซึ่งกรมการอำเภอจะชี้แจงแนะนำให้ชายผู้นั้นปลูก มะพร้าว 20 ต้น กล้วย 20 ต้น ถ้าชายผู้นั้นไม่ยอมปลูก ก็จะไม่อนุญาตให้แต่งงาน หากชายผู้นั้นยอมปลูกกำนันจะลงชื่อรับรองไว้ให้ ในบัญชี โดยสถานที่เพาะปลูกจะเป็นสถานที่ที่ชายผู้นั้นอยู่อาศัย

สำหรับผลผลิตของมะพร้าวมาที่คงเหลือ ก็จะไปแปรรูปผลิตภัณฑ์³⁶ อาหารในสมัยก่อนน้ำมันก็ทำมาจากน้ำมันมะพร้าว โดยการเคี่ยวน้ำมันมะพร้าวแล้วนำมาหั่นแล้วเอาไปตาก จากนั้นเมื่อแห้ง ก็จะทำมาเคี่ยวก็จะได้น้ำมันไว้ทำอาหาร

การประมง

การประมงเป็นอาชีพหลักของพื้นที่ติดทะเลโดยเฉพาะพื้นที่แหลม ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในทะเล และทะเลนอก เป็นการประมงที่ผลิตเพื่อการบริโภคและการค้า ซึ่งจะมีการค้าขายเป็นส่วนใหญ่³⁷ “ชาวแหลมเป็นพวก คนรวย ใส่ทองเส้นใหญ่ๆ พวกนี้รวยจากการทำประมง” ซึ่งตรงกับคำสัมภาษณ์ที่บอกเล่าความร่ำรวยของคนพื้นที่แหลม ในอดีตว่า ชุมชนที่นี้ปัจจุบันออกเลพอได้กินไปวันวัน บางทีก็พอได้กิน บางทีก็ขาดทุนค่าน้ำมัน สมัยก่อนออกไปแล้วก็ ได้มาทุกครั้งทั้งกินทั้งขาย แต่แรกคนที่นี้ใส่สร้อยมือเหมือนอีหกกแต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว³⁸ ในสมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ถ้าจะทำอาหาร นำคันเบ็ดโยนลงไปทะเลไม่นานก็ได้ปลามาแกง เมื่อสมัยก่อนปลาเยอะมาก³⁹ เมื่อก่อนขายออก.....เยอะมากลงไป ในเรือกึ่งก็กระโดดแล้ว เมื่อก่อนเมื่อน้ำแห้งลงไปจับปลาตุก ปลาเกล็ด ได้มาเป็นพวง ๆ ยายหาทุ้งกับเรือเสียด โดยมี กระดานแทนเรือหนึ่งแผ่นแล้วไม่เสียดทำกับไม้ไผ่เป็น ชี๊ ๆ เพื่อเสียด หรือเรือผีหลอก ถ้าไม่มีทุ้งก็เข็นกันเหนื่อย การหา

³⁵ พอตา แก่นแก้ว

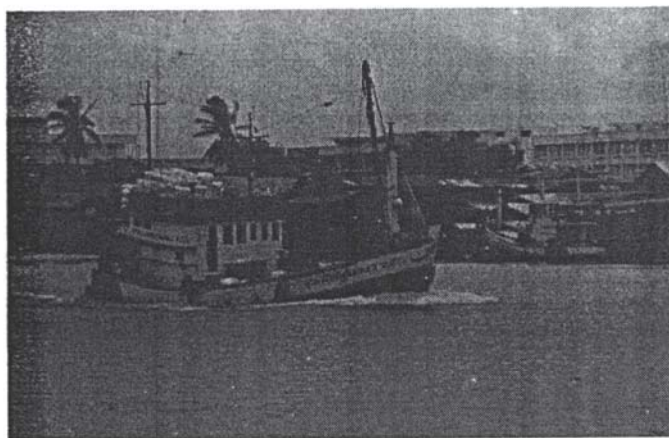
³⁶ คุณสายพิน จันทรรอด

³⁷ คุณยายล้วน มีเพียร เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2549

³⁸ กำนันประยุทธ์ ฐานะวัฒนา วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

³⁹ คุณยายอุไร จิตรชำนาญ วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

ปัจจุบันใช้ไม้ข่อยอันเดียว หากินถึงจะได้น้อยกว่าในอดีต เมื่อก่อนแมงดาทะเลตอนน้ำขึ้นแมงดาทะเลมาอยู่ได้ถนัด แต่ปัจจุบันหมดพันธุ์แล้ว

ภาพที่ 2-20 การประมงขนาดกลาง

ในปี 2542 หมู่บ้านประมงใน 5 อำเภอหลักของกลุ่มน้ำปากพนังมีด้วยกันทั้งสิ้น 81 หมู่บ้าน รูปแบบการประมงและครีวเรือที่ประกอบอาชีพประมงได้แสดงดังตารางที่

ตารางที่ 2-3 จำนวนหมู่บ้านและครีวเรือที่ทำประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นรายอำเภอ

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนหมู่บ้านประมง	จำนวนครีวเรือที่มีการทำประมง/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง				ครีวเรือที่มีคนใดคนหนึ่งทำประมง
			รวม	ประมงทะเล	เพาะเลี้ยงชายฝั่ง	ประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	
1	เชียรใหญ่	13	218	97	97	-	91
2	ชะอวด	-	-	-	-	-	-
3	ปากพนัง	48	2,817	907	688	1,205	1,027
4	หัวไทร	19	1,595	507	416	589	308
5	เฉลิมพระเกียรติ	1	-	-	-	-	6
รวม		81	4,630	507	1,201	1,794	1,432

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2543

การทำประมงได้เริ่มมาตั้งแต่มีการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 1,400 ปีมาแล้ว แต่การประมงส่วนใหญ่ยังทำแบบพอยังชีพควบคู่ไปกับการทำการเกษตรอย่างอื่น อย่างไรก็ตามเมื่อผลผลิตทางการเกษตรลดลงเกษตรกรจึงได้หันมาทำการประมงเป็นอาชีพหลักกันมากขึ้น

ภาพที่ 2-21 วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านบริเวณแหลมตะลุมพุก

การประมงในยุคนี้เป็นการประมงที่มีทั้งการประมงน้ำเค็มซึ่งเป็นการประมงที่ใกล้ชิดชายฝั่งทะเล ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพ⁴⁰ ตอนที่ต่ายยังทำประมงอยู่นั้น สัตว์น้ำที่จับได้ก็จะเป็นกุ้ง มีกุ้งหางแดง กุ้งแม่น้ำ ปลากระต แดงแดงได้มาก ปูก็ได้ ใต้ปูดำ และการประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นการประมงน้ำกร่อยที่นิยมทำกันตามแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง คลอง บึง ส่วนใหญ่ทำเพื่อการบริโภค⁴¹ เวลาอีท่าแกงไม่ต้องออกไปนอกเลหาเอาตรงนี้ ปลามันมากแต่แรก คนอยู่ที่นี้ถ้าหาปลาไม่ได้ก็อยู่ไม่ได้เพราะปลูกไม่ได้เพราะดินเปรี้ยว ตรงกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า⁴² ป่าละเมาะสัตว์น้ำป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์มาก สามารถที่จะจับด้วยมือเปล่าได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา⁴³ แหลมตะลุมพุกมีชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ กุ้ง หอย ปู และปลา ชุกชุมมาก⁴⁴ การจับปลาในสมัยก่อนจะใช้มือจับปลา

อุตสาหกรรมอื่น ๆ

นอกจากการเป็นเมืองท่าค้าข้าวที่สำคัญแล้ว พื้นที่เมืองปากพนังยังมียุทธศาสตร์การผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมระดับครัวเรือน และอุตสาหกรรมขนาดย่อม ประกอบด้วย

การผลิตอุปกรณ์ทุนแรงทางการเกษตร เช่น แกละที่เกี่ยวข้องข้าว (คือแกละทำมาจากเหล็ก) โดยตีให้เป็นมีดคมๆ อุตสาหกรรมนี้มีการจ้างงานแรงงานมาจากบริเวณคลองน้อย

อุตสาหกรรมวัสดุขี้ผึ้ง วัสดุขี้ผึ้งที่ชาวปากพนังนิยมใช้ จะมี 2 ประเภท คือ ดับจาก และกระเบื้อง หลังคาบ้านในยุคต้นๆ ในช่วงแรกจะทำมาจากใบจาก ซึ่งเป็นทรัพยากรที่หาได้มาจากท้องถิ่น (คนจะนำส่วนต่างๆ ของจากมาทำประโยชน์ได้หลายอย่าง ใบจาก นำมาเย็บเป็นทับใช้มุงหลังคาบ้าน และกันผาบ้านเรือน โดยเฉลี่ยบ้านที่อยู่อาศัยในช่วงนี้ เป็นบ้านหลังคามุงจากร้อยละ 90 ใบจากที่นำมาเย็บเป็นทับต้องเป็นใบที่แก่ระดับแก่ปานกลาง การมุงหลังคาด้วยใบจากจะกรองความร้อนจากแสงแดด ในบ้านมีความร้อนน้อย นอกจากนี้ใบยอดยังนำมาทำใบยาสูบได้ ยอดจาก นำมาทำขนมต้มในวันออกพรรษา งวงจาก ทำน้ำหวานและน้ำผึ้ง เพื่อนำไปทำขนม เช่น การทำขนมลา)

ในช่วงต่อมาเมื่อมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากขึ้น การทำมุงหลังคาด้วยกระเบื้องเป็นที่นิยม มากขึ้น อย่างไรก็ตาม กระเบื้องยังคงเป็นสินค้าที่มีราคาสูง ดังนั้นชาวเมืองปากพนังที่มีฐานะดีเท่านั้นถึงจะนิยมมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ในขณะที่ชาวบ้านโดยทั่วไปยังคงนิยมมุงหลังคาด้วยใบจากอยู่ อุตสาหกรรมวัสดุขี้ผึ้งจึงเป็น

⁴⁰ คุณตา เอิบ วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁴¹ คุณยายอ้อม วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁴² คุณตาอ๊อด อัยวงศ์ วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁴³ คุณยายอารีย์ อึ้งทอง วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁴⁴ คุณ ยายหวน บินลาเต๊ะ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

อุตสาหกรรมที่เริ่มต้น เริ่มให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อจำหน่ายกระเบื้องกรอบให้กับกลุ่มคนมีฐานะในพื้นที่ลุ่มน้ำที่นับวันจะมีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันยังมีการยิบไฉนจากจำหน่ายให้กับกลุ่มคนจนที่ยังมีมาก ที่โรงกระเบื้องจะทำขายทั้งกระเบื้องและจากมูลหูลูกคาเพื่อจำหน่ายกลุ่มลูกค้าทั้งบ้านคนจนและคนรวย

อุตสาหกรรมการผลิตไอศกรีม ไอศกรีมยังนับเป็นของใหม่ในยุคนี้ การผลิตไอศกรีมยังมีการทำไม่มากนัก ทำให้มีราคาค่อนข้างสูง ส่วนมากจะกินเฉพาะลูกคนรวย

อย่างไรก็ตาม อาชีพที่พบมากในเขตลุ่มน้ำปากพนังเป็นอาชีพการเกษตรซึ่งประกอบด้วย การทำนาข้าว ไร่นาสวนผสม การประมง การเก็บเกี่ยวประโยชน์จากป่า จากการปลูกสุติ การเลี้ยงกุ้ง และอาชีพอื่น

เครือข่าย

พลังชาวจีนเป็นสิ่งที่ต้องหยิบยกขึ้นมาพูดถึง เมื่อเอ่ยถึงการค้าปากพนัง คนจีนที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นผู้ชายเป็นเด็กหนุ่ม วัยรุ่น ญาติพี่น้องไม่มี ต้องดิ้นรนทำมาหากิน ส่วนคนไทยในพื้นที่มีญาติพี่น้องไม่ต้องดิ้นรนทำมาหากินมาก สามารถแบ่งกันกินในญาติพี่น้องได้

การอพยพเข้ามาของคนจีน มาพร้อมกับวัฒนธรรมและการปรับเปลี่ยน⁴⁵ มีการรวมกลุ่มกันของชาวจีนหลากหลายเชื้อสาย คนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ปากพนัง มี 3 เชื้อสาย ประกอบด้วย ไทหล่า แต้จิ๋ว และฮกเกี้ยน โดยมีการรวมกลุ่มตั้งเป็นสมาคม เช่น สมาคมไทหล่า สมาคมจีนแห่งประเทศไทย สมาคมจีนไทหล่า มีศาลเจ้าของชาวจีนหลายเชื้อสาย เช่น ไทหล่า แต้จิ๋ว แคะ เป็นต้น⁴⁶ ตอนสมัยก่อนสมาคมไทหล่าจะรุ่งเรืองมาก เขาส่งเสริมให้เด็กขยันเรียน ส่วนมากเป็นคนจีนไทหล่า เขาจะตั้งใจที่มีลูกหลานเป็นผู้ชาย ใครได้ลูกผู้ชายต้องจัดงานเลี้ยงใหญ่โต เวลาสมาคมประชุมส่วนมากเขาจะไม่มีการเลี้ยงไม่มีการกินเหล้า เขากินน้ำชา เขาไม่มี สมาคมนี้ช่วงหลังเขาเลิก สมาคมเริ่มหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเพิ่งมาเลิกตอน 2488 สาเหตุการเลิกเกี่ยวกับการอพยพของสมาชิก เหตุผลเพราะการไปตั้งรากฐานที่อื่นที่ทำให้การทำมาหากินดีขึ้น

ชาวจีนแต่ละเชื้อสายมีความถนัดในวิชาชีพแตกต่างกันไป สำหรับชาวจีนไทหล่าชอบเกี่ยวกับทางเรือ เช่น การค้าขายทางเรือ ส่วนใหญ่อยู่ริมทะเล ชาวจีนแต้จิ๋วจะประกอบอาชีพค้าขาย โรงสี นายหน้าค้าข้าว

วัฒนธรรมอีกวัฒนธรรมหนึ่งที่มาพร้อมกับชาวจีนและมีการปรับเปลี่ยนในที่สุด คือ วัฒนธรรมการฝังศพ พื้นที่เมืองปากพนังมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ การฝังศพจึงต้องไปฝังศพบนเขา หรือในเมื่อนครที่มีขวงซุ่ยจินแถวสนามกีฬาให้ต้องมารูปแบบวัฒนธรรมการฝังศพเปลี่ยนไปเป็นแบบเผามากขึ้น

ชาวจีนที่อพยพโยกย้ายเข้ามา เป็นคนที่ขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ดังนั้นสืบทอดสายพันธุ์ของคนจีนจึงมีผู้ใหญ่ชาวจีนเป็นผู้พิจารณา หากคนที่ขยันขันแข็งเหมือนพวกตน จึงเป็นวัฒนธรรมที่นิยมแต่งงานกันเองในหมู่คนจีนด้วยกันในยุคนี้ “ถ้าผู้ชายเป็นคนไทยเขาไม่รับแต่ถ้าผู้ชายเป็นคนไทยที่ขยันเขารับ ต้องเอาคนขยันเขว่าเป็นคนไทยที่ควรช่วงหลังได้รับคำชี้แจงว่า ไทยจีนไม่เกี่ยวขึ้นกับนิสัย ความขยันหมั่นเพียร หน้าที่การงานพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้

นอกจากเครือข่ายชาวจีนที่เข้มแข็ง เครือข่ายเครือญาติ และเกลอยังเป็นตัวเชื่อมโยงพลังทางเศรษฐกิจและทรัพยากรในพื้นที่ คนปากพนังในยุคนี้มีการผูกเกลอ ทั้งเกลอเขา เกลอเล และเกลอนา เป็นทั้งเพื่อนทั้งญาติช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ตัวอย่างเช่น การฝากวัวไว้กับเกลอที่ตำบล กลาย อำเภอนาทม ในฤดูน้ำหลากซึ่งไม่มีหญ้าให้วัวกิน การออกหาปลากับเกลอเล หรือการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับเกลอที่เกาะสมุย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายเกลอทำให้ชุมชนมีความสามารถเกื้อกูลกันได้ในส่วนที่ชุมชนหนึ่งขาด และยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอีกด้วย

⁴⁵ คุณป้าสุภา วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2549

⁴⁶ คุณป้าปราณี วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2549

⁴⁷ คุณป้าสุภา วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2549

เครือข่ายที่มีมากในยุคนี้คือการฝากลูกเข้ามาเรียนในเมืองปากพนัง หากมีญาติอยู่มักจะเลือกฝากกับญาติหรือ
 เกลและวัด เพื่อให้ได้เข้ามาเรียนโรงเรียนในปากพนัง มีทั้งจากเกาะสมุย และพื้นที่ลุ่มน้ำส่งลูกมาเรียนโรงเรียนในปากพนัง

การสาธารณสุข

ในยุคนี้ การสาธารณสุขยังไม่เจริญก้าวหน้ามากนัก การรักษาอาการการป่วยไข้ หรือการบาดเจ็บ ต้องใช้ภูมิ
 ปัญญา ซึ่งมีการสืบทอดกันมาทางสายพันธุ์กรรม⁴⁸ ยายเป็นหมอรักษารัตนดวงจุมก ไม่แพง คนเลือดเดินไม่คล่องตั้มยาให้
 เขากินถึงคนที่ขึ้นหน่วยเลือดบดยาให้เขากิน เขาก็หาย ยายได้วิชานี้มาจากปู่ของปู่ส่งให้พ่อแล้วต่อให้ยาย ยาที่ใช้รักษา
 ยายเอามาจากสมุนไพรแถว ๆ บ้าน มีคาถาเสกยา ใครเจ็บมาแต่ไหนก็มารักษาหายที่นี่ เหมือนคนที่เป็นเจ็ดนี้หมอหลวง
 เขาเรียกน้ำเหลืองเสียเขาก็มารักษาหาย ก็ฟันหมาก ทำแป้งให้เขาทา แล้วฟันหมากเรียกตัวใช้คาถา ถึงคาถาอยู่ในพุง
 แหละอานจากตำรา แหละว้ารักษาโรคไหนใช้คาถาไหนเริ่มก็ฟันได้ม่าย รักษาได้ ฟันหมากให้เขาแล้วใช้คาถา บางคน 2
 วันก็หาย

การพนันและยาเสพติด

สิ่งที่ตามมากับความเสรีทางการค้า และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของปากพนัง คือ การละเล่นอบายมุข และ
 แหล่งเสื่อมโทรม จากการบอกเล่าพบว่า⁴⁹ ในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง ในพื้นที่เมืองมีการร่ำวงแทบทุกคืน มีการแบ่งแยก
 พื้นที่โดยการกั้นลูกกรง มีการจ้างเด็กมาร่ำวง (โดยเฉพาะเด็กที่ลำบาก) ให้ดู วงดนตรีจะประกอบด้วยกลอง ปี่ ซลุ่ย แอ็ก
 โคเพียน ซอด้วง และจ่ายค่าจ้างเป็นเงิน 1 บาท หรือ 0.5 บาท เอาไว้ซื้อขนมกิน นอกจากนี้การละเล่นพื้นบ้านที่เป็นที่
 นิยมเล่นเป็นการพนัน ได้แก่ การชนไก่ มีการเอาขม้นมาทา ที่ตัวไก่ชน การเล่นสละบ้า

การเล่นสละบ้า เป็นการละเล่นที่เป็นทั้งเกมการละเล่นและเป็นการพนันที่นิยมมากในพื้นที่ปากพนัง และเป็น
 วัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนานจนถึงปัจจุบัน⁵⁰ สละบ้าสมัยก่อนจะเก็บมาจากทะเล คลื่นจะซัดมาติดที่ชายหาด ว่ากันว่า
 มันหอบมาจากเกาะสมุย เพราะสมัยนั้นยังเป็นป่า เราจะไปเก็บมาจากชายหาดเอามาเล่นกัน เดือน 5 เขาจะนิยมเล่นกัน
 สละบ้าลูกเล็ก ๆ 4 แถว 10 ลูก 12 ลูก แนวตั้งเมื่อเล่นจะยิงลูกสละบ้าให้แตกออกจากกัน บางทีลูกเกยจะทำจากเหล็ก หรือ
 เขาความก็ได้ แต่บ้านเราจะใช้ลูกสละบ้าเลย คล้าย ๆ กับโบลิ่งแต่สมัยนี้โบลิ่งจะโยน แต่สละบ้าจะยิง ให้กระทบเหมือนกัน
 บางทีก็ยิงไม่ถึง ใครได้มากลูกก็จะชนะ อาศัยการนับลูกว่าใครได้มากกว่าชนะ เล่นกันจนค่ำก็ไม่ยอมเลิก บางทีเหลือลูก
 สุกท้ายก็มายิงกันต่อ จนหมดบางคนก็เล่นเก่งแม่จ๋ายามชนะได้เงินหลายบาท แต่ก็รู้ว่าเป็นการพนัน ก่อนจะไปเล่นต้อง
 แต่งตัวสวย ๆ ประดับทอง แหวนทอง สร้อยทอง แต่งแบบคนมีฐานะดี สังคมชั้นสูง แล้วต้องตั้งวงกันเล่นเป็นวง ตอนนั้น
 เรายังไม่รู้ว่าเป็นการพนัน ต่อเดือนห้าก็จะเล่นกัน

การเล่นไม่ได้แพร่หลายเฉพาะในพื้นที่เมืองแต่พื้นที่รอบอ่าวที่มีการทำนามีการเล่นการพนันมากเช่นกัน⁵¹
 ในช่วงหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ผู้ชายจะเล่นการพนันกันมาก มีการเล่นปอ สิบแต้ม บินเลียด ชนไก่ ชนวัว โรงบินเลียดต้อง
 ขออนุมัติทางกฎหมาย เด็กมันเห็นที่บ้านเล่นการพนันประจำ เล่นกันในวัด พอตำรวจมากก็จะวิ่งไปบอกให้เราเลิก
 เสียก่อน บางทีก็เล่นลิ้มดูตำรวจก็เลยโดนจับไป จากการบอกเล่าถึงการละเล่นที่มีอยู่มากรวมทั้งกรณีที่ผู้เล่าเคยได้สัมผัส
 คือ มีคนหนึ่งชื่อนายตาต ดูแล้วหน้าตาชื่อ ๆ แต่เขาขายที่ดินได้แล้วมาเล่นการพนันจนหมดตัว แกจำได้ว่านายตาตเล่น
 แต่ละที มีแบงค์ 20 บาท วางอยู่ทั้ง 2-3 ใบ ซึ่งเป็นเงินที่มีค่าแล้วในตอนนั้นเพราะตอนเราไปโรงเรียนได้เงินแค่ 25 สตางค์

⁴⁸ คุณเลียด พุ่มเต้ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁴⁹ คุณป้านิลมณี สุชาภา วันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2549

⁵⁰ คุณบุญจวรรณ แก้วประเสริฐ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

⁵¹ คุณ มณี แก้วประเสริฐ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

กินข้าวต้มมัดได้ตั้งสามห่อ นายดาตแถมหมดตัวเพราะเล่นการพนันโดนโกงเราเองเลยคิดได้ คงบางสระ เล่นการพนันแล้วโดนจับไปโรงพักแล้วนั่งรอเจ้าหน้าที่ลงบันทึก พอตำรวจเดินผ่านก็พนันกันอีกว่า ตำรวจคนนี้มีดาวบนปากก็ดวงคนหนึ่งว่าหนึ่งดวง สองบ้าง สามบ้าง คำบอกเล่านี้แสดงถึงการพนันที่เฟื่องฟูมากในตอนนั้น ของคนปากพนัง⁵² คนแถวนี้ก็มีเล่นการพนันกัน ตั้งแต่แรก⁵³ บางที่เราไม่รู้ว่าเป็นการพนัน แต่เวลาเล่นต้องแต่งตัวดี ๆ ชุดใหม่ไปเล่นสะบ้ากัน ส่วนคนไม่เล่นก็จะนั่งดูเพื่อน เด็ก ๆ มีการเอาเบี้ยงอย่าง เล่นเป่ากบ อีตัก หมากเก็บ พนันเงินกัน

การเล่นเล คือ การเล่นคลื่นในทะเลที่ปากพนัง ชาวบ้านจะนิยมพายเรือไปตั้งแต่คลองหน้าบ้านจนถึงทะเล การเล่นเลเป็นค่านิยมของคนหนุ่มสาวชาวปากพนัง ใช้อย่างขึ้นในของลัทธิมาทำเป็นพวงมาลัยใหญ่ ๆ แล้วนอนให้คลื่นซัดออกไปแล้วก็กลับมา⁵⁴ บางทีคลื่นใหญ่มากเรียกว่าคลื่นหักคอ เราชอบเล่นคลื่นใหญ่แต่การเล่นคลื่นเป็นอะไรที่เสี่ยงมาก คนมาเล่นคลื่นกันมากมาย เล่นกันเป็นวัน ๆ กลับมาแล้วรู้สึกเมาคลื่น การพายเรือว่าจะถึงทะเลจะซื้อน้ำหวานจากกินกันเรียกว่าน้ำตาลสด ถ้าเราแวะเขาจะให้กินกันฟรีๆ ก่อนไปทะเลแม่เฒ่าจะทำกับข้าว ผัดผักกับไข่ผ่อยห่อใบตองให้ไปคนละห่อกินที่ทะเล ข้าวห่อจะหอมมาก

นอกจากนี้ ยังมีการละเล่นซัดหลอด(ปาโคลน) ของหนุ่มสาวซึ่งจะนำโคลนมาปาใส่กันเป็นที่สนุกสนาน

ประเพณีที่ถือคึกคักมากในอดีตคือ ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า จะมีการละเล่นลากพระไปที่ทะเลปากอ่าว ชาวบ้านจะทำข้าวห่อไปกินกัน มีเรือหลัก 2 ลำเปรียบเทียบกับ ส่วนประเพณีที่ตามมาคือการทอดกฐิน เป็นการทอดกฐินทางน้ำโดยการแจวเรือไปยังวัดกฐิน

หนังตะลุงและมโนราห์เป็นการละเล่นที่ขึ้นชื่อบอกในอดีต สาว ๆ สมัยก่อนต้องมีผู้ใหญ่พาไป งานแสดงที่สนุก คือ การแข่งหนังตะลุงและแข่งมโนราห์ โดยมโนราห์แข่งกลางวัน หนังตะลุงแข่งกลางคืน มโนราห์ที่มีชื่อเสียงเมื่อ 50-60 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ โนราห์ฉลวย โนราห์เต็ม โนราห์หนูวินหนูวาด ส่วนหนังตะลุงดัง ได้แก่ หนังนายจันแก้ว หนังพร้อม โดยมากหนังตะลุง มโนราห์จะมีเล่นในงานบวช หรือเมื่อคณะแสดงเดินทางแล้วไปพักกินข้าวบ้านใคร จะเล่นให้เป็นการตอบแทน หรือไปแวะนอนและกินข้าวพระวัดไหนก็จะเล่นให้เป็นการตอบแทนเช่นเดียวกัน

ลิเก เป็นการละเล่นอีกชนิดหนึ่งที่นิยมกันมากในกลุ่มชาวปากพนัง มีเรื่องเล่าที่บ่งบอกถึงความคลั่งไคล้ การละเล่นลิเกของชาวปากพนังว่า ป้าสาวอืด นามสกุลสวัสดิ์สินธุรณ ป้าสาวอืดมีลูกหลายคน คนหนึ่งเป็นนายร้อยทหาร และสมัยนั้นมีลิเกซึ่งคนส่วนใหญ่ที่ปากพนัง เขาจะชอบดูลิเกกัน ซึ่งป้าสาวอืดกับแม่ของผู้เล่าจะเป็นเพื่อนสนิทกัน แล้วเขาก็เป็นแม่ยกลิเกกัน พอวันหนึ่งมีลิเกมาเล่น ป้าสาวอืดก็เอากะบี่ของลูกแถมมาให้พระเอกลิเก โดยที่ไม่มีลูกคนไหนรู้เลย พอวันหนึ่งลูกชายก็กลับมาแล้วลูกสาวก็ทักขึ้นว่าแล้วกะบี่ที่ตั้งไว้ของน้องหายไปไหน ป้าสาวอืดก็บอกว่า แกล้มให้พระเอกลิเกไปแล้ว

ก่อนที่ลิเกจะเข้ามาได้รับความนิยม คนก็จะนิยมละครมาก่อน ถ้าเทียบเป็นปัจจุบันก็เป็นละครที่เล่นในโรงละครแห่งชาติ นำแสดงโดยผู้หญิงทั้งหมด

สิ่งบันเทิงในสมัยนั้น คือ การดูละคร ที่บ้านก็จะมีการเล่นการบันเทิงในบ้านเอง ไม่ว่าจะเป็นการรำวง การร้องเพลง จะมีคนให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก มีการเล่นแม่สีด้วย วิธีการร้องคล้ายกับร้องเพลงบอก ทำนองคล้ายปอผีฟ้า การเล่นก็จะทำตามทำนองเพลงเรวก็ทำเป็นผี ให้เหมือนผีเข้าแล้ว แม่สีกับรำวงนั้นจะเล่นในบ้าน

นอกจากการพนันแล้ว ยุคนี้ยังเป็นยุคที่โรงผีนไม่ผิดกฎหมาย มีโรงผืนใหญ่อยู่ที่ปากคลองขุด (ที่ร้านปากพนังซีฟู้ดในปัจจุบัน) มีทั้งคนไทย คนจีน เข้าไปเสพผีน

⁵² คุณ สำรวย วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁵³ คุณเบญจวรรณ แก้วประเสริฐ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

⁵⁴ นางนิลมณี สุขหา วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

การพัฒนาโดยภาครัฐเพื่อปากพนัง

สาธารณูปโภค

ในยุคที่ปากพนังอยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลเทศาภิบาล นับได้ว่าเป็นยุคหนึ่งซึ่งมีการเร่งรัดพัฒนาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานในพื้นที่มากมาย ในช่วงที่พระยาสุหมณีนวินิต ปกครองมณฑลนครศรีธรรมราชนั้น ได้ส่งเสริมให้มีการขุดคลองขึ้น เนื่องจากการติดต่อสัญจรรวมทั้งการขนส่งสินค้า นิยมใช้การสัญจรทางน้ำ ดังนั้นคลองที่มีอยู่ไม่อาจเพียงพอ มีปัญหาน้ำเค็มและการตื่นขึ้นของลำคลองในฤดูแล้ง คลองเป็นคลองเก่า รวมทั้งการสร้างทำนบต่าง ๆ ซึ่งเดิมเมืองปากพนังมีคลองต่าง ๆ อยู่หลายคลอง ประกอบด้วย

1) คลองปากพนัง เป็นคลองที่มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัดในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลลงสู่อ่าวปากพนัง คลองนี้มีความยาวประมาณ 90 กิโลเมตร กว้างประมาณ 250 กิโลเมตร ลึกไม่เกิน 6 เมตร ตลอดสาย คลองนี้จะเป็คลองน้ำเค็ม โดยในฤดูฝนที่มีน้ำหลากน้ำจะเป็นน้ำจืด ซึ่งมีประมาณ 3 เดือนต่อปี หากปีใดมีฝนน้อยน้ำในคลองนี้จะเป็น้ำเค็มตลอดปี

2) คลองบางจากหรือคลองชะเมา ต้นน้ำเกิดจากน้ำตกกะโรม อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้นน้ำเรียกคลองชะเมา ตอนใกล้จะออกจากปากน้ำเรียกคลองบางจาก คลองนี้กั้นระหว่างเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชกับอำเภอปากพนัง คลองนี้มีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร กว้างประมาณ 50 กิโลเมตร คลองนี้ท้องคลองเป็นโคลนจากทะเลไปจนถึง คลองบางจาก และจากคลองบางจากไปจนบรรจบกับคลองไม้เลียบ คลองสุขุม น้ำในคลองเป็นน้ำจืด

3) คลองบางไทร และคลองลานกระบือ เป็นคลองเชื่อมคลองชะเมากับคลองปากพนังผ่านตำบลคลองน้อย ระยะทางยาว 25 กิโลเมตร คลองนี้ใช้ประโยชน์ในการเดินเรือติดต่อ

4) คลองหัวไทร เป็นคลองกั้นระหว่างเขตอำเภอเชียรใหญ่กับอำเภอปากพนัง เป็นคลองที่ต่อจากทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ผ่านอำเภอหัวไทร อำเภอเชียรใหญ่ เข้าสู่อำเภอปากพนัง คลองนี้ในฤดูฝนน้ำเป็นน้ำจืดและเป็นน้ำเค็มในฤดูแล้งใช้ประโยชน์ในการเดินเรือติดต่อ

โดยพระยาสุหมณีนวินิต มีใบบอกถึง กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ขอขุดคลองปากพนัง ดังปรากฏใน เรื่องขออนุญาตขุดคลองปากพนัง กจช. ร.5 ก.ษ.9.2/20 (ร.ศ. 117)⁵⁵ ความว่า

คลองแม่น้ำปากพนัง เป็นทำเลขายที่หนึ่ง ผลประโยชน์ที่เก็บได้ในศก 116 ถึง 38,000 บาท แต่ยังกั้นดาร์ด้านทางไปมากับน้ำจืด ปีหนึ่งมีฤดูน้ำจืดแต่สามเดือน ราษฎรและพ่อค้า ต้องไปตักน้ำจืดถึงปากแพรก ได้สืบทราบว่าที่นี้ น้ำเค็มอยู่เสมอ ก็เป็นเพราะน้ำไหลแรงไม่พอกับน้ำทะเลที่จะอัดขึ้นไปอย่างเดียว อีกอย่างฤดูมรสุมปากกระวะคลองระโนดคลื่นซัดน้ำทะเลไหลเข้าทางนั้น จึงได้ส่งให้นายแขวง ปิดกั้นน้ำทะเลไม่ให้เข้าทางนั้น

เมื่อปี ร.ศ. 116 (พ.ศ.2440) น้ำทะเลแรง ทำนบพังหมด ในปี ร.ศ.117 นี้คิดจะขุดคลองตั้งแต่แม่น้ำปากพนัง ไปทะเลคลองบางจาก เพื่อให้ น้ำไหลลงแรงจะได้ต้นน้ำเค็มไว้ได้ การขุดคลองจะได้ประโยชน์สองอย่าง คือ พวกที่อยู่ปากพนัง จะมาเมืองนครศรีธรรมราช ไม่ต้องออกทะเล กับจะได้เนื้อที่นาเพิ่มขึ้นอีกมาก

คลองขุดสายหลักที่ได้กลายเป็นคลองสำคัญสำหรับการคมนาคมขนส่ง และแลกเปลี่ยนสินค้า มีการจับจองที่ดินเพื่อตั้งบ้านเรือนริมลำคลองเส้นนี้ จนกลายเป็นชุมชนชายคลองที่สำคัญแห่งหนึ่งของปากพนัง ในครั้งนี้ คือ คลองขุด หรือ คลองสุขุม โดยชื่อคลองขุดนั้นมาจากที่มาของคลองที่เกิดจากการขุด ส่วนคลองสุขุมเป็นชื่อที่ตั้งเพื่อเป็นเกียรติแก่พระยาสุหมณีนวินิต ซึ่งขุดแยกจากบางจากมาออกคลองปากพนังไม่ใช่เงินของรัฐในการจ้างแรงงาน แต่ใช้แรงงานของราษฎร ใครขุดได้ยาวเท่าใดจะยกที่นาสองฝั่งคลองให้ โดยกำหนดพื้นที่วัดจากฝั่งคลองเป็นระยะ 40 เส้น และไม่เรียกเก็บค่านาในปีที่ 1 และ 2 ด้วย จึงทำให้ราษฎรพร้อมใจกันขุดคลอง เพราะต้องการที่นาเป็นของตนเอง คลองนี้ขุดเสร็จในปี ร.ศ.117 (พ.ศ.2441) และต่อมา ได้มีการขุดคลองซอยเพิ่มนำน้ำไปใช้อีกมากมายหลายคลอง เช่น คลองน้อย

⁵⁵ พอตา แก่นแก้ว 2528

คลองเปี้ยะ และอีกหลายคลองซึ่งมีคลองซอยทุกตำบลในอำเภอปากพนัง นอกจากขุดคลองแล้ว ยังมีการสร้างประตูน้ำ (ทำนบ) ระหว่างคลองสุ่มกับคลองปากพนัง ทำด้วยไม้ ลักษณะการสร้างทำนบ ยังไม่มีเทคนิคใหม่ ๆ แบบมีประตูน้ำ ปิดเปิด การสร้างมุ่งเอาความแข็งแรงคงทนเป็นหลัก การทำนบกั้นน้ำ เพื่อดันน้ำทะเลเข้ามานี้มีประโยชน์ ทำให้ประชาชนมีน้ำจืดบริโภคและการเกษตร อย่างไรก็ตามการขุดคลองสุ่ม เพื่อเชื่อมต่อแม่น้ำปากพนังกับคลองบางจาก ทำให้ท้องถิ่นมีน้ำอุปโภค และบริโภคอย่างเพียงพอ แต่ยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดในช่วงที่น้ำทะเลหนุนปากอ่าว ซึ่งคลองก็ยังมียับบาทเพื่อการเกษตรที่น้อยมาก

เมื่อมีการขุดคลองมักนำดินที่ได้จากการขุดคลอง ขึ้นมาถมสองฝั่งคลองกลายเป็นถนนดิน ได้ถนนสองสาย เลียบฝั่งคลอง มีความกว้าง 4 วา เป็นเส้นทางการคมนาคมทางบก สำหรับการบรรทุกข้าวด้วยเกวียน และการเดินเท้า แต่ยังไม่ได้รับความนิยมเท่ากับคลองสุ่มเนื่องจากเป็นถนนดินที่ค่อนข้างลำบาก

นอกจากนี้ยังมีการสร้างถนนสายอื่นเพิ่มเติม ตั้งแต่วัดเสาธงทองถึงวัดใต้ ริมฝั่งแม่น้ำปากพนังฝั่งตะวันออก แล้วตัดตอแยกจากถนนใหญ่ลงแม่น้ำอีก 4 ตรอก วัดอุปสมงค์การสร้างถนนในครั้งนั้นเพื่อเป็นการสะดวกในการขนถ่ายสินค้า สังเกตได้จากการมีตอแยกจากถนนที่ลงสู่คลองมีหลายตรอก อันเป็นบริเวณชุมชนตลาดและเป็นบริเวณที่มีคนจีนอาศัยอยู่มาก

หลัง พ.ศ. 2435 ภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมการลงทุนของเอกชน ทั้งบริษัท โรงน้ำแข็ง โรงงานอาหารสัตว์ โรงสีไฟ และบริษัทอีสเอเซียติก

พ.ศ. 2439 รัฐได้ส่งเสริมให้ขยายพื้นที่ทำนาออกไปในเขตที่น้ำท่วมขังได้ ทั้งยังเพิ่มความสะดวกในเรื่องการคมนาคมขนส่งซึ่งในสมัยนั้นการสัญจรทางน้ำมีความสำคัญมาก

ภายหลังปี พ.ศ. 2439 มีนโยบายจากภาครัฐในการส่งเสริมการทำนา ร่วมกับนโยบายการส่งเสริมการขุดคลอง โดยภาครัฐมีกลยุทธ์ให้คนมาช่วยกันขุดคลอง ภาครัฐจ่ายค่าจ้างแรงงานในการขุดคลองให้เป็นที่ดินบริเวณที่ชาวบ้านไปขุดคลองนั้นๆ เกิดการอพยพเข้ามาขุดคลองและเริ่มวิชาชีพทำนา ซึ่งเป็นวิชาชีพที่ตนเองถนัด มีการขยายพื้นที่ทำนา เขตน้ำฝนผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ โดยการหักวางตางพงเขตพื้นที่ป่าชายเลนมีการจับจองกันแบบง่าย ๆ แล้วสืบทอดทางมรดกแก่ลูกหลาน การทำนาในเขตน้ำฝนนี้จะผสมผสานไปกับการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งาน ไม่มีการใช้ปุ๋ย การผลิตส่วนใหญ่ยังเน้นการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก

การส่งเสริมการลงทุนของเอกชน

นอกจากนี้ปากพนังยังได้รับการพัฒนาการสื่อสารด้านการไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเปิดทำการเมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2455 ในเวลานั้นนับได้ว่าเป็นช่องทางการสื่อสาร โดยเฉพาะทางการค้าที่สำคัญซึ่งพ่อค้าปากพนัง ได้ใช้โทรเลขติดต่อกับต่างประเทศ เช่น เมืองสิงคโปร์ นับเป็นรูปแบบการติดต่อการค้าขายที่ทันสมัยในยุคนั้น

การศึกษา

อีกหนึ่งการพัฒนาของภาครัฐที่สำคัญและส่งผลกระทบมาถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน คือ การศึกษา ปากพนังเป็นเมืองหนึ่งที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในการขยายการศึกษายุคแรก ๆ ของไทย ในปี พ.ศ. 2442 มีการตั้งโรงเรียนปากพนังขึ้น โดยเริ่มต้นชื่อโรงเรียนไพบูลย์บำรุงเป็นการให้เกียรตินายอำเภอเพราะชื่อไพบูลย์ ในประวัติการสร้างโรงเรียน เกิดจากผู้มีชื่อเสียงของเมืองปากพนังและเป็นพระนักพัฒนาการศึกษาในสมัยนั้น คือพระรัตนธัมมิ์ศรีธรรมราช หรือท่านม่วง⁵⁶ ท่านเป็นผู้ทำการศึกษาของเมืองนครให้มีความก้าวหน้า กล่าวคือ ท่านได้รับ

⁵⁶ ท่านม่วง ซึ่งเป็นคนปากพนังโดยกำเนิด เกิดที่บ้านเพิง บวชที่วัดแจ้ง ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง ตั้งแต่เป็นสามเณร พออายุได้ 19 ย้ายไปอยู่ที่วัดโพธิ์ที่นครศรีธรรมราช จนกระทั่งบวชเป็นพระ เรียนเก่ง ได้รับการฝากฝังกับพระผู้ใหญ่ให้เดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ เพื่อไปศึกษาให้สูงขึ้นได้เป็นพระอยู่เบื้องยุคลบาทของรัชกาลที่ 5 พระรูปนี้เป็นสหชาติกับรัชกาลที่ 5 สหชาติ หมายถึง เป็นผู้เกิด วัน เดือน ปี เกิดเดียวกัน

มอบหมายจากรัชกาลที่ 5 ให้มาดูพื้นที่สร้างโรงเรียน ซึ่งท่านได้มาดูสองที่ คือ ที่นครบริเวณวัดท่าโพธิ์ และ ปากพนัง บริเวณริมคลองมีวัดอยู่วัดหนึ่งชื่อวัดเสาชงทอง ทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีโรงเรียนในภาคใต้ที่อยู่ในยุคเดียวกัน 5 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา 2) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) โรงเรียนปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) โรงเรียน ศรียาภัย จังหวัดชุมพร และ 5) โรงเรียนสวนศรี อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นยุคต้น ๆ ของการขยายการศึกษาสู่ภูมิภาค จึงเป็นสาเหตุให้คนในพื้นที่ปากพนังโดยเฉพาะพื้นที่เมือง มีโอกาสทางการศึกษาที่สูงกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ การพัฒนาเมืองยุคนั้นจึงมีความเจริญรุ่งเรือง มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อทั้งในกรุงเทพฯ และต่างประเทศเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังเกิดเครือข่ายทางสังคมในการนำบุตรหลานมาฝากเรียนในเมืองปากพนัง ทั้งฝากกับพระ และกับญาติ เป็นรูปแบบหนึ่งของการอุปถัมภ์เกื้อกูลทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคของการพัฒนาการศึกษา

ภาพที่ 2-22 ท่านม่วง

การศึกษาของปากพนังในยุคนี้อยู่ในระดับแนวหน้าในพื้นที่ภาคใต้ มีการส่งบุตรหลานจากอำเภอต่างๆ ทั้งจากเชียรใหญ่ หัวไทร รวมทั้งจากพื้นที่ไกลๆ เช่น เกาะสมุย มาเรียนที่ปากพนัง โรงเรียนสมัยนั้นจัดเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนเมือง มีเฉพาะแต่เมืองและตำบล
2. โรงเรียนแขวง มีเฉพาะแขวงและตำบล
3. โรงเรียนเชลยศักดิ์หรือโรงเรียนเอกชน ตั้งขึ้นตามความต้องการของประชาชน ไม่ได้กำหนดตามท้องที่ ถือ

ว่าเป็นโรงเรียนใหญ่ มีประโยชน์แก่บ้านเมืองมาก ถ้าเหลือกำลังผู้จัดการจะบำรุงก็จะได้พระราชทานพระราชทรัพย์ช่วยอุดหนุนตามสมควร

จากรายงานตรวจจัดการคณะการพระศาสนา และการศึกษาลงวันที่ 17 พฤษภาคม ร.ศ.119 วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2443 (ร.ศ.119) พระรัตนธัชมุนีศรีธรรมราช ผู้อำนวยการศึกษามณฑล นครศรีธรรมราชได้รายงานผลการตรวจจัดการพระศาสนาและการศึกษาในมณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลปัตตานี จำนวน 60 กว่าหน้าถึงกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เพื่อกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนโรงเรียนที่ท่านได้จัดตั้งขึ้นทั้งหมด 21 แห่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 9 แห่ง

1. โรงเรียนสุขุมภิบาลวิทยา (เบญจมราชูทิศ) ตั้งขึ้นที่วัดท่าโพธิ์ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช
2. โรงเรียนราชวรวิทย์วิทยา ตั้งขึ้นที่วัดพระนคร อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช โดยราชวรเรียไรเงินจัดตั้ง พระครูภาซาดเป็นผู้จัด การ ได้ส่งพระทอง พระเผือก สามเณรบั้ง มาศึกษาที่วัดท่าโพธิ์ เพื่อไปเป็นอาจารย์ที่โรงเรียน
3. โรงเรียนไพบุลย์บำรุง ตั้งขึ้นที่วัดเสาชงทอง ตำบลบางพง แขวงอำเภอเบ็ญชัด (ปากพนัง) พระอธิการทองความรู้ไม่ถึง จึงส่งพระช่วยและพระจันไปเป็นอาจารย์ โดยนายผันผู้พิพากษาศาลแขวงซึ่งเป็นนักเรียนสวนกุหลาบ เป็นผู้แนะนำให้สอนตามแบบหลวง นายพิบูลย์สมบัติกรมการเมืองเป็นผู้อุดหนุนโรงเรียนนี้

4. โรงเรียนวัดพนนาทูล ตั้งขึ้นที่วัดหมาย อำเภอนาทาสา นายเจริญ กรมการเมือง ซึ่งชอบในการศึกษามาก เป็นผู้ขอตั้งโรงเรียนและ เป็นผู้อุดหนุนโดยจัดนายแก้วพนักงานเก็บเงินค่านาเป็นอาจารย์ นายแก้วรู้ภาษามครดี แต่ภาษาไทยค่อนข้างอ่อนมาก

5. โรงเรียนกระเชตรากิสิจน์ ตั้งขึ้นที่วัดรอนนา อำเภอรอนพิบูลย์ โดยขุนกระเชตรพาทนะ กรมการเมืองรอนพิบูลย์ชวนชวายให้มี โรงเรียน และพยายามโน้มน้าวจิตใจราษฎรให้อุดหนุน อธิการและพระสงฆ์ที่ไม่สู้จะยินดีในการศึกษาก็เริ่มหันมาสนับสนุน

6. โรงเรียนนิตยาภิรมย์ ตั้งขึ้นที่วัดโคกหม้อ อำเภอยางสง นายเที่ยง กรมการเมืองเป็นผู้อุดหนุนได้คัดเลือกส่งพระในวัดสามรูปไปศึกษากับพระมหาไวยที่วัดท่าโพธิ์เพื่อกลับไปเป็นครู โรงเรียนนี้ ข้าราชการและประชาชนมีความเลื่อมใสในการศึกษา

7. โรงเรียนวิทยาคมนาคะวงษ์ ตั้งขึ้นที่วัดวังม่วง อำเภอฉวาง นายนาถ กรมการเมืองอำเภอฉวางรับปลูกอาคารและสร้างเครื่องใช้ สำหรับโรงเรียนกำนันผู้ใหญ่บ้านออกขุนอุดหนุน เกณฑ์เอาบุตรหลานผู้ใหญ่บ้านให้เข้าเรียนตามแบบหลวง พระทองเจ้า อธิการเป็นผู้มีความสามารถและฉลาด สอนหนังสือไทยในชั้นต้นและเลขอย่างไทยได้ ได้สั่งสอนพระทองให้อ่านหนังสือ ผันอักษร เขียนตามคำบอก และวิธีเลขฝรั่งให้เข้าใจ

8. โรงเรียนอุบลบริหาร ตั้งขึ้นที่วัดใหม่ อำเภอสิชล นายบัว ณ นคร (หลวงอนุสรสิทธิกรรม) กรมการเมืองเป็นผู้อุดหนุน ส่งพระ กรดไปศึกษาที่วัดท่าโพธิ์ เพื่อกลับไปเป็นครู

9. โรงเรียนทัศนการสโมสร ตั้งขึ้นที่วัดเขาน้อย อำเภอสิชล แต่เดิมนายทัต หลานเจ้าพระยานครสร้างโรงเรียนขึ้นไว้หนึ่งหลัง แต่ยังไม่เสร็จ

การเรียกชื่อโรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น นิยมเรียกเป็น นศ ตามด้วยหมายเลข เช่น นศ 1 หมายถึงโรงเรียนเบญจมราชูทิศ นศ 3 โรงเรียนปากพนัง เป็นต้น

ชาวปากพนังให้ความสำคัญกับการศึกษาค่อนข้างมาก การศึกษาในยุครุ่งเรืองนี้เป็นที่คึกคักมาก⁵⁷ไปโรงเรียนสมัยแต่แรกเหมือนไปตลาดเลย คนเยอะมาก ไปสอบไล่กันหนักอึ้ง นอกจากนั้นยังสังเกตได้จากการติดรูปลูกหลาน รับปริญญา ซึ่งมีกันเกือบทุกบ้าน บุตรหลานได้เรียนกันแทบทุกคน

การศึกษาในยุคนี้เริ่มต้นตั้งแต่เป็นการศึกษาที่ต้องใช้ระบบการท่องจำ เนื่องจาก อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา⁵⁸ใช้दानเลข ไม่มีสมุด ป.1 ใช้दानเลข เอาหม้อหมั่งลบแล้วเขียนใหม่ วิชาที่เขียนแล้วผ่านไปก็ลบ ใช้วิธีจำ เรียนวิชาต่อไป พอครูอธิบายเสร็จก็ลบเปลี่ยนวิชาใหม่⁵⁹ ตรงกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า ยายใช้दानเลข เขียนกับดินสอพอง เวลาลบก็ลบกับหม้อมั่งหมั่ง ต่อมาก็ใช้ชอล์ค⁶⁰การศึกษาเมื่อก่อนจะใช้กระดานเลข ดินสอหินในการเรียนหนังสือ⁶¹เมื่อก่อนตอนที่ยายเรียนก็เขียนกับดินสอ เขียนกับกระดานเลขทำที่ขึ้นโรงเรียน (ตอนที่ขึ้นโรงเรียน) กระดานดำเขาเรียกว่ากระดานเลข เขียนกับชอล์ค⁶²ตอนที่ยายยังเรียนอยู่ ยายเขียนกับกระดานดำ

วัฒนธรรมการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญของคนสมัยในยุคนี้⁶³ที่โรงเรียนปากพนังมีสมุดความดีกัน สมัยนี้ไม่ค่อยมีกัน ทำให้เด็กลืมนักเรียนที่เป็นลูกคนมีฐานะ จะมีอุปกรณ์การศึกษาพร้อม กลางคืนมีการอ่านหนังสือด้วยตะเกียงเจ้าพายุ ที่บ้านพร้อมสำหรับการศึกษามีทั้งโต๊ะ เก้าอี้ ตะเกียง ทุกคนจะมีเป็นส่วนตัว โรงเรียนปากพนังสมัยก่อนขึ้นชื่อเกี่ยวกับการเรียน เมื่อก่อน จบ ป. 4 แล้วไปต่อ ม.1-6 ต่อ ม.7-8 หลังจากนั้นเข้ากรุงเทพฯต่อปริญญา โรงเรียนปากพนังเป็นโรงเรียนที่ตั้ง ปีหนึ่ง ๆ สอบเข้าเตรียมอุดม ราชินี สตรีวิทย์ ได้หลายคน

⁵⁷ คุณยายกิมไล้ พรหมสุวรรณ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁵⁸ คุณยายกิมไล้ พรหมสุวรรณ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁵⁹ คุณ จันท์ ทองศรีรัตน์ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁶⁰ คุณ ทราญ ชาจนะ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁶¹ คุณยาย วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

⁶² คุณยายอรพิน วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

⁶³ คุณป้าอุบล วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนในปากพนัง ไม่จำกัดเฉพาะโรงเรียนของรัฐบาลเท่านั้น ยังมีโรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียง เช่น ปากพนังวิทยา ในสมัยก่อนผู้ปกครองนิยมนำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล แต่เนื่องจากปากพนังเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ นักเรียนจากอำเภอต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หัวไทร เขียวใหญ่ ชะอวด ท่าศาลา ชนม รวมทั้งนักเรียนในเขตอำเภอปากพนังเอง มีเป็นจำนวนมาก การรับนักเรียนของโรงเรียนรัฐบาลมีขีดจำกัด โรงเรียนสตรีประจำอำเภอปากพนัง สามารถรับนักศึกษาได้เพียงชั้นละ 12 ห้อง เช่นเดียวกับโรงเรียนชายประจำอำเภอปากพนัง ที่สามารถรับนักเรียนได้เพียง 12 ห้อง ทำให้โรงเรียนเอกชนต้องรับภาระเด็กที่ยังไหลทะลักเข้ามาศึกษาในปากพนัง โรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียงเช่น โรงเรียนปากพนังวิทยา ซึ่งก็มีคนเก่งๆหลายคนที่จบจากโรงเรียนปากพนัง⁶⁴ อธิปไตยประมงธรรมรงค์ ประกอบบุญ เรียนที่นี้ บางทีถูกจีนในตลาด เตียบกับแม่เขาจะให้ขึ้นโรงเรียนชาย เขาไม่ยอมไปบอกว่าจะอยู่กับครูเที่ยง (เจ้าของโรงเรียนปากพนังวิทยา)

การสอนให้เด็กอยู่ในศีลในธรรม ในยุคนี้มีกลยุทธ์การสอนที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ นักเรียนจะมีการปลูกฝังค่านิยมความดีในโรงเรียน จัดความดีทุกวันศุกร์ เรียกว่าสมุดทำความดี⁶⁵ ที่โรงเรียนปากพนังมีสมุดความดีกัน สมัยนี้ไม่ค่อยมีกัน ทำให้เด็กลืมทำความดี⁶⁶ ครั้งหนึ่งมีเด็กตกน้ำเราได้ช่วยไว้แล้วเอาไปลงสมุดความดี หรือกลับบ้านมาแล้วได้ล้างจาน ถูบ้าน ก็จะเอาไปลงในสมุดทำความดี แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว

การสอนคนให้อยู่ในศีลธรรม ไม่เพียงเป็นหน้าที่หลักของการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น วัดยังเป็นศูนย์กลางในการสั่งสอนคนด้วย เช่น จากประวัติของดาสอน ได้อุปสมบทที่วัดขนานมาก โดยมีท่านอาจารย์ขาว วัดปากแพรง เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเจ้าคุณพระธรรมนาถมุนี วัดหน้าพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช เป็นพระกรรมวาจาจารย์ จำพรรษาที่วัดเขมวงค์ เมื่อออกพรรษาแล้ว ดาสอนไปลาพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ ท่านเจ้าคุณฯ อาจารย์ถามว่า “คุณสอนลาสิกขาแล้วจะไปประกอบอาชีพอะไร” ดาสอนตอบว่า “อาชีพผมคือช่างไม้” อาจารย์พูดต่อว่า “เอาเถอะ อาชีพอะไรก็แล้วแต่ เราขอฝากไว้สักอย่างคือ ขอให้อยู่ในธรรม” “ทำก็แล้วกัน” อาจารย์สีกให้ในวันนั้น ดาสอนกลับมาคิดถึงคำพูดของอาจารย์อยู่ 2-3 วัน คำว่า “ขอให้อยู่ในธรรม” ธรรม หรือ ทำ ออกเสียงเหมือนกัน ท่านหมายเอาคำไหนกันแน่ ถ้าหมายถึงธรรมะเราก็ต้องรักษาศีลทำบุญอยู่กับวัดกับวา คงจะไม่พอกิน แต่หมายถึงคำว่า ทำ เราก็อาจทำงานที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนได้ ฉะนั้นคำว่า ทำ (ท สระ อำ) นี้ มีทั้งดีและไม่ดี เมื่อเป็นเช่นนั้นน่าจะเอาทั้งสองอย่าง คือ ธรรมะ กับทำงานมารวมกัน คือ ต้องอยู่ในธรรมคือรักษาศีล 5 และต้องอยู่ในทำคือทำงานที่ชอบด้วยกฎหมาย จึงได้ปฏิบัติมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ตรงกับคำเล่าที่ว่า⁶⁷ อย่าสร้างกรรมชั่ว นี่ก็สอนจากพ่อแม่ พอไปอยู่ในวัดก็สอนกันต่อ

⁶⁴ คุณเป้าอุบล วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁶⁵ คุณเป้าอุบล วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

⁶⁶ คุณบุญจรรณ แก้วประเสริฐ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

⁶⁷ คุณลุงพร้อม

บทที่ 3

ยุคที่ 2 : ยุคแห่งความอับจน ทุกข์เข็ญ และการเริ่มต้นการใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปี 2504

ในยุคที่ 2 นับได้ว่าเป็นจุดหักเหสำคัญของลุ่มน้ำปากพนัง โดยเฉพาะพื้นที่รอบอ่าวซึ่งเป็นเมืองท่าแห่งการค้าขาย เพราะเป็นยุคที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม ประเทศไทยเป็นทางผ่านและฐานที่มั่นคงของกองทัพญี่ปุ่น แม้ไม่มีการปะทะกันทางสงครามในพื้นที่ปากพนัง แต่ปากพนังเป็นเส้นทางทัพของญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกแล้วเดินทัพต่อไปยังเมือง นครศรีธรรมราช ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 แต่ที่สำคัญไปกว่านั้น สงครามโลกครั้งที่ 2 กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจของปากพนังเป็นอันมากโดยเฉพาะการค้าข้าว เนื่องจากการบริหารประเทศในภาวะวิกฤติเช่นนี้ เสรีทางการค้าได้ถูกควบคุม อำนาจอริรัฐเข้าแทรกแซงระบบตลาด และการผลิตในประเทศเพื่อความมั่นคง ดังนี้

ใน พ.ศ. 2487 รัฐบาลออกพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออก ส่งผลทำให้ระบบเศรษฐกิจที่ถดถอยจากภาวะสงคราม ชะงักลงไปอีก เพราะปากพนังเป็นเมืองท่าแห่งการค้าข้าวที่สำคัญ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยต้องส่งข้าวให้ฝ่ายพันธมิตรโดยไม่คิดค่าตอบแทน เป็นค่าทำขวัญข้าวที่ไทยเข้าร่วมสงคราม ดังนั้นข้าวจึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญในยุคนั้น

พ.ศ. 2489 รัฐบาลได้จัดตั้ง "บริษัทไทยนิยม" ขึ้นมา จากนั้นก็ค่อยๆ ขยายจัดตั้งบริษัทในจังหวัดต่างๆ ขึ้นทุกจังหวัด สินค้าข้าวที่ส่งออกจากจังหวัดต่างๆ ต้องส่งผ่านบริษัทจังหวัด บริษัทจังหวัดส่งให้บริษัทไทยนิยม ในทางกลับกัน ถ้าเป็นการนำเข้า ต้องผ่านบริษัทไทยนิยม ส่งไปยังบริษัทจังหวัด

การออกประกาศเขตควบคุมการค้าข้าวในพระราชบัญญัติการค้าข้าว ใน พ.ศ. 2489 และการผูกขาดการค้าข้าวโดยภาครัฐ จึงส่งผลการกระทบต่อการชบเซาทางเศรษฐกิจของอำเภอปากพนังเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงของการปิดอ่าวของเมืองท่าปากพนัง

พ.ศ. 2449 รัฐบาลได้ประกาศการจัดการผูกขาดการค้าข้าว โดยออก¹ พระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช 2489 ประกาศเขตควบคุมการค้าข้าว ความว่า

ให้คณะกรรมการมีอำนาจประกาศเขตควบคุมการค้าข้าวได้ ในเขตควบคุมการค้าข้าว ให้คณะกรรมการมีอำนาจ

(1) แบ่งแยกประเภทผู้ประกอบการค้าข้าว และสั่งผู้ประกอบการค้าข้าวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือทุกประเภท ให้ขออนุญาตประกอบการค้าข้าว

(2) กำหนดราคาข้าว และสั่งห้ามมิให้ขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้

(3) กำหนดราคาข้าวและสั่งห้ามมิให้ซื้อจากกลีกรต่ำกว่าราคาที่กำหนดไว้

(4) สั่งห้ามซื้อหรือขายแลกเปลี่ยนหรือโอนกรรมสิทธิ์ข้าว เว้นแต่จะได้อำนาจอนุญาตจากคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการจะอนุญาตภายใต้บังคับ เงื่อนไขใด ๆ ก็ได้

(5) สั่งให้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บข้าว หรือสั่งห้ามยกย้ายข้าวจาก สถานที่หรือเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว เว้นแต่จะได้อำนาจอนุญาตจากคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการจะอนุญาตภายใต้บังคับเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้

(6) สั่งให้ผู้มีข้าวอยู่ในครอบครองขายข้าวให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดตาม ราคาและปริมาณที่คณะกรรมการกำหนด หรือสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ยึดและ บังคับซื้อข้าวตามราคาและปริมาณที่คณะกรรมการกำหนด ในกรณีที่มีการขัดขึ้น คำสั่งของคณะกรรมการกับมีอำนาจกำหนดระยะเวลา และเงื่อนไขในการ ชำระเงินค่าข้าวและในการส่งมอบข้าว

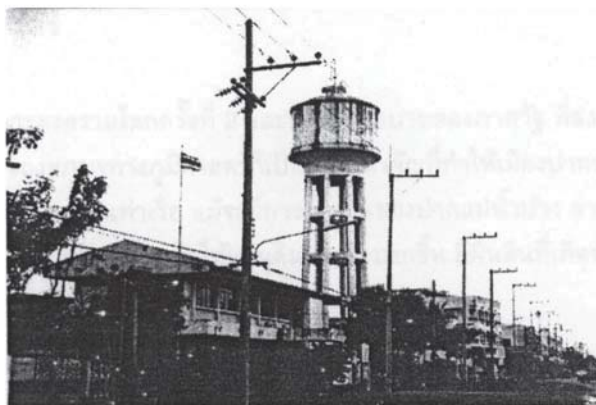
¹ เชื้อ สุวรรณดี 2526 หน้า 68

² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ในกรณีไม่พบตัวผู้มีข้าวอยู่ในครอบครอง คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ปิด คำสั่งให้ขายข้าวไว้ ณ สถานที่เก็บข้าว หรือพาหนะขนข้าวนั้น เมื่อล่วงพ้นเจ็ด สิบสอง ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาปิดคำสั่งแล้ว ผู้มีข้าวอยู่ในครอบครองไม่มาจัดการขายให้ คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยึดและบังคับซื้อตามความในวรรคก่อนได้

นโยบายภาครัฐเรื่องการปิดอ่าวดังกล่าว มีผลกระทบต่อปากพนังไม่เพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ยังส่งผลกระทบในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องระบบเศรษฐกิจเสรี ทำให้วัฒนธรรมการค้าเสรีที่มีมาตั้งแต่อดีตถูกรบกวน ด้วยนโยบายของภาครัฐ เกิดการลดลงของการค้าระหว่างประเทศ และนำไปสู่การพึ่งพาผลผลิตของตนเองมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในช่วงเวลาเดียวกัน ได้มีนโยบายเร่งรัดพัฒนาประเทศตามแนวทางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ซึ่งส่งผลต่อการตื่นตัวในการพัฒนา ถึงแม้ว่าการพัฒนาดังกล่าวจะไม่ได้ส่งมาเพื่อเมือง ปากพนังโดยตรง แต่ความตื่นตัวในการพัฒนาเริ่มกระจายไปทั่วพื้นที่ของประเทศ สำหรับปากพนังเองก็ได้รับผลกระทบอยู่ บ้างจากการเริ่มเป็นรูปเป็นร่างของการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญทั้งหลาย เช่น ประปา ถนน ซลประทาน

ภาพที่ 3-1 ประปาปากพนัง

ถนนทำให้วัฒนธรรมการสัญจรทางน้ำเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นการสัญจรทางบก เส้นทางการค้าทางน้ำทุกเส้นสาย ที่มุ่งสู่เมืองท่าปากพนังแล้วกระจายทางน้ำออกไปยัง ชุมชน ไกลเคียง เมืองหลวง และต่างประเทศ เริ่มเปลี่ยนศูนย์กลางเป็น เส้นทางการค้าทางบกที่มุ่งส่งตรงไปยังเมืองหลวง และจึงกระจายออกไปสู่เมืองอื่นๆ ทำให้สภาพเมืองท่าในอดีตที่มีผู้คน สัญจรทางน้ำมากมาย กลายเป็นเมืองในอดีต วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนบริเวณริมทางสัญจรทางน้ำเริ่มเปลี่ยนไปเป็น การสร้างบ้านเรือนบริเวณริมทางสัญจรทางบกแทน การสัญจรทางเรือเริ่มลดบทบาทลง³ ถนนเขาพังมาตัด ถนนก็เริ่มมี ตั้งแต่ปี 2500 ก็มีแล้ว

³ บุตรสาวคนโตของคุณตาสาบ พรหมพันธ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2549

ภาพที่ 3-2 ถนน

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

นอกจากปัจจัยด้านภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัจจัยนโยบายของภาครัฐ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองปากพนังแล้ว การเปลี่ยนแปลงของสภาพทางภูมิศาสตร์ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองปากพนังเปลี่ยนแปลงไป ในยุคนี้ปากพนังยังคงเป็นพื้นที่ ที่มีศักยภาพทางด้านท่าเรือ แม้จะมีการตื้นเขินของปากแม่น้ำบ้าง จากแผนที่เมืองปากพนัง และพื้นที่รอบอ่าวยังพบว่ามีการตื้นเขินของพื้นที่ทะเลใน ทำให้แผ่นดินงอกตัวมากขึ้น มีผืนดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนบริเวณรอบอ่าวมากขึ้น

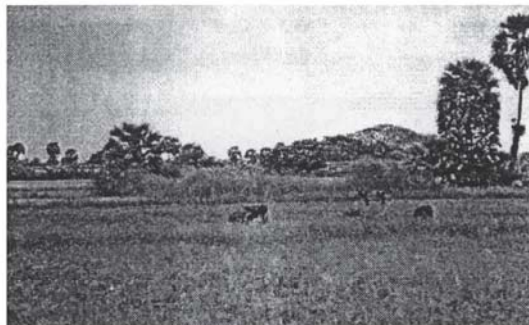

ภาพที่ 3-3 แหลมตะลุมพุก

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่รอบอ่าว ทำให้เกิดพื้นที่ราบเหมาะแก่การเกษตร พื้นที่ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีน้ำทะเลท่วมถึง โดยเฉพาะในช่วงฤดูน้ำทะเลหนุน น้ำทะเลจะเอ่อขึ้นมาท่วมทำให้ดินกลายสภาพเป็นดินเค็ม ส่งผลให้ฤดูกาลที่ชาวปากพนังจะทำการปลูกพืช ผัก ผลไม้ เป็นช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม (ประมาณ 3 เดือน) เท่านั้น หากเป็นช่วงเดือนอื่นๆ ดินจะเค็มเพราะน้ำเค็มหนุนขึ้นมาในคลอง จากการบอกเล่า⁴ ดินปากพนังเค็ม เมื่อ

⁴ คุณเบญจวรรณ แก้วประเสริฐ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

ตอนเป็นเด็ก ๆ กินหัวมันยังเค็ม อ้อยก็มีรสเค็ม ต้นไม้อื่น ๆ ก็ไม่ค่อยปลูกกันเพราะดินเค็ม แปลกอยู่อย่าง ปลูกส้มโอได้ จากการสันนิษฐานว่าส้มโอน่าจะชอบดินเค็ม

ภาพที่ 3-4 นาข้าวร้าง

นอกจากนี้สภาพดินที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อระบบการผลิตข้าวแบบไร่ข้าว กล้าคือสภาพดินเริ่มไม่เหมาะสมกับกระบวนการการทำไร่ข้าวมากนัก⁵ ทำไร่ข้าว เขาชุดหลุมลงไปสองข้อมือแล้วเอาข้าวใส่ลงไป ห่างกันหนึ่งคอกต่อข้าวแต่ละหลุม ใส่ที่ละ 3-4 เม็ด เรียกไร่ข้าวเพราะผิวดินกับนาข้าว นาข้าวเป็นทุ่งนา นี่เป็นไร่สวน คือทำจากแล้วทำข้าวเอาไว้กินดีหว่าซื้อเขา แต่แรกที่ทำไร่ข้าวที่เขามาก แต่แรกเป็น สด 1 (ใครทำตรงไหนก็ได้ ไปปักเอา) ไร่ข้าวทำตอนเดือน 8-9 บ้านเราเขาเรียกน้ำข้าว ใช้ไม้ปักแล้วเอาข้าวหยอดลงไป แต่หลัง ๆ ดินเค็มขึ้นก็ไม่มีใครได้ทำ

แม้ว่าสภาพทางภูมิศาสตร์ในยุคนี้จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอาจส่งผลต่อการผลิตสินค้าเกษตรกรรม แต่สำหรับการประมงพื้นบ้าน ยุคนี้ยังเป็นยุคที่เริ่มมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการลดการสัญจรทางน้ำลง ส่งผลให้แม่น้ำ ลำคลองเริ่มไม่มีปัจจัยภายนอกมารบกวน ยุคนี้มีพันธุ์ปลาชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ ปลาสลาด ปลาโตน กัง ปลาหมอ ปลากะตัง การจับสัตว์น้ำจะสามารถจับได้ในบริเวณหนองหน้าบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังเล่าว่า ในคลองบางหนามมีจะเข้ด้วยแต่ไม่ได้กินคน แต่คลองใหญ่มีจะเข้มาก แต่ก็หมดไปเรื่อย ๆ จนหมดไป ราว 40 ปีที่ผ่านมา สมัยนั้นมีการล่าจะเข้ด้วย แต่จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในคลองบางลึก พบว่า ในคลองบางลึกเป็นลำคลองที่ขึ้นชื่อเรื่องมีจะเข้ในคลอง เพราะคลองมันลึก ก็เลยตั้งชื่อเป็นคลองบางลึก เขาก็ไม่รู้เอาจะเข้มาทำอะไร จะเข้จะกินคนด้วยถ้ามีคนไปทำร้าย ปัจจุบันคลองตื้นขึ้น จะเข้มันก็หนีไปอยู่อื่น ในหนองน้ำ พื้นที่รอบอ่าวในอดีตมีปลิงอยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณ นา คลอง หนองน้ำ ปัจจุบันไม่พบ ชาวบ้านเล่าว่า เมื่อก่อนมีปลิงมาก แต่เมื่อเกิดพายุแฮเรียส ปลิงก็สูญพันธุ์

วิถีชีวิตชุมชนการตั้งถิ่นฐาน

เมืองปากพนังยังเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มาตั้งแต่ยุคแรก แต่ในยุคที่ 2 นี้ ได้เกิดการขยายย้ายถิ่น เพื่อจับจองพื้นที่ใหม่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้นนี้รอบอ่าว จากคำบอกเล่าถึงการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ ที่เปลี่ยนสภาพพื้นที่จากป่าโพเป็นทุ่งนาว่า "ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้ มีต้นไม้ จากคำบอกเล่าว่า เมื่อก่อนนี้มันเป็นโพคือเป็นหญ้าสูง ๆ เป็นไทรเป็นประเภทไม้ล้มลุก บุกกับวัวกับควายพื้นที่ไปเรื่อยทำนาไปเรื่อย ชาวบ้านสามารถจับจองที่ดินทำกินได้ โดยใครเข้าไปจับจองก่อนโดยการถากถาง (เพื่อเป็นพื้นที่ทำนา) มาก่อน ก็ได้ก่อน " สำหรับพื้นที่รอบอ่าว

⁵ คุณตาจิตร วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2549

เป็นป่าที่ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสิ่งสารพัด แต่แรกถึง ค่าง เต็มเหม็ดในป่าลึก ตอนมาอยู่มี 5 ครัว ตรงกับคำสัมภาษณ์ของ อาจารย์เสรี กังหวน ซึ่งเล่าว่า แด่แรกแถวนี้ค่าง ลิงมาก พออายุพัฒน์หมด

กลุ่มคนที่บุกเบิกพื้นที่ทำนาคนี้ จากคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ถึงที่มาของบรรพบุรุษรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า มักเป็นคนในลุ่มน้ำแต่อยู่ในพื้นที่ที่เหนือขึ้นไป

ภาพที่ 3-5 การเกษตรแบบยกร่อง

อีกกลุ่มคนสำคัญที่อพยพเข้าสู่พื้นที่รอบอ่าวปากพนังในยุคนี้ คือ กลุ่มมุสลิมภาคกลางที่ย้ายเข้ามาจับจองที่ดินในแสงวิมาน พื้นที่ดินใหม่ที่เกิดจากการดินเขินของอ่าวปากนคร กลุ่มมุสลิมนี้เข้ามาพร้อม ๆ กับองค์ความรู้ในวิธีการเกษตรแบบภาคกลาง เป็นเกษตรแบบยกร่อง ซึ่งต้องอาศัยการพึ่งพาทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ พื้นที่รอบอ่าวจึงเป็นชุมชนใหม่ที่อายุไม่ถึง 100 ปี และมีระบบการจัดการน้ำเข้ามาใช้

ภาพที่ 3-6 สวนส้มโอ

เนื่องจากปากพนังเป็นพื้นที่ติดทะเล มีน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก ภูมิปัญญาของการตั้งสร้างบ้านเรือนในสมัยก่อนที่ยกบ้านให้สูง มีได้ทุนบ้าน บ่งบอกถึง ความมีน้ำใจ เครือข่าย การไปมาหาสู่ เยี่ยมเยือน ดังคำบอกเล่าที่ว่า บ้านหลังคาบ้านหยายกได้ทุนสูง เขาบอกว่าแบบที่สวยงามมีการยกได้ทุนสูง พอใครไปใครมาก็มานั่งกันเป็นที่พักผ่อนกัน

ภาพที่ 3-7 บ้านที่มีต้นสูง

ในพื้นที่แหลมลักษณะการตั้งบ้านเรือนไม่ถาวร หลังคามุงจากธรรมดา บ้านไม้ ปูพื้นไม่มีคานตั้งแต่บนเสาไม่ได้ ยึดน้อย มีคานตั้งไว้เฉย ๆ เอาไม้รอง พอเกิดเหตุการณ์พายุแฉะเรียส ทำให้บ้านลอยไปกับน้ำทะเล

ภาพที่ 3-8 บ้านหลังคามุงจาก

วัฒนธรรม

วัฒนธรรมในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่แพร่เข้ามาในปากพนัง คือวัฒนธรรมการอาบน้ำญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการอาบน้ำในลำคลองโดยการเปลือย จากคำบอกเล่าพบว่า ทหารชาวญี่ปุ่นเกิดความเข้าใจผิดว่าพลูเป็นผักที่สามารถนำมาผัดกินได้ เมื่อนำมากินแล้วร้อน ทำให้ต้องรีบอาบน้ำโดยการเปลือยแล้วกระโดดลงไปอาบน้ำในคลอง

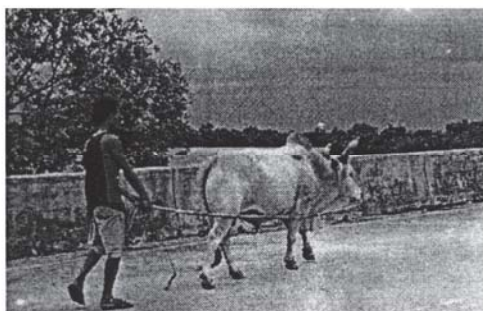
เครือข่าย

ในยุคที่ 2 ของพื้นที่รอบอ่าว มีความโดดเด่นของเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยพุทธ และไทยมุสลิม ซึ่งพื้นที่รอบอ่าวเป็นพื้นที่ใหม่ของการเกิดชุมชน ทั้งชุมชนชาวนาที่อพยพมาเมื่อเริ่มมีการขุดคลองและนโยบายการส่งเสริมการผลิตข้าว ร่วมกับชาวไทยมุสลิมที่อพยพมาจากสมุทรปราการ พร้อมความรู้ในการทำสวนส้มโอ⁶ เจ้าของพื้นที่เดิมเป็นคนไทยพุทธ แต่สามารถอยู่กินได้ด้วยควมสามัคคีสมานฉันท์กัน ประเพณีเป็นไทยพุทธและมุสลิมอยู่ด้วยกัน เป็นแบบละกันมีวัดและมีสยิดอยู่ในชุมชนกันปกติ ตมน้ำใช้ด้วยกันได้ ประเพณีของคนมุสลิมในเดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคมมีประเพณีวันปีใหม่ของอิสลามจัดในมัสยิดของหมู่บ้าน คนไทยพุทธเข้าร่วมได้ไม่ปิดกัน มุสลิมผู้ชายบางคนไม่สวมหมวกไม่ได้บังคับ เด็กแสวงวิมาน ถ้าพบรักกับคนไทยในพื้นที่ก็ไม่มีปัญหา ซึ่งมีบ้างในชุมชนแสวงวิมาน อยู่กันอย่างสมานฉันท์

ส่วนเครือข่ายระหว่างคนปากพนังกับคนชุมชนพื้นที่โดยรอบในยุคที่การสัญจรทางน้ำเริ่มลดบทบาทลง การสัญจรทางบกเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นนั้น แต่เครือข่ายการค้าขายในรูปแบบของการพึ่งพาระหว่างคนชาวเมืองปากพนังกับชาวทางเหนือ (แถวลานสกา) ยังคงมีอยู่เครือข่าย เช่น การแลกเปลี่ยนอาหาร การฝากวัวหลังฤดูทำนา

การแลกเปลี่ยนอาหาร คนคลองหาปลาได้ก็แลกกับผลไม้เมืองเหนือ (เมืองเหนือ คือเหนืออำเภอขึ้นไป เช่น อำเภอลานสกา) มีการค้าขายของพวก พืช หนาก มาทางเรือแจว มาทางวัดหูล้อมคนสมัยก่อนมากับไม้ก้อและเรือแจว ไปปากพนังไปซื้อของ ซื้อผ้าห่ม ของกินมีชาวเหนือ (ลานสกา พรหมคีรี) มาขาย ทุเรียน ขายลูกเงาะ ขายมังคุด

การฝากวัวหลังฤดูทำนา เมื่อไถนาเสร็จแล้วในพื้นที่ปากพนังน้ำท่วมขัง อาหารของวัวก็น้อยจึงต้องนำวัวไปฝากไว้ที่อื่น เช่น คนคลองน้อยได้นำวัวไปฝากไว้ที่อำเภอท่าศาลา โดยฝากไว้กับญาติหรือเพื่อนเกลอ สมัยก่อนเวลาน้ำท่วมต้องเอาวัวไปฝากที่ทางเหนือ ประมาณช่วง เดือน 10 เดือน 11 ค่อยไปเอากลับมาช่วงประมาณ เดือน 3 เขาเอาไปเลี้ยงจำง เดือนละ 100- 200 บาท การขนย้ายวัว ใช้การเดินจงไป

ภาพที่ 3-9 การจูงวัว

การศึกษา

วัฒนธรรมทางการศึกษาของปากพนังยังคงนิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือ ลูกหลานชาวนาจะได้รับการศึกษาจากบ้านและวัด แต่ใน พ.ศ. 2464 ที่มีโรงเรียนจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

⁶ ลูกอิสลามที่บางลึก ทำใจดีจำชื่อไม่ได้

จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การส่งเสริมการศึกษา ยังคงมีอุปสรรคเกิดขึ้นมากมายเนื่องจากความไม่พร้อมของระบบสนับสนุน⁷ พบว่า โรงเรียนมีเพียงตำบลละ 1 แห่ง และหลายแห่งถูกยุบไป เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา⁸ จะมีการนำสมุดกลับมาลบใหม่เพื่อเขียนในเทอมถัดไป นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในยุคนี้เกิดวัฒนธรรมใหม่ในการไม่ยอมให้ลูกผู้หญิงไปเรียนหนังสือ⁹ เนื่องจากโรงเรียนไกลจากบ้านมาก

วิถีชีวิตช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ของสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2483-2488) ทำให้การค้าในเมืองท่าปากพนังเริ่มหยุดชะงักลง ความรุ่งเรืองจากการแลกเปลี่ยนในการค้าระหว่างประเทศเริ่มลดลง สินค้าซึ่งเคยซื้อขายโดยไม่ต้องผลิตเองเริ่มห่างหายไปจากตลาด เกิดการปรับตัวในการ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น เอาใบสับประรดจากกระสอบมาทอผ้า เป็นต้น¹⁰ สงครามก็มีผลกระทบเสื้อผ้าก็ไม่มีใส่ แล้วเขาก็ไม่มีขายผ้าไหมก็ไม่มี เราไปเย็บผ้า ก็ต้องเอากระดาษไปตัด เอาเสื้อผ้ากระดาษๆ แล้วดัดตัวใหม่ แล้วเอาแบบมาตัด แล้วก็เย็บ เย็บไปอย่างนั้นแหละ ผ้าก็ไม่มีขาย อะไหมก็แพง อะไหมก็ไม่มีขาย แม้แต่ไม้ขีดก็ไม่มีขาย ให้เป็นคุปอง ไม่ได้ตั้งใจหรอกการซื้อขายกัน จะเป็นคุปองกัน ใครจะขายผ้าขายอะไหมเขาก็จับกัน ไม่มีขาย ผ้าของยายก็มี 2 ชุด ปะแล้วปะอีก จนไม่มีเนื้อผ้าอะไหมเลย มีแต่รอยปะทั้งนั้น เศรษฐกิจที่ฝืดเคือง ทำให้เกิดการแย่งชิงทางสังคม จากการบอกเล่าของนางจิตร ถึงอาชีพแจวเรือที่มีการแย่งชิงลูกค้ากันว่า แจวเรือจ้างได้มากกว่า แจวเรือข้ามท่าแม่น้ำปากพนังอีก เนื่องจากสมัยนั้น รถมีอยู่คันหนึ่งซื้อรถดาวประจวบวิ่งจากปากพนังไปนครศรีฯ ตอนนั้นมันถนนแล้วแต่เป็นแบบวิ่งไปครึ่งหนึ่งเข้าไปอีกครึ่งหนึ่ง พอรถมาจอด ลูกค้าเดินมาเพื่อจะข้ามท่าแม่น้ำปากพนัง คนรับจ้างแจวเรือข้ามท่าก็เริ่มแย่งลูกค้ากัน ต่ำกัน เมื่อต่ำไม่เป็น ทำอยู่ประมาณ 1 เดือนก็กลับมาอยู่บ้าน

นอกจากนี้ภาวะภัยสงคราม ทำให้คนในพื้นที่ปากพนังต้องปรับตัวเพื่อป้องกันอันตราย วัฒนธรรมในการป้องกันตัวช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมืองปากพนัง ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสถานการศึกษา และประชากรยังนิยมรักการอ่านอยู่ จากคำบอกเล่าพบวิธีการอ่านหนังสือ โดยไม่ให้แสงลอดออกไป มีการเอาผ้าดำคลุมตะเกียงอ่านหนังสือ เพื่อไม่ให้เห็นว่าบ้านนี้มีแสงสว่าง ป้องกันระเบิดลงในที่ที่มีแสงสว่าง

การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งในยุคนี้เป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างการคมนาคมทางบกและทางน้ำ การคมนาคมจากเมืองสู่เมืองทางน้ำถูกลดความสำคัญลง และลดลงเรื่อย ๆ เมื่อมีการพัฒนาถนนในพื้นที่ การคมนาคมทางบกเริ่มเพิ่มความสำคัญขึ้น ในช่วงที่มีถนนสุนอนันต์ตัดผ่าน เริ่มมีการบรรทุกด้วยเกวียนเข้ามาใช้ในการขนส่งมากขึ้น แต่การเดินทางในพื้นที่ทางน้ำยังคงเป็นหลักอยู่

นอกจากนโยบายของภาครัฐในการปิดอ่าว ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การคมนาคมระยะไกล ทั้งในประเทศ และต่างประเทศทางเรือถูกปิดกั้น ในการขนส่งผ่านเมืองท่าในช่วงสงครามได้หยุดชะงักลง การเปลี่ยนแปลงการขนส่งสินค้าข้ามต้องอาศัยรถไฟมากขึ้น โดยต้องมีการขนถ่ายสินค้าที่รถไฟสถานีชะอวด และส่งสินค้าเข้ากรุงเทพก่อนที่จะส่งออก ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการขนส่งสินค้าที่มากขึ้น เป็นยุคสิ้นสุดการขนส่งทางน้ำเชิงพาณิชย์ของปากพนัง ซึ่งส่งผล

⁷ พอลดา แก่นแก้ว

⁸ มณฑา เพชรเครือ

⁹ คุณยายน้องคำ

¹⁰ บุตรสาวคนโต คุณตาฉาบ พรหมพันธ์ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

กระทบต่อการทำการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ ต้องมีการปรับตัวตามรูปแบบการคมนาคมขนส่งที่เปลี่ยนแปลงไป คลองและเรือถูกลดความสำคัญลง ความคึกคักของการแลกเปลี่ยนสินค้าแบบเครือข่ายเริ่มลดหายไป วิธีการพึ่งพาน้ำลดลง และความนิยมการตั้งถิ่นฐานได้เปลี่ยนจากริมคลองสู่ริมถนนแทน

การปรับตัวของธุรกิจการสัญจรทางน้ำ

การปรับตัวทางด้านการส่งสินค้า รวมทั้งการซื้อขายข้าว ทำให้กลุ่มธุรกิจเดินเรือต้องปรับตัวเองเพื่อการอยู่รอด จากการบอกเล่าของคุณวิชาญ ถึงอาชีพของบรรพบุรุษซึ่งประกอบอาชีพเดินเรือว่า ¹¹ กังผมเดิมที่มีเรือสินค้าขนาดใหญ่ ประมาณ 20 ตัน รับสินค้าจากปากพนังไปชะวอด เขียวใหญ่ ปากนคร ต่อมาก็ได้ขายเรือลำเล็กไปซื้อเรือลำใหญ่ประมาณ 30 กว่าตันเป็นเรือใบเดินจากปากพนังไปกรุงเทพฯฯ ขาขึ้นรับจ้างบรรทุกไม้แปรรูปขึ้นกรุงเทพฯฯ ขาลงก็ซื้อเกลือมาขาย ส่วนเตี้ยผมเสียตั้งแต่ผมอายุ 4 ขวบ มีน้ำขายรับภาระเดินเรือแทน หลังจากนั้นก็ซื้อเรือมาอีกลำประมาณ 80 ตัน แล้วมาเดินเรือปากพนัง-กรุงเทพฯฯ เป็นช่วงหลังสงครามโลก ขาขึ้นบรรทุกไม้ขาลงเอาเกลือมาขาย ส่วนใหญ่ขายปากพนังและสงขลา พอหลังจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นเรือใบต่อมาเปลี่ยนเป็นเรือเครื่องยนต์ ทำแบบนี้อยู่นาน นอกจากเรือของเราก็มีเรืออื่น ๆ ด้วยที่เข้าที่ท่าปากพนัง จนถนนหนทางมันดีขึ้นหลังจากนั้นเรือต่าง ๆ ที่เข้าปากพนังก็เริ่มหมดไป การขนส่งสินค้ามากรุงเทพฯฯ สามารถทำได้เร็วขึ้น แต่แพงกว่า เรือที่บรรทุกสินค้ามาส่งที่ปากพนังก็ลดลง จนปากพนังหลังจากนั้นก็หมดไปเลยประมาณช่วง พ.ศ. 2510 ตอนนั้นเรือทะเล (เรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ 200-300 ตัน วิ่งทั่วประเทศ ปากพนัง ปัตตานี สงขลา เป็นเรือของนครกรุงเทพฯฯ) วิ่งหลายลำ หลังจากนั้นเรือทะเลก็หายไป

ในยุคนี้การค้าอื่นที่ไม่ใช่การค้าข้าวยังคงมีอยู่ ยังมีการค้าไม้ และเกลืออยู่ ¹² เมื่อก่อนชนไม้ยางขาย เขามีโรงไม้ที่ชะวอด ท่าศาลา ที่นี้รับจ้างพวกรับซื้อ คือโรงไม้ซื้อจากโรงเลื่อย ที่นี้มีโรงไม้ โรงเลื่อยจ้างเรือส่งโรงไม้ที่กรุงเทพฯฯ ไม้ยางนาเป็นไม้ยาว ใหญ่ประมาณ 2-3 คนโอบ สมัยก่อนมีไม้ยางเยอะ ส่วนเกลือเอามาจากสมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี เขาใส่เรือมาขายเป็นถังถังละ 20 ลิตร ซื้อมาถึงถัง 45 ถังค์ เกวียน 60 บาท มาขายที่นี้เกวียน 350-400 บาท เกือบ 40 ปีแล้วที่ชนมา หลังจากนั้นเกลือก็หมดไปเพราะเขาบรรทุกทดแทนที่เป็นกระสอบ เป็นเกลือเม็ด เกลือผงยังไม่มี พวกทำปลาเค็มก็มาซื้อที่ละครั้งเกวียน บางคนก็ซื้อเพื่อตั้งขาย ขายพวกข้างบน เขียวใหญ่ หัวไทร ชะวอด

พลังทางเศรษฐกิจ

การผลิตข้าว การค้า และการตลาด

ภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การค้าข้าวต้องหยุดชะงักไป ยุคนี้เป็นยุคที่ระบบการค้าเสรีถูกแทรกแซง ถูกควบคุมการค้าโดยภาครัฐเมื่อเกิดสงคราม และรัฐบาลประกาศห้ามส่งออกข้าวออกทางเรือมากกว่า 1 กระสอบ ทำให้การค้าข้าวในพื้นที่เกิดปัญหา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยต้องส่งข้าวให้ฝ่ายพันธมิตรโดยไม่คิดค่าตอบแทน เป็นค่าทำขวัญข้าวที่ไทยเข้าร่วมสงครามเป็นจำนวน 1,500,000 เมตริกตัน ดังนั้นรัฐบาลได้ประกาศจัดการผูกขาดการค้าข้าวใน พ.ศ. 2489 โดยรัฐบาลได้จัดตั้งบริษัทไทยนิยม ขึ้นมา และจัดตั้งบริษัทจังหวัดขึ้นทุกจังหวัด โดยสินค้าข้าวที่ส่งออกจากจังหวัดต่าง ๆ ต้องส่งผ่านบริษัทจังหวัด แล้วบริษัทจังหวัดส่งให้บริษัทไทยนิยม เพื่อจำหน่ายและส่งออก ในทางตรงกันข้าม หากมีการนำเข้าสินค้า ต้องส่งผ่านบริษัทไทยนิยม ส่งต่อไปยังบริษัทจังหวัด อย่างไรก็ตามในช่วงสงครามโลก แม้มีคำสั่งห้ามส่งข้าวซึ่งเป็นสินค้ายุทธปัจจัย แต่ยังคงมีภาวะการลักลอบส่งข้าวให้ญี่ปุ่น จากคำบอกเล่าว่า ¹³ ญี่ปุ่นขึ้นนครฯ ตอนกลางคืน

¹¹ คุณวิชาญ พรหมโชติชัย

¹² คุณวิชาญ

¹³ คาโชติ จังกีน

เมื่อถึงรุ่งเช้าก็มาขึ้นที่ปากพนัง ทางราชการเขาห้ามส่งข้าวสารให้ญี่ปุ่น แม่หนูพินกับแม่ครู (เจ้าของโรงสี) เกิดความคิดดี ๆ ขึ้นมา โดยนำไขเปิดมาเจาะไขออก แล้วนำข้าวสารใส่ข้างในส่งขายให้ญี่ปุ่น ตรงกับคำบอกเล่าที่ว่า หากเขาของอะไรก็ตาม ไปขายให้ญี่ปุ่นก็จะได้ราคาแพง

พลังขับเคลื่อนทางการผลิตและเศรษฐกิจชาวนา

ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินในระยะแรกทำให้ผลผลิตข้าวของกลุ่มน้ำปากพนังมีค่อนข้างสูง เช่น พ.ศ.2490 ผลผลิตโดยเฉลี่ย 500 – 1,000 กิโลกรัม ต่อไร่ ต่อปี ระบบเกษตรกรรมเริ่มเข้าสู่การเกษตรแผนใหม่ เป็นช่วงที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตแบบดั้งเดิมมาเป็นการผลิตสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกษตรกรเริ่มเป็นเจ้าของที่ดินมากขึ้นเพราะการล่มสลายของระบบศักดินา ผู้มีอิทธิพลจึงเข้าจับจองที่ดินเป็นจำนวนมาก

เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการด้วยกัน ได้แก่ การเริ่มก่อสร้างถนนสายปากพนังไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. 2487 ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศทำให้รัฐบาลต้องควบคุมการส่งออกข้าวเป็นผลให้ราคาข้าวตกต่ำลงอย่างมาก เกิดการปิดประตูกันน้ำเค็มคลองสุขุมใน พ.ศ. 2493 การสัญจรทางเรือได้ยุติลง โรงสีไฟเสียผลประโยชน์และเริ่มซบเซาลง ในพ.ศ. 2498 ขณะเดียวกันเกิดโรงสีขนาดเล็กโดยเจ้าของนารายใหญ่

อย่างไรก็ตาม เมื่อถนนสายปากพนัง-นครศรีธรรมราชสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2500 การค้าข้าวผ่านเมืองท่าทางน้ำของปากพนังได้ลดลงอย่างมาก มีการขนส่งข้าวจากพื้นที่โดยทางบก เข้าสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปขายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งทางรถยนต์และรถไฟมากขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเปิดใช้เส้นทางรถไฟสายใต้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคมและเศรษฐกิจกลุ่มน้ำปากพนังเปลี่ยนไปทั้งนี้เพราะศูนย์กลางการติดต่อค้าขาย และแลกเปลี่ยน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดความซบเซาต่อพลวัตกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับข้าวอย่างมาก เช่น การทำนา โรงสี และการค้าข้าว เนื่องจากรัฐบาลห้ามการส่งออกและควบคุมราคาข้าว ภายหลังสงครามชาวนาจึงเปลี่ยนแผนการผลิตมาเป็นการผลิตเพื่อยังชีพแทน

การที่ปากพนังมีการผลิตข้าวเป็นหัวใจสำคัญ ผลกระทบจากการแทรกแซงทางการตลาดได้กระทบต่อไปถึงระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ดังนี้

การผลิตข้าว เมื่อโรงสีถูกควบคุมการซื้อขายข้าวโดยภาครัฐ เจ้าของโรงสีก็กดราคาชาวนาอีกต่อหนึ่ง เมื่อได้ราคาไม่ดี ชาวนาก็ไม่อยากจะขายข้าวของตน จึงผลิตเพียงเพื่อให้เพียงพอกับการบริโภค เพราะชาวนาเองไม่ค่อยเดือดร้อนเรื่องข้าวที่ใช้บริโภคอยู่แล้ว

การค้าเมืองท่า ตลาดปากพนังเองก็ไม่คึกคักเหมือนก่อนสงคราม เนื่องจากถูกตัดขาดจากภายนอก เรือสินค้าต่างประเทศไม่เข้า ทำให้การเป็นเมืองท่าค้าขายหมดความสำคัญไป แม้ภาวะสงครามสิ้นสุดลงก็ไม่กระเตื้องขึ้น เนื่องจากเรือสินค้าต่างประเทศไม่เข้ามาซื้อข้าวและนำสินค้ามาขายเช่นเดิม ยิ่งเมื่อประสบกับมหาภัย พวกพ่อค้าก็ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าจน พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล ปลัดทบวงมหาดไทย ต้องดำเนินการ สั่งให้ทางจังหวัดที่ประสบภัยพิบัติในครั้งนั้น ขอความร่วมมือไปยังพ่อค้าทั้งหลายหากยังค้ากำไรกันอยู่ ก็จัดการควบคุมราคาสินค้ากันต่อไป

ต้นทุนการขนส่ง การส่งออกข้าว ไม่สามารถกระทำการส่งไปยังต่างประเทศเหมือนเช่นเก่าก่อน จำเป็นต้องส่งเข้าไปในกรุงเทพผ่านทางรถไฟ ทำให้ต้นทุนในการขนส่งเพิ่มสูงขึ้น เจ้าของโรงสีต่าง ๆ ต้องลดต้นทุนโดยการซื้อข้าวในราคาถูกลงจากชาวนา ผลกระทบด้านการค้าข้าวจึงกระทบต่อกันในแต่ละฝ่ายการผลิตเป็นทอด ๆ ต่อกัน

เครือข่ายการซื้อขายแลกเปลี่ยนในประเทศ การห้ามการส่งออกข้าวทางทะเลที่เมืองท่าจากปากพนัง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกแล้ว ยังได้ส่งผลต่อเครือข่ายการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างเมืองในประเทศที่ต้องอาศัยการขนส่งทางทะเล เช่น ปากพนัง และเกาะสมุย ชาวเกาะสมุยต้องอาศัยข้าวจากปากพนัง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่แน่น

แฟ้นระหว่างคนเกาะสมุยและปากพนัง ในลักษณะที่เป็นเกลอกันมาแต่เดิม ทำให้เกิดการลักลอบส่งข้าวให้กับชาวเกาะสมุย โดยใช้เรือของชาวบ้าน

ปัจจัยการผลิต ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าชะงักงัน เกิดการขาดแคลนสินค้า ค่าครองชีพสูง ขณะเดียวกัน ทหารญี่ปุ่นยังกว้านซื้อ วัว ควาย ซึ่งเป็นเครื่องมือทำมาหากินของชาวนาในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด เพื่อนำไปเลี้ยงทหาร ญี่ปุ่นที่ประจำอยู่ในพม่าและมลายู

กิจการโรงสี

เมื่อหมดยุคสงครามโลก การค้าข้าวในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่เฟื่องฟูเหมือนยุคก่อน เนื่องจากผู้ผลิตหลายรายไม่สามารถฟื้นฟูกิจการของตนได้ นอกจากนี้ในช่วง พ.ศ. 2494 มีการหันมานิยมใช้เครื่องยนต์ดีเซลกันมากขึ้น ก่อให้เกิดโรงสีข้าวโดยใช้เครื่องยนต์ดีเซลดังกล่าวขึ้น โรงสีข้าวรูปแบบใหม่นี้ ได้ถูกนำมาใช้ทั้งโรงสีขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในการพิจารณาถึงต้นทุนของโรงสีเครื่องยนต์ดีเซลพบว่า โรงสีที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซล จะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าโรงสีไฟที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้การตั้งโรงสีขนาดเล็กในชุมชน ทำให้ชาวนามีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นในการส่งข้าวเข้าโรงสี อีกทั้งผู้ตั้งโรงสีขนาดเล็กในชุมชนส่วนใหญ่ เคยเป็นพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อข้าวส่งโรงสี จึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวนา จากการบอกเล่าของทายาทโรงสีขนาดเล็ก “ถึงการเกื้อกูลของชาวนากับเจ้าแกโรงสีเล็กพบว่า โรงสีขนาดเล็กมีความสัมพันธ์กับชาวนาแบบเกื้อกูลกัน ชาวนาเอาข้าวมาให้โรงสีโดยไม่คิดเงินและเมื่อโรงสีสีข้าวได้ จะให้ค่าตอบแทนกับชาวนาเป็นข้าวสารตามอัตราที่ตกลงกันไว้ และปีไหนที่น้ำล้น ชาวนาจะขอข้าวจากโรงสีไปบริโภคก่อน และคืนในรูปข้าวเปลือกเมื่อทำนารอบต่อไป

เครือข่ายความสัมพันธ์ของชาวจีนไทย และชาวนา ในโรงสีขนาดเล็ก มีรูปแบบความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน มากกว่าโรงสีไฟ ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ในเมืองปากพนัง ทำให้การแย่งข้าวเปลือกระหว่างโรงสีขนาดใหญ่ และโรงสีขนาดเล็กที่มีเพิ่มมากขึ้นในยุคนี้ ส่งผลดีต่อโรงสีขนาดเล็กมากกว่า จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชาวนาหันมาส่งข้าวให้กับโรงสีขนาดเล็กมากกว่า ปากพนังจึงเริ่มเข้าสู่ยุคล่มสลายของโรงสีไฟใน พ.ศ. 2496 และทยอยปิดกิจการลง

การประมง

การประมงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงก่อนถึง ภัยร้ายแรงอันยิ่งใหญ่ในหัวใจชาวปากพนัง “มหา วาดภัย” การประมงน้ำเค็มทำได้ไม่สะดวกมากนัก เนื่องจากชาวญี่ปุ่นได้อาศัยน้ำน้ำ ความเป็นเมืองทำให้เกิดประโยชน์ในการจอดเรือรบ ดังนั้นยุคนี้เป็นยุคที่การประมงไม่ขยายตัวมากนัก แต่อย่างไรก็ตาม ยุคนี้ เป็นยุคแห่งความรู้เริ่มต้นของวิทยาการของการต่อเรือ

คุณสอน นนทภักดิ์ เล่าว่า ¹⁵พ.ศ. 2501 โกเกีย เจ้าของอยู่เรือได้รับต่อเรือลำหนึ่งแต่ทำงไม่ได้ มาว่าจ้างให้คุณพ่อ (คุณสอน) ทำ โดยให้ค่าแรงวันละ 75 บาท คุณพ่อทำให้จนเสร็จ คิดบัญชีโกเกียว่ามีกำไรมาก จึงคิดให้คุณพ่อวันละ 100 บาท ซึ่งช่วงนั้นค่าแรงวันละ 45-50 บาทเท่านั้น

ตรงกับที่ตาจิตร เล่าว่า ¹⁶พ่อแต่งงานกันแล้วมาอยู่ข้างบริษัทข้าวไทย ขายน้าขายอยู่ก่อนแล้วพ่อแต่งงานก็มาขายน้า ซาค่อ น้าจิตรก็ทำเรือต่อแล้วก็ขยายใหญ่ขึ้น ๆ เป็นเรือประมงขึ้นมา เครื่องไม้เครื่องมือมีส่ว่น

¹⁴ ป้าหยวด

¹⁵ คุณตาสอน นนทภักดิ์

¹⁶ คุณตาจิตร วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2549

ในขณะที่ตาแนบ ได้เล่าเรื่องความรู้ในการเดินเรือว่า¹⁷ ความรู้เรื่องการเดินทางเรือประมงส่วนมากจะมาจากประสบการณ์การเป็นลูกเรือมาก่อนนี้แหละ พอหลังจากรู้เรื่องอะไรต่าง ๆ แล้ว รู้เรื่องเข็มทิศนี้แหละ ก็เป็นรองนายหัวก่อน แล้วก็ขึ้นมาเป็นนายหัวเรือ เรียกว่า ได้ก่ง พวกที่ออกเรือก็จะรู้แหละเรื่องเข็มทิศ มีแผนที่การเดินทางเรือ มีแผนที่ประเทศไทย แหละ แต่ส่วนใหญ่ก็จะใช้ประสบการณ์ทั้งนั้นมากกว่าแหละ ลูกเรือที่เป็นนายหัวส่วนใหญ่จะจบ ป. 4 ไม่ได้จบปริญญา คือ ได้ตัวมาจากการเป็นลูกเรือ เป็นช่างเครื่อง เป็นรองนายหัว แล้วมาเป็นนายหัว

สำหรับการประมงน้ำกร่อย ในบริเวณ ลำคลองและบาง¹⁸ ถ้าแยกจากแม่น้ำปากน้ำเรียกคลอง แยกจากคลองเรียกบาง บางเพราะมันเล็ก คลองเล็กกว้างประมาณสัก 2 วา ในยุคนี้ส่วนใหญ่การประมงน้ำกร่อยเพื่อยังชีพ ประกอบกับช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ขาดยากหนักแฉง การประมงจึงเป็นไปเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าการค้า แต่สำหรับพื้นที่บริเวณแหลมตะลุมพุก การประมงเชิงการค้า เป็นที่รุ่งเรืองมากของชาวแหลม¹⁹ แต่ก่อนจะขายปลาให้คนจีนโดยมีอยู่ 3 ร้าน คนจีนก็จะมาเปิดโรงกึ่ง ทำกึ่งแห้งขาย แล้วก็มีการรับซื้อปลามาขายต่อด้วย เมื่อก่อนอุปกรณ์จับปลาจะมีการทำกันเอง เขาเรียกว่า สุ่ม เงิน คล้อง ถ้าจะจับกุ้งก็จะมีวนกุ้ง การหา ก็จะหาจากปากคอนถึงปากพนัง

การปลูกผักในพื้นที่บริเวณแหลมตะลุมพุก

ผลผลิตที่ออกจากชุมชนของพื้นที่แหลมส่วนใหญ่ คือ กุ้ง ปลา²⁰ ถ้าเป็นตอนบนจะผลิต ผักและข้าวเพราะบ้านป่าจะปลูกผักไม่ได้เพราะเป็นน้ำเค็ม ปลูกผักไม้ขึ้น 45% จะปลูกผัก 50% จะทำอุตสาหกรรมประมง

¹⁷ ตาแนบ วันที่ 11 กรกฎาคม 2549

¹⁸ คุณตาจิตร วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2549

¹⁹ คุณ อารีย์ อึ้งทอง วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

²⁰ คุณ อารีย์ อึ้งทอง วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

บทที่ 4

ยุคที่ 3: ยุคการพัฒนาเกษตรบนฐานทรัพยากร และการเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐปี 2505-2542

เมื่อเกิดวาทภัยครั้งใหญ่ในปี 2505 ทำให้ปากพนังยุคนี้ เสมือน หนีเสือปะจระเข้ เพราะเมื่อผ่านยุคที่สองมา ความวู่วามไม่ทันหายความความก็เข้ามาแทรก นั่นคือ การค้าข้าวที่ยังระส่ำระสายยังไม่หาย ก็เกิดความเสียหายต่อพื้นที่รุนแรงมาก เมื่อพายุเกิดขึ้น ณ บริเวณแหลมตะลุมพุก เหตุการณ์วันนั้นได้รับการบอกเล่าจากผู้อยู่ในเหตุการณ์ที่ยังจำได้ฝังใจว่า “ในวันที่ 25 ตุลาคม 2505 เวลา 19.00 น. มีฝนตกพริ้ว ๆ มาตลอดตั้งแต่ วันที่ 23 ตุลาคม วันที่ 25 ตุลาคม เวลา 19.00 น. มีลมพัดเข้ามาบ้านทุกหลังเอน แต่พอ 23.00 น. พัดกลับมาอีกครั้งเรียกว่าลมเอน คือ ทะเลอ่าวไทย พัดพาน้ำที่สูง 5 เมตร พาลม พาดัน กวาดทุกสิ่งทุกอย่าง บ้านแหลมตะลุมพุกทะเลหมด” นอกจากเหตุการณ์วาทภัยที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายอย่างเฉียบพลัน แก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ ยังก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรตามมามากต่อมาก ความแห้งแล้งของผืนดินรวมทั้งความสมบูรณ์ที่เบาบางลงเรื่อย ๆ ปัญหาดินเค็ม น้ำเค็มรุกที่ดิน ซึ่งทำให้การทำนาไม่ได้ผล ที่เห็นได้ชัดเป็นโรงสีไฟเริ่มปิดตัวลงเป็นระยะ ๆ โรงสีโรงสุดท้ายปิดกิจการในปี 2509 เป็นผลจากการข้าวที่นำมาป้อนโรงสีลดลงและมีโรงสีที่ครัวเรือนเพิ่มขึ้นมาก เกิดการย้ายถิ่นมากมาย เช่น ลักษณะการเป็นอยู่ของชุมชนชาวปากพนัง ในตัวเมืองซึ่งแต่ก่อนเป็นที่อยู่อาศัยของคนจีน แต่ตอนนี้ คนจีนในตัวเมืองปากพนังเริ่มหมดไปเรื่อย ๆ ประจวบเหมาะกับการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในช่วงแรกของแผนพัฒนานั้นมุ่งเน้นไปที่การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน และการส่งเสริมการผลิต แบบ TOP – DOWN ทำให้พื้นที่ปากพนังเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สภาพเศรษฐกิจของปากพนังสามารถสะท้อนได้จากคำสัมภาษณ์คนในพื้นที่ได้ว่า¹ “เดิมนั้นคนในพื้นที่ปากนัง(ปากพนัง) ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นกันเยอะ เพราะว่าเศรษฐกิจไม่ดี แต่ที่ (ที่ดิน) มันราคาดี ที่เขาปลูกรังนก ถึงพอที่(ที่ดิน)ดีเขาก็ขายกันแล้วก็ไปตั้งรกรากอยู่ที่อื่น ปากนัง(ปากพนัง)จะทำอะไรละ ทำนาทุ่งก็ไม่ได้ผล เรือประมงน้ำมันก็แพง ค่าขายก็เปล้า(ค่าขายไม่ค่อยดี) สาเหตุที่นาทุ่งไม่ได้ผลเพราะนาทุ่งน้ำเสียมาก ถึงทุ่งราคาไม่ดี พอขายก็ขาดทุน ที่ดีก็พวกสวนยางนั่นแหละ”

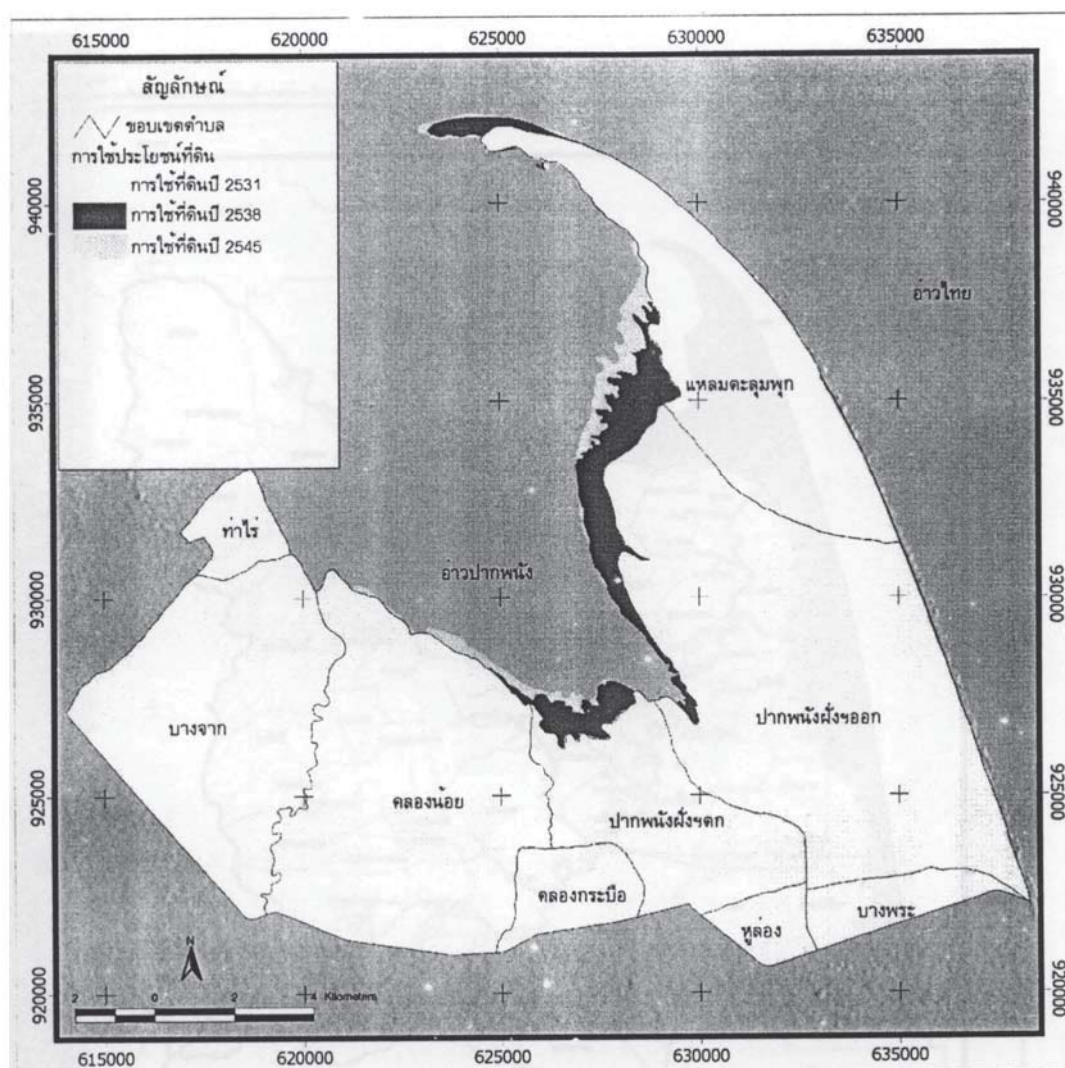
วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของปากพนังหลังเกิดวาทภัย 2505

การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ ได้แก่การเปลี่ยนแปลงของสภาพดิน และฤดูกาล การทับถมของตะกอนในอ่าว พบว่ามีการตื่นขึ้นของอ่าวปากพนัง และมีการขยายของพื้นที่ป่าชายเลนริมอ่าว ทำให้เนื้อที่อ่าวเหลือน้อยลง ในขณะที่ผืนดินขยายกว้างขึ้น ในขณะเดียวกันเกิดการกัดเซาะของหัวแหลมและชายฝั่งด้านนอก ทำให้พื้นที่ดินที่เป็นแหลมมีเนื้อที่ลดลง จากการสัมภาษณ์หมู่บ้านประมงชายฝั่งท่าเลนนอก พบว่า การกัดเซาะได้เพิ่มขึ้นทุกปีจนที่ดินที่เคยอาศัยหมดไป ต้องย้ายบ้านเข้ามาอาศัยเช่าที่ดินในเพื่ออาศัย ในขณะที่จากคำบอกเล่าของคนในพื้นที่อ่าวด้านตะวันตกบริเวณเกาะนางโดย ทำให้ทราบว่า ผืนดินได้งอกออกไปมากจนเกาะนางโดยอยู่บนบริเวณที่เป็นแผ่นดิน ซึ่งสอดคล้องกับการพิจารณาโดยใช้แผนที่ที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของอ่าวในปี 2531 2538 และ 2545

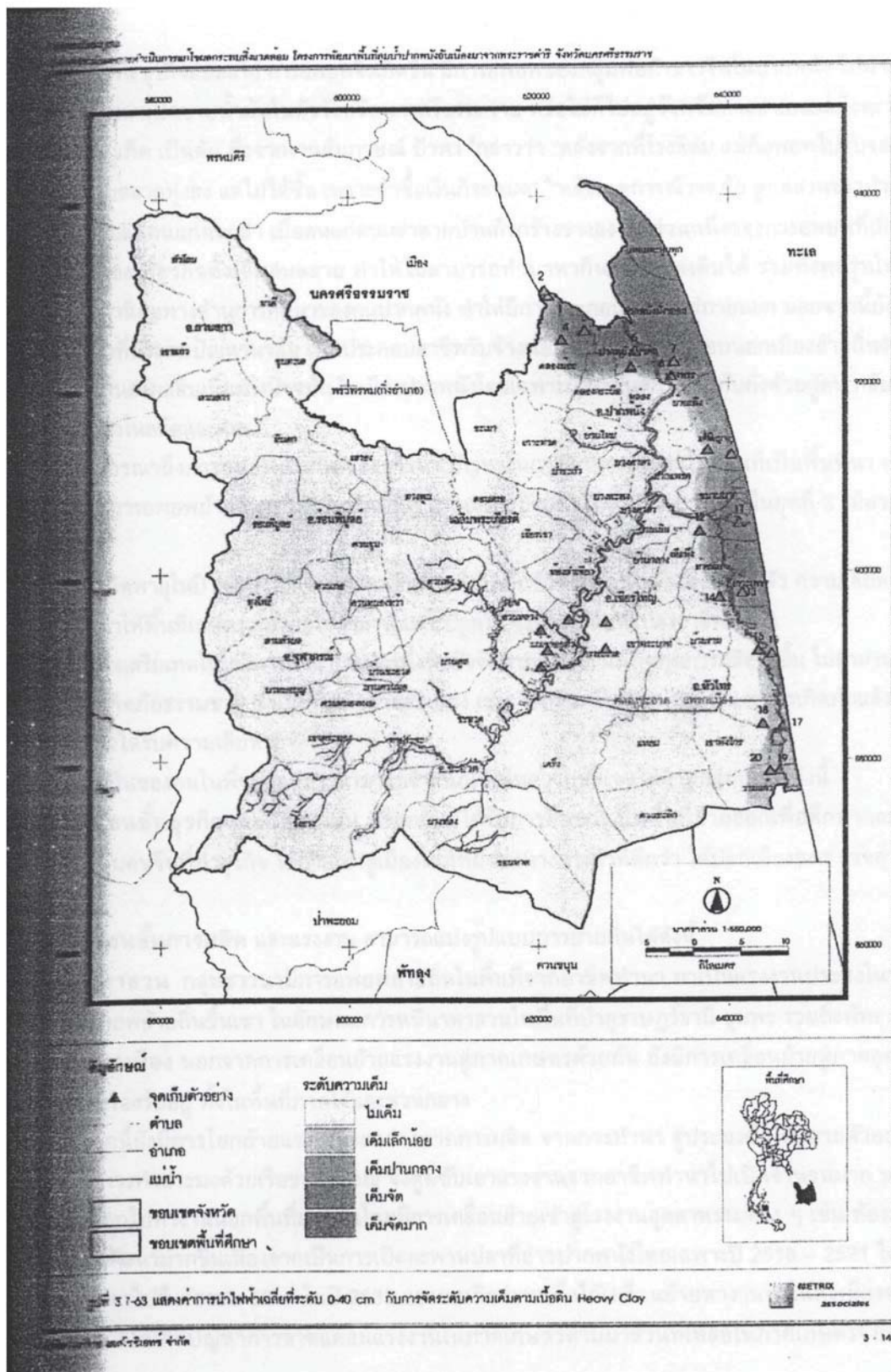
¹ อาจารย์สาทร พฤษศรี สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2549

² ยายใจ อายุ 70 ปี สัมภาษณ์วันที่ 10 กรกฎาคม 2549

ภาพที่ 4-1 แผนที่การใช้ที่ดินปี 2531-2545

นอกจากการเปลี่ยนแปลงการเกิดและการกัดเซาะของพื้นดินแล้ว จากเหตุการณ์วาตภัย 2505 ยังได้ทำให้เกิดปัญหาดินเค็มขึ้นกับพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด โดยพื้นที่รอบอ่าวประสบปัญหาดินเค็มที่มีความเข้มข้นสูง จากแผนที่แสดง ความเค็มของดินจะพบว่า พื้นที่รอบอ่าวมีปริมาณความเค็มมากกว่าบริเวณอื่น ซึ่งปัญหาดินเค็มนี้ไม่ได้กระทบต่อพื้นที่รอบอ่าวทั้งหมดในด้านวิถีการผลิต แต่กระทบโดยตรงกับพื้นที่ที่เป็นนาข้าว และการเพาะปลูกที่ไม่สามารถทำกินได้ โดยเฉพาะช่วง 3-4 ปีแรกของการเกิดวาตภัย นอกจากนี้ยังกระทบถึงทรัพยากรน้ำจืดที่ขาดแคลนมากขึ้น

ภาพที่ 4-2 แสดงระดับความเค็มของพื้นดินบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง

การอพยพย้ายถิ่น

เมื่อไม่มีงาน ธุรกิจล่มสลาย การอพยพจึงเกิดขึ้น มีการอพยพของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในปากพนัง ไปทำมาหากินที่อื่นมาก เช่น อพยพมาเปิดขายน้ำมันในตัวจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไม่ก็ไปอยู่จังหวัดทางชายทะเลฝั่งตะวันตก เช่น ตรัง กระบี่ พัทลุง ภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งจากงานสัมภาษณ์ ป้าทา³ กล่าวว่า “หลังจากที่โรงสีล่ม แม่ก็อพยพไปจับจองสวนที่ทุ่งสง มีคนมาบอกขายตลาดทุ่งสง แต่ไม่ได้ซื้อ เพราะถ้าซื้อเงินก็จะหมด” “หลังเหตุการณ์วาดภัย ลูกหลานชาวปากพนังก็ไปตั้งรกรากที่อื่นเหลือแต่คนแก่คนเฒ่า เมื่อคนแก่คนเฒ่าตายบ้านก็รกร้างว่างลง ๆ” ส่วนหนึ่งของการอพยพที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากคนในพื้นที่เมือง ที่ธุรกิจดั้งเดิมล่มสลาย ทำให้ไม่สามารถทำมาหากินกับธุรกิจเดิมได้ รวมทั้งคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาสูง จากค่านิยมทางด้านการศึกษของคนปากพนัง ทำให้มีการประกอบอาชีพอยู่ภายนอก นอกจากนี้ยังมีการย้ายถิ่นของกลุ่มชาวนาที่ประสบปัญหานาล่ม เพื่อประกอบอาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ ทำให้คนรอบนอกเมืองย้ายถิ่นจำนวนมาก ปากพนังการณีย้ายถิ่นส่งผลสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ในเมืองปากพนังโดยเฉพาะฝั่งตะวันตก ที่เคยคับคั่งด้วยผู้คน กลับเงียบเหงา มีแต่ซากความมั่งคั่งในอดีตและคนแก่

หากพิจารณาถึงการอพยพย้ายถิ่นของชาวนา ปัญหาในการทำการเกษตรในส่วนที่เป็นพื้นที่นา เป็นเสมือนแรงผลักดันให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของชาวนาในพื้นที่ สาเหตุการย้ายถิ่นในพื้นที่นาปากพนังในยุคที่ 3 มีสาเหตุมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การเกิดพายุในปี 2505 นอกจากความเสียหายที่เกิดกับชีวิตของคนในพื้นที่แหลมแล้ว ความเสียหายโดยการบุกรุกของน้ำเค็มทำให้พื้นที่เกษตรเสียหายไม่สามารถเพาะปลูกได้ จึงต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพทำกิน
2. การส่งเสริมเทคโนโลยีการทำนาโดยการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ไม่สามารถทำนาได้
3. การเกิดภัยธรรมชาติ ข้าเดิมพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น น้ำท่วม ปี 2518 2531 และการเกิดภัยแล้งปี 2531 – 2532 ทำให้ชาวนาได้รับความเสียหาย

การย้ายถิ่นของคนในพื้นที่รอบอ่าวสามารถจำแนกให้เห็นความชัดเจนได้ตามกลุ่มบุคคลดังนี้

1. กลุ่มชนชั้นธุรกิจและปัญญาชน หรือกลุ่มผู้ได้รับการศึกษาสูงในพื้นที่ย้ายออกเพื่อศึกษาและทำงานในส่วนกลาง ส่วนกลุ่มคนจีนที่ทำธุรกิจ ได้ย้ายเข้าสู่เมืองใหม่ที่มีช่องทางการค้าที่ดีกว่า ได้ไปแก่เมืองนคร สงขลา หาดใหญ่ และกรุงเทพฯ

2. กลุ่มชนชั้นการผลิต และแรงงาน สามารถแบ่งรูปแบบการย้ายถิ่นได้ดังนี้

หนีนานาหวา กลุ่มชาวนามีการอพยพย้ายถิ่นในพื้นที่จากอาชีพทำนา มาเป็นแรงงานประมงในช่วงหลัง ปี 2505 หรือการอพยพย้ายถิ่นขึ้นเขา ในลักษณะการหนีนานาหวาในพื้นที่ป่าสาธราษฎร์ธานี ชุมพร รวมถึงพัทลุง

หนีนานาเมือง นอกจากการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่ภาคเกษตรด้วยกัน ยังมีการเคลื่อนย้ายสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีอุตสาหกรรมรองรับอยู่ ทั้งในพื้นที่ภาคใต้และส่วนกลาง

นอกจากนี้ยังมีการโยกย้ายแรงงานระหว่างภาคการผลิต จากการทำนา สู่ประมงซึ่งได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลังปี 2510 ที่มีการทำประมงด้วยเรือขนาดใหญ่ จึงดูดซับเอาแรงงานจากอาชีพทำนาไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้มีการเคลื่อนย้ายออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้นโดยมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น ห้องเย็นและแปปลาที่มีแนวโน้มพัฒนามากขึ้นเนื่องจากการเปิดสะพานปลาที่อ่าวปากพนังโดยเฉพาะปี 2518 – 2521 ได้ดูดซับเอาแรงงานภาคเกษตรไปถึงร้อยละ 50⁵ ในปี 2533 แรงงานอีกส่วนหนึ่งได้เคลื่อนย้ายหางานทำในตัวเมืองต่าง ๆ และกรุงเทพฯ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรตามมาส่วนที่เหลือในภาคเกษตรจึงเป็นแรงงาน

³ ป้ามณฑา เพชรเครือ สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2549

⁴ ป้าหนู ร้านเมืองนัง สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2549

⁵ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, การสังเคราะห์สถานการณ์ภาพองค์ความรู้ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง, 2544.

ตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไป ทำให้การผลิตในภาคเกษตรหันมาใช้แรงงานมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการผลักภาระต้นทุนการผลิตของชาวนาให้สูงขึ้น

พื้นที่แหลม เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ ที่เกิดการย้ายถิ่นค่อนข้างมากในช่วงหลังพายุ บางหมู่บ้านเช่นหมู่ที่ 4 อพยพออกจนหมด โดยเฉพาะชาวมุสลิม จากการให้สัมภาษณ์ของก้านั้น ประยูร⁶ “เรื่องไทย-มุสลิม หมู่ 4 เมื่อก่อนมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ประมาณ 100 ครัวเรือน เมื่อปี พ.ศ. 2518 เริ่มอพยพไปอยู่ที่ปากน้ำพยาง อำเภอนาทวี ปีพ.ศ. 2520 ย้ายไปอยู่ไปหมดโดยไม่ทราบสาเหตุ หลังจากนั้นเมื่อคนไทยอิสลามไปหมดเหลือคนไทยพุทธ 6-7 ครัว หลังจากนั้นผู้ใหญ่ถูกยิงทั้งครอบครัวทำให้ลูกบ้านไม่กล้าอยู่อพยพไปอยู่หมู่ 1”

- แสงวิมานกับการย้ายถิ่น

ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของคนในพื้นที่แสงวิมาน ต่างจากพื้นที่อื่นในพื้นที่รอบอ่าว เนื่องจากวัฒนธรรมที่แตกต่างของความเป็นศาสนาอิสลามนิยมสร้างครอบครัวขยายในพื้นที่เดิม จนเริ่มแออัด การอพยพย้ายจึงเกิดขึ้น เพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่⁷ “เนื่องจากพื้นที่แสงวิมานเริ่มแออัด ก่อนหน้านี้มีชาวบ้าน 500 ครอบครัวย้ายไปอยู่กระบี่ 200 ครอบครัวที่ย้ายไปอยู่เพราะที่มันแน่น มีพื้นที่ประมาณ 500 กว่าไร่ อยู่ 500 ครอบครัว ต้องขยายไปอยู่ที่แสงวิมานนิคมคลองท่อม ไปทำการจับจองที่เมื่อทางการเปิด ขยายไปประมาณ 30 ปีแล้ว ชาวบ้านที่ต้องย้ายไปก็พวกของผู้ใหญ่เก่า ผู้ใหญ่สุนทรพีของผู้ใหญ่สุเทพ ผู้ใหญ่จะแจ้งว่าใครไม่มีเนื้อที่ก็ให้ไปอยู่ที่โน้น ไปจับจองเขาแบ่งเนื้อที่ไว้ให้แล้ว แบ่งเป็นล็อกเป็นซอย ผู้ใหญ่บ้านเป็นพี่น้องกันมาจากแสงวิมานเหมือนกัน มาจากที่เดียวกัน ชุมชนจึงเป็นชุมชนที่เข้มแข็งไม่มีการทะเลาะกัน พวกโจรพวกขโมยที่มีในหมู่บ้านมาจากในเมืองมีมาจากที่อื่นบ้าง ชาวบ้านแก้ไขโดยการจัดเวรยามหมู่บ้านรวมตัวกัน คนหนุ่มเวียนครั้งละ 7 คนเวียนกันในหมู่บ้าน” แต่อย่างไรก็ตามชาวแสงวิมานบางส่วนยังอาศัยอยู่ที่เดิม และมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มที่อพยพไปสู่ที่ทำกินใหม่

วิถีการผลิต การเข้ามาของเทคโนโลยีเครื่องจักรดีเซลและการเปลี่ยนแปลง

เครื่องจักรดีเซลที่เข้ามาในประเทศไทยได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตสำหรับปากพนังเอง เครื่องจักรดีเซลได้เข้ามามีบทบาททั้งทางด้านการผลิต และการคมนาคม ซึ่งได้แก่ เครื่องสีข้าว เรือประมง รถไถนา เครื่องปั่นไฟ และรถยนต์ขนส่ง

- การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตข้าว

ลักษณะการผลิตข้าวในช่วงนี้จะเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตข้าวเพื่อส่งออกเป็นการผลิตเพื่อการค้าในประเทศ และการบริโภคในครัวเรือน ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ มีการปลูกข้าวพันธุ์ส่งเสริมมากขึ้น โดยเป็นการส่งเสริมจากภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าวแข็ง มูลค่าต่ำ มีการนำรถไถนามาใช้แทนวัว อีกทั้งมีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในนาข้าว การผลิตข้าวจากเดิมที่ไม่มีต้นทุนที่เป็นตัวเงิน เปลี่ยนเป็นการผลิตที่มีต้นทุนที่เป็นตัวเงินค่อนข้างสูง ประกอบกับข้าวที่ปลูกเป็นข้าวมูลค่าต่ำ ทำให้ลักษณะของโครงสร้างทางรายได้ของชาวนาเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เมื่อหมดหนานาจะทำอาชีพประมงแบบพอเพียง ได้เปลี่ยนไปเป็นส่งผลให้ชาวนาที่เสร็จจากหนานา เดินทางเข้ารับจ้างเก็บผลไม้ หรือรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ และเมื่อใกล้ต้องเสียที่นาให้แก่นายทุน ชาวนาจึงต้องยึดอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก และช่วงที่มีการส่งเสริมการทำนาถ่วง มีนายทุนมาลงทุนในพื้นที่ริมทะเลนอก ชาวนาจึงผันตัวจากผู้ประกอบการทำนา เป็นลูกจ้างนาถ่วงเป็นจำนวนมาก และต้องประสบปัญหาอีกครั้งเมื่อธุรกิจนาถ่วงล่มสลาย และนายทุนถอนตัวออกจากพื้นที่

⁶ ก้านั้นประยูร ฐานะวัฒนา บ้านปลายทราย

⁷ คุนตลในพื้นที แสงวิมาน ในการทำ focus group ที่บางลึก 18 กุมภาพันธ์ 2549

ในการส่งเสริมเทคโนโลยีการปลูกข้าวจากส่วนกลางนี้ มีการส่งเสริมจากภาครัฐในการส่งเสริมการเกี่ยวข้าวด้วยเคียว เพื่อเป็นการเปลี่ยนทัศนคติของชาวนาที่ยังนิยมการใช้แกะเก็บเกี่ยวข้าวที่ละรวง ให้หันมานิยมใช้เคียวเกี่ยวข้าวแทน ซึ่งเป็นการทุ่นแรงและประหยัดเวลา ตลอดถึงการลงทุนในการผลิตและการรักษาคุณภาพของรวงข้าวด้วย โดยการจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปทำการส่งเสริมและฝึกสอนการเกี่ยวข้าวที่ถูกต้องวิธี โดยได้ดำเนินการส่งเสริมในท้องที่อำเภอต่าง ๆ รวม 6 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ปากพนัง หัวไทร เขียร์ใหญ่ ร่อนพิบูลย์ และอำเภอชะอวด

จากการสัมภาษณ์เรื่องพันธุ์ข้าวที่ใช้นั้น ⁸“พันธุ์ข้าวที่ใช้ถ้าน้ำท่วมรัฐจะมีพันธุ์ข้าวมาแจกแต่ถ้าไม่มีน้ำท่วมก็ต้องใช้ของเองมั้ง ชื่อมันพันธุ์ข้าวที่ใช้เมื่อก่อนจะเป็น ข้าวเล็บนก พวงนาคนปัจจุบันที่ใช้ประจำจะเป็นพันธุ์ ชัยนาท เพราะปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง”

⁹อย่างไรก็ตามผลผลิตข้าวได้ลดลงต่ำสุดในปี 2515 คือ เพียง 200 – 100 กก./ไร่/ปี กิจกรรมโรงสีข้าวขนาดเล็กที่กำลังการผลิตไม่เกิน 4-5 เกลียว/วัน ได้ขยายตัวมากขึ้น โรงสีใหญ่จึงลดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิง ขณะที่รัฐบาลเรียกเก็บค่าพรีเมียมส่งออกสูงขึ้นในปี 2518 แต่ในตลาดโลกยังมีการแข่งขันกันอย่างมาก ราคาข้าวในระดับฟาร์มจึงลดลงในที่สุด

- การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสีข้าว

หลังจากหมดยุคโรงสีไฟขนาดใหญ่ซึ่งใช้ระบบเครื่องจักรไอน้ำล้มสลายลง พร้อม ๆ กับการเกิดโรงสีข้าวขนาดเล็กอีกประเภทหนึ่ง เพื่อตอบสนองการสีข้าวเพื่อบริโภค เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็ก เรียก โรงสีหีบวัดซึ่งอาศัยเทคโนโลยีเครื่องจักรดีเซล ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่เข้ามาในเมืองไทยยุคนั้น เมื่อเกิดโรงสีหีบวัดเพิ่มความสำคัญขึ้นแทนระบบการผลิตแบบเก่า การสีข้าว ได้เปลี่ยนฐานการผลิตจากในเมืองปากพนัง เป็นในท้องถื่น จนกระทั่งปี 2515 เทคโนโลยีการสีข้าวได้พัฒนาประสิทธิภาพมากขึ้น จากโรงสีหีบวัด เป็นโรงสีโยก ซึ่งประหยัดน้ำมันมากกว่า และได้ข้าวที่มีคุณภาพดีกว่าด้วย ซึ่งโรงสีที่ใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรดีเซล ยังมีให้เห็นอยู่ในบางพื้นที่ เช่น บางจาก หัวไทร เป็นต้น

- การประมง

ความเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมประมง เกิดขึ้นมาจากการลดลงของการเดินเรือพาณิชย์ ประกอบกับเทคโนโลยีการประมงที่ทันสมัยของเครื่องยนต์ดีเซลได้ถูกนำเข้ามาในพื้นที่ ทั้งอวนลาก อวนรุน กลุ่มธุรกิจเดินเรือเดิมจึงผันตัวเองสู่อาชีพเรือประมง แต่เทคโนโลยีการประมงนี้ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มทุนเดิม ไม่ได้ขยายสู่ชาวประมงพื้นบ้านที่มีเงินทุนน้อย จึงไม่พบธุรกิจอวนรุน อวนลาก ในพื้นที่แหลม เจ้าของธุรกิจจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เมืองเท่านั้น

หลังจากนั้นปากพนังก็มีธุรกิจประมงเข้ามาแทนที่เรือสินค้า ¹⁰2500 นายปราโมทย์ ลักษณะ เป็นชาวปากพนัง ได้จ้างชาวญี่ปุ่นให้สอนเกี่ยวกับการทำประมงในปากพนัง เป็นเวลา 3 เดือน แต่การประมงก็ยังไม่ขยายตัวมากนัก เนื่องจากการประมงที่นำมาสอน เป็นการประมงที่ใช้ทุนมาก คือ การใช้อวนลากขนาดใหญ่ โดยใช้เรือถึง 2 ลำในการลาก การใช้อวนลากแบบนี้กวาดถึงพื้นที่ใต้ท้องทะเล ซึ่งจะเป็นการจับปลาทุกขนาด การประมงน้ำลึกขนาดอย่างนี้มีการปรับขนาดเรือใหญ่ขึ้น จนต่อมามีเรือประมงขนาดบรรทุกน้ำหนัก 150-200 ตัน ในปี 2520 ต่อมาก็มีใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ บรรจุน้ำหนัก 300-500 ตัน

จากคำบอกเล่าถึงภาพความรุ่งเรืองของธุรกิจประมงในยุคนั้น ¹¹“ครอบครัวลุงปิดตัวธุรกิจเดินเรือไปกรุงเทพฯ เป็นธุรกิจประมง ชาวเรือเป็นคนในพื้นที่และคนต่างอำเภอ เช่น ปากพนัง ร่อนพิบูลย์ ทุ่งสง มาเป็นชาวเรือหลังจากนั้นพอเรือมากขึ้นแรงงานก็ไม่พอ พม่าและคนภาคอื่นเริ่มเข้ามา สมัยเดินเรือไปกรุงเทพฯ ไม่มีกลุ่มแต่ประมงมีกลุ่มสมาคมชาวประมงปากพนัง มีทั้งเรือประมงขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก อวนลาก อวนรุน มีส่วนที่จะเคลื่อนไหวเมื่อราคา

⁸ นางทราย ขาจนะ อายุ 67 ปี บ้านอุคควาย

⁹ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, การสังเคราะห์สถานการณ์ภาพองค์ความรู้ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง, 2544.

¹⁰ พอลา แก่นแก้ว

¹¹ คุณวิชาญ พรหมโชติชัย สัมภาษณ์วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

น้ำมันแพงหรือกุ้งราคาตกต่ำ อาหารกุ้งราคาสูง ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประมงก็เกี่ยวกับสมาคม พอมีเรื่องยุ่งยากต่าง ๆ ชาวประมงก็ไปร้องเรียนสมาคมประมงก็ต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดการ เดียวนี้ปากพนังซบเซามากเพราะว่าเมื่อก่อนปากพนังเป็นเมืองท่าก็หมดไปเหลือแต่การประมง ปากพนังก็มีแต่เรือกับนาุ้ง ซึ่งเรือก็เจ้าของเรือมากแต่เรือจะไม่ค่อยเข้า ปากพนังไปเข้าสงขลา ปัตตานี เพราะว่าปากพนังไกลจากที่ทำมาหากินเพราะไปทำมาหากินที่อินโดนีเซียและมาเลเซีย ไกลกว่า วังสงขลา ปัตตานีไกลแต่ถ้าวังปากพนังต้องอ้อม มันมีปัญหาว่าร่องน้ำเดินเข้ามาเรือก็ติดถ้าเรือเล็กยังหากินได้ แต่ถ้าเรือใหญ่หากินอ่าวไทยไม่คุ้ม ต้องไปอินโดหรือมาเลเซียอยู่ได้ เดียวนี้น้ำมันแพงเรือจะอยู่ไม่ค่อยได้เพราะกินน้ำมันมาก ค่าโชห่วยมาก เมื่อก่อนน้ำมัน 6-7 บาท ตอนนี้ 30 บาทการประมงเดี๋ยวนี้ลากแบบเมื่อก่อนไม่ได้เมื่อก่อนหมดน้ำแข็งเรือก็เข้า เดียวนี้น้ำมันก็ลงที่ทะเลเพราะที่ดลิ่งน้ำมันแพง โดยมีพ่อค้าต่อเรือเล็กขนาดใหญ่จากสิงคโปร์ออกมาขายซึ่งราคาถูกกว่าดลิ่งประมาณ 5-6 บาท เรือใหญ่ของปากพนังส่วนใหญ่ไม่เข้าทำที่นี่แล้ว เดียวนี้เรือประมงลากกัน 8-9 เดือนจึงจะเข้าฝั่งเพราะว่าน้ำแข็งก็เรือทัวร์ เรือทัวร์คือเรือบรรทุกน้ำแข็งไปขายให้กับชาวประมง รับปลาจากเรือประมงแล้วมาขึ้นที่ท่าสงขลา ปัตตานี เรือลากจะขาดอาหารหรือขาดโน่นขาดนี่ต้องสั่งจากเรือทัวร์ โดยเจ้าของเรือเป็นคนฝากของกับเรือทัวร์ไปให้เรือเขาเอง บางลำ 1 ปี 9 เดือน 8 เดือน หรือถ้าลากมหาชัยก็ 2 ปี" ส่วนยายอรพิน อีกผู้หนึ่งซึ่งประกอบอาชีพประมงนำลึกลงในยุคนั้น ได้ให้สัมภาษณ์ถึงรูปแบบการลงทุน การจ้างงาน และวิถีการเดินเรือนำลึกลงในช่วงที่เรือประมงยังเฟื่องฟูว่า ¹²"ยายเคยกู้เงิน ตอนที่ทำเรือประมง เรือ 4 ลำ เรื่อยาย ยายสร้างขึ้นมาจาก แม่ของยาย ไม่ได้ทำเรือ (ทำประมง) ตอนที่ยายทำเป็นประมงนำลึกลง (ออกไปลากเล) ออกไปเป็นเดือน เขาลากฝากมาแล้วฝากเรืออื่นมาเขาเก็บดั่งค์ ถึงเอาไปขาย ตอนจับปลาพอมมาถึงเรือจอดแล้วก็ขายให้แม่ค้า จอดที่ตลาดข้างบน ปลาขายหมดปลาไม่กี่ชิ้นที่โรงปลาไก่ (ขายให้โรงปลาไก่) ยายไม่ได้ออกรเรือเอง แต่จ้างเขาให้ออกไป ตรงนี้แถวนี้เขาทำประมงกันมาก เกษตรไม่ค่อยมี ปากพนังทำประมงกันมาก อุปกรณ์ที่ใช้ก็มีอวน มีเช้ ปัจจุบันก็เหมือนๆ กันนั้นแหละ แต่ของยายออกไปทะเลสากล ในทะเลสากลถูกจับก็มี ไปลากข้ามเมืองข้ามเขตแดนของเขา เขาก็จับเอา แต่ตอนที่ยายทำไม่เคยถูกจับ เดียวนี้ให้ลูกทำหมดแล้ว แถวมาเลเขาก็จะจับเพราะไปข้ามเขตเขา ลูกยายก็เลยโดนจับ ตอนโดนจับก็โดนยึดเรือไป ตอนออกไปนอกทะเล ออกไปเป็นเดือนๆ บางทีก็ลากกันเดือนกว่าบางทีก็ลากเป็นครึ่งเดือนแล้วฝากเขา มา ปลาจะไม่เน่าเพราะเขามีการดองไว้เรียบร้อยแล้ว"

อุตสาหกรรมอวนรุน อวนลาก ได้ทำให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องขึ้นในพื้นที่ปากพนัง ได้แก่ โรงงานปลาป่น และโรงงานน้ำแข็ง

โรงงานปลาป่น การทำอวนรุน อวนลาก จะได้ทั้งปลาเศรษฐกิจ และปลาเบ็ด ป่นเปกกันไป เมื่อจับปลาได้ก็จะนำมาคั่วขนาดให้เหลือปลาตัวเล็กที่ชาวบ้านเรียกว่า ปลาเบ็ด ซึ่งมีการนำปลาดังกล่าวมาบดทำเป็นอาหารสัตว์จำหน่าย โดยมีการตั้งโรงงานปลาป่นจดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม โดยจดทะเบียนเป็นโรงงานใน พ.ศ. 2513 คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงเจริญปากพนัง ตั้งโรงงานที่ตำบลบางพระ อำเภอปากพนัง และ ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุชาโตปลาป่นตั้งอยู่ตำบลปากพนังตะวันตก ซึ่งผืนตัวจากธุรกิจโรงสีไฟเป็นธุรกิจปลาป่น

โรงงานน้ำแข็ง ธุรกิจต่อเนื่องที่ตามมาคืออุตสาหกรรมประมง คือ โรงน้ำแข็งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2515 ชื่อห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงน้ำแข็งปากพนัง ตั้งอยู่ถนนพาณิชย์สัมพันธ์ปากพนัง โรงน้ำแข็งที่เกิดขึ้นนี้ น่าจะเกิดจากลักษณะของการประมงที่เปลี่ยนแปลงไป คือการออกหาปลานำลึกลง จึงจำเป็นต้องนำน้ำแข็งใส่เรือไปด้วย เพื่อว่าเมื่อได้ปลามาแล้วก็ได้แช่แข็งน้ำเพื่อให้ปลาและสัตว์ทะเลคงความสดไว้จะได้นำมาขายได้ราคาดี

อุตสาหกรรมอื่น ๆ ในปากพนัง ยังคงมีอุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องของการประมง เช่น อู่ซ่อมเรือ เป็นต้น

แต่รูปแบบการประมงแบบนำลึกลง ไม่ได้เป็นธุรกิจที่ยั่งยืนของพื้นที่ปากพนัง เนื่องจากเป็นต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมประมง ราคาน้ำมันได้ขึ้นสูง ทำให้ผู้ทำกิจการประมงลดลง อย่างเห็นได้ชัด ¹³พบว่า มีการทำการประมงเพียง

¹² ยายอรพิน อายุ 70 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

¹³ พอลดา แก่นแก้ว (2528)

544-605 ราย เท่านั้นในปี 2516 ผู้ประกอบการประมงขนาดใหญ่บางรายหันไปทำกิจการห้องเย็นแทน อีกทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง จนต้องหากินไกลขึ้น จากคำบอกเล่าถึงสถานการณ์ประมงเมืองปากพนังในวันนี้¹⁴ “วันนี้วิถีการประมงแยءเรือใหญ่ ๆ ต้องไปจับต่างประเทศ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไปปลั้กลอบจับแล้วโดนเขาจับ จนถึงวันนี้เรือประมงก็ลดน้อยลงมาก เศรษฐกิจเกี่ยวกับการประมงไม่ค่อยดี หากินไม่ค่อยดี ตัวเรือที่อยู่ได้เป็นเรือขนาดกลาง ประมาณ 200-300 ถึงเรือ 500-600 ถึงเกือบอยู่ไม่ได้ จากคำสัมภาษณ์คนในพื้นที่ปากพนัง “การประมงก็ลดลงปัจจุบันก็เหลืออยู่เพียงรายใหญ่ ๆ ไม่ก็ราย เนื่องจากต้นทุนในการทำประมงสูงขึ้น ออกทะเลไปก็ไม่คุ้มกับค่าน้ำมันที่เสียไป ทำให้ขายเรือและเลิกกิจการตรงนี้ไป บางคนก็หันไปทำอย่างอื่น”¹⁵ “ปลาเหลาขาวเรือรุ่นได้ 30 กิโล แต่เรือรุ่นได้ 300 กิโล เมื่อก่อนได้เป็นหาบคือ 100 กิโล ต่อหนึ่งน้ำ หนึ่งน้ำประมาณ 10 วัน”

ตลาดสัตว์น้ำของปากพนังที่สำคัญ คือ ปีนัง สงขลา และนครศรีธรรมราช เรือปลาของชาวปากพนังส่วนใหญ่ไปขึ้นที่สงขลาเพราะจากสงขลาสามารถส่งไปยังปีนัง โดยทางรถซึ่งสะดวกและประหยัด ประกอบกับพ่อค้าตามโรงงานปลาป่นในปากพนัง มักกดราคารับซื้อ ในขณะที่ตลาดสงขลาให้ราคาดีกว่า ดังนั้น เรือประมงจึงนำปลาขายที่ตลาดสงขลาเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นเรือส่งปลาที่จะเข้าโรงงานปลาป่น อย่างไรก็ตาม ทำให้พวกที่ประกอบอาชีพประมงขนาดใหญ่ของปากพนัง เมื่อไปค้าที่สงขลานั้นๆ เขาก็ย้ายไปอยู่สงขลาเลยก็มี

ตารางที่ 4-1 แสดงจำนวนเรือที่จดทะเบียนในอำเภอปากพนัง

พ.ศ.	จำนวนราย	จำนวนแห่ง	จำนวนสะสม
2518	35	35	409/446
2519	25	25	860/1124
2520	276	276	1402/1408
2521	116	167	554/605
2522	8	15	251/400
2523	11	17	349/562
2524	22	22	521/579

ที่มา: สำนักงานประมงอำเภอปากพนัง อ้างถึงในพอดา แก่นแก้ว

การประมงพื้นบ้าน

วิถีประมงพื้นบ้าน เป็นอาชีพที่พึ่งพิงธรรมชาติพร้อม ๆ กับการพัฒนาภูมิปัญญา ชาวพื้นที่รอบอ่าวนิยมประกอบอาชีพนี้ นิยมทำกันมากที่สุดในอ่าวปากพนังซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 100,000 ไร่ ตอนในของอ่าวบางส่วนประกอบด้วยพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 11,680 ไร่¹⁶ เป็นแหล่งประมงที่มีความอุดมสมบูรณ์เพราะในบริเวณดังกล่าวมีแม่น้ำปากพนังซึ่งพัดพาเอาแร่ธาตุต่าง ๆ จากต้นน้ำไหลลงสู่ทะเล อ่าวปากพนังและชายฝั่งทะเลใกล้เคียงจึงมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่อย่างชุกชุม อย่างไรก็ตามการประมงพื้นบ้านในอ่าวปากพนังได้ส่งผลให้ทรัพยากรประมงมีแนวโน้มที่ลดลงเรื่อย ๆ

ภายหลังจากวาตภัยปี 2505 สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างมากทำให้ทรัพยากรประมงในอ่าวปากพนังมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของดินใต้น้ำอย่างฉับพลัน นอกจากนั้น การทำนาุ้งซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2516 ทำให้พื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของอ่าวในเขตอำเภอเมืองถูกใช้ไปเพื่อการเลี้ยงกุ้งทะเลจนป่าชายเลนเสียหายไปเป็น

¹⁴ คุณวิชาญ พรหมโชติชัย สัมภาษณ์วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

¹⁵ สัมภาษณ์ อบต.สมบัติ จิตนาธรรม และ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สรรวษ ปลายดั่ง อาชีพทำประมงวันที่ 10/07/2549 หมู่ 3 บ้านแหลม ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง

¹⁶ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, การสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง, 2544.

จำนวนมาก จากการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชายเลนยังผลให้สภาพทรัพยากรประมงในอ่าวและบริเวณข้างเคียงมีแนวโน้มลดลงและไม่สอดคล้องกับจำนวนชาวประมงพื้นบ้าน ชาวประมงบางส่วนจึงพยายามปรับปรุงประสิทธิภาพของเรือและเครื่องมือประมงพร้อมทั้งเพิ่มเวลาในการจับสัตว์น้ำเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ซึ่งเท่ากับเป็นการเร่งทำลายทรัพยากรประมงมากขึ้น สาเหตุอื่นที่ทำให้แนวโน้มทรัพยากรประมงลดลงเพราะความตื้นเขินของพื้นที่อ่าว และเครื่องมือประมง เช่น อวนรุน อวนลากคานถ่าง พื้นที่แหลมซึ่งมีชาวประมงพื้นบ้านอาศัยอยู่มาก จึงมีการร่วมมือกันเพื่อสอดส่อง และป้องกันเรืออวนลาก เข้ามาริมฝั่งทะเลใน นับได้ว่าเป็นความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำ ของชาวแหลมที่ยังคงวิถีการประมงดั้งเดิมไว้ ส่วนพื้นที่รอบเมืองบริเวณปากแม่น้ำ ยังมีการทำประมงด้วยวิธีดั้งเดิมอยู่เช่นกัน แม้ว่าสิ่งแวดล้อมบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จากคำบอกเล่าของตาเสริม¹⁷ "ตอนที่ตาทำประมงอยู่นั้นก็มีพ่อจับมาได้ก็เอาไปขายกันแล้วก็เอามากินเองกัน ให้เพื่อนบ้านกัน สัตว์น้ำที่จับได้ก็จะเป็นกุ้ง มีกุ้งหางแดง กุ้งแม่น้ำ ปลากระต๊อ แดงได้มาก ปูก็ได้ได้ปูดำ แต่ตอนนี้ไม่ค่อยมีแล้ว หาไม่ได้ ถึงไปหากก็ไม่พอกับคำอื่นอีกง่าย เรือส่วนใหญ่ต้องใหญ่แล้วก็ออกไปที่ไกลๆ เรือของตาจะเป็นเรือที่มีเครื่องเดินหัว และเครื่องมือที่ใช้จับก็มีอวน มีแห มีแร้วปู เรือที่ใช้จับปลาอยู่นี้ก็เป็นเรือของตาเองซื้อมาเอง ของพ่อของแม่กัน แล้วก็มาสร้างกัน ตอนที่ออกไปหาปลา ทุกครั้งก็มีการไหว้แม่ย่านางทุกครั้งก่อนที่ออกไปหาปลา ก็ต้องไหว้ต้องกราบกันทุกครั้งที่ขึ้นทะเล และตอนที่ออกไปก็มีการเอาอาหารไปกินกัน ประมงจะจับได้มากช่วงเดือน 8 ถึงเดือน 12 โดยใครจะไปจับตรงไหนก็ได้ ไม่มีหารแบ่งพื้นที่กัน แต่ถ้าเค้ามีซังอะไรก็ไปเอาของเขาไม่ได้ แต่ตอนนี้ไม่ได้ทำแล้วไม่มีอะไรแล้วหมดแล้ว ขายหมดแล้ว เพราะว่าไปไม่ค่อยรอด ไม่พอกิน ก็เลยเลิกเสีย"

อย่างไรก็ตามชาวประมงพื้นบ้านที่ยังดำรงวิถีดั้งเดิม ได้ รายได้รายได้เฉลี่ย ปี 2533 เท่ากับ 62,049 บาท/ครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้ชาวประมงพื้นบ้านทั่วประเทศ (49,474 บาท/ครัวเรือน)¹⁸

วิธีการทำการประมงทั้งฝั่งทะเลในและฝั่งทะเลนอก

อาชีพอีกอย่างที่กลายเป็นอาชีพหลักในปัจจุบัน คือ การทำกุ้งเคย โดยชาวประมงมีวิธีการดูน้ำ ในการจับกุ้งเคย โดยกุ้งเคยจะมาเป็นแผ่นเป็นฝูง ถ้าเดินลงไปใต้น้ำแล้วจะติดใส่ ส่วนอวนกุ้งจะจับได้ตอนมีกระแสน้ำพัดพา ในช่วง 1 เดือนหนึ่งจะจับได้ประมาณครึ่งเดือน เนื่องจาก ช่วง 7-9 ค่ำ น้ำจะนิ่ง ช่วง 13-15 ค่ำ น้ำจะมีกระแสน้ำพัดพา สำหรับปูม้าจะจับได้เดือน 6-10

เรือหนึ่งลำ จะมีล่อปู 300-400 ลูก ที่ทำศาลาจะมีกลุ่มทำโดยเฉพาะ และมีแหเพื่อทอดพุ่มนำทางมะพร้าวมาวางแล้วล้อมปลาทำในตอนเย็นบริเวณชายฝั่ง เครื่องมือจับปลาไหลจะซื้อมาจากคนอิสลามซึ่งคนอิสลามจะเป็นคนซื้อปลาไหล จะหาจากทะเลใน และกึ่งเป็นส่วนใหญ่ กึ่งเป็นผลพลอยได้ ถ้าตัวขนาดใหญ่จะได้ราคาแพงแล้วนำมาเลี้ยงสะสมไว้ในถังแล้วให้ออกซิเจน ออกไปแต่ละครั้ง ได้ประมาณ 4-9 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 200-300 บาท แล้วแต่ขนาด ในสมัยก่อนจะได้น้อยกว่าและราคาจะถูกกว่าในสมัยก่อนหาระยะใกล้ ๆ แต่ปัจจุบันต้องออกไปไกลเนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้น และเนื่องจากกลางคืนมีเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่เข้ามาทำมาหากินชายฝั่งเรียกว่าเรือร่นจัมโบ้

การใช้คันเบ็ด คือ การใช้คันเบ็ดหย่อนลงไปในทะเล เป็นการหาปลาแบบดั้งเดิมในยุคที่มีทรัพยากรปลาเหลือเฟือ

การเก็บแมงดาทะเล จะเก็บกินเฉพาะช่วงน้ำขึ้น แมงดาทะเลมากับน้ำมาอยู่ใต้ถุนบ้าน

ปลากระบอก ซึ่งเป็นปลาที่อยู่ในบริเวณทะเลใน จะใช้อวนเลในการจับ ลักษณะของอวน เป็นอวนชั้นเดียวเย็บชั้นเดียว มีในลอน ลูกตะกั่ว ท่อน โดยการเอาเชือกซึ่งตัวล่างกับท่อนข้างบน เวลาวางต้องมีทุ่นลอย ถ้าไม่มีทุ่นลอยเรือจะสเทือน เวลาเรือผ่านได้เห็นว่าทุ่นลอยอยู่ อวนปลากบ (ปลากระบอก) ใช้ทุ่นเป็นร้อยเพราะอวนมันยาว อวนปลากบใช้ทุ่นถี่ ความถี่ของอวนประมาณ 4 เซนติเมตร อวนปลากบใช้สำหรับเลในอย่างเดียว อวนซื้อมาแล้ว

¹⁷ ตาเสริม ไม่ทราบนามสกุล สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2549

¹⁸ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, การสังเคราะห์สถานการณ์ภาพองค์ความรู้ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง, 2544.

ต้องไปจ้างเขามาอีกที่จ้างเขามัดทุ่นกับลูกตะกั่ว โดยอวน 7 ตาใส่ทุ่น 1 ลูก ตามความยาวอวน ปลานอกอยู่ในทะเลด้านใน ในทะเลนอกก็มีเหมือนกับแต่มีไม่เป็นที่นิยมในการหา (การแบ่งทะเลออกเป็นทะเลนอกและทะเลใน คือ ผังอ่าวไทย คือทะเลนอก ส่วนอ่าวที่อยู่ในอ่าวปากพนังคือทะเลในซึ่งเชื่อมกับคลองปากพนัง) นอกจากนี้ในทะเลในยังมีปลากระดี ปลาหมอ ด้วย ส่วนปลากุเลาจะหาได้ในช่วงปลายเดือนธันวาคม

การล้อมปลา เป็นการหาเพื่อทอดพุ่มนำทางมะพร้าวมาวางแล้วล้อมปลาทำในตอนเย็นบริเวณชายตลิ่ง

รูปแบบการหาปลา เช่น การหาปลาโดยการถีบเลนลักษณะเหมือนการถีบเลนหาหอยหลอดที่สมุทรสงคราม ถีบระยะไกลออกจากฝั่งประมาณ 10 กิโลเมตร อุปกรณ์ที่ใช้หาปลา เช่น หอยแหง ตะขอ อวนปู สองขอบกระดานทึบเลน ชุ่มปู เป็นต้น วิธีการหาสืบต่อมาจากพ่อแม่ ธรรมชาติสอนมา เด็ก ๆ เมื่อกลับมาจากโรงเรียนก็จะไปหาปูกัน ในช่วงเดือนตุลาคมมีน้ำมากตามถนน หอยที่หาได้ เช่น หอยนางรม หอยแครง งานทำได้ตลอดแต่ต้องอยู่ที่ความขยัน ปูจะออกไปวางทิ้งไว้กลางคืน แล้วค่อยออกไปตูดอนเช้า ส่วนกุ้งจะออกไปตูดอนเช้าแล้วกลับมาตอนเย็น

สำหรับการขุดปูแบบตะขอนั้น ขุดปูกับตะขอ 1 รู ต่อ 1 ตัว รูลึกประมาณ 1 วาหรือจับกับอวนในทะเล ปูวางไขในริมน้ำแล้วเดินเข้าไปในป่าขนาดตัวปูเอาทุกขนาดที่ชายได้ เมื่อได้นำไปขายที่ชายหาดและบ้านกำนันรับซื้อเพื่อนำไปขายที่ กทม. กิโลละ 60-200 บาท ทำในช่วงเดือนกรกฎาคม โดยปูจะวางไขริมน้ำแล้วเดินเข้าไปในป่า

การยกบาม (คล้ายการยกยอแต่ไม่ใช่ไม้ยกใช้เชือกชัก มี 4 มุม แต่ใช้คนชักพอปลาเข้าใช้สัญญาณทุกคนก็ดึงเชือกพร้อมกัน) เพื่อหาปลากระบอกนั้น จะใช้เรือหางยาว ซึ่งยาวประมาณ 6-7 เมตร กว้างประมาณ 2 เมตร นั่งได้ประมาณ 3-4 คน เป็นเรือเล็ก (ไม่เหมือนเรือที่ใช้ในการออกหาทุ่งแม่หวัด ซึ่งนั่งได้ 20 คนไม่มีหลังคา ยาวประมาณ 12 เมตร) เรือที่ใช้ในทะเลใน ใช้น้ำมันน้อย โดยใช้เบนซิน สำหรับการยกบามนี้จะทำกันในช่วงเดือนมีนาคม แต่จะไม่ทำการประมงในช่วงหน้าฝน เพราะน้ำขึ้น คลื่นแรง ชัดทราย ชัดโคลนเข้ามา มีทุกปี หากินไม่ได้ ฝนตก คลื่นก็หยาบ

การทำประมงกุ้ง โดยใช้เรือชนิดหนึ่งที่เรียกว่า เรือเชียด (หรือเรียกการประมงที่จับสัตว์น้ำด้วยเรือเชียดว่าการทำประมงแบบ เช็นเชียด) มีลักษณะเป็นเรือยาว ๆ การทำเรือเชียดนั้น เรือเชียดจะสูงจากน้ำไม่เกิน 4 นิ้ว หัวแหลม ทำจากไม้ทั้งต้นอยู่ใต้เฉพาะในริมปากกับบาง โดยเอาไม้ไผ่เข้าข้างเรือ โดยวางลักษณะไม่เหมือนก้านมะพร้าว พอมีเสียงดังแกรก ๆ ทำให้กุ้งตกใจ กุ้งจะติดขึ้นเรือ คล้ายเรือผีหลอก ซึ่งเป็นเรือที่ใช้ในการประมงริมคลอง โดยเรือผีหลอก จะมีการทำไม้สีขาว ๆ หลอกปลา ทำให้ ปลากระโดดขึ้นมาบนเรือ ซึ่งเมื่อพายเรือก็จะได้กุ้งมากขึ้นเรื่อย ๆ จะหาทุ่งแซบวัยช่วงกันยายน – ตุลาคม จากการสัมภาษณ์คนเก่าแก่ในพื้นที่แหลมถึงรูปแบบการหาทุ่งด้วยวิธีนี้¹⁹ ยายหาทุ่งกับเรือเสียด โดยมีกระดานแทนเรือหนึ่งแผ่นแล้วไม้เสียดทำกับไม้ไผ่เป็น ชี่ ๆ เพื่อเสียด หรือเรือผีหลอก ถ้าไม่มีกุ้งก็เข็นกันเหนื่อย”

ปัจจุบันการทำประมงโดยใช้เรือเชียด ไม่มีแล้วในบ้านเรา โดยเครื่องมือการประมงนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง จากเรือเชียดในบาง เป็นเรือลาก เรือร่น เรือร่นหมด และถูกลากจะอยู่ประมาณ 50 เซนติเมตร

การมกุ้งด้วยมือเปล่า อาชีพประมงดั้งเดิมอีกอาชีพหนึ่ง คือ การมกุ้งด้วยมือ แล้วใส่เรือเพราะกุ้งมันนอนอยู่แล้ว

การขุดบ่อปลา จะมีการขุดบ่อล่อปลา ในช่วงเดือนยี่ ถึง เดือน 3 จึงจะวิดบ่อปลา

การดักปลาด้วยถ่วงยักษ์ ถ่วงยักษ์ใช้ไม้แสมมาทำเสา ซึ่งต้องใช้ไม้แสมเพราะแข็งแรง หากไม่แข็งแรง ลมก็จะพัดพาถ่วงยักษ์ลอยไป

แต่สำหรับ เรือที่ใช้ออกทะเลนอกใช้น้ำมันมากจึงใช้น้ำมันโซล่า เต็มเต็มถัง ถ้าออกหาทุ่งแม่หวัดจะเติมน้ำมันประมาณ 20 ลิตรใช้ได้หนึ่งวันไป-กลับ ปลาที่ได้พร้อมการหาทุ่งแม่หวัด คือ ปลาจวด กุ้ง กั้ง และ สารพัดปลา ในการออกทะเลนอก ใช้การวางอวนแบบสุมเอาตามประสพการณ์ ถ้าไปวางที่ใดที่หนึ่งแล้วมีสัตว์น้ำติดมา ก็จะมีการวางซ้ำที่เดิม

¹⁹ ยายอุไร จิตรชำนาญ บ้านปลายทราย วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

อย่างไรก็ตาม ในช่วงฤดูฝนตกมาก ๆ ก็ไม่สามารถจับปลาได้ เนื่องจาก น้ำจืด ทำให้กุ้งหมด มีเพียงการประมงทะเลนอกที่สามารถจับ ปู กุ้ง ปูม้า ปลาแดง ปลาลิ้นหมา กุ้ง ปลาจวด

การหาหอย การหาหอยเสียบ จะใช้การขุดโดยใช้จอบในการขุด ซึ่งเกิดจากการเดินทางริมหาด สำหรับการหาหอยแครงเรียกหอยบุกซึ่งหาจากในโคลนต้องบุกโคลนไปหา ส่วนการหอยน้ำต้องหาจากการงมในทะเล

การงมหอยด้วยมือเปล่า โดยปกติจะมีชาวประมงทั้งมหายด้วยมือเปล่า อย่างไรก็ตาม ภายหลังมีการพัฒนาเครื่องมือขึ้นมา โดยใช้ตะแกรงเหล็กเชื่อมเป็นซี่ ใช้ซี่ของตะแกรงติดกับดินตั้งระหว่างข้างเรือแล้วลาก ทำให้หอยหมดพันธุ์ และหน้าดินเสีย

ภาพที่ 4-3 วิธีประมงพื้นบ้านท้องโก่งกาง

เครือข่ายทางการผลิตและวิถีชีวิตของชาวนากุ้ง

ขัดแย้งช่วงชิงทรัพยากร (นาข้าว - นากุ้ง) การทำนากุ้งที่ ปราศจาก การควบคุม ดูแล มีการถ่ายเทน้ำเสีย ลงสู่ ลำน้ำธรรมชาติ และที่ดิน ข้างเคียง ทำให้ ชาวนาบางส่วน ไม่สามารถ นำน้ำ ไปใช้ ประโยชน์ได้ รวมทั้ง ยังส่งผลกระทบ ให้ที่ดินสองฝั่ง แม่น้ำ ปากพนัง และลำน้ำ สาขา มีสภาพเค็ม แพร่กระจายออกไป ชาวนา ทำนาข้าว ไม่ได้ ต้นตาล และปาล์มหัวไร่ปลายนาจำนวนมากเหี่ยวเฉาและตายไป จนกลายเป็น ความขัดแย้งรุนแรง ระหว่างผู้ทำนากุ้ง และนาข้าวที่หาข้อยุติ และ ความสมานฉันท์ ของคน ในลุ่มน้ำ ได้ยาก

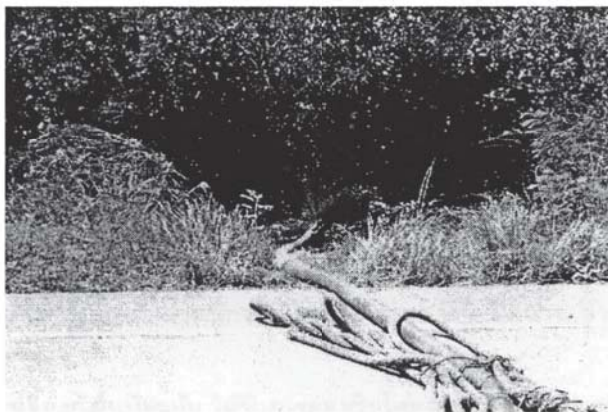
ในปี 2517 มีการส่งเสริมการทำนากุ้งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และมีการขยายการเลี้ยงเป็นวงกว้าง แต่เนื่องจากต้นทุนการเพาะเลี้ยงที่สูง ทำให้กลายเป็นอาชีพของนายทุนและได้ทำให้เกิดอาชีพรับจ้างในท้องถิ่นขึ้น โดยชาวนาที่ประสบปัญหาขาดทุนได้ผันตัวเองมาประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้นนั่นเอง ตั้งแต่ปี 2532 นากุ้งแบบก้วหน้าเข้ามาบทบาททางเศรษฐกิจ มีการไหลเข้าของทุนต่างถิ่น และทุนต่างชาติ รวมทั้งกระแสดความสนใจในการลงทุนของคนในพื้นที่ และภาครัฐ ทำให้การเจริญเติบโตเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงกุ้งในพื้นที่ที่เลี้ยงมานาน²⁰ พบว่า "เลี้ยงมานาน 10 ปี เมื่อก่อนกุ้งกุลาดำเปลี่ยนมาเลี้ยงมาเลี้ยงกุ้งขาวมา 2 แล้ว เนื่องจากขาดทุนและวิธีการเลี้ยงยากกว่ากุ้งขาว"

การส่งเสริมจากภาครัฐในการทำนากุ้ง มีทั้งการบรรจุการเลี้ยงกุ้งลงในแผนพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง การสนับสนุนการลงทุน งดเว้นภาษี และการให้ความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีการเลี้ยงกุ้ง ทำให้เกิดความสนใจของคนใน

²⁰ นายจันทร์ ขำปราง (ต๋อย) อาชีพเลี้ยงกุ้งขาวอายุ 52 ปี วันที่10/07/2549 หมู่ 6 ตำบลตะลุมนุ่ก อำเภopakพนัง

พื้นที่ มีการปรับเปลี่ยนจากการทำนาทำนาทุ่ง การปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำนาทุ่งนี้ ได้ขยายอิทธิพลไปถึงคนในพื้นที่แหลมด้วย ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมกลุ่มนี้ไม่ค่อยกระตือรือร้นกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากนัก

อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงกุ้งกลายเป็นอาชีพที่ไม่ยั่งยืน หลังจากการผลิตไม่ถึง 5 ปี เริ่มพบปัญหาการขาดทุน เนื่องจากปัญหาน้ำเสีย กุ้งเป็นโรคได้ เกิดปรากฏการณ์ กุ้งกินที่ดิน ขึ้น การเลี้ยงกุ้งโดยนักลงทุนในท้องถิ่นจึงลดลง ปัจจุบันการทำนาทุ่งได้เปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวมากขึ้น และส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการเลี้ยงในระบบฟาร์มขนาดใหญ่ของบริษัทเอกชน ที่มีการจ้างงานคนในท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลโรงงานน้ำแข็งในพื้นที่พบว่า ²¹“เมื่อปี 2536 คนทำธุรกิจเกี่ยวกับนาทุ่งเยอะมาก ช่วงนั้นน้ำแข็งขายได้ดีมาก หลังชาวบ้านเลิกทำนาทุ่ง น้ำแข็งขายไม่ดี”

ภาพที่ 4-4 แสดงการปล่อยน้ำเสียจากนาทุ่งสู่ป่าชายเลน

วิถีการผลิตในนาทุ่งแตกต่างจากนาข้าวอย่างเห็นได้ชัด เป็นรูปแบบการแบ่งงานกันทำ ²²มีการขยายการผลิตตามกำลังทุนซึ่งเกิดจากการกู้ยืมเพื่อลงทุน ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่นาทุ่งยังเป็นการลงทุนของเอกชนรายย่อยนั้น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในหมู่เพื่อนบ้าน การให้เครดิตอาหารกุ้งแก่ชาวนาที่เป็นญาติและพรรคพวก การแนะนำแหล่งเงินทุน การอุดหนุนร้านค้าที่เป็นญาติหรือพรรคพวก การเลี้ยงอาหารและแจกจ่ายเงินแก่ญาติและพรรคพวก เมื่อเลี้ยงกุ้งแล้วมีกำไร นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกับนายทุนในระดับต่าง ๆ สัมพันธ์กับนายทุนต่างถิ่นมากขึ้น กล่าวคือการจ้างงานคนในพื้นที่ และมีการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนจากธนาคารพาณิชย์

วิธีการทำนาทุ่ง

การเลี้ยงกุ้งนั้นเป็นวิทยาการสมัยใหม่ที่มีระบบควบคุมทุกขั้นตอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำเสนออย่างละเอียดดังต่อไปนี้ ²³“วิธีการเลี้ยงยากกว่ากุ้งขาว เลี้ยง 1 บ่อ มีบ่อพัก 2 บ่อ คือ บ่อแรกไว้เก็บขี้เลน หรือขี้กุ้งจากบ่อเลี้ยงบ่อนี้จะดันเรื่อย ๆ แล้วจะทำการขุดเมื่อเต็ม บ่อที่สอง ไว้พักน้ำเค็มเพื่อเตรียมสูบน้ำเข้าบ่อเลี้ยงเลี้ยง 500,000 ตัว ใช้น้ำเค็ม 100% การเลี้ยง 90% ที่รอดที่สามารถจับขายได้ เลี้ยง ประมาณ 4 เดือน สามารถจับขายได้ อาหารจะให้ทุกวัน 1 วันให้อาหาร 180 กิโลกรัม (อาหาร 25 กิโลกรัม/กระสอบ) อาหารจะให้เฉพาะกลางวัน คือช่วงเวลา 7 โมงเช้า 11 โมงเช้า บ่าย 2 และ 5 โมงเย็น ให้บริเวณที่มีกังหันอยู่เพราะกุ้งจะอยู่บริเวณนั้น ส่วนบริเวณกลางบ่อจะเป็นขี้กุ้ง วิธีการเตรียมน้ำคือสูบน้ำเค็มมาจากทะเลมาพักในพัก เพื่อให้ตกตะกอน แล้วผสมน้ำมาเชื่อน้ำยาฆ่าเชื้อโครโรดินประมาณ 10 วันก่อนปล่อยกุ้ง ซื้อกุ้งมาจากฟาร์มของชาวบ้าน ราคาตัวละ 8-9 สตางค์ วิธีการให้อาหาร มี 4

²¹ สัมภาษณ์ผู้ดูแลโรงงานน้ำแข็งปากพนัง มังตะวันตกวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²² มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, การสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง, 2544.

²³ จากคำบอกเล่าของผู้เลี้ยงกุ้งในพื้นที่ชายทะเล วันที่ 12 กรกฎาคม 2549

เบอร์ เบอร์ 1 กิน 15 วัน เบอร์ 2 20 กระสอบ เบอร์ 3 40 กระสอบ และเบอร์ 4 จนจับขาย วิธีการให้อาหาร ไปรทั้งไว้ 70 ตัวต่อกิโล จึงจะจับขาย ทำกังหันลมเพื่อให้ออกซิเจนแก่กุ้ง ใช้น้ำมันโซลาร์ เปิดทั้งวัน กลางคืน ตั้งแต่ 5 โมงเย็น ถึง ตี 6 โมงเช้า ส่วนกลางวันจะเปิดปิดเป็นช่วงระยะกุ้งขาวต้องติ่งกันอยู่ บ่อย ๆ วิธีการเลี้ยงตามจากเพื่อนบ้าน มากกว่า การแนะนำเกษตรกรอำเภอ บ่อเลี้ยง กว้าง 4 ไร่ รวมทั้ง หมดใช้พื้นที่ในการเลี้ยงประมาณ 10 กว่าไร่ ราคากุ้งแล้วแต่ ขนาดตัวกุ้งขนาดตัวยิ่งใหญราคายิ่งแพง 70 ตัวต่อ กิโล ราคาประมาณ 110 บาท/กิโล การติดต่อเรื่องการขาย จะติดต่อ ทางโทรศัพท์ให้แพกุ้งมาประมูล แพไหนให้ราคาแพงกว่าก็จะขายแพนั้น ต้องอยู่ดูแลตลอดทั้งวัน ต้องเช็คยอ คือ การดู อาหารว่าหมดหรือยังถ้าหมด แล้วยังถ้าหมดแล้วต้องรีบเพิ่ม 2 ชั่วโมงจะเช็คยอ 1 รอบ ราคาแพจะเป็นผู้กำหนด ราคา อยู่กับการประมูล ราคากุ้งดำกำไรดีกว่าแต่สาเหตุที่เปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวเพราะเลี้ยงง่ายไม่ค่อยติดเชื้อ ปัจจุบันเปลี่ยนมา เลี้ยงกุ้งขาวเยอะแล้วเหลือเพียงบางบ่อที่ยังเลี้ยงกุ้งดำ บริษัท CP เป็นกลุ่มที่เลี้ยงกุ้งขาวเป็นกลุ่มแรกแล้วกำไรดีจึงเลี้ยง ตาม ๆ กันมาเป็นบริษัทเอกชนที่มาเลี้ยงสามารถปรึกษาได้ ไม่ใช่กุ้งขาวไม่ใช่สารเคมีเลยแต่กุ้งดำมีบ้าง

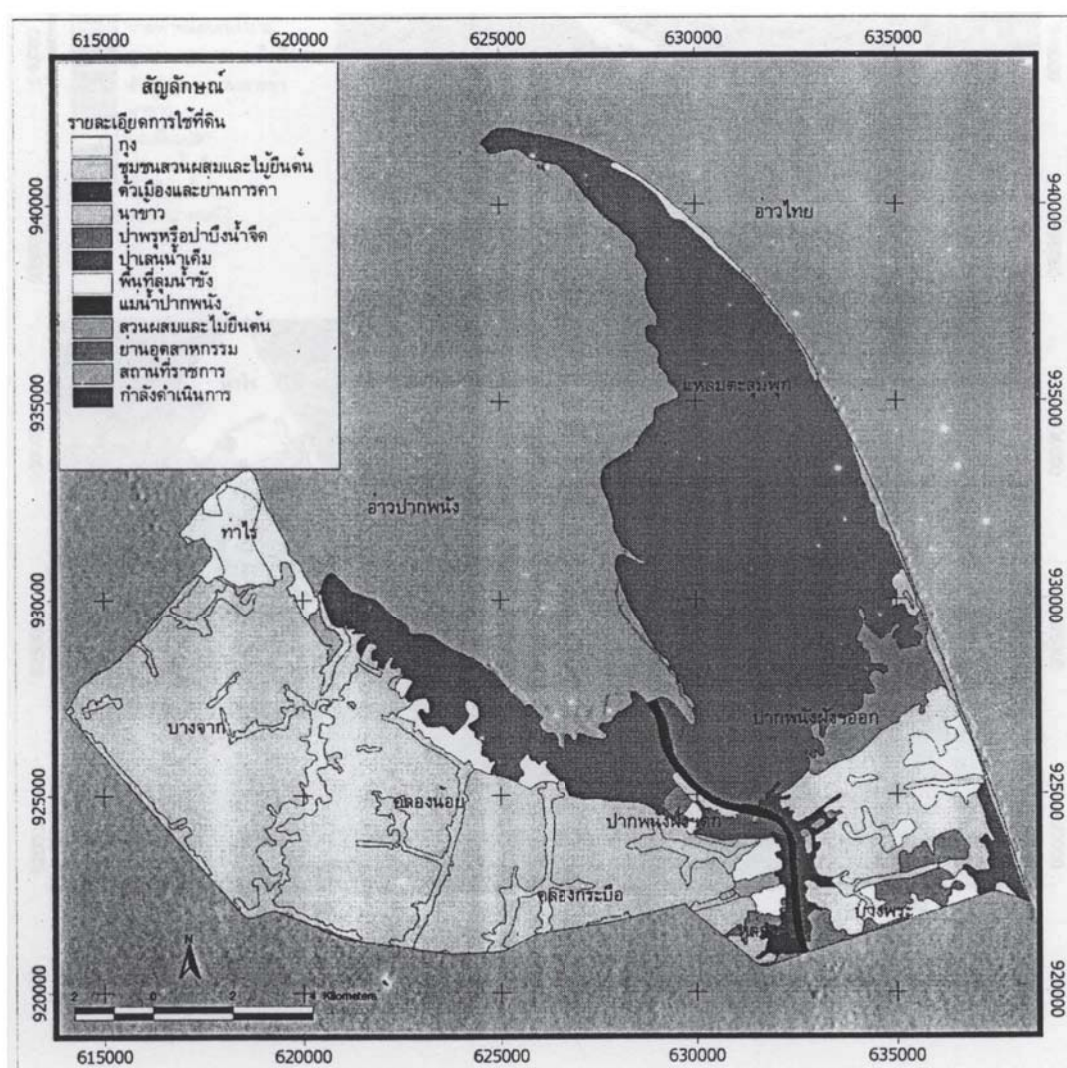
การซื้อตัวลูกกุ้งฟาร์มให้เหลือ ในการนับตัวลูกกุ้งเป็นการดวง เมื่อก่อนจะนับก่อนแต่ ปัจจุบันไม่มีการนับแล้ว สั่งซื้อ 500,000 ตัว จะได้ประมาณ 600,000 ตัว แพที่มาประมูล มาครั้งหนึ่งประมาณ 6-7 แพ

ถ้าเปรียบเทียบกุ้งขาวกับกุ้งดำคนชอบบริโภคกุ้งดำมากกว่า กุ้งนำไปส่งห้องเย็นที่มหาวิทยาลัย ที่กรุงเทพ ราคาจะถูกกว่า ถ้าห้องเย็นมาจับเองราคาจะดีแต่เมื่อติดต่อยากเนื่องจากกระยะทางไกล กุ้งกุลาดำที่เพื่อนบ้าน เลี้ยงได้กำไรดีประมาณ 36 ตัว/กิโล กุ้งกุลาดำน้ำหนักจะหนักกว่ากุ้งขาว ชี้กุ้งเมื่อนานเข้าหรือว่าเมื่อความเค็มหมดไป จำทำให้ดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูก

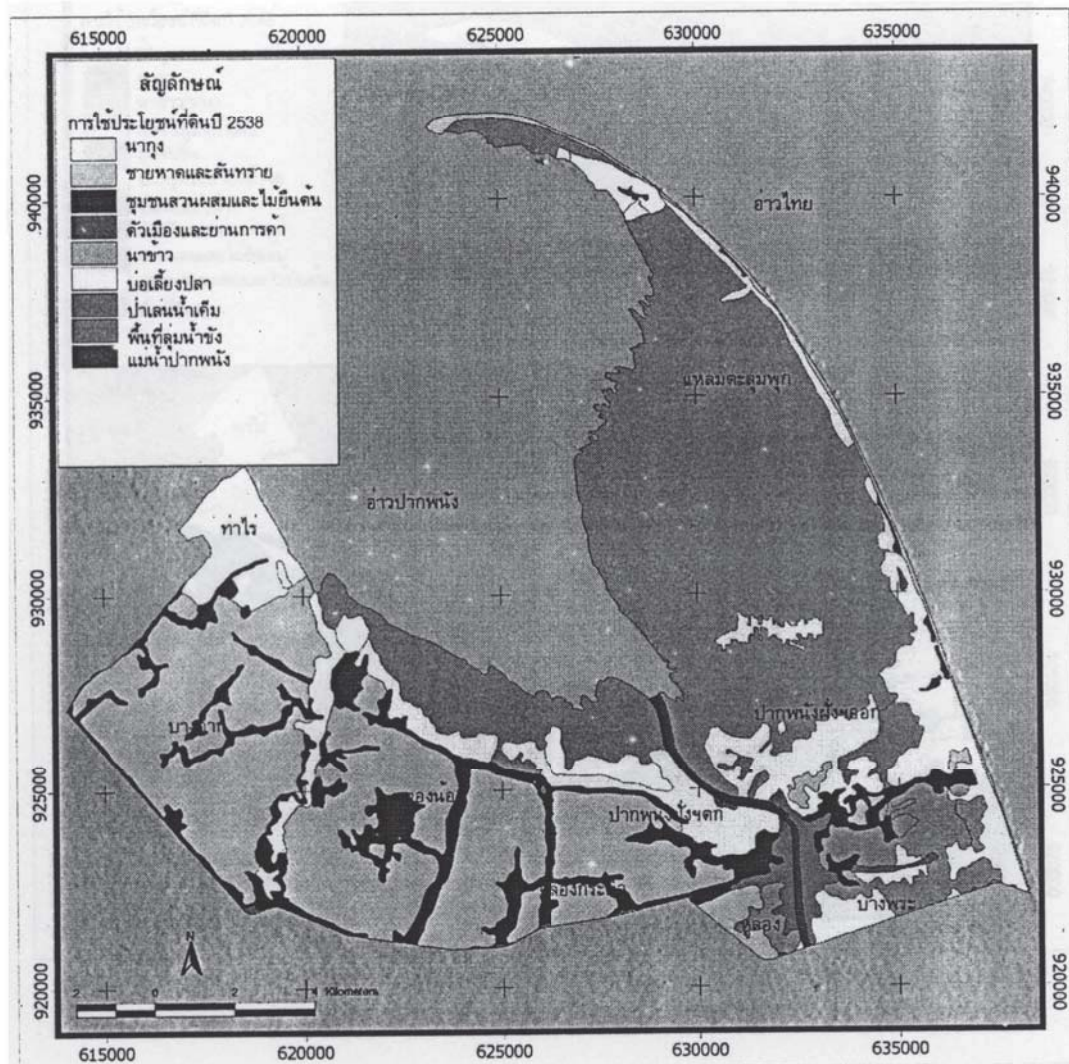
การเลี้ยงกุ้งในปัจจุบัน ได้รับการส่งเสริมโดยภาคเอกชน กล่าวคือ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ จะ เข้ามาซื้อที่ดินของชาวบ้าน มีนโยบายให้เปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวเพราะเลี้ยงง่ายขึ้นและตลาดกว้างกว่ากุ้งกุลาดำ ก่อนมี นโยบายให้เลี้ยงจะมีทีมงานนักวิจัยของบริษัทจะทำการทดลองเลี้ยงก่อนเพื่อดูความแตกต่างและวิธีการเลี้ยง บริษัทมีการ แข่งขันเรื่องวิธีการเลี้ยง ส่วนใหญ่จะส่งต่างประเทศ ใช้พื้นที่ในการเลี้ยง 700 กว่าไร่ มีกระบวนการเลี้ยงมากกว่าชาวบ้าน เช่นจะมีบ่อรีไซเคิลเพิ่มขึ้น ซึ่งชาวบ้านปกติจะมีแค่ บ่อเลี้ยง บ่อพักน้ำและบ่อเก็บชี้กุ้ง บริษัทจะมีฝ่ายส่งเสริมเพื่อช่วยนำ แนะนำชาวบ้านที่ต้องการทราบวิธีการเลี้ยงที่ทันสมัยขึ้น ถ้าชาวบ้านต้องการซื้ออุปกรณ์ในการเลี้ยงก็สามารถมาขอ คำแนะนำได้จากบริษัทเพราะบริษัทเจริญโภคภัณฑ์จะมีบริษัทจัดขายอุปกรณ์ในการเลี้ยง ในบ่อของบริษัทจะมีฝายคลุม ทั้งบ่อ เพื่อกันชะล้าง และป้องกันไม่ให้น้ำเค็มลงสู่พื้นดิน จะไม่ส่งผลกระทบต่อดินเค็มเมื่อเปิดดินยังเมื่อเดิมไม่เปลี่ยนแปลง รัฐบาลมีส่วนส่งเสริมที่ฟาร์ม ตอนนี้ฟาร์มต้องประหยัดพลังงาน 20 % เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐเลย ไม่ได้เปิดใบพัด ตลอดเหมือนชาวบ้าน แต่ไม่ส่งผลต่อกีเพราะบริษัทมีวิธีการในการเลี้ยง แต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ในยุคเก่าที่ดินทั้งหมดได้ รวบรวมของชาวบ้านมา ขั้นตอนวิธีการเลี้ยงที่ต่างจากชาวบ้านไม่สามารถเปิดเผยได้ แต่ต่างจากชาวบ้านคือวิชาการที่เพิ่ม เข้ามา และวิธีการเตรียมบ่อ ราคาของกุ้ง CP จะถูกกว่าของชาวบ้านเพราะฟาร์มซื้อกันในเครือเองไม่มีการประมูลราคา เหมือนของชาวบ้าน ฟาร์มไม่ได้รับซื้อของชาวบ้าน คนงานมีคนในพื้นที่บ้างและคนภาคอื่นด้วย มีความผูกพันในชุมชน ระดับหนึ่งไม่ได้มีความขัดแย้งกับชาวบ้าน ส่วนบ่อร้างของชาวบ้าน บริษัทไม่ได้รับซื้อ ฟาร์มมีห้อง Lab ในการตรวจดูกุ้ง ตลอดในการเลี้ยง ขนาดกุ้งที่เลี้ยงได้ คือ 45-100 ตัว ต่อ กิโล ฟาร์มจะพยายามหาวิธีการเลี้ยงที่ทำให้ตัวกุ้งขนาดใหญ่ขึ้น โดยนักวิชาการจะทำการศึกษ เพราะถ้าได้ขนาดกุ้งที่ขนาดใหญ่จะดียังสามารถเลี้ยงได้ถ้าเลี้ยงได้ไม่ดีหรือขาดทุน บาง ฟาร์มอาจจะถูกยุบไปบ้าง ห้องเย็นของที่อื่นมาขอซื้อไม่ขายแต่ขึ้นอยู่กับนโยบายของบริษัท อุปกรณ์ทุกอย่างตั้งแต่เริ่มแรก จะใช้ของในเครือหมดเลยเป็นเงื่อนไขที่ต้องซื้อของในเครือ ถ้าสเปคของที่ต้องการซื้อบริษัทในเครือมีต้องซื้อของในเครือไม่ อนุญาตให้ถ้ารูป"

ตารางที่ 4-2 แสดงพื้นที่การใช้ที่ดินเปรียบเทียบ 3 ยุค

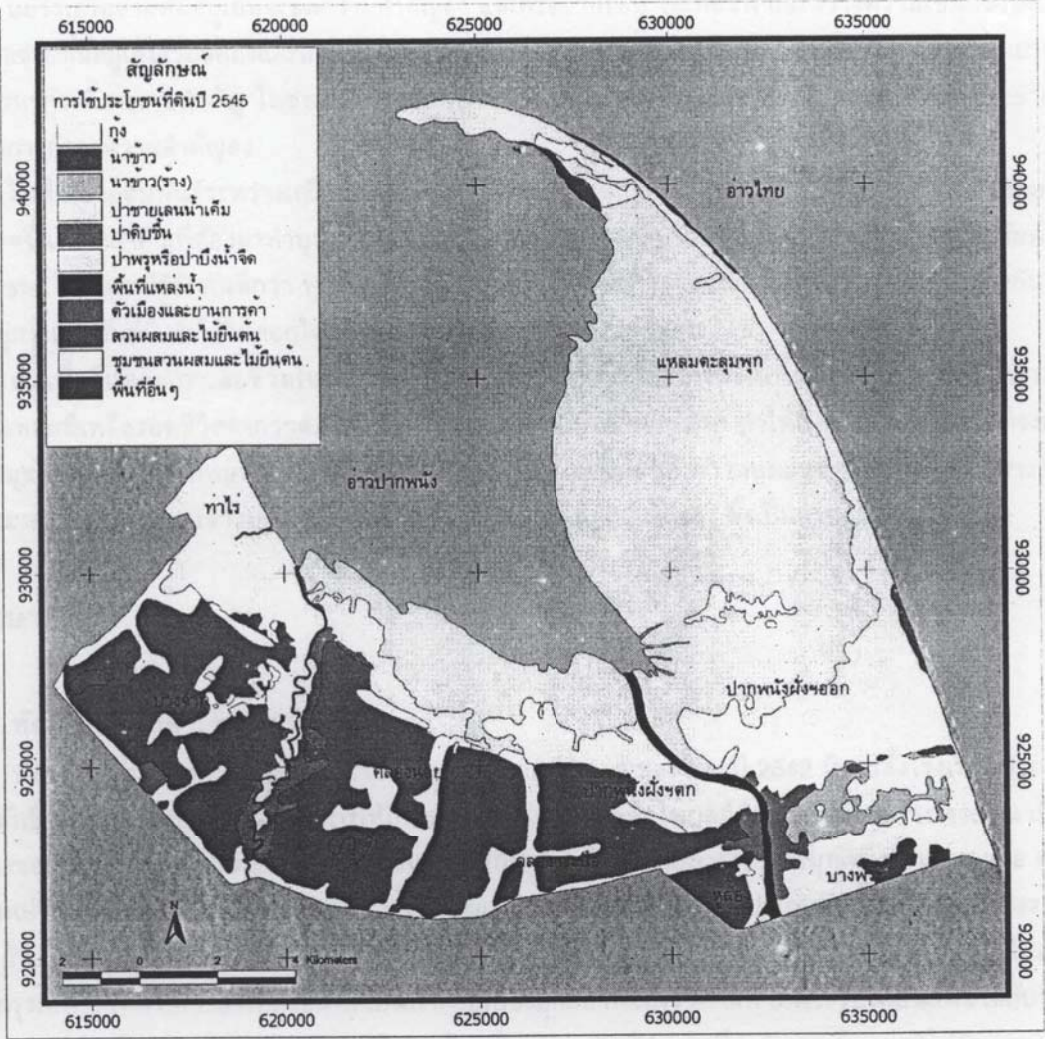
ประเภท	ปี 2531(เนื้อที่_ม)	ปี 2538(เนื้อที่_ม)	ปี 2545(เนื้อที่_ม)
ที่อยู่อาศัย	3,864,689.9765	3,833,709.3769	3,264,543.8038
ชุมชนสวนผสมและไม่ยืนต้น	12,738,206.4363	20,076,992.1247	19,565,166.1759
ป่าชายเลนน้ำเค็ม	89,936,616.0008	84,647,634.2128	88,171,026.6327
นาข้าว	84,371,365.8708	62,251,436.3605	53,102,188.1287
ทุ่ง	6,326,952.0126	29,490,716.5054	57,107,088.7540

ภาพที่ 4-5 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2531

ภาพที่ 4-6 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2538

ภาพที่ 4-7 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2545

เครือข่าย

เป็นยุคของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายภาครัฐทำให้เครือข่ายเสรีที่เกิดขึ้นเองล่มสลายไป เครือข่ายใหม่ที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของภาครัฐ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายย่อยเพื่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับประเทศ เช่น หอการค้า สมาคมประมง ส่วนเครือข่ายชาวบ้านต่างพื้นที่ เกือบต่าง ๆ ได้ห่างหายไป เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่น และการลดการพึ่งพาอาศัยกัน

แม้ว่าเครือข่ายที่มีอยู่เดิมจะลดความสำคัญลง แต่เครือข่ายใหม่ ได้เกิดขึ้น และสร้างความเข้มแข็งได้ในระดับหนึ่ง เครือข่ายที่มีอยู่เดิมเริ่มลดลงและเกิดเครือข่ายใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ตามการเปลี่ยนแปลงของการใช้ทรัพยากร เช่น เครือข่ายนาทุ่งเพิ่มความสำคัญ ในขณะที่เครือข่ายชาวนาลดความสำคัญลง เครือข่ายประมงเพิ่มความสำคัญ แต่เครือข่ายการค้าลดความสำคัญลง

ในเรื่องสายสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติเริ่มห่างเหินมากขึ้นจากการอพยพย้ายถิ่นที่ทำให้ไกลกัน การติดต่อไปมาหาสู่จะเกิดขึ้นในวันสำคัญที่ต้องมาทำบุญให้กับบรรพบุรุษ เช่น วันตรุษจีน วันสารทเดือนสิบ เป็นต้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน²⁴ "แต่แรกก็รู้จักกันดีกว่า ทุกวันนี้เด็ก ๆ อะไรก็ไม่รู้จัก คนก็ไม่แนะนำ ไปอยู่ไกล ๆ พี่น้องก็ย้ายกันไปอยู่ที่อื่น ไปอยู่กรุงเทพกันก็มี ทำให้ไม่ค่อยได้รู้จักกัน"

ส่วนพื้นที่แหลม การเสียชีวิตในช่วงวาทภัย ทำให้เครือข่ายความสัมพันธ์ในพื้นที่ลดลงไปกระชั้นหัน ประกอบกับ ชาวแหลมที่เหลือนรอดชีวิตจากวาทภัยก็เกิดการย้ายถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไป เช่น ชาวมุสลิมที่เหลือรอด อพยพออกไปหมด ทำให้วัฒนธรรมทางสังคมของชาวแหลมหมดไปจากพื้นที่ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการกินอาหารของชาวมุสลิมยังคงหลงเหลือ เช่น การกินผักบั้งใต้ราว ซึ่งเป็นอาหารของชาวมุสลิม

การศึกษา

พัฒนาการศึกษา: ถิ่นกำเนิดดอกเตอร์

ปากพนังเป็นเมืองหนึ่งที่ได้รับโอกาสทางการศึกษายุคแรก ๆ ของไทย ปี 2542 มีการตั้งโรงเรียนปากพนังขึ้น โดยเริ่มต้นชื่อโรงเรียนไพลุลย์บำรุงเป็นการให้เกียรตินายอำเภอเพราะชื่อไพลุลย์ ในประวัติการสร้างโรงเรียน เกิดจากผู้มีชื่อเสียงของเมืองปากพนังและเป็นพระนักพัฒนาการศึกษาในสมัยนั้น คือพระรัตนธัชมุณีศรีธรรมราช หรือ ท่านม่วง ซึ่งเป็นคนปากพนังโดยกำเนิด เกิดที่บ้านเพิง บวชที่วัดแจ้ง ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง ตั้งแต่เป็นสามเณร พออายุได้ 19 ย้ายไปอยู่ที่วัดโพธิ์ที่นครศรีธรรมราช จนกระทั่งบวชเป็นพระ เรียนเก่ง ได้รับการฝากฝังกับพระผู้ใหญ่ให้เดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ เพื่อไปศึกษาให้สูงขึ้น ได้เป็นพระอยู่เบื้องยุคลบาทของรัชกาลที่ 5 พระรูปนี้เป็นสหชาติกับรัชกาลที่ 5 สหชาติ หมายถึง เป็นผู้เกิด วัน เดือน ปีเกิดเดียวกัน ท่านเป็นผู้ทำการศึกษาของเมืองนครให้มีความก้าวหน้า กล่าวคือ ท่านได้รับมอบหมายจากรัชกาลที่ 5 ให้มาดูพื้นที่สร้างโรงเรียน ซึ่งท่านได้มาดูสองที่ คือ ที่นครบริเวณวัดท่าโพธิ์ และ ปากพนัง บริเวณริมคลองมีวัดอยู่วัดหนึ่งชื่อวัดเสาชงทอง ทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีโรงเรียนในภาคใต้ที่อยู่ในยุคเดียวกัน 5 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา 2) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) โรงเรียนปากพนังจังหวัดนครศรีธรรมราช 4) โรงเรียน ศรียาภัย จังหวัดชุมพร และ 5) โรงเรียนสวนศรี อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นยุคต้น ๆ ของการขยายการศึกษาสู่ภูมิภาค จึงเป็นสาเหตุให้คนในพื้นที่ปากพนังโดยเฉพาะพื้นที่เมือง มีโอกาสทางด้านการศึกษามากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ การพัฒนาเมืองยุคนั้นจึงมีความเจริญรุ่งเรือง มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อ ทั้งในกรุงเทพ ฯ และต่างประเทศเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังเกิดเครือข่ายทางสังคมในการนำบุตร

²⁴ สูงสำรวย อายุ 50 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

หลานมาฝากเรียนในเมืองปากพนัง ทั้งฝากกับพระ และกับญาติ เป็นรูปแบบหนึ่งของการอุปถัมภ์เกื้อกูลทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคของการพัฒนาการศึกษา

รายชื่อผู้จบการศึกษาระดับปริญญาเอก และผู้มีชื่อเสียงระดับประเทศ

1. ร.ศ. ดร. อนันต์ ทิพย์รัตน์
2. ด.ร. อารีย์ พันทะมณี
3. นายแพทย์เสถียร วงศ์โรทัย
4. นายแพทย์สัมพันธ์ พันธุ์พิทยแพทย์

นโยบายภาครัฐกับการพัฒนาปากพนัง

เป็นยุคของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งเสริมสาธารณูปโภคพื้นฐาน และสนับสนุนการผลิตพืชเชิงเดี่ยวโดยพึ่งพาปัจจัยภายนอก เป็นยุคลดการพึ่งพาตนเอง เป็นการพึ่งพาภาครัฐมากขึ้น จะเห็นได้จากนโยบายภาครัฐที่มีเข้ามาในยุคนี้ ทั้งทางด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเกษตร การประมง ซึ่งหลายโครงการนำมาซึ่งการพึ่งพิงความช่วยเหลือจากภาครัฐ การเพาะปลูก และการพึ่งพิงน้ำ จากการใช้ภูมิปัญญา เป็นการพึ่งพารัฐโดยตรง

นอกจากนี้ การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่มากขึ้นก่อให้เกิดการรุกรานพื้นที่ทรัพยากรเดิม ทำให้วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรเดิมมันห่างหายไป เช่น พื้นที่ที่เป็นต้นจาก โคนบกกรุกทำให้วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตจากหายไปด้วย

- การสร้างถนนเชื่อมอำเภอปากพนังกับนครศรีธรรมราช

ภาครัฐได้สร้างถนนเชื่อมอำเภอปากพนังกับนครศรีธรรมราชและอำเภออื่น ๆ เพื่อเป็นเส้นทางขนส่งสินค้า หลังจากตระหนักถึงความเสื่อมโทรมทางการค้าของปากพนังจึงได้ดำเนินการแก้ไขโดยปี 2512 ก่อสร้างสะพานและถนนข้ามแม่น้ำปากพนัง (สะพานเดิม) ทำให้การคมนาคมฝั่งแม่น้ำสะดวกขึ้น นอกจากนี้มีการปรับปรุงถนนสายย่อยในพื้นที่ เช่น ในปี 2523 มีการปรับปรุงถนนเข้าสู่หมู่บ้านแสงวิมาน

ในปีงบประมาณ 2529 ได้มีการปรับปรุงถนนมาตรฐานสายอำเภอเมืองกับอำเภอปากพนัง และในปี 2530 ได้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปากพนังเพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมโยงไปยังท่าเรือสำเภาสงขลาและรองรับโครงการสร้างท่าเรือสำเภาสงขลา ซึ่งคือสะพานในปัจจุบัน การส่งเสริมทางด้านสาธารณูปโภคของภาครัฐ ทำให้รูปแบบการคมนาคมของปากพนังได้เปลี่ยนแปลงไป การคมนาคมจากเมืองสู่เมือง ทางน้ำถูกลดความสำคัญลง และลดลงเรื่อย ๆ เมื่อมีการพัฒนาถนนในพื้นที่ ส่วนเรือข้ามฟากได้ถูกลดความสำคัญลงหลังจากมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปากพนัง

- การจัดการน้ำ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการเกษตรขึ้น โดยมีการจัดทำระบบชลประทานประจวบฯ ในพื้นที่นา และพื้นที่สวน ตามลำดับดังนี้

1. ปี 2505 มีการก่อสร้างประตุน้ำคลองบางจาก ที่หมู่ 6 ตำบลบางจาก
2. ปี 2506 มีการจัดทำประตุน้ำชั่วคราวที่คลองเป๊ะ เพื่อผันน้ำเข้าสู่น้ำบ้านแสงวิมาน เพื่อทำนาและปลูก

ผัก

3. ปี 2514-2513 ก่อสร้างประตุน้ำคลองสุขุม หมู่ที่ 1 ตำบลปากพนังตะวันตก อำเภอปากพนัง ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการเกษตรให้กับคนในพื้นที่

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 4 ทางจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการจัดทำอาคารบังคับน้ำ และกำหนดแผนร่วมกับกรมเจ้าท่า ทำการขุดลอกคูคลองได้ทุกฤดูกาล เริ่มโครงการตั้งแต่ ปี มกราคม 2524 ถึง 2527

4. ในปี 2524 ได้มีการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำบ้านบางใหญ่ ตำบลบางจาก บ้านบางทวด หมู่ที่ 1 ตำบลปากพนังตะวันตก บ้านบางจาก ตำบลบางจาก

5. ปี 2525 ก่อสร้างอาคารบังคับน้ำบ้านบางวัว หมู่ที่ 1 ตำบลปากพนังตะวันออก

6. ปี 2526 ก่อสร้างอาคารบังคับน้ำ บ้านบางฉลาก หมู่ที่ 1 ตำบลปากพนังตะวันออก แต่การจัดการระบบน้ำครั้งใหญ่ในพื้นที่รอบอ่าวที่เกิดขึ้นในยุคนี้นี้ คือ การจัดตั้งประตุนายน้ำ ของแม่น้ำปากพนัง ซึ่งได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “อุทกวิทยาชลประสิทธิ์” ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

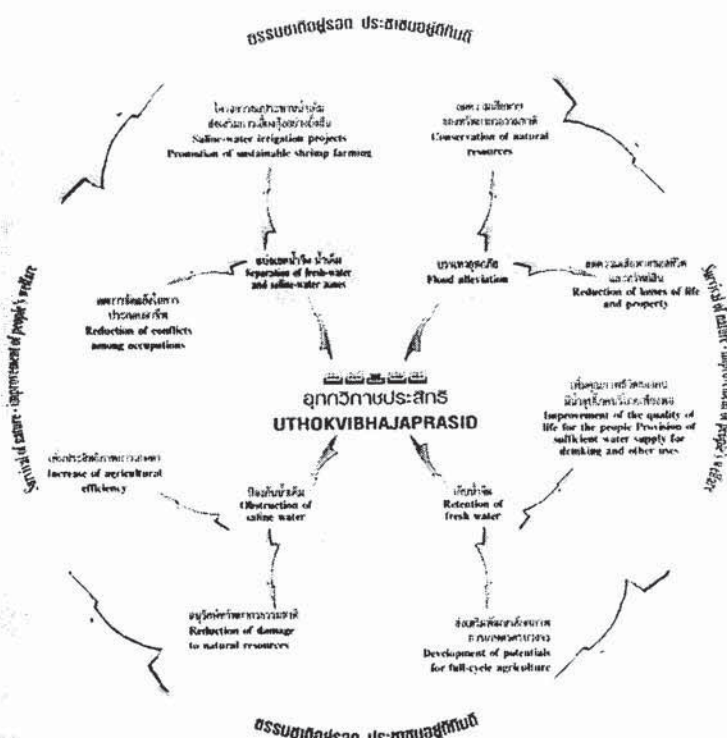
บทที่ 5

ยุคที่ 4 : ยุคการสร้างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ การเปิดใช้ ประตูระบายน้ำอุทกวิภาจประสิทธิ์ ถึงปัจจุบัน ปี 2542-2550

ปากพนังในยุคหลังการสร้างประตูระบายน้ำ เพื่อแก้ปัญหาลุ่มน้ำปากพนังทั้งระบบ ตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง ในพื้นที่รอบอ่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันสืบเนื่องมาจากชาวปากพนังเจอปัญหาหลายปัญหา หลายช่วงเวลาในแต่ละยุคที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภัยธรรมชาติที่ปรับเปลี่ยนฐานทรัพยากร ปรับเปลี่ยนวิถีชุมชน มีการอพยพโยกย้าย หรือปัญหาจากนโยบายของภาครัฐแต่ละยุค แต่ละสมัยที่ปรับเปลี่ยนไปและมีผลกระทบโดยตรงต่อชาวปากพนัง เช่น นโยบายการปิดอ่าว เป็นต้น

ดังนั้นในยุคนี้ เป็นยุคที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นยุคของการเกิดปัญหาหลายปัญหาที่สะสมมาในแต่ละยุค รวมทั้งเป็นยุคที่เริ่มเห็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากการแก้ปัญหาการผลิตในปากพนังโดยการสร้างเขื่อน และนับได้ว่าเป็นยุคของการเห็นระบบปัญหาที่ค่อนข้างชัดเจน จากการเปลี่ยนแปลงฐานทรัพยากร การย้ายถิ่น วิถีชุมชน วิถีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป

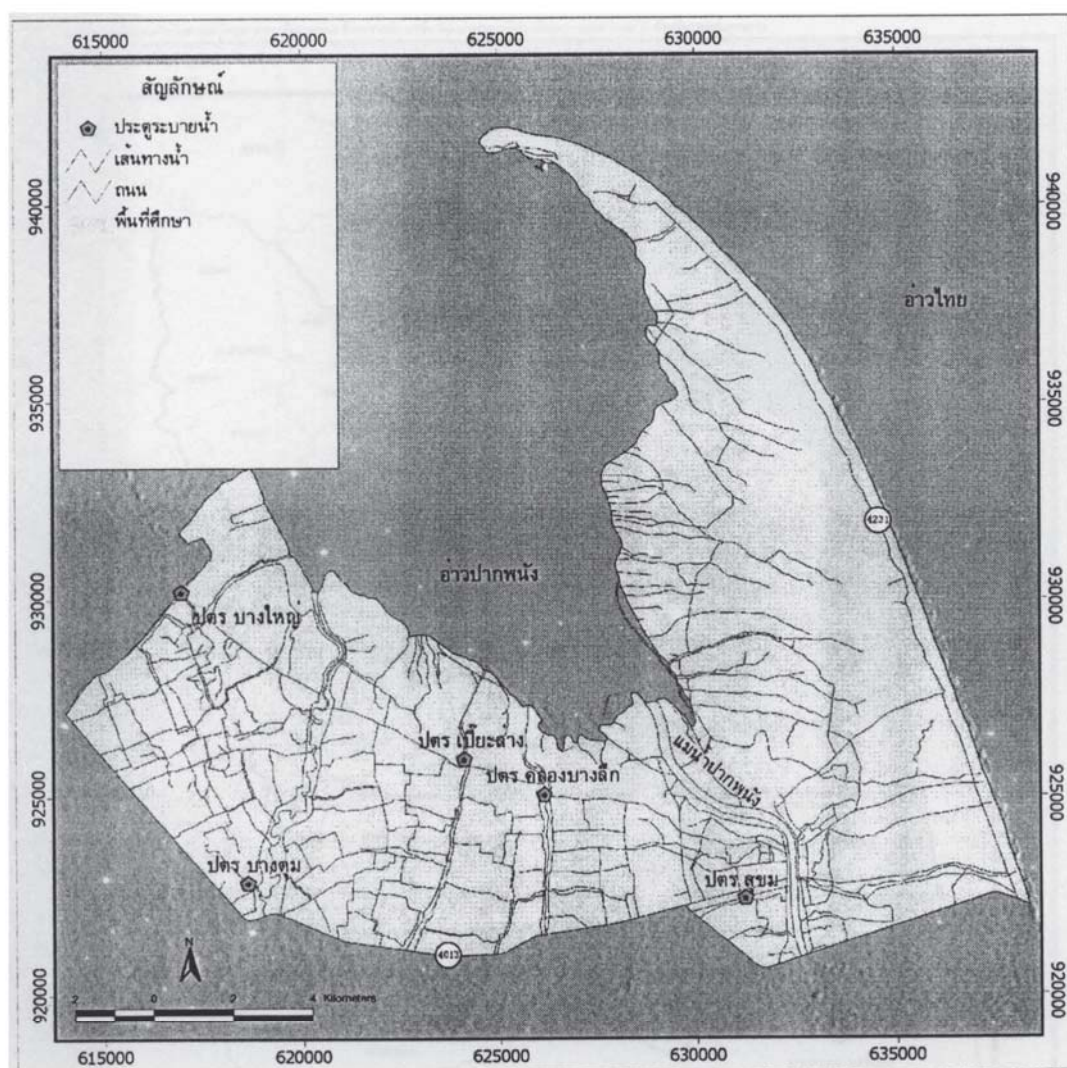
มิติของความเชื่อมโยงเกื้อกูลกันอย่างยั่งยืน โดยมีบทเริ่มต้นจากแนวพระราชดำริ ณ ประตูระบายน้ำอุทกวิภาจประสิทธิ์ DIMENSION OF SUSTAINABLE INTER-RELATIONSHIP AND MUTUAL SUPPORT, STARTING WITH THE UTHOKVIBHAJAPRASID REGULATOR - AN INITIATIVE OF HIS MAJESTY THE KING

ภาพที่ 5-1 ภาพแสดงการเชื่อมโยงการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ที่มา: <http://www.chaipat.or.th/chaipat/journal/aug01/t2.html>

สภาพภูมิศาสตร์

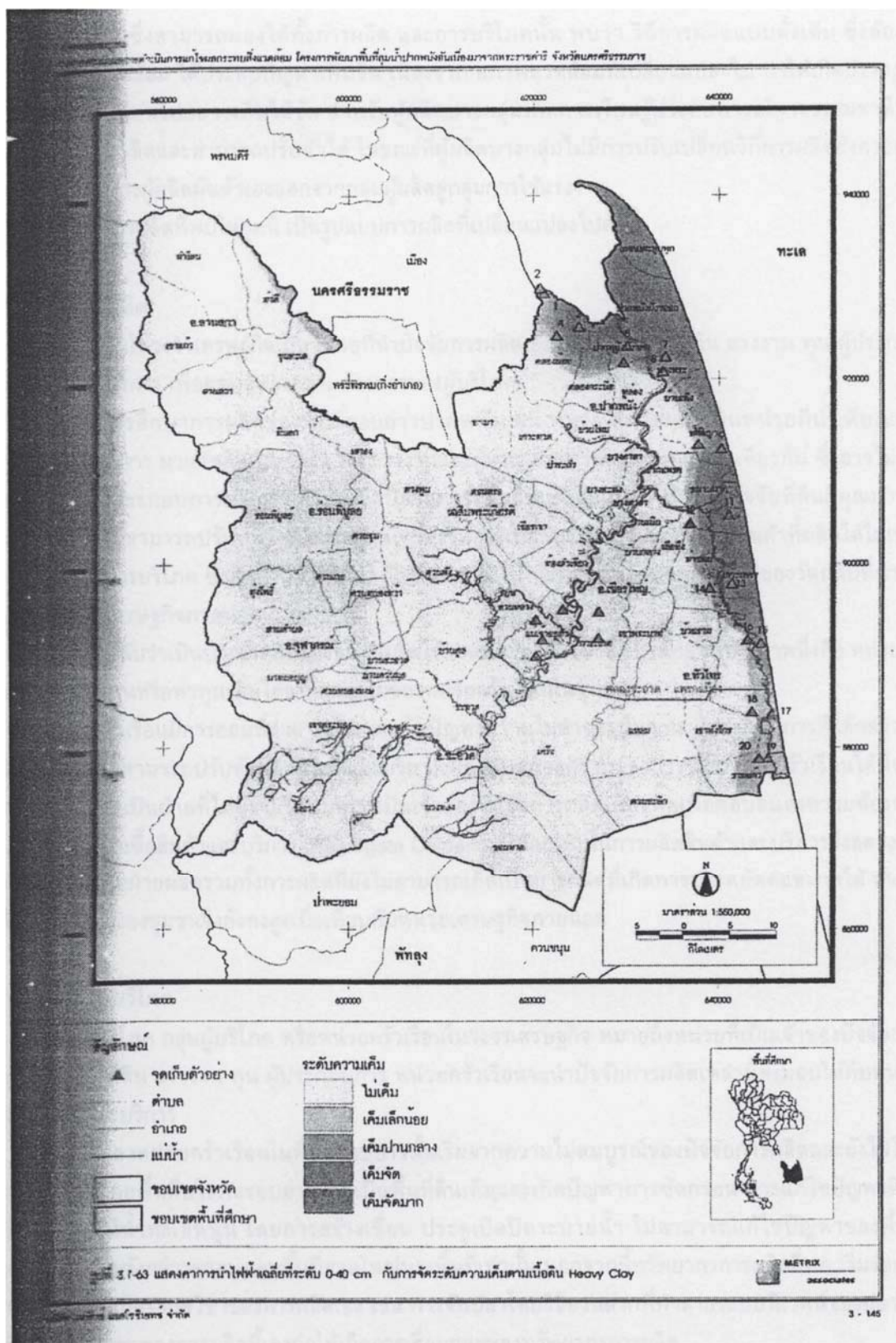

ภาพที่ 5-2 แผนที่ประตูปรับน้ำที่สร้างขึ้นในพื้นที่รอบอ่าง

ปัญหาดินเค็ม และปัญหาการกัดเซาะตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัญหาเดิมของพื้นที่บริเวณริมฝั่งทะเล ยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องมาถึงยุคนี้ ประกอบกับ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ การเกิดวาตภัย การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของโลก ก่อให้เกิดฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล น้ำมีไม่เพียงพอสำหรับการผลิต

นอกจากนี้ การแก้ปัญหาน้ำทะเลหนุน โดยการสร้างประตูปรับน้ำนั้น โครงการดังกล่าวสามารถบรรเทา และแก้ปัญหาได้ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยพื้นที่บริเวณรอบอ่าง ซึ่งอยู่ด้านล่างของประตูปรับน้ำ จะเป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถได้รับประโยชน์จากการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ดังนั้นในยุคนี้ ปัญหาของสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่รอบอ่าง ยังคงเป็นปัญหาเดิมของพื้นที่

ภาพที่ 5-3 แสดงระดับความเค็มของพื้นดินบริเวณลุ่มน้ำปากพอง

สภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจ ซึ่งสามารถมองได้ทั้งการผลิต และการบริโภคนั้น พบว่า วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประสบปัญหาเพิ่มขึ้น เนื่องจาก สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด สำหรับผู้ผลิตบางกลุ่มเกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ทางธรรมชาติสอนให้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและสามารถปรับตัวได้ ในขณะที่ผู้ผลิตบางกลุ่มไม่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตยังคงอยู่กับวิธีการผลิตเดิม หรือบางผู้ผลิตผันตัวเองออกจากกลุ่มผู้ผลิตสู่กลุ่มการใช้แรงงาน

รูปแบบการผลิตที่พบในยุคนี้นี้ เป็นรูปแบบการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปดังนี้

- หน่วยผลิต

หน่วยผลิตในวงจรเศรษฐกิจเป็นหน่วยที่นำปัจจัยการผลิต อันประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน ผู้ประกอบการ มาผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ซึ่งจากการศึกษาการผลิตของพื้นที่รอบอ่าวปากพนังยุคนี้นี้ พบว่า หน่วยผลิตเป็นหน่วยที่นำเพียงแค่ ที่ดิน แรงงาน ผู้ประกอบการ มาผลิตสินค้าเท่านั้น โดยแรงงานและผู้ประกอบการมักเป็นบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งอาจไม่มีความชำนาญในฐานะผู้ประกอบการมากนัก ดังนั้นเมื่อปัจจัยการผลิตอื่นเปลี่ยนแปลงไป เช่น ปัจจัยที่ดินมีคุณภาพลดลง ผู้ประกอบการจึงไม่สามารถปรับหน่วยผลิตของตนให้รองรับการเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้สินค้าที่ผลิตได้ไม่เพียงพอ กับความต้องการการบริโภค ซึ่งสินค้าที่ผลิตได้มักเป็นสินค้าที่ยังไม่ได้แปรรูป ผลิตออกมาในรูปของวัตถุดิบที่นำออกไปแปรรูป ณ หน่วยเศรษฐกิจภายนอก

ปัจจัยทุนนับว่าเป็นปัญหาหลักของหน่วยผลิตในวงจรเศรษฐกิจของพื้นที่รอบอ่าว ปัญหาหนึ่งคือ หน่วยผลิตไม่สามารถหาเงินลงทุนหรือหาทุนเพิ่มได้จากการออมของหน่วยครัวเรือนในชุมชน เนื่องจากหน่วยครัวเรือนมีการออมที่ต่ำมากประกอบกับปัญหาความไม่ชำนาญในฐานะผู้ประกอบการที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้หน่วยผลิตไม่สามารถปรับตัวผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของหน่วยครัวเรือนได้ ในขณะที่ฝ่ายครัวเรือนเองก็เป็นฝ่ายที่ไม่มีรายได้จากการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองได้ทำให้กำลังซื้อสินค้าและบริการ (Aggregate Demand) มีน้อย ดังนั้นการผลิตสินค้าและบริการจึงลดลง ปัญหาจึงยังวนเวียนอยู่กับฝ่ายผลิตรวมทั้งการผลิตที่ยังไม่สามารถเกิดเป็นการผลิตที่เกิดการประหยัดต่อขนาดได้ ต้นทุนการผลิตในหน่วยผลิตของชุมชนจึงยังคงสูงเมื่อเทียบกับหน่วยเศรษฐกิจภายนอก

- หน่วยบริโภค

หน่วยบริโภค กลุ่มผู้บริโภค หรือหน่วยครัวเรือนในวงจรเศรษฐกิจ หมายถึงหน่วยที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน ผู้ประกอบการ หน่วยครัวเรือนจะนำปัจจัยการผลิตเหล่านี้ส่งมอบให้กับหน่วยผลิตเพื่อผลิตสินค้าและบริการ

ปัญหาของหน่วยครัวเรือนในพื้นที่รอบอ่าวนั้นเริ่มจากความไม่สมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตและยังไม่ได้รับผลของการพัฒนา โดยพื้นที่บริเวณรอบอ่าวนี้นี้จะเป็นพื้นที่ดินเค็มและเกิดปัญหาการซัดกร่อน การแก้ไขปัญหาดินเค็มที่เพิ่มขึ้นในช่วงที่มีน้ำทะเลหนุน โดยการสร้างเขื่อน ประตูเปิดปิดระบายน้ำ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือพื้นที่นี้ได้ เนื่องจากการแก้ไขดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่บางพื้นที่เท่านั้น นอกจากนี้ทรัพยากรการผลิตอื่นๆ เริ่มร่อยหรอลงไปตามลำดับทั้งที่เกิดจากอวิชชาของการผลิตเอง เช่น การจับปลาโดยวิธีอวนลากที่ทำลายระบบนิเวศของปลาทั้งหมด เป็นต้น ความอวิชชาของการผลิตนี้เองก่อให้เกิดการเสื่อมถอยของทรัพยากรการผลิต

หน่วยครัวเรือนในพื้นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยทุนอย่างแท้จริง มีการนำทุนมาจากหน่วยเศรษฐกิจภายนอก ปัจจัยแรงงานและผู้ประกอบการ จากการศึกษานักวิจัยพบว่าประชากรในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นปัจจัยแรงงาน

งานมากกว่าเป็นผู้ประกอบการ ความเป็นผู้ประกอบการซึ่งเคยมีอยู่ในยุคแรกๆ ได้หายไปพร้อมการอพยพย้ายถิ่น ภูมิปัญญาของการเป็นผู้ประกอบการไม่ปรากฏผลของการนำมาใช้อย่างชัดเจนในยุคนี้ ทำให้ประชากรในพื้นที่มักเป็นแรงงานรับจ้างมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการเอง อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ผลิตที่เป็นทั้งผู้ประกอบการและแรงงานก็มักเป็นหน่วยธุรกิจเล็กๆ ที่ไม่มีการเชื่อมโยงกับหน่วยธุรกิจอื่นๆ หรือรวมตลาดเข้ามาไว้ด้วยกันได้

ผู้ประกอบการที่มาพร้อมทุนขนาดใหญ่ในบริเวณชุมชนมักเป็นผู้ประกอบการจากหน่วยเศรษฐกิจภายนอกที่ทำการผลิตโดยหวังผลกำไรสูงสุดและไม่ได้ดูแลทรัพยากรการผลิตและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น พื้นที่บริเวณแหลมตะลุมพุกที่มีปัญหาจากการทำนาเกลือ เมื่อเกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษก็ถอนทุนออกไป ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวกลายเป็นนาเกลือร้างและยังไม่มีเม็ดเงินกลับมามีบทบาทพลิกฟื้นแผ่นดินได้

- การออม

รายได้ที่เหลือจากการบริโภคประชาชนส่วนใหญ่มักนำไปออมในตลาดการเงิน จากการศึกษาบริเวณพื้นที่รอบอ่าวในปัจจุบันพบว่าการออมอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากประชากรมีรายได้ที่ไม่เพียงพอในการบริโภค

อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือจากภาครัฐในรูปของการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการออมในชุมชนมากขึ้น สังเกตได้จากจำนวนกลุ่มที่เกิดขึ้นหลังจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านที่มีมากขึ้นและบางหมู่บ้านสามารถขยายกองทุนได้เป็นกองทุนขนาดใหญ่

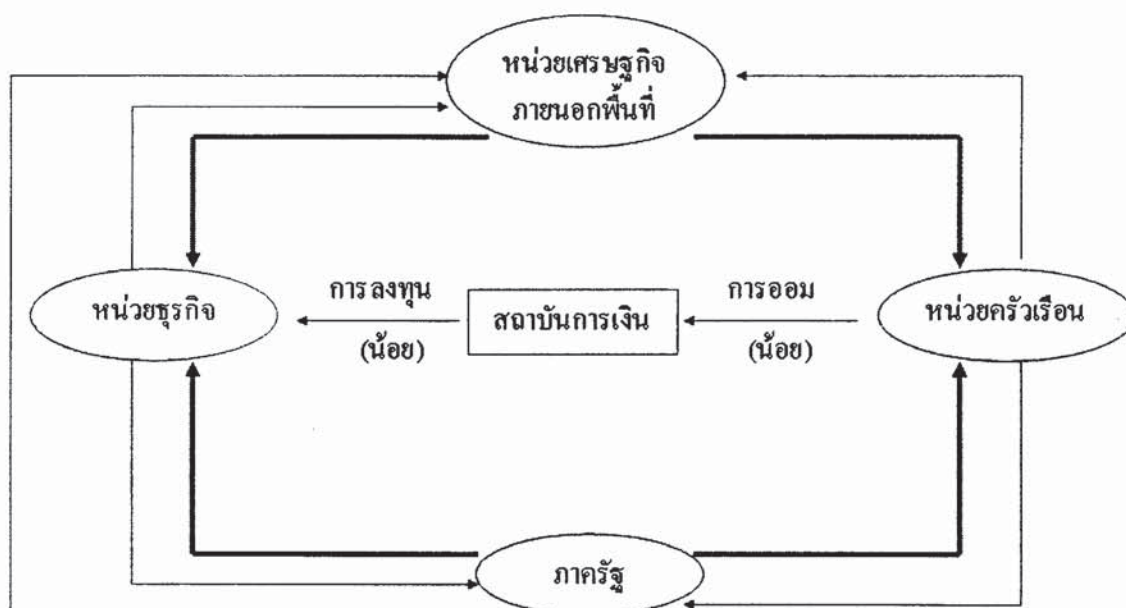
- การลงทุน

ในการศึกษาพบการลงทุนในหน่วยธุรกิจของชุมชนพื้นที่รอบอ่าวอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นกำลังซื้อของหน่วยครัวเรือนในชุมชนที่มีกำลังซื้อต่ำ หรือปัญหาการขาดเงินลงทุน เนื่องจากภาวะการออมของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับการพึ่งพิงเงินลงทุนจากภายนอกมีต้นทุนสูง อย่างไรก็ตามการเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐในการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางด้านการผลิตก่อให้เกิดกิจกรรมการกู้ยืมเงินเพื่อลงทุนสูงขึ้น สังเกตได้จากการรวมกลุ่มพัฒนาสินค้าชุมชน ซึ่งมักใช้แหล่งที่มาของเงินทุนจากสถาบันการเงินในชุมชน

- ภาครัฐ

พื้นที่ปากปากพวงได้รับการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาครัฐมาตั้งแต่ยุคที่ผ่านมาจนถึงยุคนี้ อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาของภาครัฐนั้นต้องแก้ปัญหาพื้นที่ เช่น การสร้างประตูระบายน้ำอุทกวิภาสประสิทธิ์ ซึ่งจะทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่บริเวณดังกล่าวได้รับผลประโยชน์มากที่สุด และมีผู้เสียผลประโยชน์ให้น้อยที่สุด อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีในบริเวณพื้นที่รอบอ่าวบางส่วนเสียผลประโยชน์และบางส่วนไม่ได้รับผลกระทบจากการช่วยเหลือของภาครัฐ

การช่วยเหลือของภาครัฐนอกจากจะอยู่ในรูปของการช่วยเหลือในภาพรวมแล้ว ยังมีการช่วยเหลือในรูปของโครงการย่อย เช่น การช่วยเหลือทางด้านปัจจัยการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด เป็นต้น

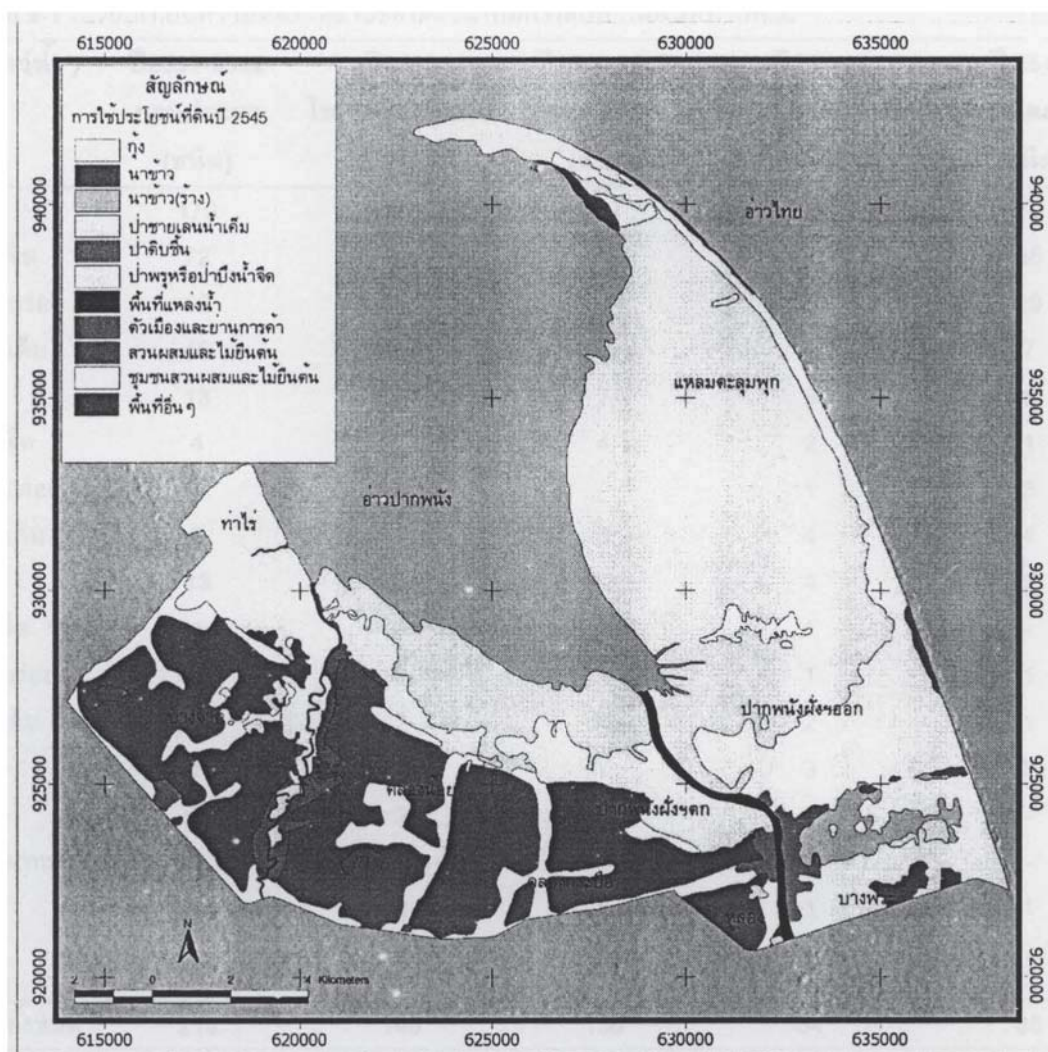
ภาพที่ 5-4 แบบจำลองวงจรเศรษฐกิจของพื้นที่รอบอ่าว
ที่มา : จากการวิเคราะห์

หากพิจารณาในภาคการผลิตต่าง ๆ ในพื้นที่พบว่าแต่ละภาคการผลิตมีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนี้

เกษตร

ในยุคของการจัดทำประจักษ์นํ้าถึงปัจจุบัน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการเกษตรของพื้นที่รอบอ่าว ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการปลูกพืช และการประกอบอาชีพประมงซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งจากการสร้างประจักษ์นํ้า และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตตามองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป จากรูปแสดงการใช้พื้นที่ในบริเวณพื้นที่รอบอ่าวในปี 2545 จะพบว่าบริเวณพื้นที่ชายฝั่งแทบทั้งหมดเป็นนาทุ่ง และยังมีส่วนของนาข้าว และนาร้าง

- การเพาะปลูก ในยุคนี้ พืชเชิงเดี่ยวยังคงได้รับความสนใจเหมือนยุคก่อนมา พื้นที่รอบอ่าวบริเวณที่เป็นที่นาเก่า บริเวณคลองกระบือ คลองน้อย รวมทั้งบางจากบางส่วน ได้รับการสนับสนุนให้มีการปลูกสนปาล์มน้ำมันแทนการปลูกข้าวที่ประสบปัญหาขาดทุนมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีที่รกร้างว่างเปล่าและไม่ได้ใช้เป็นปัจจัยการผลิตมากขึ้น

ภาพที่ 5-5 ลักษณะการใช้ที่ดินของปากพนัง ในปี 2545

- การประมง ในพื้นที่รอบอ่าวการประมงน้ำจืดแทบไม่เหลือ นอกจากเป็นการจับในลักษณะของเพื่อบริโภค ส่วนการประมงน้ำเค็มทั้งพื้นที่ในอ่าว และนอกอ่าวยังคงมีอยู่ และมีการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการจับสัตว์ รวมทั้งการแบ่งเขตพื้นที่ รวมทั้งมีการเฝ้าระวังเรือวนลาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่แหลมในการรักษาทรัพยากรชุมชน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าปริมาณสัตว์น้ำในพื้นที่รอบอ่าว ซึ่งเป็นพื้นที่ได้ประตูกั้นน้ำ มีปริมาณ และชนิดลดลง จากเปรียบเทียบการสำรวจของคณะต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมาพบว่า หลังกั้นประตูระบายน้ำชนิดของสัตว์น้ำลดลงมาก ซึ่งตรงกับคำบอกเล่าของผู้ประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ว่า ปลา และสัตว์น้ำบางชนิดไม่สามารถขึ้นไปวางไข่ ดันน้ำได้ รวมทั้งสัตว์น้ำปรับสภาพไม่ทันเมื่อมีการเปิดประตูระบายน้ำ และน้ำจืดไหลทะลักเข้ามาในพื้นที่น้ำเค็ม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำธรรมชาติบางส่วนหายไป และยังทำให้สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงไว้ตาย สร้างความเสียหายแก่ผู้เพาะเลี้ยง

ตารางที่ 5-1 เปรียบเทียบความหลากหลายของสัตว์น้ำที่มีการศึกษาในพื้นที่ปากพนัง

ชนิดสัตว์น้ำ	ปี2539-2542	ปี2540	ปี2544-2545	ปี2544	ปี 2545
	กรมประมง	ไฟโรจน์และคณะ	กรมประมง	ไฟโรจน์และคณะ	ธเนศและคณะ
	(ชนิด)	(ชนิด)	(ชนิด)	(ชนิด)	(ชนิด)
1. ปลา	179	116	117	66	72
- น้ำจืด	72	43	72	32	36
- น้ำกร่อย	62	34	-	22	29
- น้ำเค็ม	45	39	45	12	7
2. กุ้ง	13	9	7	9	8
- น้ำจืด	4	2	4	2	1
- น้ำกร่อย	6	-	-	1	3
- น้ำเค็ม	3	7	3	4	4
3. ปู	13	10	13	4	2
- น้ำจืด	1	-	1	1	-
- น้ำกร่อย	-	8	-	1	1
- น้ำเค็ม	12	2	12	2	1
4. หอย	7	-	7	3	2
5. หมึก	2	2	2	-	-
6. แมงดาทะเล	1	1	1	-	-
7. กุ้ง	2	2	2	1	1
8. กบ	1	-	1	1	-
สัตว์น้ำทั้งหมด	218	140	150	84	85

- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ยังคงได้รับความสนใจทั้งการเพาะเลี้ยงกระชังของคนพื้นที่แหลม และบริเวณรอบอ่าวทะเลใน นอกจากนี้ยังมีการทำนากุ้ง แต่เป็นทุนขนาดใหญ่มากขึ้น และมีการจ้างแรงงานในท้องที่เป็นผู้เลี้ยง และคนเฝ้า จะพบว่า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำเป็นรูปแบบการผลิตขนาดใหญ่มากขึ้น แต่คนในท้องถิ่นกลับมีทักษะในการประกอบการผลิตในฐานะผู้ประกอบการลดลงกลายเป็นลูกจ้างแรงงานของธุรกิจนั้น

- นักแอ่น: นักเศรษฐกิจปากพนัง ปัจจุบันธุรกิจที่โดดเด่นในพื้นที่เมืองปากพนัง คือ บ้านนกแอ่น ซึ่งเป็นการลงทุนสร้างตึกให้นักแอ่นอาศัย และเก็บรังนกขาย ธุรกิจนี้สร้างรายได้ให้แก่เจ้าของมหาศาล ช่วงที่ถูกกิโละ 1,000 กว่าบาท ตอนราคาสูงสุดกิโละ 60,000-80,000 บาท ขณะนี้ประมาณ 40,000-60,000 บาท แล้วแต่ความสวยงาม ราคาตอนนี้ตกลงมา 20,000 บาท แต่รายได้จากรังนกไม่ได้ทำให้เงินหมุนในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้ที่ได้รับไม่ได้หมุนเวียนไปสู่คนในพื้นที่ จากความคิดเห็นที่ได้สัมภาษณ์ "นกนางแอ่นถึงจะได้ตึกก็ไม่ได้ทำให้เงินหมุน เพราะไม่มีการเอาเงินมาหมุนเวียนไม่เหมือนกับประมง หรือนากุ้ง เรือประมงเข้ามา คนที่ทำปลา ทำนากุ้ง ได้เงินเป็นรายวันออกสู่ตลาดไปซื้อเกิดการหมุนเวียน แต่รังนกขายได้เท่าไรก็เข้าธนาคารหมด" อีกคำสัมภาษณ์ที่มีทัศนคติใกล้เคียงกันยืนยันเรื่องนี้ว่า ² "แต่ถ้าดูกันจริง ๆ แล้วนกแอ่นไม่ได้ทำให้ภาพรวมเศรษฐกิจปากพนังดีขึ้น เพราะไม่ได้ทำ

¹ ลุงมนัส ปาอุบล วันที่ 27 กรกฎาคม 2549

² คุณวิชาญ พรหมโชติชัย สัมภาษณ์วันที่ 14 กรกฎาคม 2549

ให้เกิดเงินหมุนทางเศรษฐกิจ” และอีกความคิดนอกจากนี้ ในการเก็บภาษีรายได้จากรังนกแอ่นยังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีรังนกออกมา ทำให้เกิดข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงเกิดขึ้น กล่าวคือ บ้านหลังไหนที่นกเข้าแล้วก็บอกว่ายังไม่เข้าเพราะเลี้ยงภาษี แต่สามปีที่ผ่านกรมสรรพากรจะใช้วิธีขอตรง เช่น บางบ้านขอ 20,000 บาท บ้านหลังไหนได้เยอะหน่อยขอ 50,000 บาท ดังนั้นเจ้าของบ้านจึงไม่ยากบอกว่าบ้านตัวเองได้เท่าไร

อย่างไรก็ตามนกแอ่นถือได้ว่าเป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์ของปากพนังทางด้านภูมิทัศน์ และการท่องเที่ยว จากบทสัมภาษณ์อาจารย์สาธิต ถึงความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ว่า “นกแอ่นไม่ใช่คนนางแอ่น ด้านนกนางแอ่น คือ นกที่เกาะตามสายไฟ เสาไฟแถวสี่ลม ที่เบตง จะทำรังปกติโดยใช้ใบไม้ มีนิ้ว 3 นิ้ว 2 นิ้ว อยู่ข้างหน้า ส่วนอีกนิ้วที่เหลืออยู่ข้างหลัง และตัวก็จะโตกว่านกแอ่น และหางเป็นสองแฉก นกแอ่นตัวจะเล็ก มีหลากหลายพันธุ์ ส่วนนกแอ่นที่เราชินรังเป็นพันธุ์ที่เขาเรียกว่า นกแอ่นกินรัง ตัวเล็กกว่านกนางแอ่น ปีกก็ไม่เหมือนกัน หางเรียวยาวแหลมและมีข้อสังเกตที่ไม่น่าเชื่อเพราะว่าจะไม่เกาะตามเสาไฟฟ้า

จากคำบอกเล่าของอาจารย์สาธิตเรื่องนกแอ่นปากพนังใจความว่า ³ “นกแอ่นเข้ามาในปากพนัง ใน พ.ศ. 2470 มีสองสถานที่ ที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิงคือ 1) ดึกสามชั้นปากพนังกับบ้านจาร์รัตน์ เป็นบ้านหนึ่งในสองหลัง ที่นกแอ่นมาอยู่ครั้งแรกและลูกชายบ้านหลังนี้ก็เป็นคนให้ข้อมูลว่านกแอ่นมาอยู่บ้านหลังนี้ตอน พ.ศ. 2470 ซึ่งตอนนั้นลูกชายเป็นเลขาของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองปากพนัง ชื่อคุณจิระศักดิ์ จุฑารัตนกุล พ่อชื่อนายจาร์ จุฑารัตนกุล อดีตคือ นายกเทศมนตรีเมืองปากพนังเมื่อ พ.ศ. 2490 สาเหตุที่คุณจิระศักดิ์เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นเขายังไม่เกิดแต่คุณพ่อเล่าให้ฟังว่าวันหนึ่งมีนกแอ่นมาเกาะสองตัวเป็นบ้านมุงจาก กันจาก เป็นบ้านโบราณพอคุณพ่อไปเห็นคุณพ่อนึกว่าค้างคาวไปไล่ จึงรู้ว่าไม่ใช่ค้างคาวแต่เป็นนกแอ่นจึงไม่ไล่ พอไม่ไล่อยู่นานไปก็แพร่พันธุ์ต่อไปเรื่อย ๆ 2) อีกแหล่งที่นกแอ่นมาอยู่เป็นอาคารโบราณบ้านคนจีน ที่สร้างแบบทึบ ๆ เป็นตึกสามชั้น โดยตึกสามชั้นนี้จะเป็นสัญลักษณ์ที่ปากพนัง แต่บ้านหลังนี้ก็อีกหลังหนึ่งที่คนปากพนังรู้ว่านกแอ่นเข้ามาอยู่ เหตุการณ์มีคนเล่าอีกคนหนึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ท่าเรือ ชื่อร้านขายยาโก๋ซุ่นเรือนแพปากพนัง เป็นร้านขายยาแผนโบราณตั้งแต่อดีต โก๋ซุ่นตอนนี้อายุ 60 ปีแล้ว แต่ว่าอยู่มาตั้งแต่เป็นเด็กเกิดที่ตรงนี้ พ่อเป็นคนจีนและเมื่อก่อนเป็นเรือนแพอยู่ที่นั่นจริง ๆ อยู่ฝั่งตะวันออก คนที่เล่าให้ฟังว่า ไม่มีหลักฐานอ้างอิงว่าอยู่ที่ไหนกันแน่แต่ประมาณ พ.ศ. 2470 ก่อนสงครามโลกก่อนเปลี่ยนการปกครอง ดึกนี้ชั้นล่างขายพวกอุปกรณ์ก่อสร้าง พอเวลาผ่านไปมีนกแอ่นเข้าไปอยู่ รังนกแอ่นจะมีคนจากกรุงเทพฯ มารับไปขายเพราะคนจีนเชื่อว่า กินรังนกแอ่นแล้วจะทำให้ระบบทางเดินหายใจดีมาก ป้องกันไข้หวัดใหญ่ เป็นภูมิปัญญาที่ดี ราคารังนกแพงมาก หน้าร้านทำสด ๆ ให้กิน ด้วยละ 500 บาท

สำหรับความเป็นอยู่ของนกแอ่นในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นการประยุกต์ดัดแปลงโดยใช้หลักวิศวกรรม ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า ด้านในตัวอาคารต้องมีเครื่องทำความเย็นเมื่อก่อนอยู่ด้วยความเย็นสบายของมันเอง สำหรับสีของอาคาร เมื่อก่อนสีของอาคารก็ไม่ค่อยทำกลั่นจนจะไม่เข้า แต่อาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขาวิจัยว่า ไม่เกี่ยวเรื่องสีสีนกกแอ่นไม่สนใจเรื่องสีสีน แต่เกี่ยวกับอุณหภูมิภายในว่า อุณหภูมิต้อง 26-29 องศา ที่นกชอบ ความชื้นและความเย็น และมีการเปิดเสียงเรียกนกเปิดจากซีดี”

แหล่งหาอาหารที่สำคัญของนกแอ่น คือ ป่าชายเลนแหลมตะลุมพุก 30,000 ไร่ โดยนกแอ่นจะกินแมลงเป็นอาหาร กินมด กินแมงเพราะนกแอ่นจะไม่ลงพื้นดินเลยแต่จะเกาะใบไม้ด้านบน นกแอ่นปากพนังมีชื่อเสียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จากการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลหนึ่ง คือ ไฟไหม้ที่เกาะชวา ที่สุมาตรา ตอนนั้นนกไม่ใช่มีแค่ที่ปากพนังแล้ว ขยายทะเลทุกแห่งในภาคใต้ตั้งแต่ตรังถึงปัตตานี แต่เป็นความแปลกกว่าปากพนังนิยมสร้างในตลาด “

ปัญหาที่พบจากการเลี้ยงนกแอ่น คือ 1) ขี้หลังคาและ 2) ปัญหาหน้า คือ น้ำสกปรกช่วงฝนตกใหม่ ๆ และมวลอากาศ จากคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ “บ้านในตลาดตอนนี้ไม่กลักรองน้ำกันเลยถ้าฝนไม่ตกหนักจริง ๆ เดียวนี้ปากพนังซื้อน้ำกิน เป็นเมืองอยู่ข้างน้ำแต่ธุรกิจการทำน้ำดื่มก้าวหน้ามาก เพราะคนปากพนังไม่กินน้ำฝน

³ อาจารย์สาธิต พฤษศรี สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2549

⁴ ลุงมนัส ป้าอุบล วันที่ 27 กรกฎาคม 2549

พาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม

การค้าขายในปากพนังยุคนี้ซบเซามาก จากการล่มสลายของตลาดข้าว รวมทั้งการตัดถนนมุ่งสู่เมืองนคร ทำให้การคมนาคมทางบกสะดวกสบายขึ้น และลดความสำคัญของการคมนาคมทางน้ำลง ตลาดปากพนังจึงถูกแยกออกจากเส้นทางการขนส่ง ปากพนังไม่ใช่ทางผ่าน และไม่ใช่เมืองที่มีถนนหลายสายมุ่งตรงเข้ามา ตลาดปากพนังซึ่งค่อย ๆ สลายไปตามสาหรณูปโภคทางการคมนาคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะพื้นที่เมืองทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก ซึ่งเคยเป็นพื้นที่รุ่งเรืองทางการค้ามาก่อนนั้น ปัจจุบันพื้นที่นี้มีความซบเซาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะปากพนังฝั่งตะวันตกที่ย่านการค้าได้สูญหายไปในปัจจุบัน ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันออก เป็นพื้นที่ที่ยังคงมีรูปแบบพาณิชย์กรรมต่างๆ เกิดขึ้น แต่เป็นรูปแบบการค้าที่ไม่มีการพัฒนา เห็นได้จาก ไม่มีการปรับปรุงร้านค้า ไม่มีการขยายแผงการค้า พบการขยายกิจการน้อยมาก แสดงให้เห็นถึงวงจรเศรษฐกิจที่ไม่เจริญเติบโต ในขณะที่ในชนบทพื้นที่รอบอ่าว ยังคงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในหมู่บ้านเหมือนเดิม โดยทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ แถวบ้านชาวนาส่วนใหญ่จะยังคงมีอาชีพทำนาเป็นหลัก

มีงานวิจัยที่เอ่ยถึงการทำการค้าระหว่างปากพนัง กับบ้านเหนือคือลานสกาไว้ว่า⁵ “เดิมปากพนังและลานสกา จะทำการค้าขายกัน หลังจากสงคราม ชาวลานสกาไม่ได้นำผลไม้มาขายที่ปากพนัง เช่นเคย เนื่องจาก 1. การเดินทางจากลานสกามายังอำเภอเมืองสะดวกกว่าไม่ต้องเดินทางมาถึงปากพนัง 2. การไม่มีเรือต่างประเทศเข้ามาที่ท่าเรือปากพนังเหมือนก่อนทำให้ชาวลานสกา ไม่จำเป็นต้องมาขายสินค้าถึงปากพนังเหมือนเมื่อก่อนที่หลังจากขายสินค้าแล้ว ขากลับจะได้ซื้อข้าวของและสินค้าต่างประเทศกลับไปบ้านด้วย การค้าขายยังเห็นได้ชัด ตลาดบางตลาดไม่มีคนขาย เครื่องอุปโภคบริโภคขาดแคลน พ่อค้าเริ่มกักตุนสินค้า ข้าวสารขึ้นราคา”

แม้ว่าปากพนังเองจะมีเรือประมงแต่แพปลาไม่ได้มีศูนย์กลางอยู่ที่ปากพนังอีกต่อไป การแลกเปลี่ยนของทะเลที่ปากพนัง เช่น กุ้ง ราคาถูกเพราะปากพนังมีตลาดกลางกุ้งแต่ถ้าได้น้อยก็ไม่คุ้ม ถ้ามากก็รวมกันไปมหาชัยหรือแม่กลอง ได้น้อยก็ขายตรงนี่เพราะไม่คุ้ม เมื่อก่อนเรือเข้าเพราะหากินโซนนี้ ปากพนังเป็นเมืองท่ามากกว่าสงขลาปัตตานี แต่ปัจจุบันสงขลา ปัตตานี ได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์

รูปแบบการผลิตในภาคอุตสาหกรรมในยุคนี้ ได้เปลี่ยนแปลงจาก อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อสนับสนุนการต่อเนื่องของพาณิชย์กรรม เป็นอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อรองรับวัตถุดิบจากการทำประมงขนาดใหญ่ ซึ่งขนาดของการประมงขนาดใหญ่ในยุคนี้มีขนาดเล็กลงมาก เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของ ตาสอน ตาจิตร ให้ข้อมูลว่าในปัจจุบัน การสั่งทำเรือประมงขนาดใหญ่ของคนในพื้นที่ปากพนังลดน้อยลงมาก บางเดือนไม่มีลูกค้าสั่งผลิต จนต้องมีการปรับเปลี่ยนการผลิตเรือเพื่อการประมงขนาดใหญ่ เป็นเรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ แทน ในขณะที่คุณวิชาญ ให้ข้อมูลว่า ในปัจจุบันเรือประมงขนาดใหญ่ ขึ้นที่ท่าปากพนังน้อยลง เนื่องจาก สภาพภูมิศาสตร์ ที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการตื้นเขินของแม่น้ำทำให้วัตถุดิบสำหรับการผลิตลดลงอย่างมาก การพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมจึงไม่มีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง

จากการตรวจสอบสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าชุมชน ผู้วิจัยพบว่า สินค้าส่วนใหญ่ เป็นสินค้าในกลุ่มผู้บริโภคระดับล่าง อีกทั้งสินค้าทั้งหมดก็ยังเป็นสินค้าจากภายนอกชุมชน แสดงให้เห็นถึงภาวะการพึ่งพิงผลผลิตจากภายนอกสูง นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีการนำผลผลิตในพื้นที่ชุมชนออกมาจำหน่ายภายในชุมชนน้อยมาก บ่งบอกการหมุนเวียนของเงินเพื่อการลงทุนในชุมชนน้อย นำไปสู่ปัญหาดังกล่าวของการลงทุนอย่างต่อเนื่อง

บริการ

ในแผนพัฒนาปากพนัง ประเด็นหนึ่งซึ่งถูกหยิบยกเพื่อแก้ปัญหาระบบเศรษฐกิจ คือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นแหลมตะลุมพุก การล่องเรือแม่น้ำปากพนังขึ้นไปยังประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ การเที่ยวชมบ้านนกนางแอ่น และรับประทานอาหารท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระแสนเงินเข้าสู่พื้นที่ แต่ยังเป็นการท่องเที่ยวระยะสั้น คือ ภายใน 1 วันเสียเป็นส่วนใหญ่ และนักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจในปริมาณน้อย

⁵ พอลา แก่นแก้ว (2528)

ธุรกิจบริการทางด้านการท่องเที่ยว จึงไม่สามารถเป็นรายได้หลักทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่รอบอ่าวได้ เป็นเพียงรายได้เสริมเพียงเล็กน้อยให้กับคนในพื้นที่เท่านั้น

สำหรับการบริโภค จากการศึกษารายจ่ายของครัวเรือนจากแผนแม่บทชุมชน ปี 2547 พบว่าครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายกับสินค้าอุปโภคบริโภคที่ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าบอกล่าในอดีตว่าบางสิ่งหามาได้โดยไม่ต้องซื้อ หรือมีการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น ไข่เป็ด ไข่ไก่ ผัก ผักสวนครัว รวมทั้งข้าว ซึ่งบางพื้นที่เป็นชาวนา แต่ต้องซื้อข้าวรับประทาน เนื่องจากพันธุ์ที่เพาะปลูก และพันธุ์ที่บริโภคแตกต่างกัน จากข้อมูลย่อยของพื้นที่ซึ่งนักวิจัยได้แสดงในส่วนถัดไป จึงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีการพึ่งพา จากการพึ่งพาตนเองและสินค้าภายในท้องถิ่นนำไปสู่การพึ่งพาสินค้าภายนอกท้องถิ่นมากขึ้น

วิถีชุมชน

จากสภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากยุคก่อนค่อนข้างมาก บริเวณพื้นที่รอบอ่าวที่ติดชายทะเลหลายแห่งเกิดแหล่งอบายมุขขึ้นในชุมชนโดยเฉพาะบ่อนการพนันซึ่งเป็นที่รวมของผู้ใช้แรงงานและผู้ว่างงาน ซึ่งมักจะฝากความหวังทางเศรษฐกิจไว้กับโชคชะตา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมพื้นที่บางส่วนยังมีวิถีการดำเนินชีวิตทางด้านการผลิตแบบดั้งเดิม เช่น การทำนาข้าว การประมงชายฝั่ง ซึ่งอย่างไรก็ตามมีการพึ่งพาปัจจัยภายนอกเพื่อการผลิตและการบริโภคมากขึ้น ชุมชนพื้นที่รอบอ่าวในยุคปัจจุบันจึงมีวิถีชีวิตแบบผสมผสานระหว่างวิถีชุมชนแบบดั้งเดิมและวิถีชุมชนที่รับวิถีมาจากชุมชนอื่นภายนอก หากพิจารณาวิถีชุมชนในพื้นที่เมืองทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก กล่าวได้ว่าปากพนังเมืองในวันนี้ซบเซาลงไปมาก วิถีการค้าทั้งทางน้ำและทางบกในระดับพาณิชย์แทบไม่มีให้เห็นยังคงเหลือแต่การค้าขนาดเล็กเพื่ออุปโภคบริโภคภายในพื้นที่เท่านั้น

เครือข่าย

เครือข่ายที่พบในพื้นที่ปากพนังยุคปัจจุบันเป็นเครือข่ายที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง เครือข่ายชาวประมง เครือข่ายแม่บ้าน เป็นต้น

เครือข่ายเกลอูนา เกล่อเขา ที่พบในยุคก่อนๆ ไม่ปรากฏในยุคนี้ ลักษณะรูปแบบของเครือข่ายเปลี่ยนแปลงไป เน้นเครือข่ายในชุมชนมากกว่าเครือข่ายนอกชุมชน

วิถีชีวิต การย้ายถิ่น

ยุคนี้เป็นยุคของการสิ้นสุดการเดินทางย้ายถิ่นชั่วขณะ เนื่องจากยุคการย้ายถิ่นได้เกิดขึ้นก่อนหน้านี้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการอพยพย้ายถิ่นออกไปเพื่อหนีปัญหาความล่มสลายทางเศรษฐกิจที่เกิดจากนโยบายของภาครัฐในการปิดอ่าวปากพนังหรือการย้ายถิ่นที่เกิดจากภัยธรรมชาติก็ตาม รวมทั้งการย้ายถิ่นเข้ามาในยุคก่อนหน้านี้ของชุมชนแสงวิมาน เป็นต้น

ในยุคนี้ปรากฏว่ามีการย้ายถิ่นออกบ้าง ในชุมชนแสงวิมานที่มีการอพยพย้ายไปอยู่ที่จังหวัดกระบี่เมื่อเกิดความหนาแน่นในบริเวณพื้นที่ชุมชนแสงวิมาน สำหรับการย้ายถิ่นเข้าพบน้อยมาก เนื่องจากปัญหาเมืองที่ยังไม่มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ

การศึกษา

วัฒนธรรมทางการศึกษาของชาวปากพนังยังคงนิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสืออย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในยุคปัจจุบัน ความเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ได้สลายไปพร้อมกับความล่มสลายทางเศรษฐกิจยุครุ่งเรือง และความเจริญทางโครงสร้างพื้นฐาน ที่ได้ขับเคลื่อนศูนย์กลางทางการศึกษาไปสู่ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชแทน อำเภอปากพนัง

จากการประมวลคำสัมภาษณ์ของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนชาวปากพนังยังคงนิยมส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือในระบบ และเมื่อจบการศึกษา ลูกหลานส่วนใหญ่จะไม่กลับมายังพื้นที่ แต่พบข้อมูลการส่งเงินกลับมาให้พ่อแม่ในพื้นที่

ทั้งนี้ หากแบ่งการศึกษาออกเป็นการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบ สำหรับพื้นที่ปากพนังนั้นพบว่า การศึกษาในระบบเกิดขึ้นมีทั้งในรูปแบบการศึกษาในระบบ และนอกระบบ โดยการศึกษาในระบบมีทั้งที่เป็น การเรียนในเวลาเรียนปกติ และ การเรียนนอกเวลาเรียนปกติ เช่น การเรียนในช่วงที่ไม่ได้ทำงานเป็นต้น

สำหรับการเรียนในเวลาเรียนปกติ พบว่า มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ 49 แห่ง เป็นร้อยละ 6.9 ของโรงเรียนทั้งหมดจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนระดับมัธยมศึกษา 5 แห่งเป็นร้อยละ 6.0 ของโรงเรียนทั้งหมดจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 5-2 แสดงจำนวนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เขตพื้นที่	ระดับประถม	ระดับมัธยม
พื้นที่การศึกษาเขต 1	131	15
พื้นที่การศึกษาเขต 2	209	20
พื้นที่การศึกษาเขต 3	263	24
พื้นที่การศึกษาเขต 4	149	13
รวมทั้งหมด	752	82
เฉพาะโรงเรียนในพื้นที่รอบอ่าวปากพนัง	49	5
ร้อยละเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่รอบอ่าวปากพนัง	6.5	6.0

ที่มา: <http://www.nst3.obec.go.th/>

- * หมายเหตุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จ. นครศรีธรรมราช เขต 1 ครอบคลุม อำเภอเมือง ลานสกา พระพรหม เจริญพระเกียรติ 80 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จ. นครศรีธรรมราช เขต 2 ครอบคลุม อำเภอฉวาง พิปูนทุ่งสง นาบอน ทุ่งใหญ่ บางขัน ถ้าพรธรา กิ่งอำเภอช้างกลาง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จ. นครศรีธรรมราช เขต 3 ครอบคลุม อำเภอปากพนัง ร่อนพิบูลย์ หัวไทร เขียวใหญ่ ชะอวด จุฬาภรณ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จ. นครศรีธรรมราช เขต 4 ครอบคลุม อำเภอท่าศาลา ลิขล ชนอม กิ่งอำเภอนพพิตา พรหมคีรี

ในขณะที่การเรียนนอกเวลาเรียนปกตินั้น จังหวัดนครศรีธรรมราชมี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน รวม 23 อำเภอ และศูนย์จังหวัด 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 24 แห่ง จำนวนผู้เข้ารับการศึกษา รวม 65,847 คน ในจำนวนนี้พบว่า อำเภอปากพนังมี มีเข้ารับการศึกษาที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 8,676 คน มากเป็นลำดับ 1 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนนักเรียนการศึกษาจากระบบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

สถานศึกษา	ประถม	ม.ต้น	ม.ปลาย	ปอ.	ปวช.	รู้หนังสือ	เปิดเสรี	ฝึกทักษะอาชีพ	กลุ่มพัฒนาอาชีพ	พัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง	หลักสูตรระยะสั้น	ทักษะชีวิต	โครงการพระราชดำริ	รวม
1 ศบอ.ชนอม	33	277	510	75		176		64	373	140	92	677		2,417
2 ศบอ.จุฬาภรณ์	4	85	131	24				250	125	30	303	367	90	1,409
3 ศบอ.ฉวาง	213	442	1,226	-				300	184	50	257	154		2,826
4 ศบอ.เฉลิมพระเกียรติ	32	316	355	41				260	205	30	654	396	647	2,936
5 ศบอ.ช้างกลาง	103	489	639	62	22	31		101	128	87	426	471		2,559
6 ศบอ.ชะอวด	44	269	390	205				60	1,090	40	220	245	482	3,045
7 ศบอ.เขียร์ใหญ่	183	506	453	44				653	206	50	250	300	480	3,125
8 ศบอ.กำแพงนคร	32	162	258	48		15		345	140	31	200	300		1,531
9 ศบอ.ท่าศาลา	51	640	952	192		58	10	406	161	53	200	493		3,216
10 ศบอ.ทุ่งสง	34	952	1,847	39				788	121	80	259	1,897		6,017
11 ศบอ.ทุ่งใหญ่	160	234	530	66				140	100	80	306	300		1,916
12 ศบอ.นบพิตำ	54	226	287	106				160	100	40	217	304		1,494
13 ศบอ.นาบอน	2	210	217	15		116		334	81	40		413		1,428
14 ศบอ.บางขัน	7	299	381	-				160	115	60	416	300		1,738

ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนนักเรียนการศึกษาระบบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)

สถานศึกษา	ประถม	ม.ต้น	ม.ปลาย	ปอ.	ปวช.	รู้หนังสือ	เปิดโรงเรียน	ฝึกอาชีพ	กลุ่มพัฒนาอาชีพ	อาชีพด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง	หลักสูตรระยะสั้น	ทักษะชีวิต	โครงการพระราชดำริ	รวม
15 ศบอ.ปากพนัง	181	1,074	1,592	151		62	36	1,850	200	50	330	2,470	680	8,676
16 ศบอ.พรหมคีรี	43	306	504	61				273	120	30	335	300		1,972
17 ศบอ.พระพรหม	104	315	225	40				522	75	30	200	293	105	1,909
18 ศบอ.พิปูน	231	307	390	20				200	100	40	201	354		1,843
19 ศบอ.เมือง	114	1,212	2,276	234	54	88		621	128	63	163	593	108	5,654
20 ศบอ.ร่อนพิบูลย์	118	248	414	186		34		420	120	41	276	598	62	2,517
21 ศบอ.ลานสกา	58	132	263	54				201	101	37	202	306	60	1,414
22 ศบอ.สิชล	25	459	539	66				463	111	54	245	323		2,285
23 ศบอ.หัวไทร	23	524	639	99		86	26	103	111	50		557	560	2,778
24 ศนจ.นศ.					558									558
รวมทั้งสิ้น	1,909	10,208	15,018	1,828	634	666	72	8,674	4,195	1,206	5,752	12,411	3,274	65,847

ที่มา: ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา 29 ตุลาคม 2547

การศึกษานำมาสู่ความกตัญญูรู้คุณแผ่นดิน

ยุคของความรุ่งเรืองทางการศึกษาของชาวอำเภอปากพนัง เกิดมานับตั้งแต่ ยุคที่ 1: ยุครุ่งเรืองทางการค้า จนถึง ยุคที่ 2 ก่อนมหาวาตภัยแหลมตะลุมพุก พ.ศ. 2505 (ยุคล่มสลายของการค้าข้าวและการปิดอ่าว) คนจากทั่วสารทิศหลั่งไหลเข้ามาทำมาหากิน ได้รับความรู้ จากถิ่นนี้เป็นจำนวนมาก เมื่อวันเวลาล่วงเลยจาก ยุคที่ 3 ยุคการอพยพออกและเร่งรัดพัฒนาของภาครัฐ ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 จนถึง พ.ศ. 2542 ต่อเนื่องสู่ ยุคเปิดใช้ประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ ถึง ปัจจุบัน นำมาสู่การอพยพโยกย้ายออกจากถิ่นปากพนัง ทั้งในรูปแบบการไปหาแหล่งเรียนรู้ในระดับชั้นสูงกว่าที่เมืองหลวง การอพยพย้ายตามผู้ปกครองหนีภัยทางเศรษฐกิจไปยังเมือง และเมืองท่า อื่นๆ ตามเศรษฐกิจจะเอื้ออำนวย

อย่างไรก็ตาม ความเป็นคนปากพนัง ยังคงฝังรากลึกลงในบุคคลในยุคต่างๆ ที่อพยพโยกย้ายไป ณ ที่อื่นๆ นำมาสู่ความระลึกถึงถิ่น แม้ว่าชาวปากพนังในยุคนี้ ไม่ได้อพยพย้ายกลับมาถิ่นเก่า แต่เกิดการหลั่งไหลเข้ามายังถิ่นบ้านเกิดในรูปความช่วยเหลือยังบ้านเกิด ผู้วิจัยได้พบกับคุณ ไพบุลย์ ปัญญวุฒิ ซึ่งเป็นผู้รวบรวมรุ่น ผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปีการศึกษา 2502 จากอำเภอปากพนัง ทั้งโรงเรียนปากพนัง สตรีปากพนัง ปากพนังวิทยา การช่างสตรี โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “ปากพนัง 02” ซึ่งกลุ่มได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณเดือน เมษายน 2545 สมาชิกเริ่มแรกประมาณ 63 คน ปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวมีสมาชิก 208 คน แบ่งเป็นสมาชิกที่ไม่ได้พำนักในอำเภอปากพนัง 170 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 81.74 ในขณะที่สมาชิกที่ยังคงมีถิ่นพำนักอยู่ในอำเภอปากพนังมีเพียง 38 คน คิดเป็นร้อยละ 18.26

กลุ่มปากพนัง 02 ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาเงินช่วยเหลือนักเรียนยากจนในอำเภอปากพนัง เริ่มดำเนินการช่วยเหลือมาตั้งแต่ปี 2545 เม็ดเงินของความช่วยเหลือจากปี 2545 ถึง ปี 2550 มีมูลค่ากว่า 6 ล้านบาท โครงการความช่วยเหลือส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือทางการศึกษา อุปกรณ์ศึกษา แก่นักเรียนยากจนตั้งแต่ระดับปฐมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา

การเกิดขึ้นของการรวมกลุ่มดังกล่าวตามที่ผู้วิจัยกล่าวไป สะท้อนถึงความรักบ้านเกิด ความกตัญญูรู้คุณแผ่นดินที่ยังคงอยู่กับชาวปากพนังตลอดมา

นโยบายภาครัฐกับการพัฒนา

นโยบายการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เป็นอีกนโยบายสำคัญโดยเฉพาะถนนที่ทำให้เส้นทางการคมนาคมเปลี่ยนเป็นทางบก ปากพนังกลายเป็นเมืองที่เป็นจุดบอด ถนนทุกสายมุ่งตรงสู่เมืองนคร ทำให้การพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา มีศูนย์รวมอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ การทำเขื่อน หรือประตูกันน้ำ ประตูผันน้ำ ทำให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะการพึ่งพิงภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะโครงการในพระราชดำริ ได้ส่งผลต่อการเลี้ยงปลากระชังของชาวบ้านได้เขื่อนให้เกิดความเสียหายเมื่อมีการเปิดประตูระบายน้ำ

“อุทกวิภาชประสิทธิ์” เป็น นาม พระราชทาน ที่เป็น มงคลยิ่ง มีความหมายถึง ความสามารถ แบ่งแยก น้ำจืด น้ำเค็ม ได้สำเร็จ นั่นคือ มีการบริหาร จัดการ อย่างสมดุล ปิดกั้นน้ำเค็ม ไม่ให้รุก เข้าไป ในลำน้ำ กักเก็บน้ำจืด ไว้ใช้ดำรงชีพ ซึ่งจะเป็น บทเริ่มต้น ในการพัฒนา คุณภาพชีวิต ของผู้คน และเอื้ออำนวย ให้การใช้ ทรัพยากร ธรรมชาติ ในลุ่มน้ำปากพนัง เป็นไป อย่างยั่งยืน ซึ่งประตู ระบายน้ำ อันเป็น ปฐมบท ของโครงการ การพัฒนา ลุ่มน้ำ ปากพนัง อันเนื่องมา จาก พระราชดำริ ได้เริ่ม ทำหน้าที่ ไปแล้ว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2542 มีความสามารถ เก็บกักน้ำจืด เหนือประตู ระบายน้ำ ได้ 72 ล้านลูกบาศก์เมตร มี 10 ช่องบานระบาย และ มีประสิทธิภาพ ในการระบายน้ำ ในอัตรา 1,246 ลูกบาศก์เมตรวินาที โดยมีการบริหารจัดการ อย่างผสมผสาน ทั้งหลักวิชาการ และเทคโนโลยี การจัดการน้ำ ของกรมชลประทาน ผสมกับ การมีส่วนร่วม ขององค์กรท้องถิ่น ในรูปของคณะกรรมการ เปิด-ปิดประตูระบายน้ำ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คน และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ปากพนัง อย่างสมบูรณ์

ประตูระบายน้ำเพื่อการพัฒนาเป็นโครงการในพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ว่า ไม่น่าเชื่อดินแดนลุ่มน้ำปากพนัง เคยเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ร่ำรวยที่สุดในประเทศไทย 35 ปีผ่านมา

จากวาทภัยกลับกลายเป็นดินแดนที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย เพราะฉะนั้นพระองค์ตรัสว่า โครงการลุ่มน้ำปากพนังต้องเกิดขึ้นแล้ว ปี 2538 พระองค์จึงตรัสว่า ให้ขุดเจาะแล้วสร้างประตูระบายน้ำปิดไม่ให้น้ำเค็มเข้า แต่น้ำเค็มเข้ามา พระองค์จึงสั่งให้ทำถนนปิดลำนํ้าเค็มน้ำเค็มเข้าไม่ได้ ประตูกันน้ำเริ่มสร้างปี พ.ศ. 2538 – 2542 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อให้เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2542 ว่า อุทกวิทยาประสิทธิ์ และประตูเริ่มทำงานวันที่ 2 ตุลาคม 2542 ขณะนี้ผ่านไปแล้ว 7 ปี ได้ผลแล้ว คือ ด้านบนของเขื่อนน้ำจืดและเริ่มได้ผลสำหรับการทำนาข้าว ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น ที่ปรากฏชัดอยู่ขณะนี้ ได้แก่ ประปาปากพนังไม่มีปัญหาแล้วเพราะว่ามีน้ำจืด เมื่อก่อนปากพนังมีปัญหาเรื่องน้ำประปา

ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนพื้นที่รอบอ่าวในฐานะพื้นที่ล่งเขื่อนนั้น ได้รับผลกระทบต่อวิถีชีวิต หลัก ๆ ในเรื่องของประมงพื้นบ้านที่การปิดประตูระบายน้ำ ได้ทำให้สูญเสียระบบนิเวศน้ำกร่อย รวมทั้งการปล่อยน้ำจืดจากเหนือเขื่อนยังทำให้สัตว์น้ำในอ่าวสูญไป รวมทั้งการเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้รับผลกระทบ จากความคิดเห็นของคนพื้นที่รอบอ่าว ส่วนที่ได้รับผลกระทบมากคือพื้นที่ปากแม่น้ำ และพื้นที่แหลม รวมทั้งรอบอ่าวที่ติดทะเล ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้พึ่งพิงสัตว์น้ำ เช่นพื้นที่ฝั่งตะวันตกที่เป็นนาข้าว ได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย โดยพอจะรวบรวมทัศนคติจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

“โครงการนี้ก็ผลกระทบเหมือนกันนั่นแหละ แบบว่า คนที่หากิน ทอดแหในคลองนี้ก็หากินไม่ค่อยได้ หากินในลำแม่น้ำปากพนังนี่ คือ จะทอดแห ลากอวน อะไรพวกนี้เขาก็ทำกันไม่ได้ แต่เมื่อก่อนคือทำได้หากินได้ตลอด ถึงตอนนี้ทำไม่ได้ สาเหตุที่ทำไม่ได้คือ ถ้าไปไกลเขื่อนเขาก็ไม่ให้จับ บริเวณประตูน้ำ เขาก็ไม่ให้จับ ถึงแถวนี้ (ท้องโก่งกาง) เขาไม่ห้ามให้จับแต่ว่าปลา กุ้ง ไม่ค่อยมี”

“ส่วนโครงการของในหลวงมันก็มีผล เขาว่าขาดแคลน น้ำก็เสีย ทำไรก็ได้ไม่ผล แต่แรกได้ผล ก่อนทำใหม่ ๆ ได้ผลนั่นแหละ แต่พอตอนก็ไม่ได้ผลแล้ว ตอนนี้น้ำมันเสียมาแหละ ปลาอะไรตายเลย ไม่ใช่เพราะเรือ เขามองว่าลงมาจากโรงงานมัน บางคนก็บอกว่าน้ำไม่ได้ถ่ายไปไหน อยู่แต่ในนี้และ อะไรข้อเสียอะไรจากอะไรลงจากโรงงาน โรงน้ำแข็ง โรงงานปลาไก่ ก็ลงในนี้ทั้งเพและน้ำก็เลยเสีย เพราะตอนไม่มีโครงการ น้ำได้ระบายและแต่แรกหากินกันง่าย อวนหาปลา หาปลาได้ทุกชนิด แต่พอทุกวันนี้มันไม่ค่อยมีแล้วมันไปอยู่นอกเลแล้ว แต่นอกเลเรือหากันมาก มันก็เลยขัดสนนั่นแหละ “

⁷ “ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน คือทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางส่งผลน้ำไม่เชี่ยวเหมือนเมื่อก่อน ทำให้หาปลาได้ยากขึ้น”

ภาพที่ 5-5 ภาพประตูระบายน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์: ประตูระบายน้ำเพื่อการพัฒนา

⁶ ลุงสำรวย อายุ 50 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

⁷ อบต.สมบัติ จิตนาธรรม และ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สรรพ ปลายดง อาชีพทำประมงสัมภาษณ์วันที่ 10/07/2549 หมู่ 3 บ้านแหลม ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง

⁸“เรื่องน้ำเน่า ช่วงที่ล่องเรือก่อนฤดูฝน น้ำเน่าเสีย กลิ่นเหม็นเพราะเกิดการอุดตันจากการที่ประชาชนทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างลงแม่น้ำเพราะว่าเป็นอยู่แบบนี้มาตั้งแต่ก่อนสร้างประตุน้ำ เมื่อก่อนน้ำเสียก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะตามธรรมชาติของน้ำมันไหลเวียน พอน้ำเค็มซังก็เน่าเสีย เป็นผลให้ปากพนังมียูงเยอะ ยูงจะอยู่ที่ป่าชายเลนเยอะ ตรงบริเวณปากอ่าว”

⁹“น้ำบนเขื่อนค่อนข้างเสีย น้ำไม่ได้ถ่ายเทเพราะกันเขื่อน ชลประทานดูแลก่อนจะเปิดน้ำต้องมีระดับถึงจะเปิดได้ คนที่หากินในคลองจะไม่ค่อยได้ผลไม่เหมือนตอนที่ไม่มีเขื่อน ผลเสียที่ร้ายกว่าคือ พอกันเขื่อนไม่มีน้ำไหล น้ำจะนิ่ง เช่น ล่างเขื่อนเวลาฝนตกมากน้ำไหลเชี่ยวพาของเสียลงทะเลหมด พอกันเขื่อนน้ำทั้งบนและล่างเขื่อนไม่ไหล พอน้ำขึ้นน้ำทะเลก็เอ่อหนุน ตะกอนมากขึ้นทำให้คลองตื้นเขินไวขึ้น “ตอนไม่มีโครงการ น้ำได้ระบายและเมื่อก่อนหากินกันง่าย อวนหาปลา หาปลาได้ทุกชนิด แต่พอทุกวันนี้มันไม่ค่อยมีแล้วมันไปอยู่นอกเลแล้ว แต่นอกเลเรือหากินมาก มันก็เลยขัดสนนั่นแหละ”

สำหรับเรือประมงใหญ่ ไม่ได้รับผลกระทบจากการสร้างประตูกันน้ำ มากนัก เนื่องจากแหล่งหากินอยู่ในทะเลลึก จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเรือใหญ่ พบว่า ¹⁰“สร้างเขื่อนพวกเรื่อก็บอกว่าไม่มีอะไร แต่ถ้ามีปัญหาที่พวกเรือเล็กๆ ที่ออกไปหาปลา ที่ออกไปหากินตอนกลางคืนแล้วกลับ ถึงเรือใหญ่เขาเอาไปลากนอกเล ไปทะเลสากล แต่เรือเล็กๆ ออกไปไม่ได้ต้องหากินแถวลำคลองเลยมีปัญหา”

“โครงการลุ่มน้ำมีมาประมาณ 10 หวาปี โชนน้ำเค็มมีเสีย โชนน้ำจืดมีผลดีมั่งเรื่องน้ำจืด น้ำเค็มเขาปิดเขื่อนหน้าน้ำมันใส่เข้าใสออก น้ำไม่ได้ออก นาทุ่งหยุดทำไม่ได้ พอน้ำขึ้นก็ไม่พ่นออกเลใหญ่พอน้ำขึ้นมันก็หนุนมาติดหลาวหน้าน้ำมันเสีย พอน้ำเลหนุนมากมันล้นเข้าหาด”

¹¹“โครงการนี้ก็มีข้อดีแต่ข้อเสียก็มีสำหรับคนที่อยู่น้ำเค็มเหมือนของผม 3 บ่อ(ปูนิม)เหม็ดเลย น้ำต้องเข้าไปบ่อดิต ธ.ก.ส. หลายแสน ถ้าน้ำดีเลี้ยงก็เป็นค่าต่อมาเลี้ยงปูนิมลงทุนไป 4,400 ไม่รู้ปลาพามาจากไหน 5-6 ตัว”

¹²“ผลกระทบจากโครงการ เปิดมาหลายบั้งตั้งแต่คลองขื่อนน้ำเสียมันลง ออกไปเลไม่หมดก็หนุนขึ้นมาหลาวทำให้หน้าเสียด้านล่างเขื่อน แต่ส่วนที่ใช้น้ำจืดได้ผลดี พวกล่างเขื่อนพวกเลี้ยงกุ้ง ปลากระพงในกระชังตายเหม็ด เปลี่ยนมาเลี้ยงปูดำ ซื้อมาโลก 70 เดือนหนึ่งก็ไปขายโล 140 บาท”

¹³“โครงการลุ่มน้ำที่เขาออกข่าวว่าดี แต่ความเป็นจริงแย่ง แต่แรกหากินไม่เคยอด กุ้ง ปลามาก พอติดเขื่อนนี้น้ำมันแน่น ปลาตายเพราะน้ำสกปรก พอเขื่อนปล่อยน้ำมันก็ดันเรื่อน้ำเขื่อนไม่สกปรกแต่น้ำที่ลาดดันเข้า คนเหนือเขื่อนก็บอกว่าแต่แรกเขาไม่เคยขัดตางค์ เดียวนี้ตางค์ก็ไม่มี ผักตบเ็นข้างพอปล่อยมาน้ำเน่า คนอพยพมีมาก แต่แรกคนที่อื่นมาอยู่ที่นี่หากินง่าย แต่เดี๋ยวนี้คนที่นี้ไปหากินที่อื่น”

¹⁴“โครงการพระราชดำริ มีผลกระทบเมื่อมีการเปิดประตูน้ำเนื่องจากว่าไม่สามารถที่จะหาปลาได้น้ำกร่อย และก็ได้ประโยชน์อะไรเลยจากโครงการ”

นอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่า โครงการลุ่มน้ำ โชนน้ำเค็มมีเสีย โชนน้ำจืดมีผลดีมั่งเรื่องน้ำจืด น้ำเค็มเขาปิดเขื่อนหน้าน้ำมันใส่เข้าใสออก น้ำไม่ได้ออก นาทุ่งหยุดทำไม่ได้ พอน้ำขึ้นก็ไม่พ่นออกเลใหญ่พอน้ำขึ้นมันก็หนุนมาติดหลาวหน้าน้ำมันเสีย พอน้ำเลหนุนมากมันล้นเข้าหาด โครงการลุ่มน้ำที่เขาออกข่าวว่าดี แต่ความเป็นจริงแย่ง แต่แรกหากินไม่เคยอด กุ้ง ปลามาก พอติดเขื่อนนี้น้ำมันแน่น ปลาตายเพราะน้ำสกปรก พอเขื่อนปล่อยน้ำมันก็ดันเรื่อน้ำเขื่อน

⁸ อาจารย์สาร พฤษศรี

⁹ คุณวิชาญ พรหมโชติชัย

¹⁰ ยายอรพิน อายุ 70 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

¹¹ อาจารย์เสรี กังหวัณ อายุ 67 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

¹² อาจารย์เสรี กังหวัณ อายุ 67 ปี สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2549

¹³ สัมภาษณ์คุณยายท่านหนึ่งอายุ 70 ปี ที่ห้องโถงทาง

¹⁴ ยายหวน บินลาเต๊ะ อายุ 79 ปี อยู่หมู่ 4 บ้านห้องโถงทาง(สุขาโต)

ไม่สกปรกแต่น้ำที่ไหลลดันเข้า คนเหนือเชื่อกับบอกว่าแต่แรกเขาไม่เคยขัดตางค์ เดียวนี้ตางค์ก็ไม่มี ผักตบเผ่าข้างพอปล่อยมาน้ำเน่า คนอพยพมีมาก แต่แรกคนที่อื่นมาอยู่ที่นี่หากินง่าย แต่เดี๋ยวนี้คนที่อื่นไปหากินที่อื่น

ผลกระทบของการปิดประตูกันน้ำที่เกิดขึ้น จึงส่งผลกระทบมาถึงวิถีการผลิตของประมงพื้นบ้านที่ต้องปรับตัวกับทรัพยากรสัตว์น้ำที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่ได้รับความเสียหายเมื่อมีการเปิดประตูกันน้ำ ทำให้น้ำจืดไหลลงมากทำให้ปลาที่เลี้ยงไว้ รวมทั้งกุ้งหอยปูปลา อ้าวในสูญหายไป

ส่วนพื้นที่รอบอ่าวด้านฝั่งตะวันตก ที่ไม่ได้ทำประมงพื้นบ้าน ไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากโครงการ¹⁵ ไม่ส่งผลให้

นอกจากนี้ชาวบ้านบริเวณแหลมยังเชื่อว่าการที่แหลมถูกกัดเซาะประมาณ 1 กิโลเมตรกว่า ๆ เกิดขึ้นเพราะการสร้างเขื่อนกันน้ำ ส่งผลให้น้ำไหลเปลี่ยนทิศทาง ทำให้หาปลาได้ยากขึ้นอย่างไรก็ตามเป็นเพียงความคิดเห็นที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์และยังมีการขัดแย้งกับคนบางกลุ่มที่เชื่อว่าทางน้ำเปลี่ยนตั้งแต่พายุลูกเข้า

จากการสรุปสภาพปัญหาของพื้นที่ลุ่มประมงระบายน้ำ หลังจากปิดประตูระบายน้ำนั้นได้ทำให้ระบบหมุนเวียนน้ำถูกตัดขาดทำให้น้ำเน่าเสีย ปริมาณสัตว์น้ำในแม่น้ำและลำน้ำสาขาลดลง และสัตว์สองน้ำไม่สามารถขึ้นมาวางไข่ได้เหมือนเดิม เนื่องจากการไม่ไหลเวียนของน้ำ และยังมีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ อ่าวปากพนังตื้นเขิน เพราะมีตักตะกอนเพิ่มขึ้น ในปี 2543 เกิดดินงอกที่ปลายแหลมตะลุมพุกมากกว่าปกติ การไม่ไหลเวียนยังทำให้ความเค็มของน้ำเพิ่มขึ้น เพราะไม่มีน้ำจืดมาผสม

การวิเคราะห์ข้อมูลตามพื้นที่ย่อย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแบ่งเป็นพื้นที่ย่อย สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. พื้นที่เมือง ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก

การคมนาคม

การคมนาคมของตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก มี 2 ลักษณะคือ การคมนาคมทางน้ำประชากรที่ตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำปากพนัง และริมคลองต่างๆ ใช้เรือโดยสารสัญจรไปมา และการคมนาคมทางบก ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมสายหลักสำคัญดังนี้

- ทางหลวงหมายเลข 4013 เป็นถนนเลียบชายฝั่งทะเล ถึงตำบลแหลมตะลุมพุก
- ถนนสายบางรากไม้ ชายทะเล เป็นถนนจากวัดรัตนาราม วัดไทยมังคลารามเชื่อมติดต่อหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6
- ถนนสายบางไถ่ไถ่เป็นถนนซึ่งแยกเชื่อมจากสาย บางรากไม้ ชายทะเล เชื่อมติดต่อระหว่างหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4
- ถนนสายทะเล บางวันเชื่อมติดต่อกับทางหลวงสาย 4013 ผ่านหมู่ที่ 5 บ้านบางจำ เชื่อมติดต่อกับถนนในแนวเขตเทศบาลเมืองปากพนัง

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรของตำบลปากพนังฝั่งตะวันออกมีดังนี้

1. อาชีพด้านเกษตรกรรม

- การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ
- การประมงชายฝั่ง
- การเลี้ยงปูดำ
- การทำสวนมะพร้าว

¹⁵ ลุงเล็ก อายุ 56 ปีและลูกชายบ้านบางทวด,นางทราย ชาจนะ อายุ 67 ปี บ้านท่าไร่

- การเลี้ยงจระเข้
- การเลี้ยงโค
- การเลี้ยงไก่ชน
- การเลี้ยงสัตว์ปีก
- การเลี้ยงสุกร

2. อาชีพรับราชการ

- รับราชการครู
- รับราชการตำรวจ
- รับราชการอื่นๆ

3. อาชีพรับจ้าง

- รับจ้างแรงงานก่อสร้าง
- รับจ้างแรงงานนาถุ้ง
- รับจ้างทั่วไป

4. อาชีพธุรกิจ

- การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ
- การค้าขาย
- การรับซื้อสัตว์น้ำ

ตารางที่ 5-4 ข้อมูลรายได้รวมปากพนังฝั่งตะวันออก

หน่วย : บาท/ปี

หมู่ที่	พืช	สัดส่วนรายได้ จากพืชเทียบกับ กับรายได้รวม	สัดส่วน รายได้จาก สัตว์เทียบกับ รายได้รวม	ส่วน รายได้จาก สัตว์เทียบกับ รายได้รวม	ประม	สัดส่วนรายได้ จากการประมง เทียบกับรายได้ รวม	รับจ้าง	สัดส่วนรายได้ จากการรับจ้าง เทียบกับรายได้ รวม	ลูกส่งให้	สัดส่วนรายได้ จากลูกส่งให้ เทียบกับ รายได้รวม	รวม
1	-	-	77,000	0.23%	32,437,500	97.71%	630,000	1.90%	54,200	0.16%	33,198,700
			5.98%		22.12%		7.37%		8.28%		21.11%
2	36,540	0.26%	60,500	0.43%	13,250,000	94.89%	540,000	3.87%	76,500	0.55%	13,963,540
	21.18%		4.70%		9.04%		6.32%		11.69%		8.88%
3	21,420	0.11%	55,000	0.29%	17,625,000	93.95%	930,000	4.96%	129,000	0.69%	18,760,420
	12.41%		4.27%		12.02%		10.88%		19.72%		11.93%
4	114,600	0.91%	220,000	1.74%	11,125,000	88.16%	1,050,000	8.32%	110,000	0.87%	12,619,600
	66.41%		17.08%		7.59%		12.28%		16.81%		8.02%
5	-	-	165,000	0.43%	34,437,500	90.06%	3,510,000	9.18%	125,000	0.33%	38,237,500
			12.81%		23.49%		41.05%		19.11%		24.31%
6	-	-	170,500	1.47%	10,687,500	92.11%	660,000	5.69%	85,000	0.73%	11,603,000
			13.24%		7.29%		7.72%		12.99%		7.38%
7	-	-	540,000	1.87%	27,062,500	93.62%	1,230,000	4.26%	74,500	0.26%	28,907,000
			41.93%		18.46%		14.39%		11.39%		18.38%
รวม	172,560	0.11%	1,288,000	0.82%	146,625,000	93.22%	8,550,000	5.44%	654,200	0.42%	157,289,760

จากข้อมูลแผนแม่บทชุมชนที่มีการวิเคราะห์ในหมวดรายได้รวมของประชากร นักวิจัยพบว่าตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก รายได้จากการประมงสูงสุดคือ 146,625,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 93.22 รองลงมาเป็นรายได้จากการรับจ้างคือ 8,550,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.44 รองลงมาคือรายได้จากการเลี้ยงสัตว์คือ 1,288,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.82 รองลงมาคือรายได้จากลูกส่งให้คือ 654,200 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.42 และรายได้จากการปลูกพืชเป็นรายได้ที่ต่ำสุดคือ 172,560 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.11 นอกจากนี้ในการพิจารณาจากทางด้านหนี้สินได้ผลสรุปดังตาราง

ตารางที่ 5-5 ข้อมูลหนี้สินปากพั้งฝั่งตะวันออก

หน่วย : บาท

หมู่ที่	ธ.ก.ส.	สัดส่วนของ หนี้สินจาก ธ.ก.ส.เทียบกับ หนี้สินรวม	สหกรณ์	สัดส่วนของหนี้สิน จาก สหกรณ์เทียบกับ หนี้สินรวม	กลุ่ม/ องค์กร	สัดส่วนของหนี้สิน จาก กลุ่ม/องค์กร เทียบกับ หนี้สินรวม	เงินทุน	สัดส่วนของ หนี้สินจาก เงินทุนเทียบกับ หนี้สินรวม	รวม
1	2,178,500	47.54%	1,270,750	27.73%	225,000	4.91%	907,750	19.81%	4,582,000
	12.38%		12.38%		12.38%		12.38%		12.38%
2	1,917,080	47.54%	1,118,260	27.73%	198,000	4.91%	798,820	19.81%	4,032,160
	10.89%		10.89%		10.89%		10.89%		10.89%
3	2,091,360	47.54%	1,219,920	27.73%	216,000	4.91%	871,440	19.81%	4,398,720
	11.88%		11.88%		11.88%		11.88%		11.88%
4	1,481,380	42.99%	864,110	25.08%	153,000	4.44%	617,270	17.91%	3,445,760
	8.42%		8.42%		8.42%		8.42%		9.31%
5	6,274,080	14.52%	3,659,760	8.47%	648,000	1.50%	2,614,320	6.05%	43,196,160
	35.64%		35.64%		35.64%		35.64%		116.68%
6	1,394,240	47.54%	813,280	27.73%	144,000	4.91%	580,960	19.81%	2,932,480
	7.92%		7.92%		7.92%		7.92%		7.92%
7	2,265,640	47.54%	1,321,580	27.73%	234,000	4.91%	944,060	19.81%	4,765,280
	12.87%		12.87%		12.87%		12.87%		12.87%
รวม	17,602,280	47.54%	10,267,660	27.73%	1,818,000	4.91%	7,334,620	19.81%	37,022,560

จากข้อมูลและผลการวิเคราะห์สภาพหนี้สิน พบว่า ตำบลปากพ่องมีหนี้สินรวม 37,022,560 บาท ประชากรมีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มากที่สุด คือ 17,602,280 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.54 รองลงมาคือ หนี้สินกับสหกรณ์และเกษตรกร 10,267,660 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.73 รองลงมาคือ หนี้สินกับนายทุน 7,334,620 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.81 และอันดับสุดท้ายคือ หนี้สินกับกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ 1,818,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.91 ตามลำดับ

ตารางที่ 5-6 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบล

หน่วย : บาท

ประเภทการใช้จ่าย	ค่าเฉลี่ย ต่อเดือน	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อเดือนเทียบกับ ค่าใช้จ่ายรวม	ค่าเฉลี่ย ต่อปี	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อปีเทียบกับ ค่าใช้จ่ายรวม
1. ค่าอาหาร				
- ข้าวสาร	36,500	4.32%	4,380,000	43.39%
- เนื้อวัว	55,100	6.53%	661,200	6.55%
- เนื้อควาย	15,400	1.82%	184,800	1.83%
- เนื้อหมู	195,400	23.14%	2,344,800	23.23%
- เนื้อไก่	160,340	18.99%	1,924,080	19.06%
- เนื้อเป็ด	40,180	4.76%	482,160	4.78%
- ไข่เป็ด ไข่ไก่	58,560	6.94%	702,720	6.96%
- ปลาน้ำจืด	75,440	8.94%	905,280	8.97%
- อาหารทะเล	204,330	24.20%	2,451,960	24.29%
รวม	844,300	100.00%	10,095,600	100.00%
2. อาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง				
- ชูรส	11,050	6.32%	132,600	6.32%
- น้ำตาล	28,030	16.03%	336,360	16.03%
- น้ำปลา	36,080	20.63%	432,960	20.63%
- น้ำมันพืช	28,750	16.44%	345,000	16.44%
- ซอส/ซีอิ๊ว/น้ำมันหอย	9,010	5.15%	108,120	28.54%
- อาหารสำเร็จรูปชนิดซอง	20,500	11.72%	246,000	11.72%
- ปลากระป๋อง	18,940	10.83%	227,280	10.83%
- กะปิ	22,540	12.89%	270,480	12.89%
รวม	174,900	100.00%	2,098,800	100.00%
3. เครื่องดื่ม				
- น้ำน้ำแข็ง/น้ำอัดลม/น้ำผลไม้	71,990	9.10%	863,880	9.11%
- เครื่องดื่มชูกำลัง	31,570	3.99%	378,840	3.99%
- เหล้า / เบียร์	399,770	50.56%	4,797,240	50.57%
- บุหรี่	287,430	36.35%	3,449,160	36.36%
รวม	790,760	100.00%	9,487,102	100.00%

ตารางที่ 5-6 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบล (ต่อ)

หน่วย : บาท

ประเภทการใช้จ่าย	ค่าเฉลี่ย ต่อเดือน	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อเดือนเทียบกับ กับค่าใช้จ่ายรวม	ค่าเฉลี่ย ต่อปี	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อปีเทียบกับ ค่าใช้จ่ายรวม
4. ยารักษาโรค				
- ยาแก้ปวดเมื่อย	10,020	44.67%	120,240	44.67%
- ยาแก้โรคกระเพาะ	4,010	17.88%	48,120	17.88%
- ยาแก้ปวดหัว	5,640	25.14%	67,680	25.14%
- ยาแก้ปวดท้อง/ท้องเสีย	2,760	12.30%	33,120	12.30%
รวม	22,430	100.00%	269,160	100.00%
5. ค่าของใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน				
- เสื้อ/กางเกง/รองเท้า/ผ้าห่ม	343,240	34.26%	4,118,880	34.26%
- ยาสีฟัน/แปรง/สบู่/ยาสระผม	146,075	14.58%	1,752,900	14.58%
- ผงซักฟอก/น้ำยาล้างจาน	73,090	7.29%	877,080	7.29%
- น้ำมันก๊าด	9,580	0.96%	114,960	0.96%
- ค่าไฟฟ้า	255,600	25.51%	3,067,200	25.51%
- ค่าน้ำประปา	37,500	3.74%	450,000	3.74%
- ค่าโทรศัพท์	136,875	13.66%	1,642,500	13.66%
รวม	1,001,960	100.00%	12,023,520	100.00%
6. ค่าผ่อนชำระหนี้สิน				
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์			2,178,490	47.54%
- สหกรณ์			1,270,740	27.73%
- กลุ่ม			225,000	4.91%
- นายทุน			907,740	19.81%
รวม			4,581,970	100.00%
7. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา				
- ค่าเทอม/บำรุงการศึกษา	429,510	30.64%	3,436,080	30.75%
- ค่าอาหาร	484,100	34.53%	3,872,800	34.66%
- ค่ารถ/ค่าเรือ	241,020	17.19%	1,928,160	17.26%
- ค่าสมุด/ดินสอ/ปากกา/หนังสือ	118,450	8.45%	1,421,400	12.72%
- ค่าเครื่องแต่งกาย	128,750	9.18%	515,000	4.61%
รวม	1,401,830	100.00%	11,173,440	100.00%

ตารางที่ 5-6 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบล (ต่อ)

หน่วย : บาท

ประเภทการใช้จ่าย	ค่าเฉลี่ย ต่อเดือน	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อเดือนเทียบกับ กับค่าใช้จ่ายรวม	ค่าเฉลี่ย ต่อปี	สัดส่วนค่าเฉลี่ย ต่อปีเทียบกับ ค่าใช้จ่ายรวม
8. ค่าใช้จ่ายในการผลิต				
- ค่าวัสดุ			7,443,850	38.96%
- ค่าจ้างแรงงาน			3,978,940	20.83%
- ค่าเช่าที่ดิน			1,429,840	7.48%
- ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			6,252,090	32.73%
รวม			19,104,720	100.00%
9. ค่าใช้จ่ายทางสังคม				
- กฐิน/ผ้าป่า/งานบุญ			355,800	10.71%
- งานบวชนาค/บวชชี			474,400	14.29%
- งานศพ			711,600	21.43%
- งานแต่งงาน			1,118,000	33.67%
- งานปีใหม่/ขึ้นบ้านใหม่			593,000	17.86%
รวม			3,320,800	100.00%

จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของตำบลแยกตามประเภทการใช้จ่าย พบว่า เป็นค่าใช้จ่ายในหมวดการผลิตร้อยละ 16.67 เป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 15.48 เป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา ร้อยละ 13.88 เป็นค่าอาหาร ร้อยละ 13.15 เป็นค่าเครื่องดื่ม ร้อยละ 6.35 เป็นค่าผ่อนชำระหนี้สิน ร้อยละ 4.60 เป็นค่าใช้จ่ายทางสังคม ร้อยละ 2.91 เป็นค่าอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ร้อยละ 0.37 เป็นค่ายารักษาโรค ร้อยละ 26.5

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร ใช้จ่ายจำพวกข้าวสารมากที่สุดคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี คือร้อยละ 43.39 และ ใช้จ่ายจำพวกไข่ไก่และไข่เป็ดคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี คือร้อยละ 6.96 ซึ่งบ่งบอกว่าชาวบ้านพึ่งพาระบบตลาดมากเกินไป ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ในสภาพพื้นที่การอยู่อาศัยของตำบลผนังฝั่งตะวันออก สามารถที่จะเลี้ยงไก่หรือเป็ดได้เพื่อนำไข่ไก่หรือไข่เป็ดมาบริโภคภายในครอบครัว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเหล่านี้ลงได้ และส่งผลถึงการลดหนี้สินลงได้ด้วย

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ใช้จ่ายจำพวกซอส/ซีอิ๊ว/น้ำมันหอยคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี สูงที่สุดคือ 28.54 และค่าใช้จ่ายจำพวกผงชูรส อาหารสำเร็จรูป และอาหารกระป๋อง บ่งบอกถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่อการบริโภค เพราะเป็นอาหารสำเร็จรูปจำพวกนี้ไม่ค่อยมีประโยชน์ต่อร่างกาย ถ้าหากหลีกเลี่ยงได้ก็ควรหลีกเลี่ยง แต่ในตำบลปากพนังฝั่งตะวันออกยังมีค่าใช้จ่ายด้านนี้อีกมากเมื่อคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี ทั้ง ๆ ที่ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก ระบบการหาอาหารค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จึงไม่จำเป็นต้องไปพึ่งพิงอาหารจำพวกนี้มาก และค่าใช้จ่ายจำพวกกะปิตูจากสภาพพื้นที่ ไม่จำเป็นต้องซื้อเพราะสามารถทำเพื่อการบริโภคเองได้ แต่ในตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก ยังมีค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ ซึ่งถ้าสามารถลดค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ออกได้ ก็จะส่งผลให้ค่าใช้จ่ายรวมลดลงได้ ส่งผลต่อหนี้สินก็ลดลงได้ด้วยเช่นกัน

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม ใช้จ่ายจำพวก เหล้า/เบียร์ คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี สูงสุด คือร้อยละ 50.57 ซึ่งเกินครึ่งเมื่อเทียบกับค่าเครื่องดื่มทั้งหมด และรองลงมา คือค่าใช้จ่ายจำพวกบุหรื คือร้อยละ 36.36 ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ดูแล้วค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ไม่จำเป็นที่จะใช้ในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์และที่สำคัญเป็นสิ่งที่ เป็นโทษต่อร่างกายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นถ้าหากในตำบลปากพนังสามารถที่จะลดค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ได้ ก็ทำให้รายจ่ายลดลง และที่สำคัญจะทำให้สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น รวมถึงสภาพสังคมก็เป็นสุข เพราะประชาชนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข

ค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค ใช้จ่ายจำพวกยาแก้ปวดเมื่อยคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 44.67 ซึ่งบ่งบอกถึงข้อมูลทางสาธารณสุข และสาเหตุที่ประชาชนในตำบลปากพนังฝั่งตะวันออกมีการใช้ยารักษาโรค จำพวกนี้มากที่สุดก็เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพประเภทใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จำพวกเสื้อผ้า/กางเกง/รองเท้า/ผ้าห่ม คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปี คือร้อยละ 34.26 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยสี่ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าผ่อนชำระหนี้สิน ใช้จ่ายจำพวกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 47.54 หนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นหนี้สินที่นำมาเป็นต้นทุนในการทำการเกษตร แต่เมื่อเปรียบเทียบดูแล้ว รายได้ที่ได้รับมาส่วนใหญ่ร้อยละ 93.22 มาจากการประมง ส่วนรายได้จากการเกษตรที่ได้รับมาไม่ถึง ร้อยละ 1 แต่เมื่อเทียบกับหนี้สินที่กู้ยืมมาแตกต่างกันมาก

ค่าใช้จ่ายประเภทใช้จ่ายในการศึกษา ใช้จ่ายจำพวกค่าอาหาร คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 34.66

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายในการผลิต ใช้จ่ายจำพวกวัสดุอุปกรณ์ คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 38.96

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายทางสังคม ใช้จ่ายจำพวกงานแต่งงานคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 33.67

2. พื้นที่ชายฝั่ง- คลองกระปือ

สภาพเศรษฐกิจชุมชน

ประชากรในตำบลคลองกระปือ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่สำคัญ ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนปลูกพืชผัก ทำไร่นาสวนผสม เลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปลา น้ำจืด เช่น ปลาหมอไทย และนอกจากนี้มีการเลี้ยงสัตว์
2. อาชีพรับจ้าง เป็นการรับจ้างประเภทฝีมือและรับจ้างทั่วไป
3. อาชีพค้าขายพืชผลทางการเกษตร ขายของชำและธุรกิจต่างๆ
4. อาชีพรับราชการ

ตารางที่ 5-7 ข้อมูลรายได้ของครอบครัวแยกเป็นรายหมู่บ้านโดยเฉลี่ยต่อบ้านตามคลองกระเบื้อง

หมู่ที่	รายได้รวม (บาท)	นา(บาท)	สัดส่วนรายได้จากการทำนาเทียบกับรายได้รวม	สัดส่วนพืชสวน (บาท)	สัดส่วนจากพืชสวนเทียบกับรายได้รวม	สัดส่วนพืชผัก (บาท)	สัดส่วนจากพืชผักเทียบกับรายได้รวม	สัดส่วนสัตว์เลี้ยง (บาท)	สัดส่วนจากสัตว์เลี้ยงเทียบกับรายได้รวม	สัดส่วนประมง (บาท)	สัดส่วนจากการประมงเทียบกับรายได้รวม	สัดส่วนรับจ้าง (บาท)	สัดส่วนจากรับจ้างเทียบกับรายได้รวม	ลูกส่งให้ (บาท)	สัดส่วนจากลูกส่งให้เทียบกับรายได้รวม
1	930,300	288,300	30.99%	37,000	3.98%	135,000	14.51%	160,000	17.20%	60,000	6.45%	150,000	16.12%	100,000	10.75%
2	1,616,636	828,218	51.23%	-	-	28,363	1.75%	28,363	1.75%	68,068	4.21%	550,212	34.03%	113,412	7.02%
3	3,856,874	1,839,333	47.69%	9,379	0.24%	4,410,303	114.35%	586,515	15.21%	445,769	11.56%	323,727	8.39%	211,121	5.47%
4	8,083,333	1,145,544	14.17%	138,709	1.72%	174,522	2.16%	338,719	4.19%	4,108,366	50.83%	1,685,807	20.86%	491,666	6.08%
5	8,058,400	1,254,960	15.57%	160,000	1.99%	1,310,000	16.26%	590,000	7.32%	2,695,440	33.45%	1,398,000	17.35%	650,000	8.07%
6	9,707,000	285,600	2.94%	1,122,000	11.56%	3,787,600	39.02%	1,468,800	15.13%	663,000	6.83%	1,013,200	10.44%	1,366,800	14.08%
7	11,734,217	-	-	943,800	8.04%	326,700	2.78%	21,780	0.19%	145,200	1.24%	9,715,937	82.80%	580,800	4.95%
8	4,100,160	4,800	0.12%	103,200	2.52%	161,760	3.95%	146,400	3.57%	370,560	9.04%	2,891,520	70.52%	421,920	10.29%
9	11,133,300	-	-	-	-	-	-	66,600	0.60%	-	-	10,733,700	96.41%	333,000	2.99%
10	4,974,862	-	-	879,912	17.69%	850,000	17.09%	47,550	0.96%	60,000	1.21%	603,000	12.12%	2,534,400	50.94%
11	2,381,635	244,536	10.27%	166,964	7.01%	542,432	22.78%	344,514	14.47%	106,932	4.49%	603,000	25.32%	373,257	15.67%
12	7,320,000	1,518,900	20.75%	359,900	4.92%	18,300	0.25%	1,732,400	23.67%	488,000	6.67%	3,117,100	42.58%	85,400	1.17%
13	6,072,505	373,350	6.15%	88,425	1.46%	60,915	1.00%	144,755	2.38%	91,700	1.51%	4,879,750	80.36%	433,610	7.14%
รวม	79,969,222	7,783,541	9.73%	4,009,289	5.01%	7,836,622	9.80%	5,676,396	7.10%	9,303,035	11.63%	37,664,953	47.10%	7,695,386	9.62%

จากข้อมูลแผนแม่บทชุมชนที่มีการวิเคราะห์ในหมวดรายได้ของประชากรตำบลคลองกระบือทั้ง 13 หมู่บ้าน มีการตอบแบบสอบถามโดยใช้ระบบสอบถามร้อยละ 20 ของครัวเรือนแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 245 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 1,222 ครัวเรือน

ผู้วิจัยพบว่ารายได้รวมทั้งตำบลจำนวน 79,969,222 บาท อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชากรในตำบลคลองกระบือ ได้มากที่สุดเฉลี่ยต่อปี คืออาชีพรับจ้าง จำนวน 37,664,953 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.10 รองลงมาอาชีพจากการประมงประเภทกุ้งกุลาดำซึ่งเป็นอาชีพประมงหลักที่ใช้ทุนขนาดใหญ่ในยุคนี้นี้ รวมทั้งอาชีพเลี้ยงปลาหมอไทย และปลาอื่น ๆ จำนวน 9,303,035 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.63 รองลงมาอาชีพจากการปลูกพืชผักต่าง ๆ จำนวน 7,836,622 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.80 รองลงมาอาชีพทำนาคือการขายข้าวได้ จำนวน 7,783,541 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.73 รองลงมาลูกส่งให้ จำนวน 7,695,386 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.62 รองลงมาอาชีพเลี้ยงสัตว์ประเภท โค ไก่ สุกร เป็ด จำนวน 5,676,396 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.10 และอาชีพที่ทำรายได้ให้น้อยที่สุดคืออาชีพปลูกพืชสวนจำพวก ไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวน 4,009,289 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.01 จากข้อมูลทางด้านแหล่งรายได้ จะสังเกตได้ว่าอาชีพที่ทำรายได้ได้มากที่สุดคืออาชีพรับจ้าง แสดงว่าในตำบลคลองกระบือเน้นการใช้แรงงานเป็นหลักมากกว่าการนำปัจจัยการผลิตทางด้านที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติไปผลิตสินค้าและบริการ

นอกจากนี้ในการพิจารณาข้อมูลทางด้านรายจ่ายยังสามารถสรุปผลรายจ่ายของตำบลได้ดังนี้

ตารางที่ 5-8 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลคลองกระบือ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเภทการใช้จ่าย	รายจ่ายทั้งตำบล ต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อ เดือนเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด
1. ค่าอาหาร				
- ข้าวสาร	663,514	21.93%	7,962,168	21.93%
- เนื้อวัว	162,494	5.37%	1,949,928	5.37%
- เนื้อหมู	612,222	20.24%	7,346,664	20.24%
- เนื้อไก่	267,743	8.85%	3,212,916	8.85%
- เนื้อเป็ด	4,167	0.14%	50,004	0.14%
- ไข่ไก่	109,666	3.62%	1,315,992	3.62%
- ไข่เป็ด	101,300	3.35%	1,215,600	3.35%
- ปลาน้ำจืด	398,716	13.18%	4,784,592	13.18%
- อาหารทะเล	458,720	15.16%	5,504,640	15.16%
- ผัก/เครื่องเทศ	246, 906	8.20%	2,962,872	8.16%
รวม	3,025,448	100.00%	36,305,376	100.00%
2. อาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง				
- ผงชูรส	25,411	5.09%	304,932	5.09%
- น้ำตาลทรายขาว	157,230	31.48%	1,886,760	31.48%
- น้ำปลา	58,154	11.64%	697,848	11.64%
- น้ำมันพืช	95,096	19.04%	1,141,152	19.04%
- ซอส/ซีอิ๊ว/น้ำมันหอย	47,000	9.41%	564,000	9.41%
- มาม่า/ไวไว	69,622	13.94%	835,464	13.94%

ตารางที่ 5-8 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลคลองกระบือ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช (ต่อ)

ประเภทการใช้จ่าย	รายจ่ายทั้งตำบล ต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อ เดือนเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด	รายจ่ายทั้งตำบลต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด
- ปลากระป๋อง	46,906	9.39%	562,872	9.39%
รวม	499,419	100.00%	5,993,028	100.00%
3. เครื่องดื่ม/ขนม				
- น้ำ/น้ำแข็ง	39,824	6.74%	477,888	6.74%
- น้ำอัดลม	31,020	5.25%	372,240	5.25%
- น้ำผลไม้	59,909	10.14%	718,908	10.14%
- นมจากสัตว์	83,378	14.11%	1,000,536	14.11%
- นมจากถั่วเหลือง	-		-	
- กระทั่งแดง	48,190	8.16%	578,280	8.16%
- เหล้า/เบียร์	328,467	55.60%	3,941,604	55.60%
รวม	590,788	100.00%	7,089,456	100.00%
3. เครื่องดื่ม/ขนม				
- บุหรี่	260,787	73.30%	3,129,444	73.30%
- ขนมกรุบกรอบ	94,971	26.70%	1,139,652	26.70%
รวม	355,758	100.00%	4,269,096	100.00%
4. ยารักษาโรค				
- ยาแก้ปวดเมื่อย	46,216	53.12%	554,592	53.12%
- ยาแก้โรคกระเพาะ	13,536	15.56%	162,432	15.56%
- ยาแก้ปวดหัว	10,308	11.85%	123,696	11.85%
- ยาแก้ปวดท้อง/ท้องเสีย	16,951	19.48%	203,412	19.48%
รวม	87,011	100.00%	1,044,132	100.00%
5. ค่าของใช้ต่างๆ				
- เสื้อ	257,528	14.05%	3,090,336	14.05%
- กางเกง	250,635	13.68%	3,007,620	13.68%
- รองเท้า	83,660	4.56%	1,003,920	4.56%
- ผ้าห่ม	42,801	2.34%	513,612	2.34%
- จาน/ชาม/ช้อน	40,357	2.20%	484,284	3.50%
- ยาสีฟันแปรงสีฟัน	64,170	3.50%	770,040	3.50%
- สบู่	41,704	2.28%	500,448	2.28%
- ยาสระผม	84,913	4.63%	1,018,956	4.63%
- ผงซักฟอก	84,130	4.59%	1,009,560	4.59%
- น้ำยาล้างจาน	40,138	2.19%	481,656	2.19%
- ค่าไฟฟ้า	360,490	19.67%	4,325,880	19.67%

ตารางที่ 5-8 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลคลองกระบือ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช (ต่อ)

ประเภทการใช้จ่าย	รายจ่ายทั้ง ตำบล ต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อ เดือนเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวมทั้งหมด
- ค่าน้ำประปา	54,238	2.96%	650,856	2.96%
- ค่าโทรศัพท์	428,013	23.35%	5,136,156	23.35%
รวม	1,832,777	100.00%	21,993,324	100.00%
6. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา				
- ค่าเทอม/ค่าบำรุงการศึกษา	-	-	17,047,840	40.14%
- ค่าอาหาร	1,199,064	69.60%	14,388,768	33.88%
- ค่ารถ	427,888	24.84%	5,134,656	12.09%
- ค่าสมุด/ดินสอ/ปากกา	95,848	5.56%	1,150,176	2.71%
- ค่าหนังสือ	-	-	2,568,384	6.05%
- ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	2,181,168	5.14%
รวม	1,722,800	100.00%	42,470,992	100.00%
7. ค่าใช้จ่ายในการผลิต				
- ค่าปุ๋ยเคมี	-	-	9,995,490	12.76%
- ค่าจ้างแรงงาน	-	-	9,594,264	12.24%
- ค่ายาฆ่าแมลง	-	-	49,500	3.38%
- ค่าอุปกรณ์การผลิต	-	-	2,651,736	3.38%
- ค่าเมล็ดพันธุ์	-	-	36,441,912	46.50%
- ค่าน้ำมันรถไถ	-	-	5,154,012	6.58%
- ค่าขนส่งผลผลิต	-	-	14,475,996	18.47%
รวม	-	-	78,362,910	100.00%
8. ค่าผ่อนหนี้สิน				
- ชกส.	-	-	2,682,133	10.55%
- สหกรณ์	-	-	2,412,666	9.49%
- อื่นๆ	-	-	20,319,660	79.95%
รวม	-	-	25,414,459	100.00%
9. ค่าใช้จ่ายทางสังคม				
- กฐิน/ผ้าป่า	150,295	13.19%	1,803,540	13.19%
- งานบวชนาค	410,466	36.02%	4,925,592	36.02%
- งานศพ	337,773	29.64%	4,053,276	29.64%
- งานแต่งงาน	206,538	18.12%	2,478,456	18.12%
- งานขึ้นบ้านใหม่	34,466	3.02%	413,592	3.02%
รวม	1,139,538	100.00%	13,674,456	100%

จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของตำบลคลองกระบือแยกตามประเภทการใช้จ่าย พบว่า

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร ใช้จ่ายจำพวกข้าวสารมากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 7,962,168 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.93 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร เพราะเป็นอาหารหลักของมนุษย์ และค่าใช้จ่ายจำพวกไข่ไก่ จำนวน 1,315,992 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.62 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร และไข่เป็ด จำนวน 1,215,600 บาท คิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 3.35 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร ซึ่งบ่งบอกว่าชาวบ้านพึ่งพาระบบตลาดมากเกินไป ซึ่งค่าใช้จ่ายจำพวกเหล่านี้ในสภาพพื้นที่การอยู่อาศัยของตำบลคลองกระบือ สามารถที่จะเลี้ยงไก่หรือเป็ดได้เพื่อนำไข่ไก่หรือไข่เป็ดมาบริโภคภายในครอบครัว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเหล่านี้ลงได้ และส่งผลถึงการลดหนี้สินลงได้ด้วย

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ใช้จ่ายจำพวกน้ำตาลมากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 1,886,760 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.48 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป และค่าใช้จ่ายอาหารสำเร็จรูป จำพวกมา้า/ไวไว จำนวน 835,464 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.94 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป และอาหารกระป๋อง จำนวน 562,872 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.39 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างมากเมื่อมารวมกันทั้งตำบลต่อปี ซึ่งอาหารเหล่านี้เป็นอาหารกึ่งสำเร็จรูป เหมาะกับครอบครัวที่ไม่ค่อยมีเวลาในการประกอบอาหารซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเหมาะกับคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองซึ่งต้องทำงานแข่งกับเวลา แต่ในตำบลคลองกระบือประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพการประมงไม่ต้องทำงานแข่งกับเวลาและไม่ได้เร่งรีบ จึงไม่ควรรับประทานอาหารจำพวกนี้มาก และอีกสาเหตุหนึ่งอาหารจำพวกนี้ให้สารอาหารน้อย และถ้าหากรับประทานในปริมาณมาก อาจให้โทษแก่ร่างกาย และถ้าสามารถลดปริมาณในอาหารจำพวกนี้ได้ก็จะช่วยลดค่าใช้จ่ายได้มากในทั้งตำบลต่อปี

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม/ขนม ใช้จ่ายจำพวกเหล้า/เบียร์ มากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 3,941,604 บาท คิดเป็นร้อยละ 55.60 ของค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก เหล้าเบียร์เป็นสิ่งที่ให้โทษแก่ร่างกาย และเป็นภัยต่อสังคม ถ้าหากสามารถลดค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ได้ จะทำให้ช่วยลดค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่มได้มากกว่าครึ่ง ซึ่งเมื่อมาคิดเป็นจำนวนเงินทั้งตำบลต่อปี เป็นจำนวนเงินที่มาก และค่าใช้จ่ายจำพวกกระเทียมแดง จำนวน 578,280 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.16 ของค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม

ค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค ใช้จ่ายจำพวกยาแก้ปวดเมื่อยมากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 554,592 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.12 ของค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าของใช้ต่าง ๆ ใช้จ่ายจำพวกค่าโทรศัพท์มากที่สุดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 5,136,156 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.35 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าของใช้ต่าง ๆ ซึ่งสังเกตได้ว่าค่าโทรศัพท์แทบจะเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับคนในปัจจุบัน เพราะเป็นปริมาณเงินที่มาก และมากกว่าค่าไฟฟ้าที่ใช้ภายในบ้านซึ่งมี จำนวน 4,325,880 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.67 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าของใช้ต่าง ๆ

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายในการศึกษา ใช้จ่ายจำพวกค่าเทอม/ค่าบำรุงการศึกษามากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 17,047,840 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.14 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายในการศึกษา สังเกตได้ว่าประชากรในตำบลเห็นความสำคัญในการให้การศึกษาแก่เยาวชน

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายในการผลิต ใช้จ่ายจำพวกค่าเมล็ดพันธุ์มากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 36,441,912 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.50 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายในการผลิต ซึ่งบ่งบอกได้ว่าพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกสูงมาก ผู้ผลิตควรเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้สำหรับในการปลูกครั้งต่อไป เพื่อลดค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ลง

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าผ่อนหนี้สิน ใช้นี้สินหนี้สินอื่น ๆ มากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 20,319,660 บาท คิดเป็นร้อยละ 79.95 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าผ่อนหนี้สิน ซึ่งหนี้สินเหล่านี้ อาจเป็นการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบหรือการกู้หนี้ยืมสินของเพื่อนบ้านภายในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งอัตราดอกเบี้ยอาจจะสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาด แต่อาจมีเงื่อนไขในการกู้ยืมน้อยการกู้เงินในระบบ จึงส่งผลให้การผ่อนหนี้สินอื่น ๆ มากกว่าการผ่อนหนี้สิน ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นเงินกู้ในระบบ

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายทางสังคม ใช้จ่ายจำพวกงานบวชนาคมากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 4,925,592 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.02 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าจ่ายทางสังคม

ตารางที่ 5-9 สรุปรวมรายจ่ายทั้ง 9 หมวดของตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก

ประเภทการใช้จ่าย	รายจ่ายทั้งตำบลต่อเดือน	สัดส่วนรายจ่ายต่อเดือนเทียบกับรายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้งตำบลต่อปี	สัดส่วนรายจ่ายต่อเดือนเทียบกับรายจ่ายรวม
1. ค่าอาหาร	3,025,448	32.70%	36,305,376	15.34%
2. อาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง	499,419	5.40%	5,993,028	2.53%
3. เครื่องดื่ม/ขนม	946,546	10.23%	11,358,552	4.80%
4. ยารักษาโรค	87,011	0.94%	1,044,132	0.44%
5. ค่าของใช้ต่างๆ	1,832,777	19.81%	21,993,324	9.29%
6. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	1,722,800	18.62%	42,470,992	17.95%
7. ค่าใช้จ่ายในการผลิต	-	-	78,362,910	33.12%
8. ค่าผ่อนหนี้สิน	-	-	25,414,459	10.74%
9. ค่าใช้จ่ายทางสังคม	1,139,538	12.31%	13,674,456	5.78%
รวม	9,253,539	100.00%	236,617,229	100.00%

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการพิจารณาค่าใช้จ่ายต่างๆทั้งตำบลในปีหนึ่งๆ เป็นเงิน 236,617,229 บาท แต่เดิมประชาชนมองไม่เห็นการใช้จ่ายแต่ละวัน แต่ละเดือน เมื่อมองภาพรวมทั้งตำบล รวมทั้งปีผลปรากฏว่า รายได้ของตำบลเมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่าย จะมีรายจ่ายที่สูงกว่ารายได้ 156 ล้านบาทต่อปี ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ให้ชาวบ้านนำไปวางแผนเพื่อพิจารณาดำเนินต่อไป

จากการสำรวจข้อมูล จปฐ. ปี 2547 ราษฎรมีรายได้เฉลี่ย/คนปี แยกเป็นรายหมู่บ้านได้ดังนี้

ตารางที่ 5-10 รายได้เฉลี่ยคนละ/ปี แยกรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	รายได้เฉลี่ยของราษฎรคนละ/ปี (บาท)
1	12,262
2	12,944
3	15,440
4	16,424

การคมนาคม

มีสภาพการคมนาคมที่สะดวกเป็นส่วนใหญ่ มีทางหลวงสายสำคัญ 2 สาย มีถนนลาดยางของสำนักงาน รพช. ตัดผ่าน 1 สาย มีถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน ได้รับการโอนมาจากสำนักงานโยธาธิการ จำนวน 2 สาย นอกจากนั้นเป็นถนนคอนกรีตที่สร้างด้วยงบประมาณของ อบต. เองอยู่บางส่วน ยังมีถนนเป็นถนนหินคลุกอยู่เป็นจำนวนมาก มีรถโดยสารประเภทบริการเข้าเมืองปากพนังและไปจังหวัดนครศรีธรรมราช มีรถสองแถวขนาดเล็กบริการเข้าเขตเทศบาลเมืองปากพนัง และมีรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างบริการเข้าสู่หมู่บ้าน

เส้นทางคมนาคม

ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก มีเส้นทางหลักที่ใช้ในการสัญจรไปมาในตำบล ดังนี้

1. สายท้องโก่งทาง - บ้านท้องโก่งทาง ผ่านหมู่ 4 สภาพถนนเป็นหินคลุก และถนนคอนกรีต มีความยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร

2. สายบ้านบางทวด - บ้านแหลมปี่ ผ่านหมู่ที่ 1 มีสภาพถนนเป็นคอนกรีต มีความยาว 2.5 กิโลเมตร

3. สายบ้านแหลมปี่ - บ้านบางลึก ผ่านหมู่ที่ 1,2 สภาพถนนเป็นดินลูกรัง มีความยาว 3 กิโลเมตร แหล่งน้ำ, ลำคลอง

ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก มีแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือแม่น้ำลำคลอง ไหลผ่านทุกหมู่บ้านซึ่งเหมาะแก่ การทำการเกษตรประกอบด้วย

1. คลองสุขุม ต่อจากตำบลคลองกระบือไหลผ่านหมู่ที่ 3 ไปออกแม่น้ำปากพนัง ความยาว 2 กิโลเมตร

2. คลองควาย ไหลผ่าน หมู่ที่ 1, 2, 3 ความยาว 7 กิโลเมตร

3. คลองบางลึก แยกจากคลองสุขุมไหลผ่านหมู่ที่ 2 ไปออกอ่าวปากพนัง ความยาว 10 กิโลเมตร

4. คลองบางทวด แยกจากคลองบางลึกไหลผ่าน หมู่ที่ 1, 4 ไปออกแม่น้ำปากพนัง ความยาว 5 กิโลเมตร

ตารางที่ 5-11 การแสดงการประกอบอาชีพของประชาชนในตำบล แยกเป็นรายหมู่บ้าน

คิดแต่ละอาชีพ เป็นสัดส่วนร้อยละของอาชีพทั้งหมด

ข้อมูลครัวเรือนที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ ด้วยระบุถึงจำนวนครัวเรือน	หมู่ที่ / จำนวน						รวม		
	1	สัดส่วนสมาชิกใน ครัวเรือนหมู่ 1 เทียบกับสมาชิก รวมในหมู่บ้าน	2	สัดส่วนสมาชิกใน ครัวเรือน หมู่ 2 เทียบกับสมาชิกรวม ในหมู่บ้าน	3	สัดส่วนสมาชิกใน ครัวเรือน หมู่ 3 เทียบ กับสมาชิกรวมใน หมู่บ้าน		4	สัดส่วนสมาชิกใน ครัวเรือนหมู่ 4 เทียบ กับสมาชิกรวมใน หมู่บ้าน
1. อาชีพทำนา	109	44.49%	112	45.71%	16	6.53%	8	3.27%	245
2. อาชีพสวน	41	39.05%	40	38.10%	15	14.29%	11	10.48%	105
3. อาชีพประมง	54	14.40%	85	22.67%	30	8.00%	205	54.67%	375
4. อาชีพเลี้ยงสัตว์	83	23.25%	123	34.45%	60	16.81%	91	25.49%	357
5. อาชีพรับจ้างทั่วไป	176	32.18%	90	16.45%	190	34.73%	191	34.92%	547
6. อาชีพค้าขาย	8	28.57%	8	28.57%	5	17.86%	7	25.00%	28
7. อาชีพรับราชการ	13	26.00%	9	18.00%	7	14.00%	21	42.00%	50

ข้อมูลรายได้รวมของหมู่บ้าน / ตำบล

ตารางที่ 5-13 สรุปรายได้รวมของหมู่บ้าน / ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่ที่	รายได้รวม (บาท / ปี)	พิชณา (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากพิชณาเทียบ กับรายได้รวม	พิชสวน (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากพิชสวนเทียบ กับรายได้รวม	สัดส่วนรายได้ จากสัดส่วน (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากสัดส่วน เทียบกับ รายได้รวม	ประม (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากประม เทียบกับ รายได้รวม	รับจ้าง (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากรับจ้าง เทียบกับ รายได้รวม	ลูกส่งให้ (บาท / ปี)	สัดส่วนรายได้ จากลูกส่งให้ เทียบกับ รายได้รวม
1	13,809,047	2,026,419	14.67%	762,231	5.52%	2,137,997	15.48%	2,025,000	14.66%	5,702,400	41.29%	1,155,000	8.36%
2	12,821,491	2,031,904	15.85%	800,000	6.24%	1,561,977	12.18%	4,323,610	33.72%	3,744,000	29.20%	360,000	2.81%
3	5,564,731	228,000	4.10%	281,250	5.05%	600,000	10.78%	600,000	10.78%	1,889,227	33.95%	1,966,254	35.33%
4	19,223,979	210,000	1.09%	203,654	1.06%	912,325	4.75%	7,626,000	39.67%	9,168,000	47.69%	1,104,000	5.74%
5	51,419,248	4,496,323	8.74%	2,047,135	3.98%	4,391,209	8.54%	14,574,610	28.34%	20,503,627	39.88%	4,585,254	8.92%

จากตารางแสดงรายได้รวมของหมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 มีรายได้รวมจากการรับจ้างมากที่สุด คือ จำนวน 5,702,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.29 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 1 รองลงมาคือ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ คือ 2,137,997 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.48 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 1 รองลงมาคือ รายได้จากพืชสวน คือ จำนวน 2,026,419 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.67 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 1 รองลงมาคือ รายได้จากการประมง คือ จำนวน 2,025,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.66 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 1 และรายได้ที่หมู่ที่ 1 ได้รับน้อยที่สุด คือ รายได้จากพืชสวน จำนวน 762,231 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.52 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 1

หมู่ที่ 2 มีรายได้รวมจากการประมงมากที่สุด คือ 4,323,610 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.72 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 2 รองลงมาคือ รายได้จากการรับจ้าง จำนวน 3,744,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.20 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 2 รองลงมาคือ รายได้จากพืชสวน จำนวน 2,031,904 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.85 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 2 รองลงมาคือ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 1,561,977 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.18 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 2 และรายได้ที่หมู่ที่ 2 ได้รับน้อยที่สุด คือ รายได้จากพืชสวน จำนวน 800,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.24 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 2

หมู่ที่ 3 มีรายได้รวมจากการที่ลูกส่งให้มากที่สุดคือ 1,966,254 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.33 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 3 รองลงมาคือ รายได้จากการรับจ้าง คือ จำนวน 1,889,227 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.95 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 3 รองลงมาคือ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์และการประมง อาชีพละ 600,000 บาท คิดเป็นอาชีพละ ร้อยละ 10 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 3 รองลงมาคือ รายได้จากพืชสวน จำนวน 281,250 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.05 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 3 และรายได้ที่หมู่ที่ 3 ได้รับน้อยที่สุด คือ รายได้จากพืชสวน คือ 228,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.10 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 3

หมู่ที่ 4 มีรายได้รวมจากการรับจ้างมากที่สุดคือ 20,503,627 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.88 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4 รองลงมาคือ รายได้จากการประมง จำนวน 14,574,610 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.34 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4 รองลงมา คือ ลูกส่งให้ จำนวน 4,585,254 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.92 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4 รองลงมาคือ รายได้จากพืชสวน จำนวน 4,496,323 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.74 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4 รองลงมาคือ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 4,391,209 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.54 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4 และรายได้ที่หมู่ที่ 4 ได้รับน้อยที่สุด คือ รายได้จากพืชสวน คือ จำนวน 2,047,135 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.98 ของรายได้รวมของหมู่ที่ 4

ตารางที่ 5-14 แสดงรายได้รวมและเฉลี่ยต่อครัวเรือน / ต่อคน / ปี ในตำบลแยกเป็นรายหมู่บ้าน

รายได้จากการประกอบอาชีพ ของประชากร	หมู่ที่ / บาท			
	1	2	3	4
รายได้รวมทั้งหมู่บ้าน	13,809,047	12,821,491	5,564,731	19,223,979
เฉลี่ยต่อครัวเรือน / ปี	39,230	53,422	22,542	29,529
เฉลี่ยต่อคน / ต่อปี	12,264	12,944	15,440	16,424

ตารางที่ 5-15 แสดงภาระหนี้สินของประชากรแยกรายหมู่บ้าน

รายได้จากการประกอบอาชีพ ของประชากร	หมู่ที่ / บาท			
	1	2	3	4
1. หนี้สินรวม	8,942,623	6,722,092	14,653,581	28,698,793
2. หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	25,405	28,008	44,675	44,084
3. หนี้สินเฉลี่ยต่อคน	6,009	6,866	18,548	11,756

ตารางที่ 5-16 สรุปหนี้สินรวมของตำบลปากพ่องฝั่งตะวันตก แยกรายหมู่บ้าน อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่ที่	หนี้สินรวม (บาท)	หนี้สิน ธกส. (บาท)	สัดส่วนหนี้สิน จาก ธกส. เทียบ กับหนี้สินรวม	หนี้สิน สหกรณ์ (บาท)	สัดส่วนหนี้สินจาก สหกรณ์เทียบกับ หนี้สินรวม	หนี้กองทุน /กลุ่มองค์กร (บาท)	สัดส่วนหนี้สิน จากกองทุน/ กลุ่มองค์กร เทียบกับหนี้สิน รวม	หนี้สินอื่น ๆ (บาท)	สัดส่วน หนี้สิน จากอื่น ๆ เทียบกับ หนี้สินรวม
1	8,942,623	215,063	2.40%	1,249,980	13.98%	3,344,000	37.39%	2,192,530	24.52%
2	6,722,092	1,472,092	21.90%	1,950,000	29.01%	990,000	14.73%	2,310,000	34.36%
3	14,635,581	2,009,716	13.73%	4,655,000	31.81%	2,823,240	19.29%	5,165,625	35.29%
4	28,698,793	3,988,129	13.90%	9,065,000	31.59%	5,626,314	19.60%	10,019,350	34.91%
รวม	59,017,089	9,626,000	16.31%	16,919,980	28.67%	12,783,554	21.66%	19,687,555	33.36%

จากตารางข้างต้นแสดงหนี้สินรวมของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก ของประชาชน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

หมู่ที่ 1 มีหนี้สินรวมทั้งหมด 8,942,623 บาท โดยมีหนี้สินจากกองทุน/กลุ่มองค์กรมากที่สุดคือ จำนวน 3,344,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.39 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สินอื่นๆ จำนวน 2,192,530 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.52 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สินสหกรณ์ จำนวน 1,249,980 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.98 ของหนี้สินรวม และมีหนี้สิน ธกส. น้อยที่สุดคือจำนวน 215,063 บาทคิดเป็นร้อยละ 2.40 ของหนี้สินรวม

หมู่ที่ 2 มีหนี้สินรวมทั้งหมด 6,722,092 บาท โดยมีหนี้สินอื่นๆมากที่สุดคือ จำนวน 2,310,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.36 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สินสหกรณ์ จำนวน 1,950,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.01 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สิน ธกส จำนวน 1,472,092 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.90 ของหนี้สินรวม และมีหนี้กองทุน / กลุ่มองค์กร น้อยที่สุดคือจำนวน 990,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.73 ของหนี้สินรวม

หมู่ที่ 3 มีหนี้สินรวมทั้งหมด 14,635,581 บาท โดยมีหนี้สินอื่นๆมากที่สุดคือ จำนวน 5,165,625 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.29 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สินสหกรณ์ จำนวน 4,655,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.81 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้กองทุน / กลุ่มองค์กร จำนวน 2,823,240 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.29 ของหนี้สินรวม และมีหนี้สิน ธกส. น้อยที่สุดคือจำนวน 2,009,716 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.73 ของหนี้สินรวม

หมู่ที่ 4 มีหนี้สินรวมทั้งหมด 28,698,793 บาท โดยมีหนี้สินอื่นๆมากที่สุดคือ จำนวน 10,019,350 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.91 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้สินสหกรณ์ จำนวน 9,065,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.59 ของหนี้สินรวม รองลงมาคือหนี้กองทุน / กลุ่มองค์กร จำนวน 5,626,314 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.60 ของหนี้สินรวม และมีหนี้สิน ธกส. น้อยที่สุดคือจำนวน 3,988,129 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.90 ของหนี้สินรวม

สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบล

ตารางที่ 5-17 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเภทรายจ่าย	รายจ่ายทั้งตำบลต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อเดือนเทียบกับรายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้งหมดต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อปีเทียบกับรายจ่ายรวม
1. ค่าอาหาร				
- ข้าวสาร	815,049	26.71%	9,780,588	26.71%
- เนื้อวัว	173,969	5.70%	2,087,628	5.70%
- เนื้อควาย	-		-	
- เนื้อหมู	572,853	18.78%	6,874,236	18.78%
- เนื้อไก่	260,711	8.54%	3,128,532	8.54%
- เนื้อเป็ด	24,313	0.80%	291,756	0.80%
- ไข่ไก่	101,890	3.34%	1,222,680	3.34%
- ไข่เป็ด	92,202	3.02%	1,106,424	3.02%
- ปลาสด	231,722	7.59%	2,780,664	7.59%
- อาหารทะเล	541,995	17.76%	6,503,940	17.76%
- ผัก / เครื่องเทศ	236,360	7.75%	2,836,320	7.75%
รวม	3,051,064	100.00%	36,612,768	100.00%

ตารางที่ 5-17 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลปากพ่องฝั่งตะวันตก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช(ต่อ)

ประเภทรายจ่าย	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อเดือนเทียบกับ รายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้ง หมุดต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวม
2. อาหารสำเร็จรูป / เครื่องปรุง				
- ผงชูรส	31,607	6.00%	379,284	6.00%
- น้ำตาลทราย	86,666	16.44%	1,039,992	16.44%
- น้ำปลา	68,413	12.98%	820,956	12.98%
- น้ำมันพืช	113,934	21.62%	1,367,208	21.62%
- ซอส / ซีอิ๊ว / น้ำมันหอย	83,861	15.91%	1,006,332	15.91%
- มาม่า / ไวไว	54,162	10.28%	649,944	10.28%
- ปลากระป๋อง	88,462	16.78%	1,061,544	16.78%
รวม	527,105	100.00%	6,325,260	100.00%
3. เครื่องดื่ม / ขนม				
- น้ำ / น้ำแข็ง	77,203	5.10%	924,436	5.09%
- น้ำอัดลม	93,250	6.15%	1,119,000	6.16%
- น้ำผลไม้	105,556	6.97%	1,266,672	6.97%
- นำนมจากสัตว์	180,066	11.89%	2,160,792	11.89%
- กระทิงแดง / เอ็ม 100	78,924	5.21%	947,088	5.21%
- เหล้า / เบียร์	278,665	18.39%	3,343,980	18.40%
- บุหรี่	495,276	32.69%	5,943,312	32.69%
- ขนมกรุบกรอบ	206,100	13.60%	2,473,200	13.61%
รวม	1,515,040	100.00%	18,178,480	100.00%
4. ยารักษาโรค				
- ยาแก้ปวด	99,833	29.56%	1,197,996	29.56%
- ยาแก้โรคกระเพาะ	58,837	17.42%	706,044	17.42%
- ยาแก้ปวดหัว	68,076	20.15%	816,912	20.15%
- ยาแก้ปวดท้อง / ท้องเสีย	111,017	32.87%	1,332,204	32.87%
รวม	337,763	100.00%	4,053,156	100.00%
5. ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ				
- เสื่อ	-	-	4,256,661	11.61%
- กางเกง	-	-	3,774,140	10.29%
- รองเท้า	-	-	1,567,259	4.27%
- ผ้าห่ม	-	-	721,163	1.97%
- จาน / ชาม / ช้อน	-	-	759,690	2.07%
- ยาสีฟัน / แปรงสีฟัน	134,582	6.54%	1,614,984	4.40%

ตารางที่ 5-17 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช(ต่อ)

ประเภทรายจ่าย	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อเดือนเทียบกับ รายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้ง หมดต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวม
- สบู่	111,166	5.40%	1,333,992	3.64%
- ยาสระผม	164,094	7.98%	1,969,128	5.37%
- ผงซักฟอก	167,124	10.06%	2,905,488	7.92%
- ยาล้างจาน	73,911	4.45%	885,932	2.42%
- น้ำมันก๊าด	-		-	
- ค่าไฟฟ้า	584,561	28.42%	7,014,732	19.13%
- ค่าน้ำประปา	231,236	11.24%	2,774,832	7.57%
- ค่าโทรศัพท์	590,434	28.70%	7,085,208	19.33%
รวม	2,057,108	100.00%	36,663,209	100.00%
6.ค่าใช้จ่ายในการศึกษา				
- ค่าเทอม / ค่าบำรุงการศึกษา	-		24,260,728	40.28%
- ค่าอาหาร	1,661,145	67.13%	19,933,740	33.10%
- ค่ารถ	813,553	32.87%	9,762,636	16.21%
- ค่าสมุด / ดินสอ / ปากกา	-	-	2,241,090	3.72%
- ค่าหนังสือ	-	-	2,059,880	3.42%
- ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	1,967,490	3.27%
รวม	2,474,698		60,225,564	100.00%
7.ค่าใช้จ่ายในการผลิต				
- ค่าปุ๋ยเคมี	-	-	571,844	1.80%
- ค่าจ้างแรงงาน	-	-	8,834,256	27.88%
- ค่ายาฆ่าแมลง	-	-	85,357	0.27%
- อุปกรณ์การผลิต	-	-	3,575,221	11.28%
- ค่าเมล็ด, พันธุ์พันธุ์ลูกกุ้ง	-	-	2,149,227	6.78%
- ค่าน้ำมันรถไถ, เครื่องตีน้ำ	-	-	14,756,926	46.58%
- ค่าขนส่งผลผลิต	-	-	1,708,649	5.39%
รวม			31,681,480	100.00%
8.ค่าผ่อนหนี้				
- ธกส.	-	-	1,639,531	10.21%
- สหกรณ์	-	-	2,410,948	15.01%
- อื่น ๆ	-	-	12,007,377	74.78%
รวม			16,057,856	100.00%

ตารางที่ 5-17 สรุปข้อมูลรายจ่ายของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช(ต่อ)

ประเภทรายจ่าย	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อเดือนเทียบกับ รายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้ง หมดต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวม
9.ค่าใช้จ่ายทางสังคม				
- กรฐิน / ผ้าป่า	-	-	1,700,869	11.25%
- บวชนาค	-	-	5,008,497	33.14%
- งานศพ	-	-	3,886,354	25.71%
- งานแต่งงาน / ขึ้นบ้านใหม่	-	-	4,518,495	29.90%
รวม	-	-	15,114,215	100.00%

จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของตำบลปากพนังฝั่งตะวันตกแยกตามประเภทการใช้จ่าย พบว่า

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหาร ใช้จ่ายจำพวกข้าวสารมากที่สุดคิดเป็นรายจ่ายทั้งตำบลต่อปี จำนวน 9,780,588 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.71 ของรายจ่ายประเภทอาหารทั้งตำบลต่อปี และค่าใช้จ่ายจำพวกไข่ไก่ จำนวน 101,890 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.34 ของรายจ่ายประเภทอาหารทั้งตำบลต่อปี และค่าใช้จ่ายจำพวกไข่เป็ด จำนวน 92,202 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.02 ของรายจ่ายประเภทอาหารทั้งตำบลต่อปี ไข่ไก่และไข่เป็ดแหล่งโปรตีนที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย บ่งบอกว่าประชาชนในหมู่บ้านพึ่งพาระบบตลาดมากเกินไปซึ่งส่งผลให้การผลิตหายไปกลายมาเป็นการใช้จ่าย หากลดค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ลงได้ จะส่งผลให้ค่าใช้จ่ายรวมในแต่ละปีลดลงได้จำนวนหนึ่ง

ค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ใช้จ่ายจำพวกน้ำมันพืชมากที่สุด คือ จำนวน 1,367,208 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.62 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ค่าใช้จ่ายจำพวกมา้า/ไวไว จำนวน 649,944 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.28 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง และค่าใช้จ่ายจำพวกปลากระป๋อง จำนวน 1,061,544 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.78 ของค่าใช้จ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง ซึ่งอาหารจำพวกนี้เป็นอาหารที่อาหารที่ไม่ค่อยมีประโยชน์ต่อร่างกาย แต่ยังมีการใช้จ่ายอาหารจำพวกนี้ยังเป็นจำนวนมาก ถ้าสามารถลดค่าใช้จ่ายจำพวกนี้ลงได้ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายรวมลดลงได้

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม/ขนม ใช้จ่ายจำพวกบุหรืมากที่สุด คือ จำนวน 5,943,312 บาทคิดเป็นร้อยละ 32.69 ของค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายจำพวกเหล้า/เบียร์ มีจำนวน 3,343,980 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.40 ของค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายจำพวกขนมกรุบกรอบ มีจำนวน 2,473,200 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.61 และค่าใช้จ่ายจำพวกกระทิงแดง จำนวน 947,088 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.21 ของค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่ม ซึ่งค่าใช้จ่ายประเภทนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่มีประโยชน์ หากลดค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ลดลงได้ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายรวมลดลงได้

ค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค ใช้จ่ายจำพวกยาแก้ปวดท้อง / ท้องเสีย จำนวน 1,332,204 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.87 ของค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ใช้จ่ายจำพวกค่าโทรศัพท์ จำนวน 7,085,208 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.33 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค ใช้จ่ายจำพวกยาแก้ปวดท้อง / ท้องเสีย จำนวน 1,332,204 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.87 ของค่าใช้จ่ายประเภทยารักษาโรค

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ใช้จ่ายจำพวกค่าโทรศัพท์ จำนวน 7,085,208 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.33 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ค่าใช้จ่ายประเภทการศึกษา ใช้จ่ายจำพวก ค่าเทอม / ค่าบำรุงการศึกษามากที่สุด จำนวน 24,260,728 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.28 ของค่าใช้จ่ายประเภทการศึกษา

ค่าใช้จ่ายประเภทการผลิต ใช้จ่ายจำพวกค่าน้ำมันรถไถ่, เครื่องตักน้ำมากที่สุด จำนวน 14,756,926 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.58 ของค่าใช้จ่ายประเภทการผลิต

ค่าใช้จ่ายประเภทค่าผ่อนหนี้ ใช้จ่ายจำพวกค่าใช้จ่ายอื่น ๆ มากที่สุด จำนวน 12,007,377 บาท คิดเป็นร้อยละ 74.78 ของค่าใช้จ่ายประเภทค่าผ่อนหนี้

ค่าใช้จ่ายประเภททางสังคม ใช้จ่ายในส่วนของการอุปสมบท-บวชนาคมากที่สุด ซึ่งเป็นจำนวนเงิน 5,008,497 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.14 ของค่าใช้จ่ายประเภททางสังคมทั้งหมด

ตารางที่ 5-18 สรุปรวมรายจ่ายทั้ง 9 หมวดของตำบลปากพองฝั่งตะวันตก

หมวด	ประเภทการ ใช้จ่าย	รวมจ่ายทั้ง ตำบลต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อเดือนเทียบกับ รายจ่ายรวม	รายจ่ายทั้ง ตำบลต่อปี (บาท)	สัดส่วนรายจ่าย ต่อปีเทียบกับ รายจ่ายรวม
1	ค่าอาหาร	3,015,064	30.37%	36,612,768	15.65%
2	อาหารสำเร็จรูป	527,105	5.31%	6,325,260	2.70%
3	เครื่องดื่ม / ขนม	1,515,040	15.26%	18,180,480	7.77%
4	ยารักษาโรค	337,763	3.40%	4,053,156	1.73%
5	ค่าของใช้ต่าง ๆ	2,057,108	20.72%	36,663,209	15.67%
6	ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	2,474,698	24.93%	69,225,564	29.59%
7	ค่าใช้จ่ายในการผลิต	-	-	31,681,480	13.54%
8	ค่าผ่อนหนี้สิน	-	-	16,057,856	6.86%
9	ค่าใช้จ่ายทางสังคม	-	-	15,114,215	6.46%
	รวม	9,926,778	100.00%	233,913,988	100.00%

รายจ่ายทั้งหมดของตำบลต่อปีเท่ากับ 233,913,988 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อปีมากที่สุด คือจำนวน 69,225,564 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.59 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าของใช้ต่าง ๆ ต่อปี จำนวน 36,663,209 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.67 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าอาหารต่อปี จำนวน 36,612,768 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.65 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี จำนวน 31,681,480 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.54 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าใช้จ่ายเครื่องดื่ม / ขนมต่อปี จำนวน 18,180,480 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.77 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าผ่อนหนี้สินต่อปี จำนวน 16,057,856 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.86 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าผ่อนหนี้สินต่อปี จำนวน 16,057,856 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.86 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าใช้จ่ายทางสังคมต่อปี จำนวน 15,114,215 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.46 ของรายจ่ายรวม รองลงมาคือค่าอาหารสำเร็จรูปต่อปี จำนวน 6,325,260 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.70 ของรายจ่ายรวม และค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดของตำบลคือค่ายารักษาโรคต่อปี จำนวน 4,053,156 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.73 ของรายจ่ายรวม

4. พื้นที่แหลม-ตำบลแหลมตะลุมพุก

เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของประชาชน

ตารางที่ 5-19 แสดงการประกอบอาชีพของประชาชนในตำบลแหลมตะลุมพุกแยกเป็นรายหมู่บ้าน

ข้อมูลครัวเรือน ที่มีสมาชิกอาศัย อยู่ด้วยระบุ ถึงจำนวน ครัวเรือน	หมู่ที่/จำนวน						รวม
	1	สัดส่วน สมาชิกหมู่ที่ 1 เทียบกับ ประชากร รวมแต่ละอาชีพ	2	สัดส่วน สมาชิกหมู่ที่ 2 เทียบกับ ประชากร รวมแต่ละอาชีพ	3	สัดส่วน สมาชิกหมู่ที่ 3 เทียบกับ ประชากร รวมแต่ละอาชีพ	
1.อาชีพทำการประมง	365	67.59%	98	18.15%	77	14.26%	540
2.อาชีพทำสวนมะพร้าว	36	29.03%	45	36.29%	43	34.68%	124
3.อาชีพรับจ้าง	25	25.77%	30	30.93%	42	43.30%	97
4.อาชีพค้าขาย	32	53.33%	15	25.00%	13	21.67%	60
5.อาชีพรับราชการ	3	23.08%	4	30.77%	6	46.15%	13

จากข้อมูลแผนแม่บทชุมชนที่มีการวิเคราะห์ในหมวดรายได้ นักวิจัยพบว่า การทำอาชีพประมงในตำบลแหลมตะลุมพุก หมู่ที่ 1 มีประชากรที่มีอาชีพทำการประมงมากที่สุด โดยมีจำนวน 365 คน คิดเป็นร้อยละ 67.59 ของประชากรในตำบลแหลมตะลุมพุก รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีประชากรจำนวน 98 คน ที่มีอาชีพทำการประมง คิดเป็นร้อยละ 18.15 ของประชากรทั้งหมดในตำบลแหลมตะลุมพุก และหมู่ที่มีประชากรที่มีอาชีพประมงน้อยที่สุด คือหมู่ที่ 3 มีประชากรจำนวน 77 คน ที่มีอาชีพทำการประมง คิดเป็นร้อยละ 14.26 ของประชากรทั้งหมดในตำบลแหลมตะลุมพุก

อาชีพทำสวนมะพร้าวในตำบลแหลมตะลุมพุก หมู่ที่ 2 มีประชากรการทำอาชีพนี้นมากที่สุด โดยมีจำนวน 45 คนคิดเป็นร้อยละ 36.29 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก รองลงมา คือหมู่ที่ 3 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 34.68 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก และหมู่ที่มีประชากรที่มีอาชีพทำสวนมะพร้าว น้อยที่สุด คือหมู่ที่ 1 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 36 คนคิดเป็นร้อยละ 29.03 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก

การทำอาชีพรับจ้างของประชากรในตำบลแหลมตะลุมพุกมากที่สุด คือหมู่ที่ 3 ซึ่งมีประชากรที่ทำอาชีพรับจ้างจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.93 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก และหมู่ที่มีประชากรที่มีอาชีพรับจ้างน้อยที่สุด คือหมู่ที่ 1 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.77 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก

การทำอาชีพค้าขายในตำบลแหลมตะลุมพุก โดยหมู่ที่ 1 มีประชากรทำอาชีพค้าขายมากที่สุด มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก และหมู่ที่มีประชากรที่มีอาชีพค้าขาย น้อยที่สุด คือหมู่ที่ 3 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.67 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก

การทำอาชีพรับราชการของประชากรในตำบลแหลมตะลุมพุก โดยหมู่ที่ 3 มีประชากรที่มีอาชีพรับราชการมากที่สุด มีจำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 46.15 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 30.77 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุกและหมู่ที่มีประชากรที่มีอาชีพรับจ้าง คือหมู่ที่ 1 มีประชากรการทำอาชีพนี้นจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08 ของประชากรตำบลแหลมตะลุมพุก

รายได้ของครอบครัว

ตารางที่ 5-20 แสดงรายได้ครอบครัวจากการประกอบอาชีพแยกเป็นรายหมู่บ้าน

ที่มาของรายได้ ครอบครัวจาก การประกอบอาชีพ ต่อครัวเรือนต่อปี	หมู่บ้าน						รวม
	1	สัดส่วนรายได้ ต่อครัวเรือนต่อปี หมู่ 1 เทียบกับ รายได้รวมแต่ ละอาชีพ	2	สัดส่วนรายได้ ต่อครัวเรือนต่อปี หมู่ 2 เทียบกับ รายได้รวมแต่ ละอาชีพ	3	สัดส่วนรายได้ ต่อครัวเรือนต่อปี หมู่ 3 เทียบกับ รายได้รวมแต่ ละอาชีพ	
1.ขายผลผลิตการ ประกอบอาชีพการ ทำประมง	6,475,674	42%	5,645,463	36%	3,463,546	22%	15,584,684
2.การเลี้ยงปลาและ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การจับปลาจากทะเล	9,671,654	37%	8,673,584	33%	7,756,465	26.72%	26,101,704
3.ขายผลผลิต จากมะพร้าว	96,754	38%	85,674	33%	74,672	29.04%	257,101
4.การรับจ้าง	25,464	24%	36,452	35%	42,462	40.68%	104,379
5.จากลูกส่งให้	67,543	39%	54,736	32%	49,642	28.88%	171,922

จากตารางข้างต้นแสดงรายได้ของครอบครัวจากการประกอบอาชีพต่างๆในแต่ละหมู่บ้านสรุปได้ว่า รายได้ครัวเรือนจากการขายผลผลิตจากการทำการประมง ประชากรในหมู่ที่ 1 มีรายได้จากอาชีพนี้มากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 โดยหมู่ที่ 1 มีรายได้ 6,475,674 บาท คิดเป็นร้อยละ 42 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากการประกอบอาชีพการทำประมงทั้งตำบล รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีรายได้ 5,645,463 บาท คิดเป็นร้อยละ 36 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากการทำการประมงทั้งตำบล และหมู่ที่ 3 มีรายได้ 3,463,546 บาท คิดเป็นร้อยละ 22 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากการทำการประมงทั้งตำบล

รายได้ครัวเรือนจากการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำและการจับปลาจากทะเล ประชากรในหมู่ที่ 1 มีรายได้จากอาชีพนี้มากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 โดยหมู่ที่ 1 มีรายได้ 9,671,654 บาท คิดเป็นร้อยละ 37 ของรายได้จากการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำและการจับปลาจากทะเลได้ทั้งตำบล รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีรายได้ 8,673,584 บาท คิดเป็นร้อยละ 33 ของรายได้จากการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำและการจับปลาจากทะเลทั้งตำบล และหมู่ที่ 3 มีรายได้ 7,756,465 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.72 ของรายได้จากการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำและจับปลาจากทะเลทั้งตำบล

รายได้ครัวเรือนจากการขายผลผลิตจากมะพร้าว ประชากรในหมู่ที่ 1 มีรายได้จากอาชีพนี้มากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 โดยหมู่ที่ 1 มีรายได้ 96,754 บาท คิดเป็นร้อยละ 38 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากมะพร้าวทั้งตำบล รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีรายได้ 85,674 บาท คิดเป็นร้อยละ 33 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากมะพร้าวทั้งตำบล และหมู่ที่ 3 มีรายได้ 74,672 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.04 ของรายได้จากการขายผลผลิตจากมะพร้าวทั้งตำบล

รายได้ครัวเรือนจากการรับจ้าง ประชากรในหมู่ที่ 3 มีรายได้จากอาชีพนี้มากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 โดยหมู่ที่ 3 มีรายได้ 42,462 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.68 ของรายได้จากการรับจ้างทั้งตำบล รองลงมา คือ

หมู่ที่ 2 มีรายได้ 36,452 บาท คิดเป็นร้อยละ 35 ของรายได้จากการรับจ้างทั้งตำบล และหมู่ที่ 1 ได้รับรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ที่ 1 มีรายได้ 25,464 บาท คิดเป็นร้อยละ 24 ของรายได้จากการรับจ้างทั้งตำบล

รายได้ที่ครัวเรือนได้รับจากลูกส่งมาให้ ประชากรในหมู่ที่ 1 มีรายได้จากแหล่งนี้มากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 โดยหมู่ที่ 1 มีรายได้ 67,543 บาท คิดเป็นร้อยละ 39 ของรายได้ครัวเรือนจากลูกส่งมาให้ทั้งตำบล รองลงมา คือหมู่ที่ 2 มีรายได้ 54,736 บาท คิดเป็นร้อยละ 32 ของรายได้ครัวเรือนจากลูกส่งมาให้ทั้งตำบล และหมู่ที่ 3 ได้รับรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ที่ 3 มีรายได้ 49,642 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.88 ของรายได้ครัวเรือนจากลูกส่งมาให้ทั้งตำบล

สรุปรายได้รวมของหมู่บ้านตำบล

ตารางที่ 5-21 สรุปรายได้รวมของหมู่บ้าน ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่ที่	รายได้รวม/ บาท/ปี	การประกอบอาชีพการทำ ประมง(เช่นการเลี้ยงกุ้ง กุลาดำการจับปลาใน ทะเล	สัดส่วนรายได้ทำประมง แต่ละหมู่บ้านเทียบกับ รายได้รวมต่อปี	การทำ สวน มะพร้าว	สัดส่วนรายได้ ทำประมงแต่ละ หมู่บ้านเทียบกับ รายได้รวมต่อปี	รับจ้าง	สัดส่วนรายได้ทำ ประมงแต่ละหมู่บ้าน เทียบกับรายได้ รวมต่อปี	ลูกส่งให้	สัดส่วนรายได้ ทำประมงแต่ละ หมู่บ้านเทียบกับ รายได้รวมต่อปี
1	16,337,089	16,147,328	98.84%	96,754	0.59%	25,464	0.16%	67,543	0.41%
2	14,495,909	14,319,047	98.78%	85,674	0.59%	36,452	0.25%	54,736	0.38%
3	11,349,419	11,220,011	98.86%	74,672	0.66%	54,736	0.48%	49,642	0.44%

จากตารางข้างต้นแสดงรายได้รวมของหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ว่าอาชีพที่ทำรายได้ให้ หมู่ที่ 1 มากที่สุด คือรายได้จากการประกอบอาชีพการทำประมง (เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำการจับปลาในทะเล) จำนวน 16,147,328 บาท คิดเป็นร้อยละ 98.84 รองลงมา คืออาชีพการทำสวนมะพร้าว จำนวน 96,754 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.59 รองลงมา คือลูกส่งให้ จำนวน 67,543 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.41 และอาชีพที่ทำรายได้ให้หมู่ที่ 1 น้อยที่สุดคือ รับจ้าง จำนวน 25,464 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.16

อาชีพที่ทำรายได้ให้หมู่ที่ 2 มากที่สุด คือการประกอบอาชีพการทำประมง (เช่นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การจับปลาในทะเล) จำนวน 14,319,047 บาท คิดเป็นร้อยละ 98.78 รองลงมา คือ การทำสวนมะพร้าว จำนวน 85,674 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.59 รองลงมา คือ ลูกส่งให้ จำนวน 54,736 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.38 และอาชีพที่ทำรายได้ให้หมู่ที่ 2 น้อยที่สุด คืออาชีพรับจ้าง จำนวน 36,452 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.25

อาชีพที่ทำรายได้ให้หมู่ที่ 3 มากที่สุด คือการประกอบอาชีพการทำประมง (เช่นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การจับปลาในทะเล) จำนวน 11,220,011 บาท คิดเป็นร้อยละ 98.86 รองลงมา คืออาชีพการทำสวนมะพร้าว จำนวน 74,672 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.66 รองลงมา คืออาชีพรับจ้าง จำนวน 54,736 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.48 และอาชีพที่ทำรายได้ให้หมู่ที่ 3 น้อยที่สุด คือ ลูกส่งให้ จำนวน 49,642 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.4

ปากพ่องกับทิศทางการพัฒนา

จากการสำรวจของจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ปากพ่องมีรายได้ตกต่ำที่สุด แล้วคนเริ่มทยอยออกเพราะไม่มีงานทำ ไม่มีการซื้อขายเพราะภูมิประเทศและคนไม่อำนวยความสะดวก หากคิดจะกลับไปพื้นที่ปูอาชีพดั้งเดิม เช่น การเพาะปลูก การทำนาข้าว พบว่าทั้งอำเภอหัวไทร และเชียรใหญ่สามารถทำนาได้อย่างน้อย 2 ครั้ง/ ปี ซึ่งผลผลิตที่ออกมาไม่สามารถมีได้มากนัก ถึงแม้ว่าโครงการลุ่มน้ำปากพ่องจะสามารถส่งน้ำเข้าไปในพื้นที่ได้ แต่น้ำในโครงการยังไม่สามารถส่งไปครบได้ทุกที่ เกิดจากคลองส่งน้ำยังไม่ดี หากจะต้องมีการแก้ไขควรทำคลองส่งน้ำที่สามารถครอบคลุมได้ทุกพื้นที่ โดยเฉพาะการส่งน้ำให้ถึงนาที่อยู่ไกล ๆ

สำหรับการปลูกปาล์มซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในพื้นที่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการปลูกปาล์มจำเป็นต้องใช้น้ำจำนวนมากและดินควรจะเป็นดินที่ซับน้ำได้ดี ดังนั้นการปลูกปาล์มจึงมีความเป็นไปได้ในบางสวนบางพื้นที่เท่านั้น ซึ่งส่วนนั้นต้องเป็นส่วนที่มีน้ำถึงจึงจะปลูกปาล์มได้ ปากพ่องดินส่วนใหญ่เป็นดินนา บนเขาเป็นดินลูกรังการซับน้ำต่างกันมาก ดินลูกรังพอฝนมาก็ซับน้ำดินเหนียวการซับน้ำไม่ดี ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าถ้าไม่มีน้ำก็ปลูกปาล์มไม่ได้ผล นอกจากนี้การปลูกปาล์มต้องมีเนื้อที่อย่างน้อย 25-30 ไร่จึงจะเลี้ยงครอบครัวได้ โดยทั้งนี้ราคาปาล์มต้องเป็นราคาที่อยู่ในระดับดีตลอดไปด้วย

การปลูกไม้สนเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่พบเห็นได้บ่อยในปัจจุบันซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าการปลูกไม้สนจะให้มูลค่าการผลิตได้ดีกว่าปาล์มเนื่องจากราคาไม้สนในปัจจุบันมีราคาแพงขึ้นเมื่อเทียบกับราคาในอดีต นอกจากนี้การปลูกสนในอดีตยังไม่มีมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์มากนักมีเพียงการเอาไปทำเสาเข็มเท่านั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้สนมีความหลากหลายมากขึ้นทำให้ราคาไม้สนค่อนข้างมีราคาสูงขึ้นตามความต้องการของผลิตภัณฑ์ไม้สนรวมทั้งความต้องการของผลิตภัณฑ์ไม้สนจากต่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น

ทั้งนี้การปลูกปาล์มและไม้สนยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากนัก ทำให้ทิศทางการพัฒนาอาชีพทางเลือกของปากพ่องยังไม่ชัดเจน

อาชีพดั้งเดิมของชาวปากพ่องอีกอาชีพหนึ่งที่ยังคงเป็นอาชีพหลักในปัจจุบันคืออาชีพประมง ทางประมงในอ่าวและการประมงน้ำลึก ซึ่งจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนพบว่า ทรัพยากรที่ใช้สำหรับอาชีพนี้เริ่มลดน้อยถอยลงตามการทำลายของความรู้ในเครื่องมือการจับรวมทั้งกระแสการบริโภคนิยมซึ่งก่อให้เกิดการจับปลาทุกฤดูกาลโดยการทำลายล้างดังกล่าวทำให้ทรัพยากรสูญเสียไปมาก นอกจากนี้การเปิดปิดประมงระบายน้ำส่งผลให้การขึ้นลงของ

น้ำไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ประกอบกับการทำนาถุ้ง ซึ่งก่อให้เกิดการเสียของดินและน้ำรวมทั้งป่าชายเลน อาจกล่าวได้ว่าเกิดการสูญเสียระบบนิเวศไป ทำให้ชาวประมงที่ประกอบอาชีพนี้ไม่มีรายได้ไม่พอกิน สำหรับการประมงน้ำลึกลับจำเป็นต้องออกเรือไปไกลฝั่งมากขึ้น นำไปสู่การรุกรานน่านน้ำของประเทศอื่นๆ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนพบว่า การทำประมงน้ำลึกลับค่อย ๆ หายไป แต่อย่างไรก็ตามมีการรวมกลุ่มกันของชาวประมงน้ำลึกลับที่ยังคงทำธุรกิจนี้อยู่ เมื่อกลุ่มประมงมีความเดือดร้อนก็จะรวมกลุ่มกันนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นไปยังสมาคมการประมงแห่งประเทศไทย

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาอาชีพประมงอาจต้องเริ่มใหม่เกือบทั้งหมด ซึ่งต้องใช้กำลังของภาครัฐและต้นทุนมหาศาลในการพัฒนาต่อไป

การพัฒนาของภาครัฐในการทำนโยบายสร้างเขื่อน ส่งผลกระทบในแง่ดีของการปรับปรุงน้ำ แต่อย่างไรก็ตามเขื่อนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง กล่าวคือมีจำนวนลดลงและมีผลต่อการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ นอกจากนี้ การเปิดปิดระบายน้ำเพื่อการเกษตรในคลองต่างๆ ทำให้เกิดวัฒนธรรมการผลิตที่พึ่งพาน้ำจากธรรมชาติลดลง กลายเป็นการผลิตที่พึ่งพาน้ำจากภาครัฐ

การศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมโดยผ่านประวัติศาสตร์ของชุมชนทำให้มองเห็นประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต การตลาด การบริโภค หนี้สิน การออม และประวัติศาสตร์ทางด้านสังคม ประวัติศาสตร์ดังกล่าวจะมีประโยชน์หากนำตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านไปพัฒนาต่อไป โดยสามารถสรุปตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจและทางสังคม ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัววัดทางเศรษฐกิจ

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
ตัวบ่งชี้ด้านเศรษฐกิจ					
1. ด้านการผลิต					
- รูปแบบการผลิต	- ชนิดของผลผลิต	ข้าว	ข้าว ประมง	ข้าว ประมง นาแก้ง	ข้าว ประมง ปาล์ม ไม้สน
	- ขนาดการผลิต	ใช้เครื่องจักรกำลังการผลิตขนาดใหญ่	ใช้เครื่องจักรกำลังการผลิตลดลง	ประมาณขนาดใหญ่ สินค้าอื่น ๆ มีขนาดการผลิตเล็กลง เพื่อการค้า	ขนาดการผลิตเล็กลง
	- เป้าหมายการผลิต	เพื่อส่งออก	บริโภคภายในท้องถิ่น	พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกเกือบทั้งหมด	เพื่อการค้า
	- รูปแบบการใช้ปัจจัยการผลิต	ใช้ปัจจัยทุนจากภายนอก เช่น เครื่องจักร เครื่องสี ข้าว ร่วมกับ ปัจจัยแรงงานในท้องถิ่น	ใช้ปัจจัยทุนจากภายนอก เช่น เครื่องจักร เครื่องสี ข้าว ร่วมกับ ปัจจัยแรงงานในท้องถิ่น	พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกเกือบทั้งหมด	พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกเกือบทั้งหมด
	- ขนาดที่ดินที่ใช้ในการผลิต	ขนาดพอทำกินในครัวเรือน	มีการแบ่งย่อยให้ลูกหลาน ทำให้ที่ดินมีขนาดเล็กลง	ที่ดินมีขนาดเล็กลง	ที่ดินมีขนาดเล็กลง
- การใช้ที่ดิน	- กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	มีการจับจองที่ดิน สิทธิของผู้จับจอง	สิทธิของผู้จับจองและตกทอดถึงลูกหลาน	เริ่มมีการจับจองที่ดิน	มีการจับจองที่ดิน

ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัววัดทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- เงินทุน	- แหล่งที่มาของเงินทุน	การลงทุนขนาดใหญ่มาจากพระนคร	มีการถอนทุนออกจากพื้นที่	ได้รับความช่วยเหลือด้านการลงทุนจากภาครัฐ	ได้รับความช่วยเหลือด้านการลงทุนจากภาครัฐ
	- รูปแบบการบริหารการเงินทุน	การบริหารแบบมีอาชีพที่มีผู้จัดการคอยบริหารเงินทุนหมุนเวียน	การบริหารงานในระบบครอบครัว	การบริหารโดยครอบครัวที่ได้รับคำแนะนำจากภาครัฐ	การบริหารโดยครอบครัวที่ได้รับคำแนะนำจากภาครัฐ
- เทคโนโลยีและองค์ความรู้	- ความสามารถในการคิดค้นเทคโนโลยีองค์ความรู้	มีการคิดค้นเทคโนโลยีและองค์ความรู้	ไม่ได้มีการคิดค้นองค์ความรู้เพิ่มเติม	มีการพัฒนาความรู้ด้านการประมง	รับเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากภาครัฐ
	- ความสามารถในการรักษาเทคโนโลยี และองค์ความรู้ของบรรพบุรุษ	สามารถรักษาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ไว้ได้	สามารถรักษาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ไว้ได้	ความรู้เดิมเริ่มจางหาย	มีความพยายามในการฟื้นฟูองค์ความรู้เดิม
	- การรับและประยุกต์เทคโนโลยีและองค์ความรู้	มีการรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากต่างประเทศ	มีการรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากต่างประเทศลดลง	มีการรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากภาครัฐ	มีการรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากภาครัฐ
- แรงงาน	- การใช้แรงงานในครัวเรือน	ใช้แรงงานในครัวเรือนมาก	ใช้แรงงานในครัวเรือนมาก	แรงงานภาคครัวเรือนเริ่มอพยพออก	แรงงานวัยหนุ่มสาวครัวเรือนเริ่มหมดไป
	- การใช้แรงงานในท้องถิ่น	ใช้แรงงานในท้องถิ่นมาก	ใช้แรงงานในท้องถิ่นมาก	เริ่มหาแรงงานในท้องถิ่นยากขึ้น	แรงงานในท้องถิ่นโดยเฉพาะวัยหนุ่มสาวเริ่มหาได้ยากขึ้น
	- การใช้แรงงานต่างถิ่น	มีการใช้แรงงานต่างถิ่นมาก	มีการใช้แรงงานต่างถิ่นมาก	มีการใช้แรงงานต่างถิ่นลดลง	เปลี่ยนรูปแบบการจ้างเป็นจ้างเหมาแรงงานต่างถิ่นตามภาระงาน เช่นจ้างรถเกี่ยว

ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัววัดทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- แรงงาน (ต่อ)	- การโยกย้ายแรงงานระหว่างภาคการผลิต	ผสมผสานระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม	ผสมผสานระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม	การโยกย้ายในภาคเกษตรด้วยกัน เช่น จากการผลิตนาข้าว เป็นนาถั่ว	ข้าวจากภาคอีสาน เป็นการจ้างแรงงานเฉพาะทางมากขึ้น
	- การโยกย้ายแรงงานระหว่างพื้นที่	มีการย้ายเข้าเพื่อจับจองที่ดินทำกิน	การโยกย้ายแรงงานระหว่างพื้นที่เริ่มอยู่เนื่อง	มีการย้ายออก เพื่อจับจองที่ดินทำกินใหม่ (หนีนาหาสวน)และมีการโยกย้ายออกของกลุ่มชนชั้นปัญญาชนมากขึ้น (หนีนาหาเมือง)	การโยกย้ายระหว่างพื้นที่ลดลง ไม่มีการอพยพออก และไม่มี การอพยพเข้า
- ความเป็นเจ้าของและผู้ประกอบการ	- รูปแบบความเป็นเจ้าของ	ธุรกิจของคนจีน เป็นตระกูล	ธุรกิจของคนจีน เป็นตระกูล	ธุรกิจของคนจีน เป็นตระกูล	เป็นธุรกิจของคนไทย
	- ทักษะองค์ความรู้ในการประกอบกิจการ	มีองค์ความรู้ในการประกอบการสูง	มีองค์ความรู้ในการประกอบการสูง	ไม่มีหลักการจัดการ	ไม่มีหลักการจัดการ
- บทบาทภาครัฐ	- บทบาทในการส่งเสริมหรือควบคุมการผลิต	ช่วยเหลือในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่มีการควบคุมการผลิต	ควบคุมการส่งออก	ควบคุมการผลิตผ่านหน่วยงานภาครัฐและองค์กรการเงิน	ควบคุมการผลิตผ่านหน่วยงานภาครัฐและองค์กรการเงิน
	- ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน	มาก	ลดลง	น้อย	น้อย
2. การตลาด					
- รูปแบบตลาด	- โครงสร้างตลาด	ตลาดเสรี มีทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ	ตลาดระหว่างประเทศ ถูกจำกัดและควบคุมมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อตลาดภายในประเทศ	ตลาดต่างประเทศสูญเสียไปเหลือเครือข่ายการค้าภายในประเทศ และตลาดมีขนาดเล็กลง	ระบบตลาดในพื้นที่ของสินค้าดั้งเดิมได้แก่ข้าว มีขนาดเล็กลงมาก เนื่องจากหลายปัจจัย

ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัววัดทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- รูปแบบตลาด(ต่อ)	- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในตลาด	พ่อค้าต่างชาติ ต่างถิ่น และภาครัฐเก็บรายได้ในรูปภาษี	ภาครัฐเข้าควบคุมการค้า และการผลิต	ภาครัฐเข้าส่งเสริมระบบตลาดให้ฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง	ภาครัฐเข้าสู่ส่งเสริมระบบตลาด
	- ขนาดของตลาด	ตลาดมีขนาดใหญ่มาจากบันทึกหลักฐานการเก็บภาษีการค้า	ตลาดต่างประเทศถูกปิด ทำให้ตลาดมีขนาดจำกัด	ตลาดมีขนาดเล็กลง และล่มสลายในที่สุด	เป็นตลาดขนาดเล็กลงในชุมชน
	- รูปแบบการแลกเปลี่ยน	มีทั้งการแลกเปลี่ยนของต่อของ แลกเปลี่ยนโดยใช้ทอง เงินไทย และเงินต่างประเทศ	การแลกเปลี่ยนของต่อของยังมีอยู่ แต่การแลกเปลี่ยนโดยเงินตราต่างประเทศถูกจำกัด	การแลกเปลี่ยนของต่อของเริ่มหมดไป เหลือการแลกเปลี่ยนด้วยเงินบาท	แลกเปลี่ยนด้วยเงินบาท
	- เครือข่ายในท้องถิ่น	เกลอเขา เกลอเล เกลอนา	เกลอเขา เกลอเล เกลอนา	เริ่มหมดไป	หมดไป
- ศูนย์กลางการค้า	- เครือข่ายในประเทศ	ปัตตานี สงขลา เกาะสมุย ท่าศาลา ลานสกา พรหมคีรี สีชล สมุทรสงคราม กรุงเทพฯ	ปัตตานี สงขลา เกาะสมุย ท่าศาลา ลานสกา พรหมคีรี สีชล สมุทรสงคราม กรุงเทพฯ	ดั่ง หุ่งสง	ดั่ง หุ่งสง
	- เครือข่ายต่างประเทศ	ดั่งกานู สิงคโปร์ จีน	มาเลเซีย	-	-
	- ตำแหน่งที่ตั้งศูนย์กลางการค้า	ปากพนัง	กรุงเทพฯ	เมืองนครศรีธรรมราช	เมืองนครศรีธรรมราช
- บทบาทภาครัฐ	- บทบาทกำกับดูแลตลาด	เก็บรายได้จากภาษี	ควบคุมการค้า	ส่งเสริมและฟื้นฟูการค้า	ส่งเสริมการค้า

ตารางที่ 5-22 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
3. การบริโภค					
- รูปแบบสินค้าและบริการ	- ประเภทสินค้าและบริการ	บริโภคสินค้าและบริการในพื้นที่ และสินค้าจากต่างท้องถิ่น และต่างประเทศ ตามฐานะ	บริโภคสินค้าและบริการในพื้นที่ และสินค้าจากต่างท้องถิ่น	บริโภคสินค้าและบริการจากต่างท้องถิ่น	บริโภคสินค้าและบริการจากต่างท้องถิ่น
	- วิธีการได้มา	จากการผลิตเอง จากการแลกเปลี่ยนด้วยสิ่งของและเงิน	จากการผลิตเองและแลกเปลี่ยนในท้องถิ่น	ซื้อแทบทั้งหมด	ซื้อแทบทั้งหมด
	- แหล่งที่มาของสินค้า	ในท้องถิ่น ต่างถิ่น และต่างประเทศ	ในท้องถิ่นเป็นหลัก	จากต่างท้องถิ่น	พึ่งพาจากภายนอกแทบทั้งหมด
4. หนี้สิน					
- ประเภทของหนี้สิน	- ระยะเวลากู้ยืม				เพื่อการบริโภคเพื่อการพนัน
	- วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม				
	- เงินกู้ในระบบ	-	-	-	-
5. การออม	- เงินกู้นอกระบบ	-	-	-	-
	- แหล่งออม				
- รูปแบบการออม	- ประเภทสินทรัพย์	เก็บไว้กับตัว เงินสด ทอง	เก็บไว้กับตัว เงินสด ทอง ที่ดิน	ฝากธนาคาร เงินสด ที่ดิน	ฝากธนาคาร เงินสด ที่ดิน

ตารางที่ 5-23 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางสังคม

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
ตัวบ่งชี้ด้านสังคม					
- สภาพแวดล้อม	- ความสมบูรณ์ของทรัพยากร - ปัจจัยของสภาพแวดล้อมกับการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคม - เครือข่ายทรัพยากร	สมบูรณ์มาก มีการบุกเบิกที่ดินเพื่อทำกินเริ่มฝังคลองบ้าง เกลอเขา เกลอเล เกลอหนา	มีความสมบูรณ์ถึงขั้นทำกินและระบบชลประทานเพื่อการเกษตร	ปัญหาเริ่มรุกรกลายเป็ปัญหาใหญ่	ปัญหาสัตว์น้ำหายากและสูญพันธุ์บริเวณพื้นที่ใต้เขื่อน มีกลุ่มต่อต้านการปิดกั้นประตูระบายน้ำ
- วัฒนธรรม	- วัฒนธรรมพื้นบ้าน - ความผสมผสานทางวัฒนธรรม	ยุครุ่งเรืองสุด ๆ ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการประกวดประชันแข่งขันกัน มีทั้งลีก โนราห์ หนึ่งตะลุง จั้ว	ยุคที่เริ่มมีการละเล่นลดลงจากภาวะเศรษฐกิจและสงคราม	มีให้เห็นบ้างแต่ไม่รุ่งเรืองมากนัก	เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่เริ่มสูญหายไป
- อายุมูล	- ประเภทอายุหมู่และการเล่น - ระบบกฎหมายและความควบคุมของสังคม	มีบ่อนการพนันและโรงฝิ่น โดยระบบกฎหมายอนุญาตให้มีได้	มีบ่อนการพนันและโรงฝิ่น โดยระบบกฎหมายอนุญาตให้มีได้	มีการลักลอบอยู่มาก กฎหมายมีความเข้มงวดมาก	มีการลักลอบในเรื่องของบ่อนการพนันที่มีให้เห็นแทบทุกหมู่บ้าน ระบบกฎหมายควบคุมได้ไม่ทั่วถึง
- ยาเสพติด	- การเข้าของยาเสพติดและการแพร่ขยาย - การควบคุมของภาครัฐ	มีการแพร่ขยายของโรงฝิ่นถูกกฎหมาย รัฐอนุญาตให้ตั้งโรงฝิ่นได้	มีการแพร่ขยายของโรงฝิ่นถูกกฎหมาย รัฐอนุญาตให้ตั้งโรงฝิ่นได้	สารระเหย ยาบ้า ยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย	ยาบ้า ยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

ตารางที่ 5-23 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางสังคม (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- การศึกษา	- การตั้งโรงเรียน	จัดตั้งโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระดับภูมิภาค มีทั้งการส่งเสริมของภาครัฐ และภาคเอกชน	เป็นศูนย์กลางของ การศึกษาในระดับภูมิภาค	มีการตั้งโรงเรียนในระดับ ตำบล แต่ความเป็น ศูนย์กลางทางการศึกษา ลดระดับลงจากการพัฒนา เส้นทางคมนาคม และการอพยพโยกย้าย	โรงเรียนเอกชน และ โรงเรียนในตำบลหลายๆ โรงเรียนปิดกิจการไป
	- คำนึงมทางด้านการศึกษา	สูงมาก	สูงมาก	เป็นการศึกษาภาคบังคับ	เป็นการศึกษาภาคบังคับ
- สาธารณสุข	- วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	มีเด็กเข้ามาเรียน ณ ศูนย์กลางทางการศึกษา ก่อให้เกิดวัฒนธรรม การ ผ่ากลูกหลานไว้กับ ญาติ หรือ กับ วัด	ส่งบุตรหลานไปรับ การศึกษาชั้นสูง ที่เมือง หลวง และต่างประเทศ เช่น ปีนัง สิงคโปร์ เป็นต้น	ส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อที่ กรุงเทพฯ	ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ต่อที่กรุงเทพฯ
	- รูปแบบการรักษาและการ ฟังพาการแพทย์	เป็นการรักษาโดยใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น โดยพึ่ง พระ และ หมอบ้าน	เริ่มมีรูปแบบการรักษาโดย ใช้การแพทย์แผนปัจจุบัน ในรูปแบบสุศาลา แต่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมี อยู่บ้าง	มีรูปแบบการรักษาที่ ทันสมัยมากขึ้น แต่ การใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีอยู่ บ้าง	มีรูปแบบการรักษาที่ ทันสมัยมากขึ้น แต่ การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นยังมีอยู่บ้าง
	- จำนวนศูนย์บริการในพื้นที่	-	มีสุศาลา	มีแพทย์ประจำตำบล	เป็นสาธารณสุขตำบล

ตารางที่ 5-23 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางสังคม (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- สาธารณสุข (ต่อ)	- การช่วยเหลือจากภาครัฐ	-	เริ่มให้บริการทาง การแพทย์สมัยใหม่ใน พื้นที่	มีการระดมแพทย์จาก หลายที่มาออกหน่วย เคลื่อนที่ให้บริการ ประชาชน เช่น หน่วย แพทย์จากสมเด็จพระศรีนคร รินทรา เป็นต้น	มีโครงการทางด้าน สุขภาพ ซึ่งรับผิดชอบ โดย องค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น
	- ภูมิปัญหาทางด้าน สาธารณสุข	มีการใช้ภูมิปัญญา ชาวบ้าน	เริ่มผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการแพทย์ สมัยใหม่	การแพทย์แผนปัจจุบันมี ความสำคัญมากขึ้น	การแพทย์แผนปัจจุบันมี ความสำคัญมากขึ้น
- นโยบายภาครัฐ	- นโยบายภาครัฐกับการพัฒนา	ภาครัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ ในการส่งเสริมการ พัฒนามากนัก	มีการแทรกแซงตลาดข้าว ในรูปแบบการสนับสนุน การลงทุนให้กับธุรกิจ ขนาดใหญ่ มีการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน	เพิ่มการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน เพิ่มการพัฒนาภาค การผลิต โดยใช้รูปแบบของ การผลิตจากส่วนกลาง เช่น ใช้พันธุ์ข้าวจากภาคกลาง มาผลิต	เน้นการพัฒนาการผลิต แบบองค์กร เน้นการ ช่วยเหลือในรูปโครงสร้าง พื้นฐานในการผลิต เช่น การดูแลระบบน้ำ พันธุ์ข้าว ในการส่งเสริม เงินทุน หมุนเวียน เป็นต้น
	- นโยบายภาครัฐในการกำกับ และควบคุม	-	มีบทบาทไม่มากนัก	มีบทบาทมาก	มีบทบาทมาก

ตารางที่ 5-23 ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดทางสังคม (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย	ยุคที่ ๑	ยุคที่ ๒	ยุคที่ ๓	ยุคที่ ๔
- การคมนาคม	- รูปแบบการคมนาคม	ทางน้ำเป็นส่วนใหญ่	ลดความสำคัญของการสัญจรทางน้ำลง แต่ความสำคัญของทางน้ำยังมีมากกว่าทางบก	ทางบก	ทางบก
	- อิทธิพลของการคมนาคมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	การคมนาคมทางน้ำนำมาสู่การหลั่งไหลเข้ามาของสภาพเศรษฐกิจที่ดี	การสร้างถนนทางบกนำมาสู่การตกต่ำทางเศรษฐกิจ	การคมนาคมที่สะดวกในทางบก ส่งผลให้ปากพริกกลายเป็นเมืองเอกแต่ไม่ได้เป็นศูนย์กลางการค้าไม่ได้เป็นทางผ่านอีกต่อไป	การคมนาคมที่สะดวกในทางบก ส่งผลให้ปากพริกกลายเป็นเมืองเอกแต่ไม่ได้เป็นศูนย์กลางการค้าไม่ได้เป็นทางผ่านอีกต่อไป
	- ความเข้มข้นของชุมชนรวมกลุ่ม	มีการรวมกลุ่มพึ่งพาทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น เครือข่ายชาวจีน เครือข่ายเครือญาติ และเกลือ	การรวมกลุ่มระหว่างคนปากพริกกับคนชุมชนพื้นที่โดยรอบลดบทบาทลง เหลือการรวมกลุ่มเพื่อการค้าและเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม	อ่อนแอเนื่องจากการจัดแย้งช่วงชิงทรัพยากร	เกิดเครือข่ายใหม่ที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของภาครัฐ
	- วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร	การพึ่งพาทางการค้า	เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	เพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งของชุมชน
	- รูปแบบกิจกรรมกลุ่ม	สมาคม	เสรี	สมาคมกึ่งสมาคม	กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ หอการค้า สมาคมประมง

บรรณานุกรม

- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. การตอบสนองของประชาชนและภาคราชการต่อโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ อาจารย์สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. รายงานการวิจัยวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากการพัฒนาของรัฐ ในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 1-8. โครงการวิจัยเรื่อง โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนาของเมธีวิจัยอาวุโส ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.
- บวร ประพฤติดี, ดร.ทิพาพร พิมพิสุทธิ, และคณะ. ตามรอยวัฒนธรรมบ้านนา : บันทึกประวัติศาสตร์จากนโยบายสู่วิถีชีวิตชุมชน. มหาวิทยาลัยรามคำแหง และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2546.
- บริษัท พอล คอนซัลแตนท์ จำกัด, บริษัท เซ้าท์อีสต์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด, บริษัท ครีเอทีฟ เทคโนโลยี จำกัด. การศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2537.
- ประเสริฐ รักไทยดี. เอกสารประกอบการบรรยายวิชา พค. 503 แนวความคิดทฤษฎีทางพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พรพิไล เลิศวิชา, อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. พลวัตชุมชนลุ่มน้ำชาน. โครงการวิจัยพลวัตเศรษฐกิจชุมชน 3 ลุ่มน้ำในประเทศไทย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.
- วิบูลย์ เข็มเฉลิม. วิถีคนบนป่าตะวันออกผืนสุดท้าย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2548.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับ สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการพัฒนาในระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ : สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เอกสารวิชาการ สตร. 03/2540
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, สถาบันพระปกเกล้า, สำนักงานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน. ธรรมชาติที่วัดได้ ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : บริษัท ไทยกราฟิก แอนด์พรินท์ จำกัด, ครั้งที่ 2, 2545.
- อภิสิทธิ์ ชำรงวารการ และคณะ. รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย. งานวิจัยจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.
- อมรา พงศาพิชญ์. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บุคลากรกรม

รายนามบุคคลที่ให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมสนทนาเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

1. นางสาวชล พุ่มเต๋ อายุ 44 ปี หมู่ 7 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
2. นางเลียด พุ่มเต๋ อายุ 78 ปี (หมอบ้าน)
3. คุณลุงปิ่น แก้วประสิทธิ์
4. คุณน้าสุภาณี กาจรีต
5. อาจารย์เสรี กังหวั่น อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 331 ม.7
6. ยายกิมไล่ พรหมสุวรรณ อายุ 71 ปี บ้านเลขที่ 133 หมู่ 3 ต.ชายทะเล อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
7. ตาโชติ จังกินา อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 11 หมู่ 1 ต.ปากพนังตะวันตก อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
8. ยายหวน บินลาเต๊ะ อายุ 79 ปี อยู่หมู่ 4 บ้านท้องโก่งกาง ต.ปากพนังตะวันตก อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
9. คุณนันทยาภรณ์ จินดาวงศ์ อายุ 34 ปี ผู้ดูแลโอลิเวียร์สอร์ท ม.1 ต.ปากพนังตะวันตก อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
10. ยายเขี่ยม จงคง อายุ 80
11. ลุงเขียน อายุ 75 ปี และลุงลี อินทร์จันทร์ อายุ 85 ปี ต.คลองกระบือ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
12. ลุงทวี ช่วยชุม อายุ 75 ปี และ ป้าละเวง ช่วยชุม อายุ 67 ปี บ้านบางลึก
13. ลุง โกวิทย์ โกสุวรรณพานิชย์ หมู่บ้าน เปี้ยะล่าง
14. ลุงฟอง สุขสุด 68 ปี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 12 บางลึก อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
15. ยายปรีม อายุ 67 บ้านบางลึก
16. ตาชัย รัตนกุล อายุ 77 ปี 330 หมู่ 1 ต. มังตะวันตก อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
17. ลุงเล็ก อายุ 56 บ้านบางทวด
18. นางเจียร อายุ 75 ปี เปี้ยะกลาง หมู่ 4 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง
19. นายจำรูญ กลิ่นนคร อายุ 67 ปี บ้านเปี้ยะบน
20. นางจันทร์ ทองศรีรัตน์ อายุ 80 ปี บ้านเปี้ยะบน
21. นางทราย ชาชนะ อายุ 67 ปี ที่อยู่ 31/1 ต.ท่าไร่ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
22. ลุงนพ อายุ 66 ยายจัน 160 ม.14 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
23. ผู้ใหญ่บ้านวิมล ทองสุข อายุ 52 ปี 93 ม. 14 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
24. นางปรีม อนันตกาญจน์ อายุ 84 ปี
25. นางเล็ก สุวรรณเมณี อายุ 79 ปี
26. นางพวงรัตน์ สุขโสภณ อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 37 หมู่ 6 ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
27. ป้าสุภา (แซ่เฮ้ง) ปิ่นแก้ว
28. คุณวิชาติ พรหมโชติชัย
29. นายจรัส เจริญเดช อายุ 68 ปี 103 ม.2 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
30. นาง หล้า ไอยาสง อายุ 72 ปี 181 ม.2 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
31. นายวิโรจน์ แนนพวล อายุ 59 ปี 60 ม.1 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
32. นางสาวพิน จันทรรอด อายุ 41 ปี 177/3 หมู่ 4 ต.บ้านบางหลวง
33. นางฉลวย อักษรแป้น อายุ 46 ปี 76 ม.4 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
34. นางอารีย์ อึ้งทอง อายุ 60 ปี 22/3 ม. 11 ต. บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

35. นางอุบล จันพล อายุ 55 ปี 118/1 ม.5 อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
36. คุณพ่อสอน นนทภักดิ์ ต.ปากพนังตะวันออก อ.ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
37. กำนันประยุทธ์ ฐานะวัฒนา บ้านปลายทราย หมู่ 1 ต.แหลมตะลุมพุก อ.ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
38. ยายอุไร จิตรชานาญ (แม่กรรยา กำนันประยุทธ์ ฐานะวัฒนา บ้านปลายทราย)
39. นายจำนงค์ ขำปราง (ต้อย) อาชีพเลี้ยงกุ้งขาว อายุ 52 ปี หมู่ 6 ต.ตะลุมพุก อ.ปากพนัง
40. คุณดุขฎิ(อ้อ) อายุ 70 ปี
41. คุณสำรวย อายุ 60 ปี
42. คุณอรพินอายุ 70 กว่าปีบ้านเลขที่ 188 ต.ปากพนัง อ.ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
43. นางเสียน อุปการแก้ว อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 13 ม. 8 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
44. นางแดง เจ้าโทน อายุ 72 ปี 140 หมู่5 ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
45. นางอุบล เศษสละ อายุ 69 ปี 64-65 หมู่2 ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
46. ป้าถนอม นุ่นพันธ์ อายุ 74 ปี หมู่บ้านปลายทราย ต.แหลมตะลุมพุก
47. นายขจรศักดิ์ ทิพวุฒิ อายุ 48ปี อบต.ท่าไร่ 60/4 หมู่2 ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
48. นางอุบล เศษสละ อายุ 69 ปี 64-65 หมู่2 ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
49. อบต. สมบัติ จิตนาธรรม อบต. แหลมตะลุมพุก
50. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สราวุธ ปลายด่าง หมู่ 3 บ้านแหลม ต.แหลมตะลุมพุก อ.ปากพนัง
51. ยายหนูมิตร ควรเจริญ (จิตนาธรรม) อายุ 70 ปี หมู่ 3 บ้านแหลม ต.แหลมตะลุมพุก อ.ปากพนัง
52. คุณชาติประเสริฐ โรงน้ำแข็งปากพนัง ผังตะวันตก
53. คุณรัชณี ชูติเส อายุ 72 ปี เขตเทศบาล ผังตะวันตก
54. ลุงอิน อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 66 ต.ปากพนัง อ.ปากพนัง ผังตะวันตก
55. ลุงจำลอง อายุ 71 ปี ผังตะวันตก
56. คุณเสน่ห์ สอแก้ว อายุ 70 ปี 39 ม. 13 ต. แสงวิมาน อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
57. นายมน โจน์ทองทองแก้ว อายุ 48 ปี 35/1 หมู่8 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
58. คุณชูอิม แสงวิมาน อายุ 74 ปี ที่อยู่
59. คุณเจริญ แสงวิมาน อายุ 80 ปี ที่อยู่
60. นายอ๊อต อู่วงศ์ อายุ 45 ปีอาชีพขายเสื้อที่ระลึก ณ ปลายแหลมตะลุมพุก
61. ศิริพร แซ่เตียว อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 21 ต. ปากพนัง อ. ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
62. คุณสุพิศ อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 333 ต.ปากพนัง อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
63. คุณแนบ อายุ 52 ปี
64. คุณชัยยุทธ์ สังคนัน อายุ 79 ปี
65. คุณวีวรรณ วงโสพนากุล อายุ 88 ปี
66. ยายลำดวน เพชรหมู่มี อายุ 82 ปี 21 ม.8 ต.บางชลบ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
67. ยายหนูแดง พัดแป อายุ 82 ปี 29 ม.8 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
68. นางตอง อายุ 80 บ้านเลขที่ 26
69. ป้าหนู (เจ้าของร้าน คริวเมืองนัง) ต.ปากพนังตะวันออก อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
70. บุคคลที่ไม่ได้เอ่ยนามอีกหลายท่าน

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ที่ทำการศึกษารอบอำเภอปากน้ำ รายนามจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ทั้ง 6 ตำบล ได้แก่

- ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ตำบลคลองน้อย อำเภอปากน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ตำบลคลองกระบือ อำเภอปากน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ตำบลปากน้ำฝั่งตะวันตก อำเภอปากน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ตำบลปากน้ำฝั่งตะวันออก อำเภอปากน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

มีรายละเอียดของพื้นที่แต่ละตำบลดังต่อไปนี้

ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา :

ตำบลบางจากมีพื้นที่ที่มีต้นจากขึ้นมากมายในตำบล คนส่วนใหญ่ชอบเรียกติดปากว่า "บางจาก" และต่อมาก็ได้ตั้งชื่อตำบลนี้ว่า "ตำบลบางจาก"

สภาพทั่วไปของตำบล :

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ในฤดูฝนมีน้ำท่วมขังเหมาะสำหรับการทำนา

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ชะเมา อ.ปากน้ำ จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.คลองน้อย อ.ปากน้ำ จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ท่าเรือ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,942 คน เป็นชาย 4,875 คน หญิง 5,067 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำนา

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

1. วัดสามโบสถ์ (ตรีนิมิต)
2. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย
3. สถานีทดลองข้าวจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 11
5. เทศบาลตำบลบางจาก
6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบางจาก บ้านบางใหญ่
7. ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

การเดินทางจากอำเภอเมืองถึงตำบลบางจากโดยรถยนต์ระยะทาง 15 กม. ใช้เวลาประมาณ 20 นาที มีถนนลาดยางและคอนกรีตเสริมเหล็ก

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

มีระบบสาธารณูปโภคครบทุกหมู่บ้าน

กลุ่มอาชีพ/สินค้า

ข้อมูลชุมชนและกลุ่มประชาชนของตำบล

กลุ่มข้าวเพื่อสุขภาพ (ข้าวหอมมะลิ)

สถานที่ตั้ง : 156 หมู่ 1 ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ผู้นำชุมชนและกลุ่ม : นางเสงวน จุลนร โทร :075-399053

ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของตำบล

ข้าวเพื่อสุขภาพ

ผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อสุขภาพ (ข้าวหอมมะลิ) เป็นข้าวคุณภาพดี อุดมไปด้วยสารอาหาร สะอาด อร่อย หอม หุงขึ้นหม้อ

ขั้นตอนการผลิตข้าวหอมมะลิ: ตากข้าวเปลือกแล้วนำไปสี เลือกเอาแต่เมล็ดข้าว แล้วนำไปตำด้วยครกไม้ (ข้าว

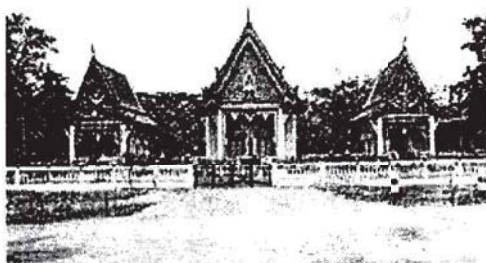
หอม) บรรจุถุงจำหน่าย

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของตำบล

วัดตรีนิมิต

ตั้งอยู่ที่ ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช เป็นที่นับถือของชาวบ้าน

วัดตรีนิมิต

เป็นวัดสามโบสถ์สวยงามมาก

ข้อมูลโรงแรมในตำบล/ใกล้เคียง

ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพที่ 11

ตั้งอยู่ที่ ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ร้านอาหารในตำบล/ใกล้เคียง

ร้านโกเตง(อาหารทะเล, อาหารจีน) ตั้งหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลบางจาก ต.บางจาก
อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช**ประวัติความเป็นมา :**

ตำบลคลองน้อย เดิมพื้นที่แห่งนี้มีแม่น้ำไหลผ่านเป็นระยะทางยาวมาก และมีการแตกสาขาเป็นคลองเล็ก ๆ หลายสาย ชาวบ้านจึงเรียกว่า "คลองน้อย" ต่อมาเมื่อมีการตัดตั้งตำบลขึ้นมา จึงใช้ชื่อว่า "ตำบลคลองน้อย" มาจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 16 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านคลองน้อย หมู่ 2 บ้านบางไทร หมู่ 3 บ้านนอกดอน หมู่ 4 บ้านเปี้ยะกลาง หมู่ 5 บ้านเปี้ยะ หมู่ 6 บ้านเปี้ยะเนินท่าออก หมู่ 7 บ้านเปี้ยะหัวเนิน หมู่ 8 บ้านบางปอ หมู่ 9 บ้านบางมะขาม หมู่ 10 บ้านบางเนียน หมู่ 11 บ้านบางจาก หมู่ 12 บ้านบางลึก หมู่ 13 บ้านแสงวิมาน หมู่ 14 บ้านเกาะนางโดย หมู่ 15 บ้านบางดุก หมู่ 16 บ้านเขาน้อย

สภาพทั่วไปของตำบล :

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีผลไม้ขึ้นชื่อคือ ส้มโอแสงวิมาน

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อ อ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อ ต.เกาะทวด อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดต่อ ต.ปากพนังฝั่งตะวันตก, คลองกระบือ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันตก ติดต่อ ต.บางจาก อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 11,170 คน เป็นชาย 5,271 คน เป็นหญิง 5,899 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำการเกษตร รับจ้าง

อาชีพเสริม ทำไร่นาสวนผสม

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

1. อบต. คลองน้อย

2. สถานีอนามัย 2 แห่ง

3. วัด 6 แห่ง

4. มัสยิด 1 แห่ง

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

ตำบลคลองน้อย อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัด 19 กม. ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 9 กม. การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 4013 สายนครศรีธรรมราช - ปากพนัง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

- มีไฟฟ้าใช้คิดเป็น 98 % ของครัวเรือนทั้งหมด

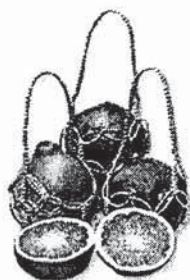
- มีประปาใช้ 10 หมู่บ้าน

- มีโทรศัพท์สาธารณะครบทุกหมู่บ้าน

ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของตำบล

ส้มโอ : ผลิตภัณฑ์ส้มโอ ส้มโอแสงวิมานเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของตำบล มีผลใหญ่ รสชาติหวานอร่อย

กลุ่มอาชีพ/สินค้า

กลุ่มอาชีพปลูกส้มโอ

สถานที่ตั้ง : ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร 165/13 หมู่ 13 แสงวิมาน ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.

นครศรีธรรมราช 80330

ผู้นำชุมชนและกลุ่ม : นายอิมรอน แสงวิมาน

โทร : 09 874-5639, 06 2812630

รายการผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ : ส้มโอ

ตำบลคลองกระบือ อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา :

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะสภาตำบลคลองกระบือ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลคลองกระบือ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 113 ตอน 9 ง. ลงวันที่ 30 มกราคม 2539 มีผลบังคับวันที่ 30 มีนาคม 2539 ปัจจุบัน อบต.คลองกระบือ เป็น อบต. ชั้น 5 มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบลคลองกระบือ ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านงาม บ้านนางาม บ้านนางาม บ้านตรงบน บ้านเกาะพุต บ้านหัวไทร บ้านเสม็ดเอน บ้านคลองสุขุม บ้านนางสระ บ้านบางอิฐ บ้านปากโอ บ้านคลองน้อย

สภาพทั่วไปของตำบล :

ตำบลคลองกระบือตั้งอยู่ในเขตอำเภopakพนัง จ.นครศรีธรรมราช ระยะห่างจากอำเภopakพนัง 10 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดนครศรีธรรมราชระยะทาง 20 กิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา และเพาะปลูก

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ปากพนัง อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.บ้านใหม่ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.หูล่อง อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันตก ติดต่อ ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

จำนวนประชากรของตำบล :

มีประชากรทั้งหมด 5,761 คน ชาย 2,813 คน หญิง 2,948 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก เกษตรกรรม

อาชีพเสริม ค้าขาย

กลุ่มทำขนมบ้านบางอิฐ

สถานที่ตั้ง : เลขที่ 1/1 หมู่10 บ้านบางอิฐ ต.คลองกระบือ อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช 80140

ผู้นำชุมชนและกลุ่ม : นายจรัส ชุมณี

โทร : 075 517048

รายการผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ :

- ขนมขี้มอด เป็นขนมพื้นบ้าน ไม่มีที่อื่นทำการผลิต รับประทานง่าย มี อย. รับประทานคุณภาพ
- ขามแก้วสามรส ผลิตจากมะขามเนื้อดี มีคุณภาพ อร่อย สะอาด ถูกหลักอนามัย

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล : ใช้ทางหลวงหมายเลข 4013 จากตัวจังหวัด

ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันตก อำเภอบางทวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา :

ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันตกเดิมชื่อว่าตำบลบางทวด เขตการปกครองถึงคลองหอยราก ซึ่งต่อมาได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 ตำบล ในสมัยนายบัว ทิพย์ทูล ซึ่งเป็นกำนันในสมัยนั้น ตำบลบางทวดเปลี่ยนชื่อเป็นตำบลปากพ่องฝั่งตะวันตก ใช้คลองสุขุมเป็นเขตอีกฟากหนึ่งของคลองสุขุมตั้งชื่อว่าตำบลหล่อง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา และเป็นที่ลุ่มชายฝั่งน้ำเค็ม

สภาพทั่วไปของตำบล :

เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยเหมาะแก่การทำนา ทำประมง

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อ ทะเลอ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อ ต.หล่อง อ.ปากพ่อง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดต่อ ต.ปากพ่องฝั่งตะวันออก อ.ปากพ่อง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันตก ติดต่อ ต.คลองน้อย ต.คลองกระบือ อ.ปากพ่อง จ.นครศรีธรรมราช

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 10,390 คน เป็นชาย 5,217 คน เป็นหญิง 5,173 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำนา ประมงเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

อาชีพเสริม รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

- 1.ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมต่อเรือ
- 3.โรงเรียนวัดบางทวด
- 4.โรงเรียนห้องโถงกาง
- 5.มัสยิดห้องโถงกาง
- 6.วัดบางทวด วัดสระแก้ว วัดสุชาโต
- 8.สถานีนอนมัยบ้านบนเนิน
- 9.ตลาดกุ้งกุลาดำ

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

- จากจังหวัดนครศรีธรรมราชทางหลวงสาย 4013 ระยะทาง 26 กม. โดยรถตู้ รถโดยสาร
- จากอำเภอบางทวด ระยะทาง 8 กม. โดยรถรับจ้าง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

- มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้าน ระบบประปาเข้าถึง หมู่1,3,4 โทรศัพท์เข้าถึงทุกหมู่บ้าน

ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา :

อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีแม่น้ำปากพ่องกั้นกลางสองฝั่ง ซึ่งได้แยกเป็นฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ตำบลฝั่งตะวันออกได้ตั้งอยู่ทางซีกฝั่งตะวันออกของอำเภอปากพ่อง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่1บ้านชายทะเล หมู่2 บ้านบางฉนาก หมู่3 บ้านบางว่า หมู่4 บ้านปากแตร หมู่5 บ้านตันจั่ว หมู่6 บ้านบางมะพร้าว หมู่7 บ้านอ่าวเคียน

สภาพทั่วไปของตำบล :

สภาพทั่วไปของตำบลอยู่ริมฝั่งทะเลอ่าวไทยเป็นส่วนใหญ่

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต. แหลมตะลุมพุก อ. ปากพ่อง จ. นครศรีธรรมราช

ทิศใต้ ติดต่อกับ ต. ปากพ่องฝั่งตะวันตก ต. บางพระ อ. ปากพ่อง จ. นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย ต. ปากพ่อง อ. ปากพ่อง จ. นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย ต. ปากพ่อง อ. ปากพ่อง จ. นครศรีธรรมราช

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,605 คน เป็นชาย 3,308 คน เป็นหญิง 3,297 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ประมง

อาชีพเสริม ค้าขาย

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

1.ไทยมงคลาราม

2.วัดบางฉนาก

3.วัดพิบูลยาราม

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

โดยสารรถประจำทาง, รถจักรยานยนต์รับจ้าง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีประปาใช้ มีโทรศัพท์

กลุ่มอาชีพ/สินค้า

กลุ่มปลาเค็มบ้านชายทะเล

สถานที่ตั้ง : หมู่1 ต.ปากพ่องฝั่งตะวันออก อ.ปากพ่อง จ.นครศรีธรรมราช 80140

ผู้นำชุมชนและกลุ่ม : นางหนูพาส ทองศิริ

โทร : 075 517883

รายการผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ : ปลาเค็ม

ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ

อาหารแปรรูปจากสัตว์น้ำ

ปลาเค็ม : คัดปลาคูณภาพดี สด สะอาด ถูกหลักอนามัย ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

นำปลาสดใส่เกลือทิ้งไว้ประมาณ 1 ชม. ล้างน้ำตากแดดให้แห้งประมาณ 3 แดด

- ปลาเค็ม (ปลากระบอก)

คัดปลาคูณภาพดี สด สะอาด ถูกหลักอนามัย ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

ราคาขายส่ง 250 บาท

ราคาขายปลีก 300 บาท

- ปลาเค็ม (ปลากูเรา)

คัดปลาคูณภาพดี สด สะอาด ถูกหลักอนามัย ไม่ใส่วัตถุกันเสีย

ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา :

เดิมเป็นพื้นที่ที่มีน้ำจืดมีต้นไม้ชนิดหนึ่ง เรียกว่าต้นตะลุมพุก ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงของสายน้ำ ทำให้มีการกัดเซาะพื้นดินว่าแหว่ง มีน้ำทะเลท่วมถึงทำให้ต้นตะลุมพุกตาย และเกิดการผุกร่อน ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า "พุก" จึงเรียกชื่อติดปากกันมาว่า แหลมตะลุมพุก มาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของตำบล :

เป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ส่วนมากเป็นป่าชายเลน มีน้ำท่วมถึง อาชีพส่วนใหญ่เหมาะสำหรับทำการประมง

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติด ทะเลอ่าวไทย

ทิศใต้ ติด ต.ปากพนังฝั่งตะวันออก

ทิศตะวันออก ติด ทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติด ทะเลอ่าวปากพนัง

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,071 คน เป็นชาย 1,051 คน และเป็นหญิง 1,020 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ประมง

อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

1. วัดสุเทพธาราม
2. โรงเรียนวัดแหลมตะลุมพุก
3. วัดแหลมตะลุมพุก

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

การเดินทางเข้าสู่ตำบล เป็นถนนทางหลวงผ่านตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก ระยะทาง 22 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

มีไฟฟ้าและประปา มีการใช้โทรศัพท์มือถือ และโทรศัพท์บ้าน จำนวน 32 เครื่อง
การเมือง/การบริหาร

สถานที่ท่องเที่ยว

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของตำบล

ทะเล

แหลมตะลุมพุก

เป็นปลายแหลมที่ยื่นออกไปในทะเล ขณะน้ำลดจะทำให้ชายหาดมีบริเวณกว้าง และยาวมาก ผู้ที่ไปเที่ยวสามารถเดินเล่นหา หอย หาปู และปลาเป็นที่สนุกยิ่ง และเมื่อถึงเวลากลับอาจจะซื้ออาหารสดๆ จากทะเล

ภาคผนวก ข. ประมวลภาพทั้งหมด จากการที่ได้ไปสัมภาษณ์ ในแต่ละสถานที่ต่างๆ

